

TMMOB
Şehir Plancıları Odası
İzmir Şubesi
Kitaplığı
No:

TÜRKİYE
13. DÜNYA ŞEHİRCİLİK GÜNÜ KOLOKYUMU
6-7-8 KASIM 1989 - İSTANBUL

TÜRKİYE'DE
ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA
EĞİTİMİ

T.C. BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ VE
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ VAKFI
DESTEKLERİ VE
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
DÜNYA ŞEHİRCİLİK GÜNÜ TÜRKİYE
DAİMİ KOMİTESİNİN
İŞBİRLİĞİ İLE
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
TARAFINDAN DÜZENLENMİŞTİR.

KOLOKYUM DÜZENLEME KOMİTESİ

Prof.Dr. Mehmet ÇUBUK (MSÜ.MF.SBPB)
Prof. Ergun TANERİ (MSÜ.MF.SBPB)
Prof. İrfan BAYHAN (YÜ.MF.SBPB)
Prof.Dr. Orhan GÖÇER (YÜ.MF.SBPB)
Doç.Dr. Emre AYSU (YÜ.MF.SBPB)
Yard.Doç.Dr. Yüksel DİNÇER (YÜ.MF.SBPB)
Öğr.Gör. İclal DİNÇER (YÜ.MF.SBPB)
Uzman Berna DİKÇINAR (YÜ.MF.SBPB)

YAYIN KOMİTESİ

Doç.Dr. Emre AYSU (YÜ.MF.SBPB)

EDİTÖR GRUBU

Öğr.Gör. İclal DİNÇER (YÜ.MF.SBPB)
Yard.Doç.Dr. Zekiye YENEN (YÜ.MF.SBPB)

YAZIM GRUBU

Uzman Berna DİKÇINAR (YÜ.MF.SBPB)
Arş.Gör. Ayfer YAZGAN GÜL (YÜ.MF.SBPB)
Arş.Gör. Oya AKIN (YÜ.MF.SBPB)
Arş.Gör. Arzu KAHRAMAN (YÜ.MF.SBPB)

Türkiye'de 13. Dünya Şehircilik Günü Ana Teması "TÜRKİYE'DE ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA EĞİTİMİ" olarak saptanmıştır.

Türkiye 13. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu 6-7-8 Kasım 1989 Tarihlerinde Yıldız Üniversitesi Salonlarında Yapılmıştır.

Kolokyum Kitabı Mimar Sinan Üniversitesi Dünya Şehircilik Günü Türkiye Daimi Komitesi desteği ve Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin sağladığı olanaklarla Yıldız Üniversitesi Matbaasında 1000 adet basılmıştır.

Kaynak göstermeksizin kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz.

Bildirilerden doğacak sorumluluklar yazarlarına aittir.

KOLOKYUM PROGRAMI

BİRİNCİ GÜN

ACILIS OTURUMU

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ-ODİTORYUM

6 KASIM 1989-Pazartesi/Sabah

9.00-10.00 KAYIT

10.00-12.00 ACILIS KONUŞMALARI

OTURUM DİVANİ: Prof. Kemal Ahmet ARU

Prof.Dr. Rifka ARSLAN

Prof.Dr. Mehmet ÇUBUK

Prof. Kemal Ahmet ARU

Dünya Şehircilik Günü Daimi Komitesi Adına

Prof.Dr. Necati INCEOĞLU YÜMF Dekanı

Prof. Gündüz GÖKÇE MSÜ Rektörü

Prof. Süha TONER YU Rektörü

Prof.Dr. Nurettin SÖZEN İstanbul B.B.Bşk.

Cahit BAYAR İstanbul Valisi

TEMATİK AÇIKLAMA

Prof.Dr. Mehmet ÇUBUK DŞGD Komite G.Sekreteri

12.00-13.00 GİRİŞ BİLDİRİLERİ

OTURUM BAŞKANI: Prof.K.Ahmet ARU

Prof.Dr. İlhan TEKELİ

Dünya'da Üniversitenin Yaşamakta Olduğu Dönüşüm Üzerine

Prof.Dr. Ruşen KELEŞ

Kentbilim Eğitiminde Amaç ve Yöntem İlişkisi

Prof.Dr. Rifka ARSLAN

Kent ve Bölge Planlama Öğretiminde Dikkate Alınması Gerekli İlkeler

13.00-14.00 YEMEK ARASI

BİRİNCİ OTURUM

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ-ODİTORYUM

6 Kasım 1989-Pazartesi/Öğleden Sonra

14.00-15.30 ÜNİVERSİTE BİLDİRİLERİ

OTURUM BAŞKANI: Prof.Dr. Şafa ERKÜN

DÖKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Sunan: Prof.Dr. Çınar ATAY

Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Şehir ve Bölge Planlama

Eğitimi İle İlgili Görüşler

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

Sunan: Yard.Doç.Dr. Y.Bahri ERGEN

Gazi Üniversitesi MMF. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde

Eğitim-Öğretim Politikası

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Sunan: Doç.Dr. Nuran ZEREN

İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Şehir ve Bölge Planlaması Eğitimi

15.30-16.00 ÇAY ARASI

16.00-17.30 ÜNİVERSİTE BİLDİRİLERİ

OTURUM BAŞKANI: Prof. İrfan BAYHAN

MİMAR SINAN ÜNİVERSİTESİ

Sunan: Yard.Doç.Dr. Şule İNANKUL

Planlama ve Planlama Eğitimi Üzerine

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Sunan: Öğr.Gör. Baykan GÜNAY

Farklı Planlama Yaklaşımları Planlama Eğitimi İlişkileri

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ

Sunan: Doç.Dr. Emre AYSU

Şehir ve Bölge Planlaması Eğitim Modeli

17.30

EĞİTİM SERGİSİ AÇILIŞI

KOKTEYL Yıldız Üniversitesi-Ş.Sabancı Kütüphanesi

İKİNCİ GÜN

İKİNCİ OTURUM

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ-ODİTORYUM

7 Kasım 1989-Salı/Sabah

9.30-11.00 **KURUM BİLDİRİLERİ**

OTURUM BAŞKANI: Prof. Gündüz ÖZDEŞ

İLLER BANKASI

Sunan: Selçuk YENER

Kent Planlama Sürecinde (Eğitim-Uygulama)

İller Bankasının Konumu

BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI

Sunan: Feridun DUYGULUER

Kamu Sektöründe Şehir Planlama ve Eğitim İlişkileri

ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Sunan: Doç.Dr. Raci BADEMLİ

Büyükşehir Belediyeleri İmar Dairesi Örgütlenmesi Çerçevesinde

Kent Planlama Sorunları ve Kent Plancının Konumu

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Sunan: Prof.Dr. İbrahim ŞANLI

Hizmet İçi Planlama Eğitimi Üzerine

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Sunan: Ali Rıza GÜLERMAN

Doç.Dr. Cemal ARKON

Şehircilik Eğitimi ve Mesleği Yerel Yönetimler İle

Üniversite İşbirliğini Gerektirir

11.00-11.30 **ÇAY ARASI**

11.30-13.00 **SERBEST PLANCI VE**

MESLEK ODASI BİLDİRİLERİ

OTURUM BAŞKANI: Prof. Hande SUHER

Polat SÖKMEN

Kentleşme Sorunlarımız ve Planlama Eğitimi

Dr. Ahmet UZEL

Dr. Kamutay TÜRKÖĞLU

Planlamada Kuram-Kılgı İlişkilerine Bağlı Olarak Eğitimin

Kapsam ve İçeriği Üzerine

Zühtü CAN

Şehir Planlama Eğitimi ve Şehir Planlaması Arasındaki İlişkiler

TMMOB-ŞPMMO

Sunan: Senihi KİTAPÇI

Planlama ve Eğitim Süreçlerinde Plancıların ve Odanın Rollerinin

Yeniden Tanımlanması Üzerine

13.00-14.00 **YEMEK ARASI**

PARALEL OTURUMLAR

7 Kasım 1989-Salı/Öğleden Sonra

- 14.00-15.00 **ÇALIŞMA GRUPLARI VE TARTIŞMALAR**
A GRUBU: "EĞİTİMİN ÖĞRETİMİN NİTELİĞİ, STRÜKTÜRÜ"
Alpay Aşkun Salonu
OTURUM BAŞKANI: Prof.Dr. Gönül TANKUT
Yard.Doç.Dr. Zekai GÖRGÜLÜ
Dr. Ahmet UZEL
- B GRUBU: "PLANCININ FAALİYET ALANI VE GÖREVİ"**
Ş.Sabancı Kütüphanesi
OTURUM BAŞKANI: Prof. Hüseyin KAPTAN
İlhan GÜLGEÇ
Feridun DUYGULUER
Ergun SUBAŞI
- C GRUBU: "PLANLAMA VE PLANCININ SORUNLARI"**
Oditoryum
OTURUM BAŞKANI: Doç.Dr. Sinasi AYDEMİR
Polat SÖKMEN
Zühtü CAN
Ali Ulvi ULUBAŞ

15.00-15.30 **ÇAY ARASI**

15.30-17.30 **GENEL DEĞERLENDİRME VE TARTIŞMA**

OTURUM BAŞKANI: Prof.Dr. Mehmet ÇUBUK
Özcan ALTABAN

KATILANLAR: A,B,C Çalışma Gruplarının Başkan ve Raportörleri

17.30-18.00 **ÖĞRENCİ ÖDÜL DAĞITIMI VE SERGİ AÇILIŞI**
KOKTEYL Yıldız Üniversitesi-Oditoryum

ÜÇÜNCÜ GÜN

PANEL OTURUMLARI

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ-ODİTORYUM

8 Kasım 1989-Çarşamba/Sabah

9.30-11.00 **ÖĞRENCİ PANELİ**

OTURUM BAŞKANI: Prof.Dr. Rifki Arslan

Yarışma Birincisi
Özgür SEZGİNER D.E.Ü
R.Şongül DİLSİZ G.Ü
Yakup ELGİN İ.T.Ü
Çiğdem ÖZUER M.S.Ü
Funda ERKAL O.D.T.Ü
Ahmet TURGUT Y.Ü

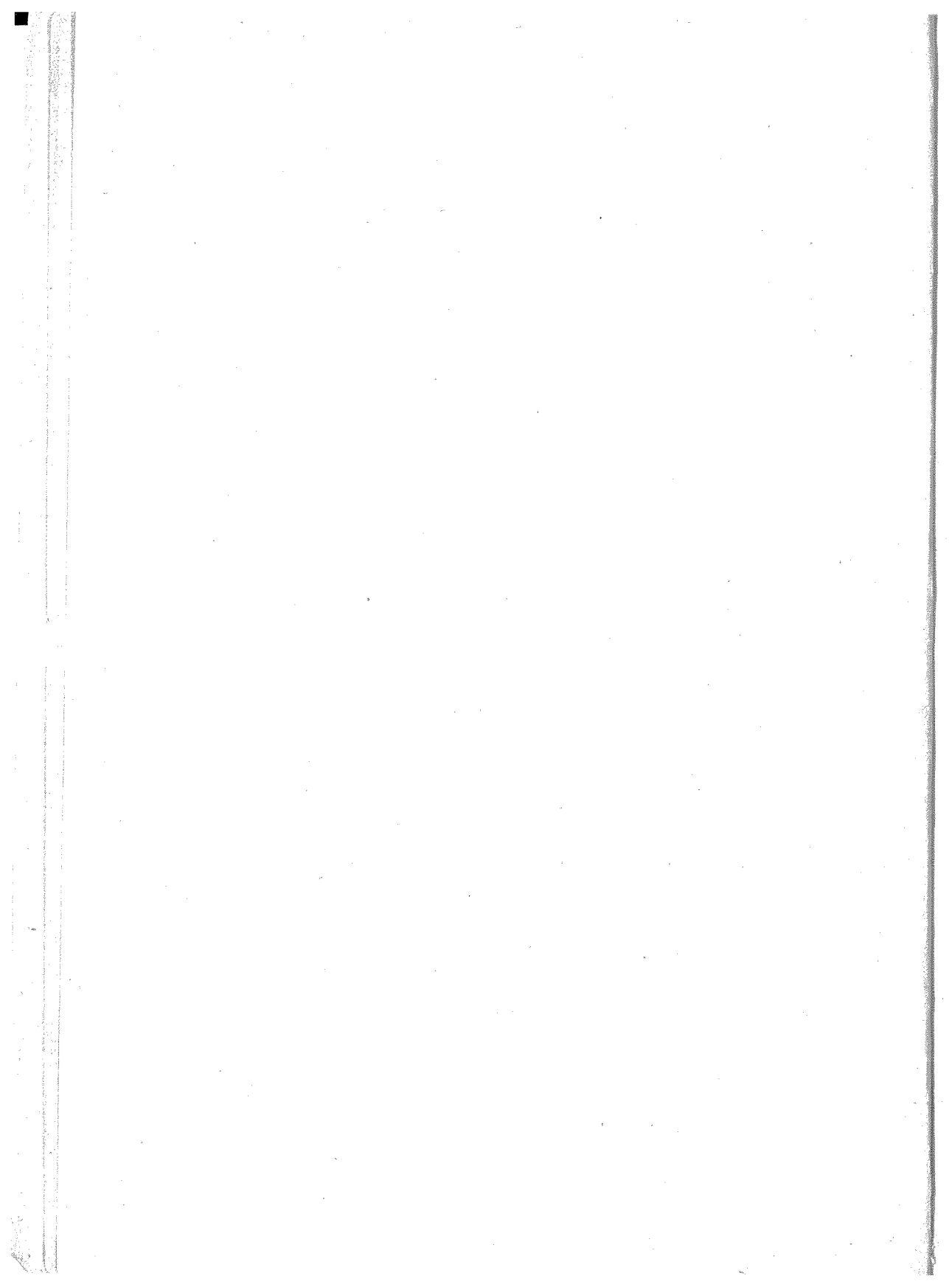
11.30-13.00 **EĞİTİM PANELİ**

OTURUM BAŞKANI: Prof.Dr. Mehmet ÇUBUK

Prof.Dr. Ayten ÇETİNER Üniversiteler Adına
Canan GÜLER D.P.T Adına
Doç.Dr. Raci BADEMLİ Yerel Yönetimler Adına
Zühtü CAN Serbest Plancılar Adına
İlhan GÜLGEÇ İller Bankası Adına
Feridun DUYGULUER Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Adına
Senihi KİTAPÇI TMMOB-ŞPMMO Adına

13.00

KAPANIŞ KOKTEYLİ Yıldız Üniversitesi-Kış Bahçesi

TÜRKİYE'DE ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA EĞİTİMİ

İÇİNDEKİLER

KOLOKYUM PROGRAMI

SUNUŞ

Mehmet ÇUBUK

AÇILIŞ KONUŞMALARI

<i>Kemal Ahmet ARU</i>	1
<i>Necati İNCEOĞLU</i>	5
<i>Gündüz GÖKÇE</i>	7
<i>Süha TONER</i>	9
<i>Nurettin SÖZEN</i>	11
<i>Cahit BAYAR</i>	15
<i>Erol ÜNAL</i>	19

TEMATİK AÇIKLAMA

<i>Mehmet ÇUBUK</i>	23
---------------------	----

GİRİŞ BİLDİRİLERİ

DÜNYADA ÜNİVERSİTENİN YAŞAMAKTA OLDUĞU DÖNÜŞÜMLER ÜZERİNE DÜŞÜNCELER	33
<i>İlhan TEKELİ</i>	

KENT VE BÖLGE PLANLAMA EĞİTİMİNDE DİKKATE ALINMASI GEREKLİ İLKELER ÜZERİNE	51
<i>Rıfka ARSLAN</i>	

ÜNİVERSİTE BİLDİRİLERİ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜNÜN ŞEHİR PLANLAMASI EĞİTİMİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ	59
<i>Çınar ATAY</i>	

GAZİ ÜNİVERSİTESİ MÜHENDİSLİK MİMARLIK FAKÜLTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA EĞİTİMİ POLİTİKASI <i>Yaşar Bahri ERGEN</i>	79
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ'NDE ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI EĞİTİMİ <i>Nuran ZEREN</i>	87
PLANLAMA VE PLANLAMA EĞİTİMİN ÜZERİNE <i>Şule İNANKUL</i>	105
FARKLI PLANLAMA YAKLAŞIMLARI, ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİ İLİŞKİLERİ <i>Baykan GÜNAY</i>	135
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI EĞİTİM MODELİ <i>Emre AYSU</i>	153
BÜYÜK BRİTANYA'DA PLANLAMA EĞİTİMİ <i>Taner ÖÇ</i>	177
KURUM BİLDİRİLERİ	
ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİ PRATIĞI VE BELİRLEDİĞİ PLANCI TİPİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER <i>Selçuk YENER</i>	181
KAMU SEKTÖRÜNDEKİ ŞEHİR PLANLAMA PRATİKLERİNİN AKADEMİK EĞİTİME VERECEĞİ BAZI KATKILAR <i>Feridun DUYGULUER</i>	201
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NDE HİZMET İÇİ KENT PLANLAMA EĞİTİMİ ÜZERİNE <i>H.İbrahim ŞANLI</i>	211
ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİ VE MESLEĞİ YEREL YÖNETİMLER İLE ÜNİVERSİTELER ARASINDA SIKI BİR İŞBİRLİĞİ GEREKTİRİR <i>Ali Rıza GÜLERMAN-Cemal ARKON</i>	217

SERBEST PLANCI VE MESLEK ODASI BİLDİRİLERİ

KENTLEŞME SORUNLARIMIZ VE PLANLAMA EĞİTİMİ 231
Polat SÖKMEN

KURAM KILGI İLİŞKİLERİNE BAĞLI OLARAK
ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA EĞİTİMİNİN KAPSAM
VE İÇERİĞİ ÜZERİNE... 245
Ahmet UZEL-Kamutay TÜRKOĞLU

ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİ VE ŞEHİR PLANLAMASI
ARASINDAKİ İLİŞKİLER 251
Zühtü CAN

PLANLAMA VE EĞİTİM SÜREÇLERİNDE PLANCILARIN
VE ODA'NIN ROLLERİNİN YENİDEN TANIMLANMASI
ÜZERİNE BİR DENEME 257
V.Senihî KİTAPÇI

KOLOKYUMA SUNULAN DİĞER BİLDİRİLER

ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİNDE GÖRSEL DÜŞÜNCENİN
GELİŞTİRİLMESİ 269
Argun EVYAPAN

"GEÇMİŞTEN GELECEĞE" KENTLERİMİZ 279
Oktay EKİNCİ

KOLOKYUM VE PANEL SONUÇLARI 287
Mehmet ÇUBUK
Ergun TANERİ
Emre AYSU
Özcan ALTABAN

KOLOKYUMA KATILANLAR

SUNUŞ

Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu ve etkinlikleri her yıl değişik üniversitelerle işbirliği içinde gerçekleştirilmesi ilkesine göre 13.sü bu yıl Yıldız Üniversitesi ile işbirliği içinde ve Üniversitenin sağladığı büyük olanaklarla gerçekleşmiştir. Bu satırlarda mükemmel bir işbirliği ve organizasyon örneği ortaya koyan Yıldız Üniversitesi'nin başta Sayın Rektörü ve Mimarlık Fakültesi Dekanı ile Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Elemanlarına Komitemizin teşekkürlerini iletmek bir görev olmaktadır.

Dünya Şehircilik Günü'nün geleneksel kolokyumlarında, bugüne kadar ele alınan konularda şehircilik ve planlama alanında söz sahibi, yetkili veya sorumlu kişi veya kurumların görüşleri ile ülke genelinde konularla ilgili darboğazların tespit edilmesi ve bunlara çözüm önerileri getirilmesi ana hedef olmuş ve böylece 13 yıldır gerçek anlamda ve somut olarak sorunlar ve darboğazlar tesbit edilerek önlem önerileri ve çözümler derlenmiştir. İşte böylesi bir birikime dayanarak genelde tematik bütünlüğü olan kolokyumların sonuçlarından hareketle, üçüncü beş yıllık dönemde 3. Şehircilik Kongresi'nde bir değerlendirme yapılması kaçınılmaz olmaktadır. Bu amaçla ilk beş yıllık dönemde 1. Şehircilik Kongresinde bir değerlendirme yapılmış, fakat 2. Şehircilik Kongresi'nde bu fırsat yaratılamamıştır. Daimi Komitenin Kasım 1991'de İzmir'de yapmayı planladığı 15. Dünya Şehircilik Günü dolayısıyla gerçekleşecek 3. Türkiye Şehircilik Kongresi'ne bu hazırlıkla gidilecektir.

Dünya Şehircilik Günü kolokyumlarının giderek daha geniş kitlelerce izlenmesine karşılık, yerel yönetimlerin henüz yeterince ilgisini çekmediği ve gerekli işbirliğinin doğmadığını üzülmektedir. Aynı zamanda başından beri ülkede herşeye rağmen şehircilik olayının gerçek ilgilisi ve yetkili mercii durumunda bulunan Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın, bünyesindeki birkaç inançlı kişinin gayreti ile gerçekleştirilen ilginin az olması ve ilgisizliğe

dönüşmesinin yarattığı üzüntüyü de burada dile getirmek gerekmektedir. Ne var ki bu ilişkilerin yeniden kurulması için gayret sarfedilmektedir.

14. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu'nun Bursa'da yapılması planlanmış iken Bursa Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Daimi Alt Komite üyemiz Prof. Dr. Fevzi Altuğ'un vefatı dolayısıyla program değiştirilmiş ve İTÜ Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü öğretim kadrosunun işbirliği ile birlikte "Kent Planlamaya Katılım" konusunda yapılması Komite'ce kararlaştırılmıştır.

16. Dünya Şehircilik Günü ve Kolokiyumu Bursa'da Uludağ Üniversitesi ve Bursa Büyükşehir Belediyesi ile işbirliği içinde yapılacaktır.

Türk Şehirciliği adına kolokiyumların yararlı olması dileklerle.

Prof. Dr. Mehmet Çubuk
Dünya Şehircilik Günü
Türkiye Daimi Komitesi
Genel Sekreteri

AÇILIŞ KONUŞMALARI

OTURUM DİVANI

Prof.Kemal Ahmet ARU

Prof.Dr.Rıfık ARSLAN

Prof.Dr.Mehmet ÇUBUK

Kemal Ahmet ARU, Prof.
Dünya Şehircilik Günü Türkiye Daimi Komitesi Adına

Sayın Bakan,
Sayın Rektörler,
Sayın Vali,
Sayın Belediye Başkanı,
Sayın Profesörler, Sevgili Öğrenciler,
Sayın Konuklar,

1949-1989: "Dünya Şehircilik Günü" nü kutlama fikrinin ortaya atılışından bu yana tam 40 yıl geçmiştir. "Prof. Carlos della Paolera": bu isim bu güne bağlı bir kavram niteliğini taşıyor.

1928 yılında Paris Şehircilik Enstitüsü'nden mezun olan Paolera, ülkesi Arjantin'e dönmüş; 1933'de Buenos-Aires'te Bilimler Fakültesinde Yüksek Şehircilik Enstitüsü'nü kurmuş ve 1949'da Buenos-Aires Metropolitan Planlama Dairesi Başkanlığı'na getirilmiştir. Başkanlık görevini yüklendikten sonra, bu büyük metropolün çözüm bekleyen binlerce sorunu onu çok düşündürmüştü; bütün dünyada olumsuz gelişmeler gösteren benzer metropollerdeki tüm plancılara, yöneticilere ve diğer teknik uzmanlara yönelerek 1949'da bir çağrı yayınlamıştır: 8 Kasım 1949 "Dünya Şehircilik Günü". Bir büyük çağrı niteliğini taşıyan ve bölge, metropol, şehir ve kırsal sorunlarını uluslararası düzeyde hatırlama ve gündeme getirme gününü, yukarıda ismini açıkladığım Prof. Paolera yaratmıştır. Arjantinli hocanın bu çağrısına uyan dünyanın 55 ülkesinde 8 Kasım Şehircilik Günü'nde, 40 yıldan beri, ulusal toplantılar, konferanslar, kolok-

yumlar, sergiler düzenlenmekte ve her yıl üye ülkelerden birisi merkez seçilerek, orada da uluslararası toplantılar yapılmaktadır.

Bundan tam 25 yıl evvel, "Dünya Şehircilik Günü" İsviçre Daimi Komitesi Başkanı, ünlü mimar Prof. Sautari, İTÜ'de fakülte dekanı olduğum sırada, beni ziyaret ederek, kendisinin çok yakın dostu olan Prof. Paolera'nın mesajını getirmiş ve "Dünya Şehircilik Günü Daimi Komitesi" nin Türkiye'de de kurulmasını önermiş ve komite başkanlığı görevini de benden rica etmişti. Bu suretle 25 yıl önce, Türkiye de bu uluslararası kuruluşa katılmış ve 1977'ye kadar, üye ülkelere kutlama mesajı gönderme biçiminde bu günü anmıştır.

Ancak 1979'dan sonra, önerim üzerine o zamanki DGSA Yüksek Mimarlık Bölümü Şehircilik Enstitüsü Yönetim Kurulu Kararı ile Dünya Şehircilik Günü Daimi Komite Sekreteryası, Enstitü bünyesinde kurulmuştur. O zamanki enstitü müdürü dostum Prof. M.Ali Handan ve özellikle sekreterliği yüklenen Prof.Dr. Mehmet Çubuk'un büyük gayretleri ile "Daimi Komite" yi geliştirmek ve 13 yılda bugünkü duruma getirmek mümkün olmuştur.

Türkiye'nin bu uluslararası kuruluşa katılışından bu yana tam 25 yıl geçti. 1977'den bu yana, ülkemiz 13 yıldır bu günü aktif bir biçimde kutlamaktadır. Bakanlıklar, üniversiteler, belediyeler, meslek odaları, şehirci ve mimarların bu toplantılara büyük ilgi duyararak katılmış olduklarını sevinçle ifade etmek isterim. Şehir yöneticileri, şehir ve bölge planıcıları, mimarlar, sosyal bilimcilerin ortak sorunları üzerinde, bir ortak organ olarak gelişen "Daimi Komite" yurt düzeyindeki üniversitelerle işbirliği halinde gelişmektedir. 1981 den bu yana, sevgili dostum Prof.Dr. Mehmet Çubuk'un ve ona yurt düzeyinden katılan birçok değerli meslektaşın üstün gayretleri ve büyük çabaları ile, yıllık toplantılar herkesin beklediği bir gün olmuştur.

1977 den bu yana "Dünya Şehircilik Günü" toplantılarında, ülkemizin:

- Bölge ve Şehir Planlama Sorunları,
- Kentleşme ve Kırsal Sorunlar,
- Yerleşme ve Konut Sorunları,
- Sanayide Yerleşimi,
- Ülke Kıyılarının Korunması,
- Eski Türk Kentleri Koruma Sorunu,
- Turizm Sorunları,

- Şehircilik ve Planlama Eğitimi Sorunları

gibi, Türkiye'nin en önemli konuları gündeme getirilmekte ve ulusal görüşler geliştirilmekte veya objektif görüşler çıkmasına yardımcı olunmaktadır.

Yıllık toplantılar, ayrıca Türkiye'de ülke şehirciliğinin oluşumuna, gelişmesine olumlu katkıda bulunan yönetim ve eğitim kurumları için ulusal jüri-ler teşkil ederek şeref listeleri hazırlanmakta ve ülke şehirciliğinin gelişmesine büyük hizmetleri dokunan meslektaşlara onur plaketi verilmesi gibi mesleki faaliyetleri teşvik edici davranışlara aracı olarak görev yapmaktadır. Bu yıllık toplantılar, aynı zamanda, Türkiye üniversiteleri arasında tartışma, yaklaşma ve iletişim olanakları yaratmaya yardımcı olmaktadır.

Bugüne kadar İstanbul, Ankara, İzmir, Trabzon, Adana, Eskişehir ve Edirne'de üniversitelerin büyük katkıları ile çok ilgi gören kongre, kolokyum, panel niteliğinde toplantılar yapılmıştır. Bu vesile ile, Dünya Şehircilik Günü Daimi Komitesi adına, saydığım üniversite rektörleri ve bu üniversitelerde kurulan daimi komite temsilcilerimize en derin şükranlarımı sunarım.

Ayrıca 3 yıldır, üniversitelerimizdeki şehircilik öğrencileri arasında, "Şehircilikte Güncel Sorunlar" temaları üzerinde, ödüllü yarışmalar düzenlenmektedir. Bu akşam 3. Yarışmanın sergisi, Yıldız Üniversitesi Sabancı Kitaplığı'nda sizlere sunulacaktır.

Dünya Şehircilik Günü'nün Türkiye'de 25. yılını Yıldız Üniversitesi'nde kutluyoruz. Önce değerli dostum, meslektaşım, sayın Rektör Prof. Suha Toner'e, bu törene karşı gösterdikleri büyük ilgiden dolayı, sevgi ve bağlılık duygularıyla teşekkür ederim. 13. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumunun düzenleme komitesini oluşturan: Sn.Prof.Dr. Mehmet Çubuk, Sn.Prof. Ergun Taneri, Sn.Prof. İrfan Bayhan, Sn. Prof.Dr. Orhan Göçer, Sn. Doç.Dr. Emre Aysu, Ar.Gör. İclal Dinçer, Ar.Gör. Yüksel Dinçer, Uzm. Berna Dikçınar ve ayrıca yardımlarını esirgemeyen Yıldız Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanı Sn. Prof.Dr. Rifki Arslan'a çok değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Bu yıl ele alınan "Türkiye'de Şehircilik ve Planlama Eğitimi" teması hakkında da çok kısa konuşacağım: Yüksek eğitim kurumlarının bugün uyguladıkları eğitim sistemi ve programlarından elde edilen şehircilik mes-

leki formasyonu ülkemiz bütününde doğan sorunların belirlediği istekler bakımından tartışılacaktır. Dört grupta toplanan ve ilginç görüşler getirecek bildiri sahiplerinin bugün Türkiye'de planlama bilim alanında eğitim ve yönetimde isim yapmış meslektaşlar olduğuna inanıyorum. Eminim ki, bu kolokyumdan alınacak sonuçlar, ülkemizin, şehir ve bölge planlama eğitimine ışık tutacaktır.

Evela tebliğ vererek katılan değerli arkadaşlara komite adına şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu kolokyuma maddi desteklerini esirgemeyen, bize yakın kuruluşlara da çok teşekkür ederim. Bütün katılan meslektaşlara ve konuklara üç günlük kolokyum çalışmalarında başarılı sonuçlar almalarını diler, kendilerine katkılarından dolayı, komite başkanı olarak teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Necati İNCEOĞLU, Prof.Dr.
Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanı

Sayın Vali,
Belediye Başkanı,
Rektörler,
Bakanlık Temsilcileri ve misafirlerimiz,

Böylesine bir toplantıda ev sahipliği yapmanın mutluluğunu belirtir hepimize hoşgeldiniz deriz.

Üniversitelerin yalnız bilgi aktaran kurumlar olmayıp bilgi üretim ve değişiminde etkin rol oynaması gereğine inanan bir kurum olarak bu tür kongre, seminer vb. bilimsel toplantıları düzenlemekte ve desteklemekte çok istekli olduğumuzu belirtmek isteriz. Öğrencilerimizin kültürlü, bilgili ve iyi bir yurttaş olarak yetişmeleri için böylesine bilimsel ortam ve imkanların yaratılması kaçınılmazdır. Bu nedenle bu yıl Fakültemiz mimarlık ve şehircilik konuları genel kapsamında dört ulusal seminer-kongre ve bir uluslararası kongrenin hazırlıklarına başlamıştır.

Bu toplantının ülkemizde konu ile ilgili öğretici, yürütücü ve uygulayıcı bütün kurumların katılımı ile gerçekleşmesi bizim için ayrı bir sevinç kaynağıdır.

Planlama kavramının henüz çok sınırlı çevrelerde ele alındığı ve ne yazık ki kamuoyuna henüz mal edilmediği ülkemizde bu konuda araştırılacak ve öğrenilecek çok şeyin olduğu bir gerçektir. Nerede ise gece-

kondularla yutulmuş şehirlerimiz, karayolları boyunca uzanan bitmemiş hep yarım kalmış imajı veren küçük yerleşmelerimiz, doğayı tüketen, kirlüten davranışlar ve girişimler, sizlere ülkemizin çok ihtiyacı olduğunu gösteriyor. "Ülkemizin, kentlerimizin ve çevremizin geleceği için iyi ve umut dolu kararlar vermeniz" dilekelerimle tekrar hoşgeldiniz der, başarılar dilerim.

Gündüz GÖKÇE, Prof.
Mimar Sinan Üniversitesi Rektörü

Sayın Bakan,
Sayın Vali,
Sayın Büyükşehir Belediye Başkanı,
Sayın Rektör,
Sayın Öğretim Elemanları,
Konuşmacılar, Konuklar, Öğrenciler,

Dünyanın her yerinde, değişik oranlarda da olsa nüfusun bir bölümü şehirlerde yaşıyor. İnsanın toplayıcılıktan, avcı ve göçebelikten ürün almaya, ekip biçmeye, hayvan üretmeye başladığı tarımsal uygarlık dönemine geçtiği günlere, bir çok yerlerde M.Ö. 5000 lere dayanan şehirleşme çok değişik şekil ve boyutlarla günümüze ulaşmış. Ortaçağ ve öncesinde koruma ve savunma ihtiyacı sur içindeki kentlerde aşırı yoğunlukta yapılaşmaya ve bugün pitoresk de bulsak, sağlıksız bir şehir dokusuna yol açarken, Endüstri Devrimi'nin getirdiği yeni iş imkanları da 18. yüzyıl ortalarından başlayarak kırsal kesimden kentlere kitlesel göç doğurmuş. Bunun sonucunda şehir merkezleri aşırı bir yoğunlukla yüklenirken civarda beliren teneke mahalleleri, gecekondu sağlıksız ve çarpık bir oluşumu belirlemiş. Dünyanın pek çok yerinde yaşanan bu olay ülkemizde özellikle 1950'den bu yana gündemde. Bugün nüfusun %51'inin, ki bu oran giderek artma eğilimi göstermektedir, kentlerde oturduğu ülkemizde, o yıldan 1985'e İstanbul'un nüfusu 983.000'den 5.475.000'e, Ankara'nınki 288.000'den 2.235.000'e, İzmir'inki 227.000'den 1.489.000'e, Adana'nınki 117.000'den 777.000'e ve Bursa'-

nınki 103.000'den 612.000'e ulaşmış. İşte hepimizin bildiği ve şehircilikle bölge plancılığının ne ölçüde önemli olduğunu belirleyen bir gözlem; şehirlerimiz bir yandan doğum oranındaki doğal nüfus artışıyla kalabalıklaşırken diğer yandan daha geniş iş veya daha iyi hayat koşulları arayan ve bu umutla kırsal kesimden şehirlere göçenlerle hergün daha da büyüyor. Çağdaş sosyal hayatın gerekleri, yeni ihtiyaçlar bir yana, barınma gibi en temel ihtiyaçların dahi organize bir şekilde karşılanamayışı, merkezlerden varoşlara kadar şehirlerin giderek kaotik bir görünümüne bürünmesine yol açıyor.

Bugün oldukça zaman kaybettikten sonra, geç de olsa yetkililerin bu konuda daha ciddi yaklaşımlar içinde olduğunu görmek bizleri ümitsizliğe düşmekten alıkoyuyor. Hükümet ve mahalli idareler çok yönlü arayışlarla soruna çözüm getirme çabası içindeler. Bu çalışmalarda ihtiyaç duyulacak iki unsur ise tabii ki maddi güç ve yetişmiş uzmanlar. İşte üniversitelerin katkısı da bu noktada; her bakımdan yeterli bilgilerle teçhiz edilmiş, memleket gerçeklerine ve konusundaki en yeni gelişmelere vakıf şehir ve bölge plancıları yetiştirmek, yaptığı araştırma ve diğer bilimsel çalışmalarla bu konuda yetkililere ve kamuya hizmet sunmak şeklinde beliriyor. Bildiğiniz gibi önceleri mimarlık eğitimi içinde bir disiplin olarak yer alan şehirciliğin ülkemizde son yıllarda tüm üniversitelerimizde ayrı öğretim programlarına kavuşması son biriki on sene içinde gerçekleşmiş bulunuyor. Ancak hemen söyleyelim ki bu konuda ilk adımları atan İTÜ'den sonra diğer öğretim kurumlarımızda da hızlı ve olumlu gelişmeler olmuş, şehircilik ve bölge plancılığı ile ilgili birimler kurularak bu dalda öğretim programları açılmıştır.

Yürütücülüğünü öteden beri Mimar Sinan Üniversitesi'nin yüklendiği, Bayındırlık ve İskan Bakanlığının maddi destek verdiği Dünya Şehircilik Günü Türkiye Kolokyumları, bildiğiniz gibi her yıl, o yılda ele alınacak konuya göre seçilmiş bir üniversitemiz ile işbirliği yapılarak gerçekleştiriliyor. Yıldız Üniversitesi'nde yapılacak bu yılki 13. Kolokyum'da "Türkiye'de Şehircilik ve Planlama Eğitimi" ele alınacak. Programında kapsamlı bir yaklaşımın yansıdığı ve üniversitelerden uygulayıcı kurumlara, serbest meslek odalarına uzanan bir zincirin hemen bütün halkalarının yer aldığı bu kolokyumun başarılı geçmesini ve pratik sonuçlara yansımaları diler, tüm katılımcılara, ev sahipliği görevini yapan Yıldız Üniversitesi'ne ve her yıl olduğu gibi maddi desteğini esirgemeyen Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na şükranlarımı arz ederim.

Süha TONER, Prof.
Yıldız Üniversitesi Rektörü

Sayın Vali,
Sayın Belediye Başkanı,
Sayın Rektör,
Sayın Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Temsilcileri,
Kıymetli Misafirler ve İzleyenler,

Bugün ülkemizdeki 13. Dünya Şehircilik Günü kutlamaları için biraraya gelmiş bulunuyoruz. Bu yılki kolokyumun ülkemizdeki şehircilik ve planlama eğitimi ile ilgili olması geçmiş kolokyumlarda ele alınan tüm konuların ve günümüzde yaşanan sorunların eğitime yansımalarının ortaya konması açısından çok önemlidir. Bu açıdan, ülkemizde yaşanan sorunlara üniversitelerimizin bakış açıları ve eğitim politikaları ortaya konacak ve farklı yaklaşımlar arasında bir uzlaşma sağlanacaktır kanısındayım.

Planlamanın ve uygulamanın bilgili, geniş bakış açısına sahip, kültürlü ve dürüst kişilerin yükümlülüğünde olması ülkemiz sorunlarının çözümü açısından elzemdir. Özellikle ülkemiz gündeminde bulunan ve hepimiz tarafından üzerinde önemle durulan AET üyeliği, şehirciliğimiz açısından da önemli boyutları kapsamaktadır. Bu konunun üniversitelerimiz tarafından eğitim politikalarının saptanmasında göz önünde tutulması gerekmektedir. Bu ve buna benzer konular, hızla gelişen dünya koşulları, ülkemiz açısından eğitimin bugünden çok yarınları hedeflemesi ve 2000'li yıllar için planlıların yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Yapılacak düzen-

lemeler bu yönde olmalıdır. Bu ise eğitimin yanında eğitimcilerin de bu amaca doğru hazırlanmaları gereğini ortaya koymaktadır. Bu kolokyumun, bence, perde arkasındaki amacı bu olmalıdır.

Bir diğer konu ise üniversitelerimizin uygulamaya dönük olarak yaptıkları planlama çalışmalarının artırılması ve bu çalışmaların eğitime entegre edilmesi, gerek beldelerimizin geleceği, gerek genç planlı adaylarının sorunlara yaklaşımları ve gerekse eğitimcilerin teori-uygulama ilişkisini daha gerçekçi kurabilmeleri açısından önem taşımaktadır. Ayrıca üniversitelerimiz böylece birikimlerini ülkemiz sorunlarını çözme amacı ile yaşama aktarmış olacaklardır.

Dünya Şehircilik Günü'nün ve çalışmalarının başarılı olmasını diler, teşekkürleriniz için saygı ve şükranlarımızı sunarız.

Nurettin SÖZEN, Prof.Dr.
İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı

Sayın Vali,
Sayın Rektörler,
Değerli Öğretim Üyeleri ve Öğrenciler,

Hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Planlama eğitimi üzerine görüşlerin tartışılacağı bu 13. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumunu, üniversiter kurumlarımızın planlamaya verdikleri önemin yerinde ve anlamlı bir göstergesi olarak görüyor ve bu kolokiyumun, başta İstanbul olmak üzere, tüm ülkemiz için yararlı olmasını diliyorum.

İstanbulumuz, 2600 yılı aşkın tarihi, 7 milyonu aşkın nüfusu ve 100 km'ye yayılan gelişme alanı ile ülkemizin en büyük yerleşim ve üretim merkezidir. Değişik uygarlıklardan miras kalan kültür değerleri ve doğa güzellikleri ile bezenmiş bu eşsiz kent, son kırk yıl içinde, bu değerini olumsuz yönde etkileyen önemli büyüme baskıları ve birlikte gelen çarpık kentleşme ile karşı karşıya kalmıştır. Bu büyümenin temel kaynağını Anadolu'dan kalkıp iş için, aş için İstanbul'a gelenler oluşturmaktadır. Polisiye önlemlerle durdurulamayacak olan bu göç sonucu son yıllarda İstanbul'un nüfusu yılda 250-300 bin dolayında artmaktadır. Bu aşırı büyüme her türlü iş, konut ve kent hizmetleri sorunlarını da birlikte getirmektedir. Bu sorunlar sınırlı kent ve ülke kaynakları ile giderek ağırlaşmaktadır. Özellikle de son yılların plansız, planlamaya inanmayan yönetim anlayışının bu sorunları çözümsüzlüğün eşliğine yaklaştırdığı söylene-

bilir. İstanbulumuzun (ve tüm kentlerimizin) planlamaya, planlı gelişmeye her zamankinden daha çok ihtiyacı olduğu açıktır.

Planlama ve imar konuları dünyada yerel yönetimlerin geleneksel fonksiyonları olarak önemsenir ve kurumsallaşırken ülkemizde, özellikle son yıllarda, yerel yönetimlerin bu yönde yeterli ölçüde etkili hatta istekli olduğunu söylemek zordur. Genelde bir imar planı elde etmekten ibaret görülen bir planlama anlayışı, yerel yönetim içinde, planlama fonksiyonunun hakettiği kurumsal düzenin oluşmasını engellemiştir. Yine geçmişte, bir bakıma zamanın bu fiziksel planlamaya, imar planına, ağırlık veren anlayışını yansıtan bir tutumla mimarlar tarafından gerçekleştirilen planlama faaliyetleri, yakın zamanlara kadar bu anlayışla sürdürülmüştür. Bugün belediyemizin teknik planlama kadrosunun büyük çoğunluğu mimar kökenlidir. Oysa artık planlamanın çok yönlü, çok disiplinli bir bilim dalı olarak anlaşılması ile tutarlı olarak özel eğitim görmüş şehir planclarının yetiştirilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Ülkemizde önce ODTÜ de, daha sonra diğer üniversitelerimizde başlatılan lisans ve lisansüstü planlama programlarının mezunları kurumlarımıza katılmaya başlamıştır. İstanbul, üç üniversitesinde planlama programı olan bir kent olarak bu yönden şanslıdır. Ancak belediyemizin planlama kadroları konusunda yeterli ölçüde şanslı olduğu söylenemez. Bu durumun, belediyemiz bünyesindeki elemanların niteliği ve yeteneği ötesinde, planlamaya ilişkin olarak son yıllarda sürdürülen tutumdan kaynaklandığı ortadadır. Son yıllarda; çünkü, 1980'lerin ortalarında, 3194 ve 3030 Sayılı Yasalar kapsamında yerel yönetimlere sağlanan planlama olanakları ve gelişme kaynakları, planlamaya inanç olsaydı, daha iyi değerlendirilebilirdi. Çok yararlı planlama kuruluşları olan nazım plan büroları belediyelere devredildiğinde önemsenip korunsaydı, geliştirilseydi, geleceğe ileriye dönük planlama boşluğumuz doldurulabilirdi. Metropolitan alan içinde önemli fonksiyonların yeri, ölçüsü, biçimi, en üst düzeyde yetkili bile olsa, kişisel olmaktan çıkarılır, toplumsallaştırılabilirdi. Kısaca planlama kurumsallaştırılabilirdi.

Oysa İstanbul'un Nazım Plan Bürosu belediyemize devredilirken kadrosu ve arşivi ile dağıtılmış, planlamaya inancı olmayanların elinde planlama adeta gereksiz görülmüş, eldeki planlama kadroları moralsiz ve umutsuz bırakılmıştır.

Plansız gelişmeyi gereksiz kaynak israfı ve vazgeçilmesi zorunlu bir lüks olarak görüyoruz. Yönetim olarak planlı gelişme gereğine ve zorunluluğuna inanıyoruz. Bu inancı, yönetim yapısı içinde planlama fonksiyono-

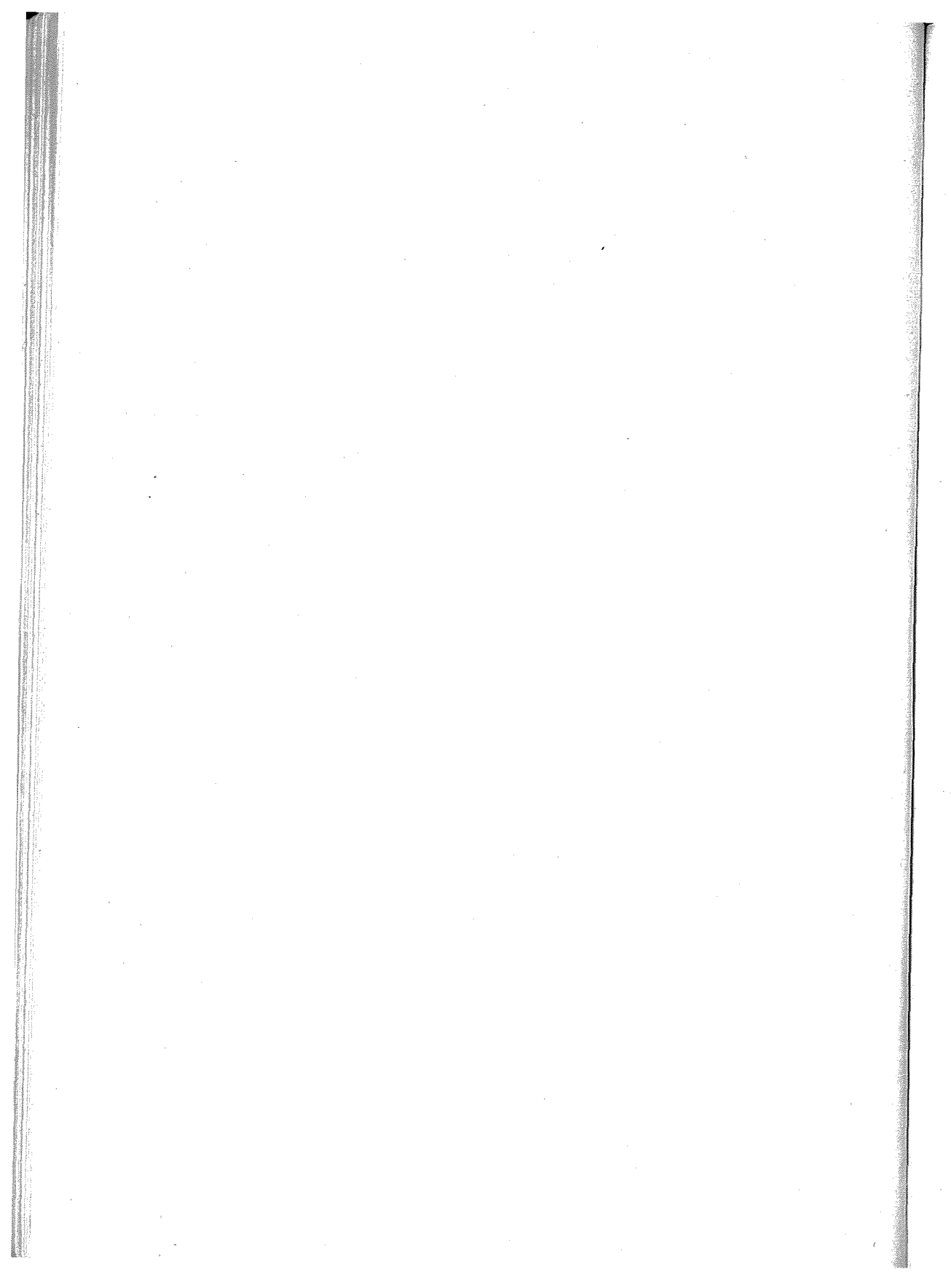
nunu gözden geçirmek, reorganizasyon biçimlerini araştırmak, yeni kadrolaşmaları gerçekleştirmek, hatta planlama için, planlamaya saygıyı simgeleyecek yeni bir çalışma mekanı düzenlemek girişimleri ile başlamış bulunuyoruz.

Bu arada, eldeki deneyimli ve plan yönetimi konusunda becerili olduğuna inandığımız planlama kadrosunu da imar planlaması ve özellikle de nazım plan yapımı konularında etkili olabilecek biçimde bilgilendirmeyi düşünüyoruz. Bir yandan yeni kadrolaşma kapsamında üniversitelerimizin başarılı, genç mezunlarını derhal kadrolarımıza katmaya çalışıyoruz. Diğer yandan mevcut kadrolarımızı da planlama disiplininin gerekleri ve yenilikleri ve planlamaya verdiğimiz önemle tutarlı olarak bilgilendirmek üzere bir "hizmet içi planlama eğitimi" programı planlıyoruz.

Tüm bu konularda üniversitelerimizin yardımlarına, katkılarına güveniyoruz. Belediyemiz ve üniversitelerimiz işbirliği ile oluşturulacak etkili bir hizmet içi planlama eğitim programı yalnızca teknik personelimizin değil, yönetimin planlama ile doğrudan ve dolaylı ilgili tüm birimlerinin, hatta toplumun ve toplumu temsil eden demokratik kuruluşların tümünün planlama yönünden bilgilendirilmesine kuşkusuz önemli katkıları olacaktır. Böylece, planlama konusunda daha çok bilgilendirilmiş kadroların ve toplumun yaygın katılımı ile, yerel gerçekleri ve istekleri yansıtan, daha demokratik, daha gerçekçi planlamanın yapılabileceğini düşünüyoruz.

Belediyemiz ve üniversitelerimizin bu yönde ve diğer başka yönlerde sürdürecekleri ortak eğitim çabalarının, belediyemiz için olduğu kadar, uygulamanın sorunları anlama isteğindeki akademisyenlerimiz için de çok yararlı olacağına, bu çerçevede bu kolokyumun çok anlamlı ve de başarılı olacağına inanıyorum.

Hepinize saygılarımı sunuyorum.

Cahit BAYAR
İstanbul Valisi

Sayın Büyükşehir Belediye Başkanı,
Sayın Rektörler,
Sayın Müsteşar Yardımcısı,
Sayın Profesörler,
Sayın Misafirler,
Sevgili Öğrenciler,

Bugün son derece istifadeli olacağına inandığımız bir kolokiyum düzenlenmiş bulunmaktadır. Düzenleyicileri, katılımcıları ve bunu destekleyenleri yürekten kutlayarak sözlerime başlamak istiyorum.

Anladığıma göre, konu oldukça teknik. Bu ülkede yarının plancılarını, şehircilerini daha iyi nasıl yetiştirebiliriz, onu tartışacağız, onu konuşacağız. Bir idareci olarak ben meselelerin tümünü kapsayacak görüşlere sahip olmayabilirim ama bu çorbaya bir tutam tuzla katılmak istiyorum. Bana göre şehircilik konusunda neler yapılmalıdır, eğitimde hangi noktalara dikkat edilmelidir, bunları vurgulamak isterim. Tabii söylemek istediklerimin çoğunu sizler bilmektesiniz, bunlar belki tekrar olabilir, şimdiden özür diliyorum.

Biliyorsunuz, kent insanının rahatını, huzurunu temin etmek ve onun insanca yaşamasını sağlamak şehircinin, bize göre, en önemli konusudur. Bu itibarla, insan üzerinde yapılacak çalışmalara fevkalade önem ver-

mek, bunların usulünün, yönteminin öğrencilere öğretilmesini sağlamak gerekir, çünkü bir şehirde yaşayan insanların kültür ve inanç kalıpları, zevkleri, mutluluk ve mutsuzluk sebepleri, beklentileri, halihazır ve müstakbel ihtiyaçları, görenekleri, ekonomik güçleri, aile yapıları ve anlayışları, genel anlamda sorunları bir şehircinin bilmesi gereken hususlardır ve bunların ne şekilde araştırılacağına da bilinmesi lazımdır. Bu konuda yapılmış araştırmaların sonuçlarının değerlendirilmesinin iyi bilinmesi lazımdır. Bu kavramları öğrencilere vermek gerektiğine inancımı vurgulamak istiyorum. Tabiiyle artık şehirler sadece kent insanlarına yahut da ulusal düzeyde insanlarımıza hitap etmemektedir. Dünya ülkeleri artık komşu kapısı oldu, herkes birbirine gitmekte, gelmekte, büyük turizm olayları yaşanmakta. Örneğin İstanbul'u yılda bir milyon turist ziyaret etmekte. Burası bir vitrin. Diğer illerimiz için de bu olaylar vaki. O halde kapsamı biraz daha geniş tutmak lazım, bütün dünya insanların beğenisini sağlayacak planlamalar yapmamız ve uygulamamız, bence, doğru olur.

Tabiiyle yapılan her şey aslı bozmamaya yönelik olmalıdır. Planlama yaparken ve uygularken hepsinin ana karakteristiklerini, vasıflarını değiştirmemeli, bozmamalıyız; buna itina edilmeli. Gerek ülkemizde gerek Dünya'da şehirleşme ve şehir yaşamı ile ilgili birçok sorunlar ortaya çıkmıştır ve çıkmaya da devam edecektir. Bu sorunların sağlıklı olarak tespit ve derlemesinin yapılması, sebepleri, hasıl olan veya müstakbel sonuçlarının tahlili, bunların izale ve önlenmesi çarelerinin araştırılması, bütün Dünya'da edinilen deneyimlerin değerlendirilmesi ve özellikle dış deneyimlerin Türkiye şartlarına intibakının sağlanması fevkalade önem arz etmektedir. Bu arada şehircilik, şehir planlaması kavramının statik bir kavram olmadığını da hatırlamakta yarar vardır, zira gelecek bizler için bir takım yeni şartlar, yeni olgular getirecektir. Bunlar üzerinde de bir takım varsayımlar hazırlamak ve bunların çözümleri üzerinde kafa yormak da, sanırım, bugünden itibaren önemli sayılacak bir davranış biçimi olacaktır. Diğer bir konu da "toplumu şehircilik konusunda hangi noktaya götürmek istiyoruz", "topluma yeni neler vermek istiyoruz" Sorularının cevabını bilmemiz, bunları araştırmamızdır. Bugünkü şartlar içinde şehirde rahat yaşanabilir, huzur içinde yaşanabilir; ama yarın neler getirecektir, buna göre toplum hangi noktaya hazırlanmalıdır, bunun da bilinmesinde büyük yarar görmekteyim.

Planlama açısından bu çalışmaların mahiyet ve şumûlünün metodlarının tesbiti de bence iyi olur. Tabii konu, bize göre, sadece uzmanların ye-

tiştirilmesi değildir kent insanının da eğitilmesi, yetiştirilmesi, bilinçlendirilmesi, bazı kavramlara sahip çıkmasının sağlanması önemlidir. Tabii planlar açısından üniversitelerde yapılan eğitim fevkalâde yararlıdır, ama hayata atıldıktan sonra eskime sorunu ile karşı karşıya kalınır. Bu bütün meslekler için benzerdir ve caizdir. Binaenaleyh planları üniversite olarak desteklemek, fikrî bakımından en azından beslemek gerekir ve tabiatıyla planlara düşen görev de daima kendilerini yenilemek çabasında olmaları gereğidir.

Planlama ve uygulama safhasında kamu yönetimi ile planlıların çok yakın ilişkileri olmak mecburiyetindedir. Bu kamu yönetimi de belediyelerdir; merkezi idare tabii ki ağırlıklıdır. Merkezi idare ve belediyeler ile yahut kısa deyimle kamu yönetimi ile planlıların ilişkilerinin tanzim edilmesi lazımdır. Ne şekilde ilişkiler bulunacaktır, el yordamı ile bu hususları tespit etmek, uygulamak her zaman faydalı sonuçlar vermeyebilir. Bu bakımdan bu bir oryantasyon eğitimi olarak, bence, genel eğitim planları içinde yer almalıdır. Hatta buna vatandaşla ilişkileri de katabiliriz. Tabii üniversitemiz çok geniş fonksiyonlara sahip olması gereken kuruluşlardır. Onun için yaşanan kentin sorunlarıyla ilgili çalışmalar yaparak -ki bunu yapmaktadırlar- kamu otoritelerine bunları iletmeleri ve onlara yol göstermeleri, yardımcı olmaları da, bence, eğitim fonksiyonunun önemli bir rolünü teşkil etmelidir. Keza hepimiz öğrencilik yıllarından geçerek buralara geldik. Şahsen 30 yıl önce şehircilik konusunda da öğretim görmüş olduğum Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde, diğer arkadaşların da meyanında, öğrencilerin hepsinin ortak bir meselesi, bir derdi vardı: konuların muğlak, anlaşılması zor halde kendilerine intikal etmesi... Tabiatıyla, konunun sağlam nazari temellere oturtulması esastır ama verilen bilgilerin de tatbikata yönelik olması, sanıyorum ki, çok değerli ve faydalı olur zira öğrencilerimiz çoğu zaman mezuniyetten sonra edindikleri bilgileri kullanmakta zorluğa uğramaktadırlar.

Türkiye'de şehircilik konusu oldukça yeni, bu itibarla yapılan planlama çalışmalarının ve uygulamalarının üniversitemiz tarafından izlenmesi, değerlendirilmesi, noksanlıklarının bulunması, iyileştirilmesi yolunda çalışmaların sürdürülmesi gereğine inanmaktayım.

Bence konunun en önemli tarafı şehirciliğin fevkalade önemli olduğunu öğrencilerimize, müstakbel uzmanlarımıza anlatmaktır. Bir motivasyon meselesidir bu. O şevki, o heyecanı ve o şuru öğrencilerimize vermemiz gerekir. Sanıyorum ki meseleye de buradan başlanmalıdır. Yetişen plan-

cılarımız Anadolu sathına yayıldıklarında içlerinde bu aşkı duymalıdır. Değerli hocalarımızın bu konuda uzman bir şekilde öğrencilerimize bilgiler verdiklerini, yetenekli öğrencilerimizin de bunu tam anlamıyla kavradıklarını, uygulamaya hazır olduklarını biliyorum.

Sözlerimin başında ifade ettiğim şekilde bizimkisi çorbaya bir tutam tuz koymaktı. Bu kolokyumun başarılı olmasını, amacına uygun şekilde sonuçlanmasını diliyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Erol ÜNAL, Y.Müh.Mimar
Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı

Sayın Vali,
Sayın Rektör,
Sayın Belediye Başkanı,
Sayın izleyiciler,

Her yıl akademik bir kuruluş tarafından düzenlenen Dünya Şehircilik Günü ülkemizin yerleşme açısından en önemli sorunlarının, planlama ve şehircilik konularının tartışılmasına imkan verecek bir platform hazırlamaktadır. Bu yıl da Yıldız Üniversitesi'nin ev sahipliği yaptığı 13. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu'nda bulunmaktan memnunluk duyuyorum.

Ayrıca her yıl önemli bir konunun tartışıldığı toplantılar için bu yıl seçilen "Türkiye'de Şehircilik ve Planlama Eğitimi" ülkemizin en önemli sorunlarından biridir. Çünkü yetişmiş insan gücü kalkınmışlığın en iyi ölçüsüdür. Şehirleşme sürecinin sağlıklı bir yerleşme düzenine dönüşmesi için ilk aşama olan harita, imar planlarının yapılması, imar programlarının düzenlenmesi, imar programlarına göre uygulama yapılması tamamen iyi yetişmiş insan gücüne bağlıdır.

Dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de şehirlerin ve yerleşim alanlarının planlı ve düzenli olması, imar etme işinin kapsamına giren tüm teknik ve sosyal alt yapı tesislerinin bilim ve tekniğin gereklerine göre zamanında ve imar programlarına uygun olarak yapılması ile mümkündür. Şehir planları yerleşmelere bir düzen getirmek amacıyla hazırla-

nır. İmar kararları idarenin düzenleyici birer işlevi olup hukuki dayanağını kanundan alır. Yasal kurallar hiyerarşisinin en üstünde bulunan Anayasamız, zaman içinde değişen kurallar getirmiştir. 1924 ve 1961 Anayasalarında imar planı kavramına tam olarak değinilmemesine rağmen Kasım 1982'de kabul edilen Anayasa ile planlamaya ilişkin yeni ilke ve hedefler belirlenmiştir. Örneğin, madde 43 "kıyıların kamuya ayrılmasını", madde 44 "toprağın verimli kullanımını ve korunmasını, madde 45 "devletin, tarım arazileri ile çayır ve mer'aların amaç dışı kullanımının ve tahribinin önlenmesini", madde 56 "çevre sağlığı ve çevre kirlenmesinin kontrolünü" getirmektedir. Aynı şekilde madde 57 ile "şehirlerin özelliklerini ve çevre şartlarını gözeten bir planlama çerçevesinde konut ihtiyacını karşılayacak tedbirleri devlet alır ve toplu konut teşebbüslerini destekler" ifadesi ile devlete planlama yapma ödevi yüklenmiş, böylece planlı yaklaşım fikri Anayasa'da yer almıştır.

Konumuzla ilgili olarak geçmişe göz attığımızda, İstanbul'daki yapılaşmalara ilişkin 1848 yılında Ebniye Nizamnamesi ve 1882 yılında Ebniye Kanunu'nun çıkarıldığı görülmektedir.

Türkiye'de ilk kent düzenlemesi düşüncesi ise Atatürk'ün direktifleri ile 1928 yılında çıkarılan Ankara İmar Müdürlüğü'nün kuruluş ve görevlerini tanzim eden 1351 sayılı yasa ile olmuştur. Yasanın çıktığı aynı yıl, başkent Ankara'nın imar planı yarışması açılmış ve Prof. Jansen'e Ankara İmar Planı hazırlama görevi verilmiştir.

1930 yılında 1580 sayılı "Belediyeler Yasası" ile bütün belediyelere imar planı hazırlatma mecburiyeti getirilmiş ve kent çevresi ile bu plan belediyenin kontrolüne bağlanmıştır.

1933'de yürürlüğe giren 2290 sayılı "Belediye Yapı ve Yollar Kanunu" ile yapılaşmaya bir düzen getirilmiştir. Aynı yıl içinde kurulan Belediyeler Bankası 1945 yılında İller Bankasına dönüşmüştür. Banka belediyelere kentsel sosyal ve teknik altyapı uygulamalarında parasal ve teknik kaynak sağlamakla yükümlendirilmiştir.

1946 yılında ise konut finansman ve ihtisas bankası olarak Türkiye Emlak Kredi Bankası kurularak, meskeni olmayan yurttaşlara mesken yaptırmak, kredi açmak, bina yapmak, yapı ve yapı malzemesi etüdü ve ticareti yapmakla görevlendirilmiştir. 1948 yılında ise 5228 sayılı "Bina Yapımı Teşvik Yasası" ile belediyelere ucuz bedelle arsa sağlamak ve bu arsaları belirlenecek koşullarla kişilere dağıtmak yetkisi verilmiştir. 1953 yılında 6188 sayılı "Bina Yapımını Teşvik ve İzinsiz Yapılar Hakkında Kanun" çıkartılarak belediyelere toplu, ucuz ve basit konutlar inşa etmek ve gecekondulara sahiplerine dağıtarak, izinsiz yapıları tasfiye etme yetkisi

verilmiştir.

1956 yılında ise belediye sınırları içinde ve mücavir alanlarda planlama, yapılaşma, ruhsat kontrol konularını bütünüyle esaslara bağlayan 6785 sayılı "İmar Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Bu suretle planlama ve yapılaşma esasları belirlenmiştir.

1958 yılında İmar ve İskan Bakanlığı, Türkiye'deki imar uygulamalarını düzenlemek ve uygulamakla yükümlü olarak kurulmuştur.

İmar mevzuatı, sadece imar kanunundan ibaret değildir. Konu ile ilgili birçok özel ve genel kanunlar vardır. Özetlendiğinde sırasıyla:

- Arazi sahipliği ile ilgili Medeni Kanun (No:743-1926)
- Arazinin kaydı ile ilgili Tapu ve Kadastro Kanunu,
- Yapılaşma hakkı ile ilgili İmar Kanunu,
- Kıyı Kanunu,
- ve diğer kanun tüzük ve yönetmelikler

imar mevzuatını oluşturmaktadır.

Ancak, son yıllarda ülkemizde her alanda olduğu gibi, fizik yapılaşmanın da bir değişikliğe uğradığı aşikardır. Süratli nüfus artışı, köyden şehire akımın hızlanmasının sonucu olarak ortaya çıkan düzensiz şehirleşme, gecekondulaşma ve bunların yarattığı sorunlar ile bu sorunların temelde çözümü için gerekli tedbirlerin alınması ihtiyacı İmar Kanununda bugünün ve yarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek köklü değişiklikler yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu amaçla, 9 Mayıs 1985 tarih ve 3194 sayılı İmar Kanunu ile imar işlerine yeni düzenlemeler getirilmiştir. Yeni İmar Kanununun en önemli nitelikleri sırasıyla,

1. Planlamayı bir sisteme bağlamak,
 2. Fiziki plan kademeleri ile sosyo-ekonomik baza dayalı kararları mekana yansıtma,
 3. Planlı ve plansız alanları bir bütün içinde ele almak,
 4. Valilik ve belediyelerin plan üretimi ve uygulaması sürecinde etkinliklerini arttırmak, belediyelere ve valiliklere plan onama yetkisinin devri (Desantralizasyon),
 5. İşlemleri basitleştirmek,
 6. Ruhsat işlerini kolaylaştırmak
- şeklinde özetlenebilir.

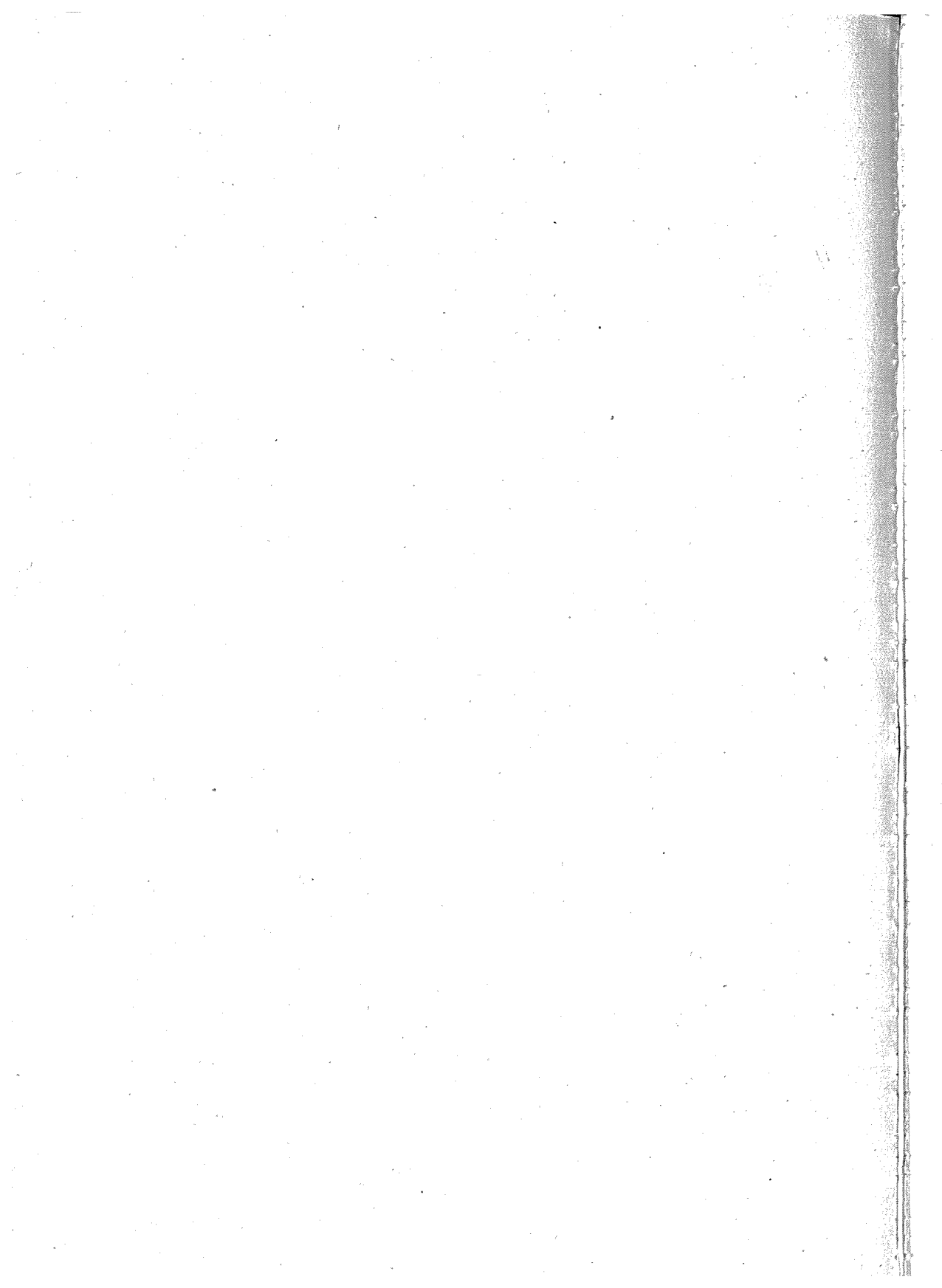
Bu Kanunun dışında 8.3.1984 tarihinde yayınlanan 2981 sayılı Kanun ve bu Kanunu tadil eden 22.5.1986 tarihli 3290 sayılı Kanun ile 18.5.1987 tarihli 3366 sayılı Kanun'larla İmar ve Gecekondu Mevzuatı'na aykırı yapılan yapılara yeni düzenlemeler getirilmiştir.

Sonuç olarak, yeni imar mevzuatı ve Belediye Gelirleri Yasası ile beledi-

yelerimiz için yeni bir dönem başlamıştır. Bu yeni dönem bir yandan yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluk alanını genişletmekte, gelirlerini arttırmakta, öte yandan yetki ve sorumlulukların kullanımında çeşitli çözüm arayışları ve alternatifler getirmektedir. 1980'li yıllardan başlayarak ülkemizde bazı yeni idari düzenlemelere gidilmiştir. Bakanlıkların reorganizasyonu ile başlatılan idari düzenlemenin amacı bürokrasinin işlerlik kazanması ve işlem sayısının azaltılmasıdır. 13.12.1980 gün ve 180 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Bayındırlık Bakanlığı ile İmar ve İskan Bakanlığı birleştirilerek Bayındırlık ve İskan Bakanlığı haline getirilmiştir. Yeniden düzenlenen ve sadeleştirilen merkez ve taşra teşkilatının etkinliği önemli ölçüde arttırılmıştır. Bakanlığımız bundan böyle imar konularında uygulayıcılara ve ilgililere yol göstermek, eğitmek ve uygulamada birlik ve beraberliği sağlamak ile görevlendirilmiştir.

Son olarak değinmek istediğim husus eğitim kurumları ile merkezi ve yerel yönetimler arasındaki iletişim ve bilgi alışverişinin güçlendirilmesinin gerekliliğidir. Bütün bunların sağlanmasında, bu kolokyumda yapılacak çalışma ve tartışmaların katkısı olacağına inancımı belirtmek isterim. Sözlerimi bitirirken Yıldız Üniversitesi'ni kutluyor, 13. Dünya Şehircilik Günü toplantısında sunulacak tebliğler ve yapılacak tartışmaların yararlı sonuçlar getirmesi dileğiyle saygılarımı sunuyorum.

TEMATİK AÇIKLAMA

Mehmet Çubuk, Prof.Dr.
Dünya Şehircilik Günü
Türkiye Daimi Komite Genel Sekreteri

Sayın Vali,
Sayın Belediye Başkanı,
Sayın Bakanlık Temsilcileri,
Sayın Rektörler,
Sayın Dekan, Öğretim Üyeleri, Öğrenciler ve
Değerli Davetliler,

13.Dünya Şehircilik Günü'ne hoşgeldiniz.

Dünya Şehircilik Günlerinin en önemli faaliyeti olan gelenekselleşmiş kolokyumun bu yılki tartışma konusu "Türkiye'de Şehircilik ve Planlama Eğitimi" adını taşımaktadır. Daimi Komite'nin bu konuyu seçmesinde Dünya Şehircilik Günü'nün özünde varolan "bir muhasebe yapmak" anlayışının rolü olduğunu belirtmeliyim. Komite, uzun süredir yeni üniversiter statüde ve koşullarda yapılan bu eğitimi değerlendirerek ilgili birimlerin bir muhasebe ortaya koymasını sağlamak istemiştir.

Aslında şehircilik eğitimi "Bir toplumun kendinden önceki toplumlardan devraldığı fiziksel ve beşeri çevreyi öğrendikten sonra, devredeceği fiziksel ve beşeri çevreyi öğretmek!.." olarak açıklanabilir. Fiziksel ve beşeri çevrenin öğrenilmesi ise içinde yaşadığımız çevrenin öğrenilmesi, incelenmesi demektir. Böyle bir incelemeye dayalı yeni bir çevre yaratılmasını öğretmek şehirciliğin öğretilmesi anlamına gelmektedir.

TEMATİK AÇIKLAMA

Duyuru broşüründe yer aldığı şekliyle kolokyumun amacı açık şekilde ifade edilmiştir. Kolokyumun asıl amacı kuşkusuz Türkiye'deki yüksek eğitim kurumlarında yapılmakta olan şehircilik ve planlama eğitiminin bugünkü çizgide (1989 yılında) değerlendirilmesi, ülkenin sosyal ve ekonomik gelişmesinin koşutunda, disiplinler arası nitelik taşıyan şehircilik ve planlamanın gelişim sürecini, eğitim-uygulama bütünlüğü içinde ele alarak bir durum saptaması yapmaktır. Fakat, olayın her ne kadar bu çerçevede incelenmesi söz konusu ise de, daha geniş şekilde ve mesleği ilgilendiren boyutlar içinde, yaygın ve örgün eğitim ve eğitim sonrası mesleki kalifikasyon ve keza güvence açısından da incelenmesi ve görüşlerin belirlenmesi gerekmektedir.

Gerçi, Türkiye'de şehircilik eğitimi konusunda önceki yıllarda bazı önemli araştırmalar gerçekleştirilmiş, seminer çalışmaları yapılmıştır. ODTÜ'nün ve bazı diğer üniversitelerin, meslek örgütü olarak TMMOB Şehir Planlama Mimar ve Mühendisleri Odasının ortaya koydukları nitelikli çalışmalar ve yayınlar gibi...

Ancak bugün YÖK'ün oluşturulmasını takiben kurulan üniversitelerde başlatılan şehircilik eğitiminde ortaya konan birikimlerin, ülkede bu dönemdeki politik gelişmeler sonucu yapılan ve şehircilik ve planlama uygulamalarının yönlendirici yasal çerçeveler koşutunda değerlendirilmesi ve aynı zamanda Devlet'in şehircilik ve planlama eğilimi ve bakış açısının irdelenmesi, böylece "formasyon" olarak mevcut eğitimin, ülke bütününde ülke düzenleme ve kentsel büyümeden doğan sorunların ortaya koyduğu isteğe cevap verip vermediğinin de araştırılması açısından, bu kolokyumun yeni ve değişik sonuçlar ortaya koyacağını umuyoruz. Dolayısıyla, şehircilik ve planlama eğitimi, bu kolokyumla, geniş çerçevesi içinde ilgililerin ve sorumluların oluşturduğu büyük kitlenin tartışmasına açılmak istenmektedir.

Bugün gelişmiş ülkelerde de şehircilik ve planlama eğitiminin oldukça sık dönemler içinde tekrar ele alınarak bir değerlendirmesinin yapıldığı ve çıkan sonuçlara göre eğitime müdahalede bulunulduğunu belirtmek gerekmektedir. Örneğin İngiltere'de plancı arzı ve talebini dengeleyecek biçimde ve kriz döneminde şehircilik eğitime müdahale yapılmış ve sınırlamalar getirilmiş, fiziki çevre değiştikçe şehircilik eğitimi de değişmiş, planlamanın bir ürün mü yoksa bir süreç mi olduğu tartışmaları yapıl-

miş, şehircilere planlama faaliyeti yanında "başka işlere de el atabilecek" nitelikte eğitimin verilmesi yolunda öneriler geliştirilmiştir. Kuşkusuz, öğretim kurumlarının izledikleri yöntemlerin ve elde ettikleri sonuçların değerlendirilmesi, eğitim koşulları ve eğitimin nitelikleri ile ilgili kıyaslamalar ve başarı dereceleri şehircilik ve planlama eğitimine verilecek yönün belirlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır.

Ayrıca Türkiye'de şehircilik eğitiminin yalnızca ülke koşulları çerçevesinde ülkeye özgü yapısallaşmasının, Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na girme kararlığı perspektifinde değerlendirilmesi de gerekmektedir.

Nitekim 9 Ekim 1988 tarihinde Strasbourg'da Avrupa Konseyi bünyesinde Avrupalı Şehirciler Konseyinin imzaladığı ve Avrupa çerçevesinde şehirci formasyonu ile ilgili Karta (Avrupalı Profesyonel Şehircilik Kartası), Avrupa Konseyine dahil ülkelerin şehircilerinin minimumda birleşen bir ortak eğitim çerçevesine göre yetiştirilmelerini öngörmektedir. Adı geçen Karta;

1. Profesyonel şehircinin faaliyet alanını,
2. Şehircilik formasyonunu,
3. Profesyonel şehircinin görevlerini açık şekilde belirlemiştir.

Formasyonla ilgili bu eğitime göre, formasyonun organizasyonunun strüktürü de ele alınarak üniversiter düzeyde:

1. Lisans eğitiminin 6 yıl süre içinde yapılması istenmiştir. Bunun 4 yıllık eğitimi tam zamanlı akademik eğitim, 2 yılı da mesleki deneyim kazanılması olarak belirlenmiştir. (Bu sürenin 5+1 yıl gibi düzenlenebileceği de kaydedilmiştir.)
2. Y.Lisans eğitiminin ise 4 yıl süre içinde yapılması istenmiştir. Bunun 2 tam zamanlı akademik yılının eğitim, diğer 2 yılının da mesleki tecrübe eğitimi olarak yapılması belirtilmiştir.

Ayrıca Karta; eğitimle ilgili belirlemelerde;

- Eğitimde yan disiplinlerin katkısının sağlanmasını,
- Profesyonel meslek adamlarının eğitime dahil edilmesini,
- Teorisyenler ve uygulayıcılar arasında programda denge sağlanmasını,
- Ülke düzenlemede ve şehircilik alanında akademik araştırmaların geliştirilmesini önermiştir.

Karta üniversiter düzeyde eğitimin dışında, formasyonu tamamlayıcı nite-

likte diğer eğitimsel faaliyetlerin;

- Meslek içi şehircilik eğitimi,
- Yardımcı teknisyen -ara eleman- yetiştirilmesi,
- Şehirciliğe yardımcı mesleklerde uzmanlaşma eğitimi yapılmasını da tavsiye etmiştir.

Görülmektedir ki Karta resmi niteliğiyle Avrupa Topluluğu içinde şehircilik formasyonunun Avrupa çerçevesinde yeniden ve ortak esaslara göre düzenlenmesi ya da gözden geçirilmesini gerektirmiştir. Karta'nın imzalanmasının üzerinden bir yıllık süre geçmiştir. Muhtemeldir ki Karta'ya imza atan ülkelerde şehircilik eğitimiyle ilgili düzenleyici çalışmalar başlamıştır. Üyesi bulunduğumuz Avrupa Konseyi bünyesindeki böyle bir "a-Kit"den herhalde etkilenmemiz gerekeceğini söylemek gereksizdir. Böyle bir Karta'nın asıl amacının Avrupa'da dolaşacak ve topluluğun herhangi bir ülkesinde mesleklerini icra edecek şehircilerin asgari müşterekte birleşen bir formasyona kavuşturulmaları ve şehircilik formasyonuna belli bir akademik disiplin getirilmesi olduğu kuşkusuzdur. Karta yalnızca formasyonla ilgili esaslar ve yaptırımlar getirmekle kalmamış, profesyonel şehircinin faaliyet alanını ve görevini de tarif etmiştir.

Bugün Türkiye'de şehircilik ve planlama eğitimi veren eğitim kurumlarının faaliyetlerinin YÖK' ün belirlediği şablon eğitim öğretim çerçevesinde ülke gerçekleri ve diğer gerçeklerle ilişki derecesinin kurulması gerekmektedir. Bugün her eğitim kurumunun kendi bünyesinde edindiği, kazandığı deney ve birikimler değerlendirilmektedir. Ancak ülkedeki gelişmelere göre eğitimde gerekli düzenlemeler yapılmamakta; Türkiye'de mekan organizasyonu, mekan planlama ve düzenleme ile ilgili son dönemde köklü değişiklikler (yeni İmar Yasası, belediye gelirlerini yeniden düzenleyen yasa, yeni örgütlenme ve dünyanın sayılı bölgesel kalkınma projesi niteliğindeki GAP gibi) gerçekleştiği halde, bunlarla ilgili şehircilik ve planlama eğitimine yansıyan herhangi bir durumun ne devlet ne de üniversitelerce ortaya konmadığı görülmektedir. DPT nin çok sınırlı kalan ve yaptırımdan uzak şehircilik ve planlama konularındaki çalışmalarını ve üniversitelerdeki sınırlı çalışmaların halen uygulanan şehircilik ve planlama eğitim sistemi çerçevesinde nitelik, olanak ve koşullar açısından yetersiz olduğunu kaydetmek zor değildir.

Varolan eğitici kadrolardan, sadece sistem gereği tam kapasitede yararlanılmadığı, önemli ve güçlü bir birleşmenin gerçekleştirilemediğini söylemek de yanlış değildir. Örneğin İstanbul'da şehircilik ve planlama eğiti-

mi veren üç üniversitenin herbirinde sürdürülen yüksek lisans programlarındaki az sayıda öğrencinin farklı üniversitelerde bulunan eğitici kadrolardan yararlanabilmelerinin ortaya koyduğu maddi ve idari güçlükler bu düzeyde gerçek bir eğitimi engellemektedir. Oysa İstanbul bütününde bir tek yüksek lisans programında toplanacak öğretim-eğitim kadrosu ve her tür olanaklarla Türkiye'nin çok önemli bir araştırma ve eğitim merkezinin kurulmasının mümkün olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu konuda devlete düşen görevler olduğu kadar, Yüksek Öğretim Kurumu'na düşen görevler de vardır. YÖK'ün eğitim programı ve eğitim sistemi konusunda bir değerlendirme yapması ve bazı değişikliklere gitmesi ya da en azından üniversiteleri bu yönde itmesi gerekmektedir. Ama görev sadece bu düzeylerde de asılı kalmış değildir. Üniversitelerin öğretim elemanı, öğrenciler ve meslek adamı ilişkilerini geliştirecek nitelikte çalışmalar yapması, günümüzün değişen koşullarında şehircilik mesleğinin ve eğitiminin esaslarını saptaması gerekmektedir.

İşte yine bu kolokyum aynı zamanda eğiticiler, öğrenciler, meslek adamları ve ilgili kuruluşların temsilcilerini biraraya getirerek bu hedefe varmayı amaçlamaktadır. Bu konuda biraz da görevin belli yönleriyle biz eğiticilere düşüğünü kabul etmeliyiz. Dolayısıyla Üniversitelerimizin şehircilik ve planlama eğitimi veren birimleri ortak çalışmalar yaparak yönlendirici bir Karta hazırlayarak -2000'li yılları hedef alan bir tutumla- şehircilik formasyonunun esas karakteristiklerini tespit etmelidirler.

Bu cümleden olarak Fransa'da 1988 yılında şehircilik ve planlama ile ilgili eğiticilerin bir Karta çerçevesinde birleştiklerini ve 1993 Avrupa'sının hazırlığına esas olan akit içine girdiklerini belirtmek gerekir. Sözü edilen Karta'ya imza atan eğiticiler genel hedefleri şöyle belirlemişlerdir:

Esas hedef mesleğe hazırlık olmak üzere diğerleri bunlardır:

1. Tanımlanabilir bir kalifikasyon elde etmek,
2. Pratiğe dayalı bir şey yapabilmeyi vermek,
3. Durum tesbiti yapmak ve işletim kapasitesi yaratmak,
4. Devamlılığı olan, sürekli eğitimi sağlamak,
5. Şehircilik öğrencilerinin yerleştirmeleriyle ilgili stratejileri belirlemek.

Karta eğitimin esas karakteristiği olarak da;

1. Ülke genelinde isteklerin ortaya koyduğu hedefin belirlenmesi,
2. Eğitim sonu verilen diplomanın cinsinin tayini, (Lisans-Lisansüstü-Doktora, araştırmaya hazırlık diploması vs.),
3. Eğitimin içeriğiyle ilgili öğelerin tesbit edilmesini belirlemiştir.

Uluslararası işbirliği açısından ise Karta, Büyük Avrupa Pazarı açılış perspektifinde diğer Avrupa eğitim merkezleri ile devamlı bir işbirliğini, bu merkezlerle, enstitüler arası seminerler, ortak hazırlık, sergi, gezi, öğrenci değişimi, ortak öğrenci projeleri, profesyonel stajlar, ortak eğitim düzenlemesini kararlaştırmıştır. Nihayet Karta araştırmanın gelişmesi için de;

1. Araştırmayla eğitim veya araştırmalı eğitim ve
2. Araştırma laboratuvarları oluşturulmasını gündeme koymuştur.

Benzeri bir girişim 1978 yılında İstanbul'da Şehircilik Enstitüleri öğretim elemanları tarafından yapılmıştır. Şehircilik Enstitüleri Konseyi nitelikli akademik topluluk bir yıl kadar faaliyet göstermiş, şehircilikle ilgili eğitim-uygulama ve diğer sorunlara eğilerek ciddi çalışmalar yapmış, fakat bazı nedenlerle bu yararlı girişim, bir statü kazanmadan son bulmuştur. Oysa bugün bu anlamda bir girişime gerçekten gereksinim duyulmaktadır.

Kolokyum teması içinde şehircilik eğitimini çok geniş çerçevesi içinde kamunun eğitimi şeklinde de ele almak gerekmektedir. Bu eğitim halkın zorunlu genel eğitimi demektir. Ne yazık ki bugün Türkiye'de etik (éthique) şekilde anaokulu veya ilkokulda başlayan bir şehircilik eğitiminin söz etmek olası değildir. Keza böyle bir eğitim zorunlu eğitime tabi okul çağında da yoktur. Oysa kente layık gerçek kentliyi yaratmak için bu gerekli olmaktadır. Diğer yandan çeşitli yönelişlerdeki politik insanları, özellikle kentlerin yönetiminde görev alan halkın temsilcilerini, toplumu temsil ve yönlendirme görevi olanları, hasılı kentsel politikanın kamu ve özel sektör sorumluları ve temsilcilerini şehircilikle ilgili konularda kentsel kararlara ve sosyal olaylara duyarlı kılmak gerekmektedir. Bu ise gene eğitimle olmaktadır. Türkiye'de bu eğitimin de birkaç istisnası dışında olmadığı görülmektedir.

Ayrıca şehircilik konusunda -bir nevi- kamu eğitimi sayılabilecek enformasyonun da bulunmadığı izlenmektedir. TV-basın bu konuda tutarlı, etkili, abartmasız ve spot haber şeklinde olmayan bir eğitici enformasyon kaynağı niteliği taşıyamamakta ve bu görevi yerine getirememektedir. Belirlenen çerçevede mimari-şehircilik ve kent yaşamının bu kadrolarda yeterince yer almadığı ve ayrıca belirli bir okuyucu isteğinin de doğmadığı görülmektedir. Kısacası halkın bilgilendirilmediği sonucu ortaya çıkmaktadır. O halde, Dünya konjonktürünün ve ülkenin gelişimi şe-

hircilik alanında bizi bazı revizyonlar yapmaya ve önlemler almaya sevk etmektedir. Bunlar;

1. Şehircilik eğitimi ana okulunda başlamalıdır.
2. Şehircilik eğitimi liselerde okutulmalıdır. Böylece geleceğin kentlisi sorumluluklarına karşı hazırlanmalıdır.
3. Şehircilikle ilgili ders üniversitelerde öğrencilere genel kültür olarak verilmelidir.
4. Şehircilik eğitiminin mesleki formasyon eğitimi dışında faaliyetleri şehirciliğe bağlı ya da dayalı insanlara, (idareci-hukukçuekonomist-sosyolog-mühendis vs...)
- a. Disiplinlerarası eğitim olarak ve
- b. Çeşitli hazırlayıcı sürekliliği olan kurslar yapılarak verilmelidir.
5. Nihayet üniversiteler de formasyon eğitimi belli programlara göre şehirci-plancı yetiştirmek üzere yeniden düzenlenmelidir.

PLANLAMA EĞİTİMİNİN TÜRÜ

Bununla birlikte kolokyumda planlama eğitiminin türü, planlama eğitiminde araştırmalar, planlama eğitiminde ilişkili disiplinler ve üniversiteler dışında planlama eğitimine katkıda bulunacak kurumlarla ilgili tartışmalar da yapılmalıdır.

Şehircilik ve planlama eğitiminde planlamayla ilgili mikro, makro ölçeklerde bilgilenme bir seferde verilemez. İlgili akademik kurumların sınırları içinde bütünüyle bu eğitimi vermek ve plancı yetiştirmek olası değildir.

Uygulamalı bir konu olarak şehircilik ve planlama eğitiminin eğiticiler ve uygulayıcıların sentez yapabildikleri bir noktada buluşması gerekmektedir. Eğiticiler, uygulayıcılar ve karar vericiler arasında bilgi değişimi ve yakın ilişkilerin kurulması gerekmektedir. Zira çok teorik bazda eğitim yapıldığında önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, acaba eğitim ile uygulama nasıl bir araya getirilmelidir?

PLANLAMA EĞİTİMİ VE PLANLAMA ARAŞTIRMASI

Planlama eğitiminde en önemli husus planlama araştırmasıdır. Elbette bu araştırmalar kent ve bölge çalışmalarının her boyutunu kapsamaktadır. Planlama araştırmaları uygulamalı araştırmalar olmak durumundadır. Ayrıca uygulama sorunları ile ilgili olmalıdır. Burada bu araştırmalar planlama eğitim ve pratiği ile çok yakın ilişkide olmaktadır.

PLANLAMA MERKEZLERİ KURULMALIDIR

Planlamada önemli sonuçlar elde edebilmek için profesyonel kurumlar ve birlikler oluşturulması kaçınılmazdır. Planlama mesleğinin, üniversitelerdeki eğitimin dışında, iyi organize edilmiş planlama merkezlerinde de yapılabileceğini tartışmak gerekmektedir. Üniversitelerde, yetersiz veya sınırlı maddi olanaklar ve sınırlı, oldukça katı akademik çevrenin istekleri nedeniyle, böyle bir organizasyonun gerçekleştirilmesi kuşkuludur. Bu planlama merkezleri ayrı şekilde kurulmalıdır. Çok doğaldır ki bu merkezlerde eğitim, araştırma ve uygulamalar yeterli finans kaynaklarını zorunlu kılmaktadır ve bu kurumların verimli olabilmesi için politik, sosyal yaşantılarının güvenli olması gerekmektedir.

Kolokyumun üç günlük programında bu konuların da tartışılması gerekecektir. Bu yıl düzenlenen kolokyumun diğerlerinden farklı yanı, konunun özelliği nedeniyle, bildirilerin yalnızca ilgili kurumlardan talep edilmiş olmasıdır (eğitim veren kurumlar, plancı kullanan kamu ve özel kuruluşlar ile planlama meslek odası).

Bu bildiriler programda 1.gün ve 2.gün sabah sunulacaktır. 2.gün öğleden sonra üç ayrı salonda paralel oturumlarda;

- Eğitimin ve öğretimin niteliği, strüktürü,
- Plancının faaliyet alanı ve görevi,
- Planlama ve plancının sorunları,

temaları salonda yer alanlar tarafından seminer nitelikli bir çalışma çerçevesinde tartışılacak ve sonuçları takibeden ortak oturuma getirilerek bir genel değerlendirme yapılacaktır.

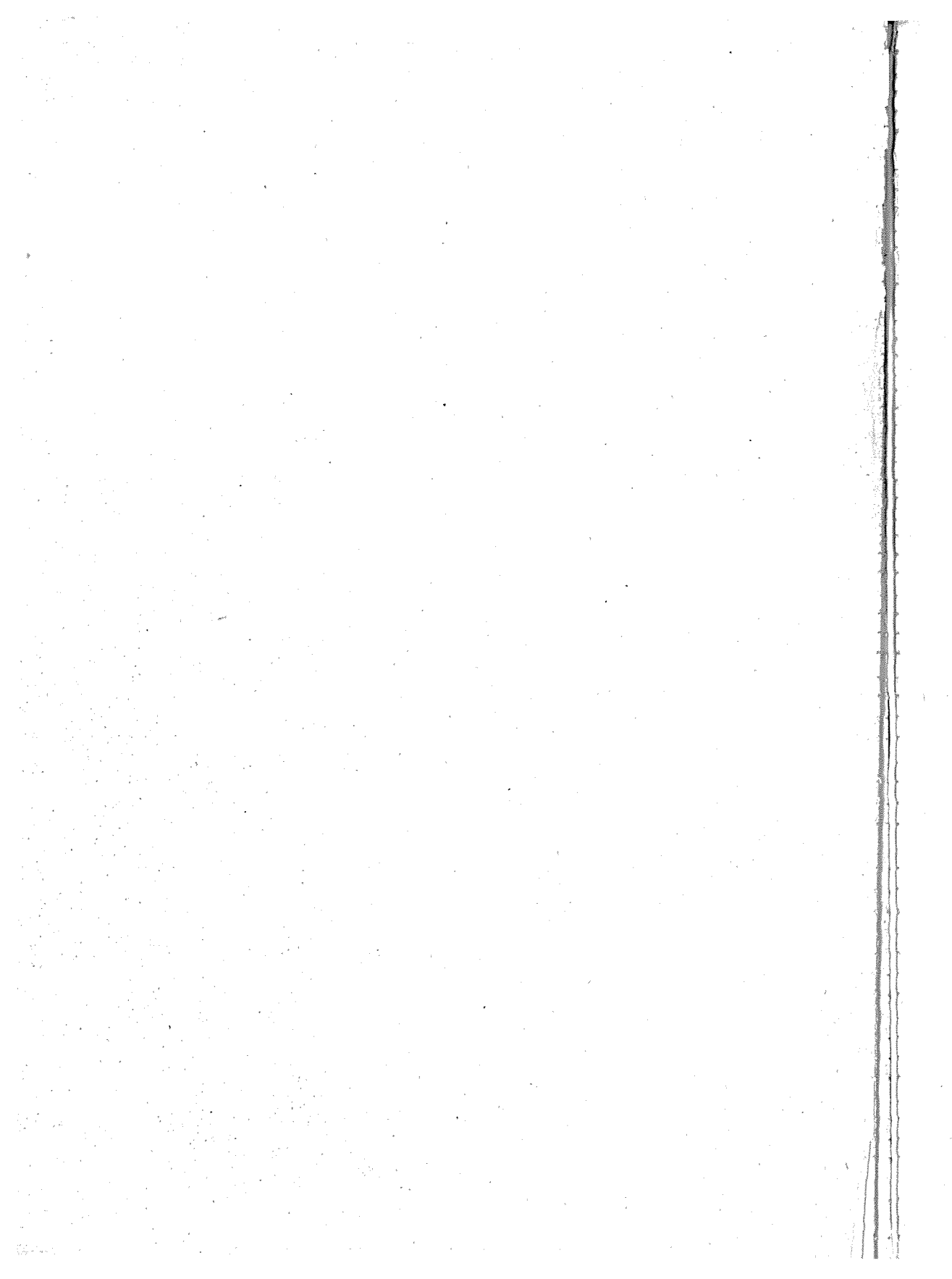
Kolokyumda üç yıldır yapılagelen ve yarının plancılarını bir tema etrafında yarıştıran "Şehircilik Araştırma Yarışması"nda bu yıl birincilik ödülünü alan öğrenci ve altı üniversitenin şehircilik bölümlerini temsil eden öğrencilerin katıldığı bir panelde; "Nasıl Bir Eğitim" konusu tartışılacaktır. Aynı konu bir sonraki panelde ise yetişkinler tarafından tartışılacaktır.

Sayın dinleyiciler, sevgili davetliler, Burada sözlerime son verirken kolokyumun düzenlenmesinde sağladıkları katkı ve her tür yardımlarından dolayı başta Yıldız Üniversitesi Rektörü Sn.Prof. Süha Toner olmak üzere tüm ilgililere ve özellikle Düzenleme Komitesi'nde görev alan Sn.-Prof. İrfan Bayhan, Sn.Prof.Dr. Orhan Göçer, Sn.Doç.Dr. Emre Aysu, Sn.Dr. Yüksel Dinçer, Sn.Ar.Gör. İclal Dinçer, Sn.Uzman Berna Dikçi-

nar'a, değerli yardımcım Prof. Ergun Taneri'ye ve Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Necati Inceoğlu, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü elemanları ile 3.Şehircilik Araştırma Yarışması sayın jüri üyelerine ve bu yılki ödüllendirmenin maddi karşılığını üstlenmiş olan Alarko Şirketler Topluluğu'na ve Yönetim Kurulu Başkanı Sn.Dr. Üzeyir Garih'e Dünya Şehircilik Günü Türkiye Daimi Komitesi adına sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ BİLDİRİLERİ

OTURUM BAŞKANI
Prof.Kemal Ahmet ARU

DÜNYA'DA ÜNİVERSİTENİN YAŞAMAKTA OLDUĞU DÖNÜŞÜMLER ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

İlhan TEKELİ, Prof. Dr.
ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

I. GİRİŞ

Dünya Şehircilik Günü'nün bu yıl olan toplantısında şehircilik eğitiminin sorunlarını konuşacağız. Kuşkusuz üzerinde düşünmemiz, düşünce geliştirmemiz ve bu düşünceleri acil olarak uygulamaya koymamız gereken bir konu.

Türkiye'de uzmanlaşmış bir şehircilik eğitiminin altı üniversitemizde ayrı bir disiplin olarak kurumsallaşmış olması belli bir gelişme aşamasını işaret ediyor. Ama bugün için hem Türkiye'deki şehir planlama pratiğinden hem de şehir planlama eğitiminin niteliğinden hoşnut değiliz, sıkıntılarımız var. O nedenle bugünkü toplantıyı yapıyoruz. Kanımca üniversitelerimiz böyle bir toplantıdan verimli sonuç alabilmek için yeterli bilimsel hazırlık yapmış durumda değildir. Bilimsel hazırlıktan kastım, şehir planlama eğitiminin ve şehir planlama pratiğinin sorunlarını ve bu sorunların

nedenlerini, bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak, yeterince araştırmak, üzerinde düşünce geliştirecek durumda sergilemektir. Tabii böyle bir bilimsel hazırlık, sadece sorunları değil, aynı zamanda Türkiye'nin, çok zengin olduğu kanısında bulunduğum, deneyinden yararlanılabilecek başarılı yönleri de ortaya koyacak, geniş bir kesimin faydalanmasına açacaktır. Bu sözleri, bu veriler olmadan düşünce geliştiremeyiz, sonucunu çıkarmak için söylemiyorum. Biz plancılar, özellikle de üçüncü dünya ülkelerinin plancıları her zaman eksik bilgiler ve yetersiz zaman içinde kararlar üretmek zorundayız. Ama bu eksikliği bildiğimiz zaman bu eksikliğin etkilerini azaltacak yöntemler seçeriz. Bu konuda eksikliklerimizi giderecek temel yönetsel seçme, eleştirilerimizin samimiyet derecesini sürekli olarak irdelemek olabilir, diye düşünüyorum.

Bu toplantıda şehir planlama eğitimini daha ileri götürebilmek için yaptığımız öneriler belli eleştirilerden kaynaklanacak. Bu eleştirileri ister açık hale getirelim ister önerilerimizin altında gizleyelim, temelde eleştiri yapacağız. Şimdiye kadar katıldığım bu tür toplantılarda gözlediğim temel bir özelliği dile getireceğim. Bu da eleştirilerin genellikle eleştiri yapanları ve onların gücendirmek istemediği kesimleri içermemesidir. Eğer tartışma eleştiri üstünde yoğunlaşmamış, yapıcı olsun, kırıcı olmasın diye, daha çok öneriler üstünde yoğunlaştırılmış ise, öneriyi yapanın kendinde varsaydığı hünerleri ön plana geçirici, değişiklik sonrasında meslekteki konumunu ek bir çaba sarfetmeden korumasına olanak verecek nitelikte oluyor. Bu özelliklerin kişilerin bilinçli yaptıkları saptırmalar olduğunu sanmıyorum, çoğu kez kendiliğinden ortaya çıkıyor. Samimiyetin sürekli irdelenmesinden kastım da bu özellikten bilinçli olarak kaçınmaya çalışmak oluyor.

Eğer toplantıya katılan gruplar birbirini eleştirecek konumda değillerse, eleştiri genellikle toplantı dışındaki grup ya da kurumlara yöneliyor. Orada bulunanların etkileyemeyeceği bir kurum tüm sonuçların sorumlusu haline gelebiliyor. Bu eleştiri ne kadar suçlama yüklü olarak yapılırsa yapılsın yine de gizli bir dıştan belirlenmeye ya da kadere razı olmayı içeriyor. Örneğin bu toplantıda YÖK'ü suçlayarak hep birlikte rahatlayabiliriz. Bu rahatlamaya ulaşmak için YÖK'ün ortaya çıkmasında herbirimize düşen sorumluluk payını kolayca unutabiliriz. Sorumluluğu açıkça bir kişiye yüklenemeyecek, ama değişmesi çok şeyin değişeceği görüntüsü veren bir öneriye sahip çıkabiliriz. Bu gerçek sorundan kaçışın bir başka yolu olabilir. Örneğin bugün programları değiştirerek eğitimin kalitesinin yükseleceğini savunabiliriz, hatta bir program değişikliği-

ni uygulamaya koyarak hayal kırıklığı ile karşılaşılacak tarihi erteleyebiliriz. Bu program değişikliğini yaparken çoğu kez adı ne olursa olsun öğretim üyelerinin kendi bildiklerini yinelediklerini, bir şehir planlama pratiği ve planlama kuramı üzerinde uzlaşmadan bir program önerilemeyeceğini, bu konuda dünyadaki geçmiş uzlaşımın büyük ölçüde çöktüğünü, yerine yenisinin gelmediğini, orta öğretimden gelen öğrencilerin böyle bir programa hazırlık derecelerini, böyle bir eğitim için kütüphanelerin yetersizliğini vb. kolayca unuturuz. Belki daha da büyük kaçış yolları bulabiliriz. Örneğin bugün benim yapacağım gibi dünya üniversitelerinin geçirdiği bir krizden ve dönüşümden söz edebiliriz. Belki de benim sözünü edeceğim bu dönüşüm önümüzdeki günlerin üniversitesinde yer alacak şehircilik eğitimini düşünebilmenin ilk ciddi hazırlığı haline gelebilir. Bir kaçış mı yoksa bir ciddi hazırlık mı olduğunu burada söylenen sözlerden çok bunu gerçekleştirmek için gösterilecek çaba, katlanılacak fedakarlık belirler.

II. GELİŞİM TARİHİ İÇİNDE ÜNİVERSİTENİN TEMEL NİTELİKLERİNİN OLUŞUMU

Üniversitenin tüm dünyada yaşamakta olduğu dönüşümü daha açıkça ortaya koyabilmek için üniversitenin temel niteliklerinin on yüzyıllık bir süre içinde nasıl oluştuğunu ana çizgileri ile ortaya koymaya çalışacağım. Böyle bir uzun döneme baktığımızda iki ilginç özellik kendisini gösteriyor. Bunlardan birincisi bu kurumun sürekliliği ve uyum yaparak varlığını koruyabilme özelliği. İkincisi ise, içinde yer aldığı toplumla bir tür diyalektik ilişkisi. Toplum bu kurumu sürekli olarak denetim altına almaya çalışıyor. Üniversite ise, otonomisini korumaya uğraşiyor. Toplumun üniversiteyi denetim altına almayı başardığı dönemlerde bilimin gelişmesi üniversite dışına çıkıyor. Bilimin gelişme dinamiği durmuyor. Gelişmesini sürdüren bilim, toplumun denetimi altında çöken, yok olmaya yüz tutan üniversiteyi, toplumun bunalıma düştüğü bir dönemde, üniversitenin külleri arasından çıkarıp yeni bir biçim vererek yeniden yaratıyor.

Ortaçağ Avrupası'nın en güçlü kurumu kiliseydi. Üniversitenin başlangıcını da Batı Avrupa'nın dini eğitim kurumlarında buluyoruz. Artık feodal dönemin yaratabildiği sınırlı olduğundan bilginin sembolik formülasyonu ile uğraşacak kişilere ayracağı kaynak da sınırlıydı. Az sayıdaki bu kişiler de var olan düzeni meşrulaştırma işlevi için kullanılıyordu. Bu kişiler kırsal kesimde manastırlarda yetiştiriliyordu. 11. yüzyıldan itibaren Avru-

pa'da kentlerin gelişmeye başlamasıyla birlikte manastırların önemi azalmaya, onların yerini katedral okulları almaya başladı. Bu uluslararası ticaretin ve lonca içi üretimlerin geliştiği kentlerdeki, bir ölçüde dünyevi niteliği de olan ruhbanı yetiştiren katedral okulları piskopos tarafından atanan şansölye adı verilen yöneticilerin denetimindeydi. 12. yüzyılda bu okullarda öğrenci sayıları artmaya başladı. Bu artış yeni örgütlenme biçimini gerekli kıldı. Bu dönüşümler içinde daha sonra bir çok başka kente örnek oluşturan Paris'te yaşanan dönüşüm oldu. 12.yüzyılda Capetler döneminde Fransa'da siyasal yaşam merkezileşmeye, Paris çekici bir başkent olarak belirmeye başlamıştı. Paris tüm Avrupa'dan öğrenci çekmeye başladı. Abelard'ın Paris'te okutmaya başlaması çekiciliğini daha da artırıyordu. Artık Notre-Dame Katedral Okulu bu talebi karşılayamaz hale geldi. Piskoposluk önce katedralin bulunduğu adada hocaların kendi evlerinde öğrenci okutmalarına izin verdi, zaman içinde de eğitim tüm kente yayıldı. Hocalık izninin piskopostan alınması gevşedi. Hocaların ruhban kökenli olmayanları da ortaya çıktı. Öğrenciler hocalara ders karşılığı para ödemesi yapıyorlardı. Zaman içinde hocalar ve öğrenciler bir araya gelerek örgütlendiler. Örgütlenme o dönemin esnaf loncalarını örnek aldı. "Üniversitas" bu dönemde loncalara verilen adlardan biriydi. Bu, örgütün kendi kurallarını kendi koymasını, üyelerini yargılama hakkına sahip olmasını gösteren bir hukuki terimdi. Zamanla eğitim yapılan loncaları işaret eden bir terim haline geldi. Bu lonca içindekiler zaman içinde farklılaştı ve mekanda biçimlendi. Loncanın dışarı ile ilişkilerini kuran ve onu temsil eden kişi rektör olarak belirdi. Benzer konuları okutanlar bir araya gelerek fakülteleri oluşturdular. Özellikle gelirleri sınırlı olan öğrencilerin kaldıkları yurt binaları hocaların ders vermeğe başladığı yerler oldu. Böylece kolejler ortaya çıktı. Lonca nitelikli ilk özerk üniversite zaman içinde böyle gelişti, oluştu. Paris'te bu oluşum yaşanırken Bologna'da da benzer bir oluşum yaşanıyordu. Ama Paris loncasında daha çok hocalar egemen iken Bologna loncasında öğrenciler egemendi. Rektör öğrenciler arasından seçiliyordu. Yaygınlaşan örnek daha çok Paris'teki oldu. Oxford ondan etkilendi. Bu oluşum içinde üniversitenin kuralları da belirleniyordu. Üniversiteler hocalarını atama ve ünvanlarını verme özerkliğine sahipti. Hocalara doktor ünvanı veriliyordu. Bu akademik bir ünvanı. Savunduğu orjinal bir tezin varlığını gösteriyordu. Doçent ise daha çok akademik olmayan makamlarca verilen ders verme yetkisini gösteriyordu. Öğrenciler (etudiants) araştırandı, verilen dersler arasından istediklerini seçiyorlardı. Lonca çinde öğrencinin, yetişmesi belli kademelerdeki sınavları geçmesi ile ölçülüyordu. Kısaca gelişimini gördüğümüz özerkliği olan üniversitenin oluşumu baş-

langıçta değindiğimiz temel bir ilke ile çelişiyordu. Feodal dönemin sınırlı artığı içinde nasıl olup da böyle özerk bir kurum oluşabiliyordu. Bunun açıklaması bu kurumun gelişmesinin Avrupa'da merkezi krallıkların yeterince güçlenmediği bir döneme rastlamasında yatmaktadır. Kral-Papa çelişmesine dayanan bir güçler dengesi döneminde böyle bir özerklik kurulabilmiştir. Ortaçağın bu üniversitesinde bugünkü anlamda bilim yapılmıyordu; metafizik ve teoloji egemendi ve tüm bilimsel faaliyetin temelinde Aristo düşüncesi vardı. İki ayrı bilimsel geleneğin başlatıcısı olan Paris ve Oxford üniversitelerinin her ikisi de temelde Aristo'ya dayanıyordu. Paris'te Aristo'nun mantık ve metafizik'i özde iken, Oxford'da diğer alanlardaki öğretileri gözde idi. Bilimin gelişmesi için Aristo düşüncesinin aşılması gerekiyordu. Bu üniversite içinde olmadı. Üniversitenin esas katkısı getirdiği bu kurumsallaşma biçimi ile oldu. Bu kurumun bilgiye yönelimi, bilgiyi kullanma ve nakletme biçimi getirdiği esas katkıydı. Üniversite bilgiyi profesyonelleştirdi. Bilginin üretimini ve devrini kurumsallaştırarak bir süreklilik ve birikme mekanizması oluşturdu. Hocalarını üniversal olarak tanıyan bir imtihanla, belirlenmiş bir programı izlemiş öğrenciler arasından seçmeyi esas alan bu mekanizmayı getirerek bilginin sürekliliğini kişiye bağlı olmaktan çıkardı. Öğrencilerin ve öğretim üyelerinin bir üniversiteden diğer üniversiteye serbest dolaşımını kabul ederek bilginin üniversalliğini kurumlaştırdı. Üniversite içinde değişik görüşlere yer vererek tartışmayı ve yadsımayı meşrulaştırdı.

Üniversite bilginin gelişimini sürekli kılmaya elverişli kurumsal yapısına rağmen geç Rönesans döneminde ve 17. yüzyılda yaşanan bilimsel devrime kaynaklık edemedi. Bilimsel üretimin gelenekleri ve kurumsallaşması üniversite dışında gerçekleşti. Bu konuda değişik nedenler ileri sürülebilir. Bunlardan biri herhalde merkezi krallıkların gücündeki artışı. Sistem kendi denetiminde kuruluşlar yaratıyordu. Örneğin Fransa'da Cizvitler'e okul kurma yetkisi verildi. Cizvit eğitiminde, matematik, doğabilimlerine ilişkin konulara yer verilmiyordu. Eğitim yazı yazma ve retoriğe yöneliyordu. Öğrenci bu kanala kayıyor ve üniversite önemini kaybediyordu. Bu akım üniversiteyi de etkiliyor ve 16. yüzyılda tutuculuğun kaleleri haline geliyorlardı. Bu sosyal ve politik açıklamaların yanısıra kuramsal açıklamalar da getirilebilir. Bu açıklamalardan biri Ortaçağ üniversitesinin skolastik bilgi anlayışıdır. Bu üniversite gerçekte araştırma yapan ve deneysel yolla bilgi üreten bir kuruluş değildir; Aristo'nun öğretisiyle dini dogmaları uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır. Usü dinin doğrularına uygulayarak inanç konularını daha anlaşılır kılmaya uğraşmaktadır. Onun için Aristo mantığına sıkı sıkıya bağlıdır. Genellikle üniversitenin skolastik

düşünceye gömülmüş olmasının bilimsel devrimi gerçekleştirmesini engelleyen bir neden olduğu kabul edilmektedir. Needham ise bu uğraşın Avrupa düşüncesini Doğu (Çin) düşüncesinden ayıran en önemli özellik olduğu üzerinde durmaktadır. Avrupa'daki metafizik rasyonalizmin felsefi rasyonalizme kolayca dönüşebildiğini, bu nedenle de Avrupa'da bilimsel düşüncenin gelişmesinin kolay olduğunu, buna karşın çok önemli teknolojik başarıları olmasına karşın Çin'in bunu gerçekleştiremediğini söylemektedir. Eğer Needham'ın açıklaması kabul edilirse üniversitenin bu bilimsel devrimi gerçekleştirmemesindeki en önemli etkeni artık yeniden denetim altına alınmış olmasında görmek daha doğru olacaktır.

Bu dönemde tutuculuğun kalesi olan skolastik Aristotalien geleneğin dışında az sayıda üniversite vardı. Bunlar Hollanda'daki Leyden Üniversitesi gibi ticaret kentlerinin kurduğu üniversitelerdi. Buna rağmen Hollanda'nın doğa bilimlerine katkısı yine de üniversite dışından geldi. Doğa bilimlerinin gelişmesi daha çok İtalya'da Rönesans döneminde oluşan akademide başladı. Bu kurumlar daha çok kendini, sanata felsefeye ve humanist düşünceye adanmış, amatör heyecanları ağır basan kimselerin toplandıkları yerlerdi. Buradaki sanattaki arayışlar ve deneysellik bilimdeki deneylere öncülük etti. Camerata Fiorentina müzikçi baba matematikçi oğul Galilei'lerin bulunduğu böyle bir akademiydi. Bu akademiler dinin baskısı altında olmayan doğa bilimlerinin gelişmesini başlattı. Ama doğa bilimlerindeki gelişmelerin kurumsallaşması için 17. yüzyılın ikinci yarısına kadar beklemek gerekti. İlk gerçek bilim akademilerinin öncüsü 1657'de Floransa Dükü Medici'nin kurduğu çok kısa süre yaşayan Accademia del Cimento oldu. Bunu İngiltere'de 1662'de Royal Society'nin Fransa'da 1666'da Academie des Sciences'in kuruluşu izledi. 1700'de Berlin, 1724'de St.Petersburg Akademileri kuruldu. Royal Society'nin kuruluş statüsünde amacının doğa ile ilgili bilgileri geliştirmek, deney yoluyla buluşları sağlamak olduğu, yararlı sanat, üretim ve pratik alanına eğileceği, mekanik ve makinalarla uğraşacağı belirtiliyordu. Başka bir deyişle üniversitenin ilgi alanı metafizik, din bilgisi, gramer, retorik, mantık, ahlak vb.leri dışta bırakılıyordu. Bu kuruluşlarda doğa bilimleri alanı için yeni bir otorite yapısı gelişti. Bu kurumlar doğa bilimlerinin bulguları konusunda bir tür hakemlik yapıyordu. Deneyleri tekrarlıyor, bunun geçerli olduğuna bir tür şahitlik yapıyor ve bilim adamları topluluğuna yayıyordu. Bunun için Royal Society "Philosophical Transactions", Fransız Akademisi de "Journal des Scavans" dergilerini yayınlamaya başladılar. Bu dergilerde bu kuruluşların hakemliğinden geçmiş araştırmalar yayınlanıyordu. Böylece bilimsel yayın 17. yüzyılın

ikinci yarısında herhangi bir yayından kurumsal özellikleriyle ayrıldı. Bu kurumlarda yer alan bilim adamlarının maaşları devlet tarafından karşılanıyordu. Ama bu kurumun üyesi olmanın bir sorumluluğu vardı. Araştırmalarını akademinin kuralları içinde yapacaklardı. Kuşkusuz Newton bu kurumun en prestijli üyesiydi. Newton bile yaşamı süresince gizli gizli sirnya deneyleri yapıyordu. Ama bunları açık hale getiremiyordu. Bu kurumlar bir bilim ahlakı ve denetim mekanizması getirmişti. Bu kurumlar içinde bilimsel otorite yeniden bir yapılanma geçirmişti. Bilimsel bulguların yayım için saptanması artık bilimsel katkının önceliğine ve sonralığına açıklık getiriyordu. Bilimsel katkının getirdiği saygınlık doğru kişiye gidiyordu. Bu saygınlığın kazanılması ve sahiplenilmesi için bir giz halinde kalmaması ve açıklanması gerekiyordu. Böylece bilim ahlakının ana öğeleri birbirini izleyerek ortaya çıkıyordu. Bir anlamda eski bilim anlayışına karşı gelişen yeni bilim anlayışını krallıklar kurumsallaştırarak bir kompromiye gitmiş oluyordu. Böylece krallık onu meşrulaştırarak denetim altına alıyordu. Bir anlamda dünyevi ve dini bilgi alanları ayrılarak çatışma azaltılmış oluyordu. Böylece bilimsel gelişme siyasal olarak topluma zarsız hale getirilmiş bulunuyordu. Bu yolla eski bilim anlayışı da koruyor ve toplumsal işlevlerini sürdürmesi sağlanıyordu.

Laik aydınlanma bu kurumlarda ve yükselen burjuvazinin salonlarında gelişirken bilim alanında otoritesini kuruyor, üniversite artık kendi kaderine terkediliyordu. Fransız Devrimi ile bir ara üniversite ölmek üzere olan bir kurum haline geldi. Napolyon dönemi yüksek eğitimi temelde üniversite dışı bir oluşum olarak ortaya çıktı. Devrimi başarmış olanların bilime inançları yüksekti. Aydınlanma artık insanın kaderini tanrının elinden alıp insanların eline vermişti. İnsanlığın şimdiye kadar çektiği sıkıntıların büyük ölçüde bilgisizlikten doğduğuna inanılıyordu. Bilimin uygulamasıyla daha sancısız bir toplum kurulabilecekti. Bilimin pratiği yönlendirmek için kullanılması insanlığın kaderini değiştirecekti. Bu gerçekte dünyada planlama düşüncesinin de doğuşu demekti. Konvansiyon Meclisi yüksek eğitimin iş ve meslek esası üzerinden örgütlenmesini kararlaştırdı. Bilginin birliği yerine ayrımı esas alınıyordu. Her okul ayrı olacaktı. Museum, Polytechnique (Mühendis Okulu), Öğretmen Okulu, Sağlık Okulu, Yaşayan Doğu Dilleri Okulu ayrı ayrı kuruldu. Bu okullar kurulurken üniversitenin artık adı bile geçmiyordu. Gerçekte bu okullar meslek adamı yetiştiriyordu. Temel işlevi eğitimdi. Araştırma ve bilginin üretimi geriplanda kalyordu.

Bilimin üniversiteye dönüşü ve onu yeniden biçimlendirmesi 19. yüzyılda

oldu. Ulus-devletin ortaya çıkışı yüksek eğitim sistemini dünyevileştirmişti. Bu sanayi devriminin gereksinimleri için gerçekleştirilmesi gereken bir ön koşuldu ama yeterli değildi. Yüksek öğretimin ve bilgi üretiminin sanayi devriminin gereksinimleri doğrultusunda yeniden biçimlenmesi gerekiyordu. Bu yeniden biçimlenme üniversitenin yeniden doğuşu oldu. Bilim ve yüksek eğitim üniversiteye döndü. Bu dönüşümün öncülüğünü de Avrupa'nın geç kapitalistleşen sanayileşen ülkesi Almanya yaptı.

19. yüzyıl başında Alman Üniversitesi de büyük ölçüde silinmişti. Prusya'nın Jena'da Napolyon'a yenilgisinden sonra daha çok siyasal nedenlerle bu yenilginin etkisini hafifletebilmek için kurulmuştu. Bu nedenle, bu yeniden kuruluşundan sonra Alman Üniversiteleri Alman ulusçuluğunun merkezi oldu. Aydınlanma döneminde Avrupa'daki birçok ülkede olduğu gibi Almanya'da da yetişmiş bir aydın kitlesi vardı. Yeniden kuruluşu sırasında üniversite, yaşanan yenilgi sonrasında öznelliklerinden yararlanarak bu yetişmiş aydın kitleyi kendi çerçevesinde toplayabilmişti. Devlet ile Üniversite arasında bu bakımdan bir uyum vardı. Bu aşamada üniversite filozofların ve hümanist düşünürlerin toplandığı, farklılaşmamış, oldukça gevşek olarak örgütlenmiş bir yerd. Berlin Üniversitesi'nde Von Humbolt "araştırmanın ve eğitimin birliği" ilkesini uygulamaya koydu. Bunun sonucu üniversite bir farklılaşma yaşadı. Üniversiteler idealist bakış açılarından kurtularak bilim alanlarındaki araştırmalara yönelince, üniversiteler arası yarışma sonucu, üniversitenin tekli yapısı parçalanarak kürsüler ve enstitüler halinde örgütlenmesine neden oldu. Bunları bir araya getiren çerçeveler olarak fakülteler oluştu. 1825'te Liebig, Gießen'deki laboratuvarında araştırmayı birlikte üretim haline getiren, sosyalleştiren örgütlenmeyi başlattı. O zamana kadar bilimsel üretim tek tek yetenekli bilim adamlarının yaptıkları bir faaliyetti. Bu laboratuvarında öğrenciler, diğer bilim adamları Liebig'in ortaya koyduğu araştırma programını gerçekleştirmek için tüm grup olarak çalışıyorlardı. Bu atılımla bir taraftan ilk programlı araştırmanın örnekleri veriliyor, diğer taraftan sanayide artizanal üretimden fabrika üretimine geçilirken ne olduysa aynı şey şimdi bilimsel üretimde yaşanıyor. Von Humbolt Üniversitesi'nde kürsüler, laboratuvarlar, enstitüler bilimsel üretimin sosyalleştiği kurumlar oldu. Bilimsel gelişme o zamana kadar görülmemiş bir biçimde hızlandı. Artık bir bilim adamının tek başına bilimsel üretim yapması zorlaşıyordu. Bilimsel üretim için büyük kütüphanelere, karmaşık deney cihazlarına gerek vardı. Bu araçlara bir bilim adamı sahip olamıyordu; Ona ancak toplum tarafından sağlanıyordu. Fabrikada üretim araçlarının denetimi nasıl emekçinin kontrolünden çıktıysa, aynı biçimde bilimsel üretim

araçlarının denetimi bilim adamının kontrolünden çıkıyordu. Bilim üniversitenin tekeline girdi. Özel bilim adamı yok oldu.

Humboldtian üniversite otonomiye sahipti. Devlet ve üniversite'nin sorumlulukları ayrılmıştı. Devlet üniversitenin içinde çalışacağı koşulların çerçevesini çiziyordu. Üniversite bu koşullar içinde tamamen kendi kendini yönetiyordu. Ama üniversite içinde hiyerarşik bir otorite yapısı vardı. Ders verme yetkisi profesörlere ve "privatdozenten"lere verilmişti. Üniversite içinde "collegial" bir yönetim modeli vardı. Ama bu daha çok hiyerarşinin üst kademelerinin arasındaydı. Almanya'da üniversitenin başarısı ve prestiji temel ve pratik araştırmayı ayırdı. Üniversite bilimsel saygınlığı yüksek temel araştırmanın mekanıydı. Pratik araştırma daha düşük bir statüye sahip Teknik Yüksek Okullara bırakılmıştı.

Almanya'da doğan eğitim ve araştırmayı bütünleştiren üniversitenin başarısı tüm dünyaya bir model oluşturdu. Üniversite çağdaş laik toplumların meşrulaştırıcı ve toplumda sorumluluk verilecek kişilerin yetkilerini onaylayıcı temel kurumu haline geldi. Üniversiteye araştırma bilgi üretme işlevinin verilmesi üniversitenin otonomisini de meşrulaştırdı. Bu meşruiyet başka ülkelere de taşındı. 1870'lerde Japonya'da yüksek öğretim yeniden kurumsallaşırken daha çok meslek adamı yetiştirmeye dönük yüksek okullar rejimin sıkı denetimi altına alınıyor oysa bilim üretecek kesimine büyük serbestlik tanınıyordu. Yine 19. yüzyıl sonunda Alman Araştırma Üniversitesi modeli ABD'ye John Hopkins üniversitesi ile girip yaygınlaşmaya başlayınca ABD'de ilk kez üniversitenin otonomisi, bilim adamının özgürlüğü sorunu da gündeme geliyordu.

Bu başarısına rağmen Alman Üniversitesi kendisini kireçlenmeye götürecekti. Ögeleri de içinde barındırıyordu. Bunların etkilerinin gözlenmesi için Hitler dönemini beklemek gerekmedi. Bu daha 20. yüzyılın başında ortaya çıkmaya başlamıştı. Weber bunları zamanında gözleyerek dikkati çekmişti. Bu üniversitede üç sorun kendini gösteriyordu. Birincisi temel araştırma ile pratik araştırmanın kuramsal ayrımıydı. İki kanal birbiri üstünde geri besleme etkisi yaratamıyordu. Bundan her iki kanalın performansı da etkileniyordu. İkincisi üniversitenin içindeki güç yapısı sosyal bilimlerin gelişmesini engellemeye başladı. Sosyal bilimlerin gelişmesi büyük ölçüde dondu. Max Weber bile üniversitede bir marjinal muamelesi görüyordu. Üçüncüsü ise kürsülerin içindeki hiyerarşik güç yapısıydı. Ordinaryus profesör tanrılaşıyordu. Sosyal olarak yapılan üretimin yarattığı saygınlık kürsü profesörünün hanesine yazılıyordu. Öğrenci emeği, hatta

sayıları hızla artan kadrosuz doçentlerin emekleri haksız bir iktisap konusu oluyordu. Bu durumda üniversitede yaratıcı bir üretimin sürebilmesi için hiyerarşinin dayanması gereken temel değişiyordu. Üniversitedeki hiyerarşi askeri, dini ya da bürokratik hiyerarşinin dayandığı temellere dayanmamalıydı. Üniversite içindeki hiyerarşi araştırmada işbirliği ve karşılıklı danışma süreci içinde bilginin üstünlüğünden, deney birikiminden doğan, ikna edici bir hiyerarşi olmalıydı. Bu hiyerarşi bilimsel başarıya göre yeniden kurulabilmeliydi, her an yeniden kurulmaya hazır olmalıydı. Profesörün tanrılaştırıldığı sistemde bu akışkanlık kalmıyor, tanrılaşan profesör bilimsel gelişmenin engeli haline geliyordu. Almanya'da bu güç yapısının kırılması için İkinci Dünya Savaşı bile yeterli olmayacak, 1968 öğrenci hareketlerini beklemek gerekecektir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Alman Üniversitesi'nden esinlenmekle birlikte büyük ölçüde onun sorunlarından arınmış yeni örnek üniversite modeli ABD'de ortaya çıktı. Clark Kerr'in "multiversite" adını verdiği bu oluşum gerçekte iki farklı üniversite modelinin bir senteziydi. Birisi Alman araştırma üniversiteleriydi, daha çok Alman entellektualizminin kurumlarıydı. İkincisi ise 1862'den sonra ABD'de gelişmiş olan Land Grant College'leriydi. Bunlar ise Amerikan popülizminin ve pragmatizminin kurumlarıydı. Çevresine bilimsel içerikli servis ürettiyordu. Bu iki modelin birleşmesi ile üniversiteler temelde üç farklı işlev yüklenmeye başladılar. Daha önce var olan eğitim ve araştırma işlevine servis hizmeti de eklendi. Bu sentez iki önemli işlevi yerine getirdi. Temel bilimlerle pratik ilimler ayrımı ortadan kalktı. Buna paralel olarak da dünyada üniversite ile teknik üniversite ayrımı anlamını yitirmeğe başladı. Diğer taraftan üniversite içindeki güç yapısı rijitliğini kaybetti. Amerikan Üniversitesi'nin temel birimleri olan disiplin esaslı ayrıma dayanan bölümleri Alman Üniversitesi'nin kürsüsüne göre güç yapısı bakımından daha esnekti. ABD Üniversitesi'nde profesör hiç bir zaman Alman Üniversitesi'nde olduğu gibi tanrılaşamadı. İkinci Dünya Savaşı sonrasında getirdiği bir başka önemli sonuç devletin üniversiteye yönelimindeki değişmeydi. Bir yandan gelişen refah devleti kavramı daha büyük kitlelere daha eşitlikçi bir yüksek eğitim verilmesini gerektiriyordu. Bu kadar geniş kitlelere özel vakıf üniversiteleriyle eşitlikçi bir yüksek öğretim arzı olanaksızdı. Devlet kendisi de önemli derecede arza katılmalıydı. Öte yandan devletin ister soğuk harp gerekçeleriyle olsun ister başka gerekçelerle olsun araştırma talebi yükselmişti. Üniversite'nin bu hizmet taleplerini karşılaması gerekiyordu. Bu üniversitelerin içinde, çevresinde bir çok araştırma enstitüsü ve kurumun gelişmesine neden oldu. Üniversite büyük bir örgütler federasyonu hali-

ne geldi; bölümler, okullar, enstitüler, kâr amaçlı olmayan kurumlar vb. araştırma, eğitim ve hizmet birimleriyle karmaşık bir örgüt haline geldi. Disiplinler olarak da en kuramsal alandan en pratik alanlara kadar uzanan, bilimden sanata kadar her alanı içeren bir çeşitliliğe sahipti. Multi-verse terimini öneren Clark Kerr burasını sonsuz çeşitlilikte bir kent olarak tanımlıyordu. Örgütün karmaşıklığı ve çeşitliliği içinde yer aldığı toplumun taleplerine uyumunu kolaylaştırılıyordu. Üniversitelerin kendi içindeki bu yapısal değişiklik yanı sıra toplum içindeki sayıları arttı. Kendi aralarında bir saygınlık sıralaması ortaya çıktı.

Bu üniversitede yer değiştirme ve hareketlilik yükselme ve saygınlık kazanmanın aracı haline geldi. Üniversite öğretim üyesi üniversite dışındaki ve içindeki fonları harekete geçiren, araştırmayı örgütleyen yarı girişimci niteliği kazanmaya başladı. Ona girişimcilik nitelikleri belki de akademik katkılarında fazla saygınlık kazandırılıyordu. Eğitim ve araştırmacının bütünlüğü ilkesi içinde, belki de bilimsel hiç bir katkısı olmayacak bir projenin üretimi için, eğitim ikinci plana itiliyordu. Üniversite öğretim üyesinin başarısını eğitici nitelikleri değil bilimsel yayınları belirliyordu. Bilimsel yayın fetişleştirilmişti. Bu ise özellikle bilim dergilerinin sayısında bir patlama yaratıyordu. Üniversite içinde üniversitenin eğitim ve imtihan ayırımı da yok oluyordu. İmtihanın yerine üniversite içindeki yaşamın sürekli bir değerlendirilmesi hakim oluyordu. Bu öğrenci düzeyinden başlayarak öğretim üyesinin yaşamı boyunca uzanıyordu.

Üniversitenin toplumun hizmet taleplerine uyum yapmaya başlaması, toplumun talepleri doğrultusunda hizmet üretimine önemli bir yer vermesi onu içinde yaşadığı toplumun türbülansı içine çekmişti. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu yeni üniversitesinin eleştirisi bir patlama halinde 1968 üniversite öğrenci hareketleriyle ortaya çıktı. Öğrenciler hem yabancılaştırıldıkları üniversiteyi hem de üniversitenin içinde yer aldığı toplumun yapısını eleştiriyorlardı. Bu gerilimi azaltmanın yolu üniversitenin işleyişinde öğrenci katılımının artırılmasında bulunuldu. Öğrenci katılımı üniversitenin yukarıda betimlenen gelişme çizgisini değiştiremedi ya da değiştirmesine zaman kalmadı. 1970'li yılların başında başlayan dünya ekonomik krizinin kapitalist merkez ülkelere getirdiği yeni sağ ideoloji ve ekonomik politikalar üniversitelerde ikinci Dünya Savaşı'ndan beri gözlenen eğilimleri güçlendirdi ve üniversiteyi yeni bir niteliksel değişim aşamasına getirdi. İşte bundan sonraki bölümün yapısı yaşanmakta olan bu değişim olacaktır.

III. ÜNİVERSİTEDE YAŞANMAKTA OLAN DÖNÜŞÜM

Dünya üniversitelerinde gözlenen birinci eğilim üniversitenin otonomisinin bir saldırı altında bulunmasıdır. Üniversite denetim altına alınmak istenmektedir. Bir zamanlar bilgi üretimi ve araştırmadaki başarı için ön koşul olarak görülen özerklik neden bir saldırıya uğramaktadır? Üretim ile bilimsel gelişmenin daha da içiçe girdiği bir dönemde araştırmaya gereksinme daha da artmıştır. Burada üst üste düşen bir çok etkiden söz edilebilir. Bunlardan birincisi herhalde tüm dünyada ekonomik bunalımla birlikte yaşanmaya başlayan yeni sağın ideolojik saldırısıdır. Üniversiteler, bölümleri arasında önemli farklar bulunsa da, genellikle muhafazakâr değerlerin hakim olduğu yerler değildir; ilerici radikal düşünceye kaynaklık edebilmekte, ona üniversitenin saygınlığını getirebilmektedir. Yeni sağ ideoloji kendisi için potansiyel tehlike taşıyan bu kurumun yapısını da denetim altına almak istemektedir. Yeni sağın üniversiteyi kurmak istediği denetime hazır hale getirmekte iki mekanizmadan yararlandığı gözlenmektedir. Bunlardan birisi monetarist politikaların uygulanmasıyla devletten gelen kaynaklarını kısarak onu kaynak sağlamak için iş çevrelerinin taleplerine daha duyarlı hale getirmektir, diğeri ise firma üniversiteleri gibi alternatif kurumlar yaratarak üniversiteyi bir varlık sorunuyla karşı karşıya bırakarak denetlenmeyi ehvenişer görmesini sağlamaktır. Üniversitede özerkliğin kaldırılması konusundaki baskı bir anlamda da multiversitenin yapısından kaynaklanmaktadır denilebilir. Üniversite servis işlevleri edinip toplumun içine girdikçe denetim altına alınma talebini de birlikte yaratmaktadır. Örneğin kendisini temel ilimlere adanmış bir Von Humbolt Üniversitesi'nin denetime alınması konusundaki baskı bir multiversiteye göre daha az olacaktır. Bunun ötesinde Von Humbolt Üniversitesi'nin otonomisine sahip çıkma kapasitesi bir multiversiteden daha yüksektir. Multiversite çeşitlenmiş karmaşık yapısıyla çok heterojen bir topluluktur, bir kimlik sorunuyla karşı karşıyadır. Oysa Von Humbolt Üniversitesi homojen bir yapıdadır, kimliği tanımlıdır; bunun temel öğelerinden birini dirençle koruyacaktır. Bir üçüncü neden olarak, üniversite dışında artık çok sayıda olan araştırma kurumlarında güdümlü olarak yaptırılan, management teknikleriyle yönetilen araştırmaların bilimsel buluş için yeterli olacağı, bu amaçla artık özerk bir akademik çevrenin yükünü taşımaya gereksinme olmadığı kanısının doğması, gösterilebilir.

Üniversitenin özerkliğinin azaltılması ve denetiminin artırılması geleneksel üniversitenin "collegial" yönetim modelinin yerini bürokratik ya da piyasa yönelimli yeni yönetim modellerinin almaya başlaması demek olmaktadır.

Üniversite özerkliğinin iki yapı taşı vardır denilebilir. Bunlardan birincisi "cooptio" yani içinden seçimdir, özerkliğin yönetsel yönüne işaret eder. Üniversitelerde daha çok kısa süreler için üniversite içinden seçilen eşitler arasında birinci niteliğindeki yöneticilerin yerini, uzun süreler için, değişik mekanizmalarla, çoğunlukla dışarıdan atanan, kendilerinde liderlik niteliği olduğu varsayılan ve üniversiteyi belli doğrultularda, yeniden yapılandıracak yöneticiler almaya başlamıştır. Bu yönetsel özerkliğin zedelenmesi demektir. Doğrudan yasal düzenlemelerle değiştirilmektedir. Özerkliğin ikinci yapı taşı "collegium", bilimsel özerkliğin temelini oluşturan "meslektaşlar birliği" dir. Bir bilim alanındaki meslektaşlar birarada karşılıklı etkileşme ile programlarını ve kurallarını saptarlar. Collegiality gerçekte bir demokratiklik kaygısının ötesinde işlevlere sahiptir, bilimsel üretimi kolaylaştıran ve mükemmelleştiren bir çevre oluşturabilmek için gereklidir, dostça yarışmalı bir çevre doğurur. Bu çevrede bilim adamları birbirine düşüncelerini, kaygılarını açarlar, yeni düşünceler bu ortamda doğar, cesaret bulur, olgunlaşır. Bu çevreyi oluşturamayan bir üniversite düşünce açısından çölleşmiştir. Özerkliğin bu boyutu birincisi kadar doğrudan saldırıya uğramamakta, üniversitenin piyasaya duyarlı hale getirilmesi ve kurulan denetim biçimleriyle içeriğinin boşaltılması yoluyla olmaktadır.

Collegial ilişkiler içinde üretilen bir üniversitenin yerini "Management" (Yönetim Bilim-buradaki bilimi ideoloji diye okuyunuz-) denetiminde üreten bir üniversite almaktadır. Bu yönetim anlayışının sonucunda sürekli performansı ölçülen bir üniversite ortaya çıkmaktadır. Bu rasyonalizm adına yapılmaktadır. Rasyonalizm ancak koruları hedeflere göre olan bir kavramdır. Hedeflerin geniş ve çok boyutlu tanımlanması halinde ölçüm ve değerlendirme zorlaşır, pratikte imkânsız hale gelebilir. Onun için hedeflerin dar tanımlanması yönünde bir baskı yaratır. Hedeflerin daraltılmasının yaratacağı distorsiyonun topluma maliyeti ise kaçınılmaz olarak toplum tarafından taşınır. Ayrıca yönetim bilim ideolojisi üniversitelerde egemen kılınırken daha çok ABD tipi hiyerarşik denetime dayanan bir modelin benimsendiği görülmektedir. Oysa iş dünyasında bu model Japon yönetim yaklaşımı tarafından önemli ölçüde sarsılmıştır. Üniversite yönetiminin mutlaka bir etkinlik denetimi içine alınması gerekiyorsa bu denetimin belki de üniversite gelenekleriyle daha kolay bağdaşacak Japon yönetim modeliyle de kurulabileceğinden hiç söz edilmemekte olması dikkati çeken bir noktadır.

Üniversite öğretim üyesi üzerinde bugün dört farklı denetim kurumsallaş-

maktadır, denebilir. Bunlardan birincisi, akademik başarı değerlendirme, ikincisi öğrenci değerlendirme, üçüncüsü piyasa değerlendirme, dördüncüsü devletin değerlendirmesidir. Bunlardan ilk ikisi kurum içi, son ikisi ise kurum dışı değerlendirmedir. İlk ikisi için söylenecek çok fazla şey yok ve kanımca gerekli. Bir üniversite bunları başarılı bir biçimde kuramamış ise dış denetimin kurumsallaşmasını kolaylaştıran gerekçeler yaratmış oluyor. Akademik değerlendirme bir meslekdaşlar ya da akranlar değerlendirmesi olmak zorundadır. Bu iki türlü sapma olasılığını içinde barındırıyor. Birincisi klik değerlendirmeleri haline gelmesi, bilimsel nedenselliğini yitirmesidir. İkincisi ise bilimsel ortadoksiyi güçlendirici bir etkisi olmasıdır. Bundan çok çekinmemek gerekiyor; bilimin gelişme dinamiği içinde ortadoksi bazı yararlı işlevlere sahiptir. Öğrenci değerlendirme de 1968'in getirdiği önemli denetim mekanizmalarından biridir, özellikle akademik değerlendirmenin klik türü sapmalarını azaltacak bir özelliği taşıyor. Bunun da uyması gereken bir koşulu var; nesnel bir performans değerlendirme niteliğini kaybederek bir pazarlık aracı haline gelmemesi gerekiyor.

Esas olarak üzerinde durulması gereken dış değerlendirmeler. Devlet denetiminin niteliği kuşkusuz devletin niteliğine bağlı. Devlet demokratiklikten uzak ise bu denetimin bilimsel faaliyet üzerindeki saptırıcı ve engelleyici etkisi daha çok oluyor. Kuşkusuz devletin hedeflerine duyarsız bir üniversite modeli savunulamaz. En azından böyle bir kurumun güçlü bir biçimde uzun süre varlığını koruması olanaksızdır. Burada önemli olan bu duyarlılığın bir hiyerarşik emir komuta zinciri içinde kurulmamasıdır. Demokratik siyasal yaşam içinde karşılıklı etkilenmelerle ve her iki yanın da hedeflerinin meşruiyetini kamuoyuna dayandırmasıyla kurulmalıdır.

Yeni sağın üniversiteye saldırısının temel öğelerinden biri üniversiteyi piyasa güçlerinin yönlendirmesine terketmeyi başarmaktır. Üniversite sürekli olarak bir fildişi kule olmakla suçlanmıştır. Fildişi kule olmanın üniversite açısından savunulacak yanları kuşkusuz bulunabilirse de genelde bir üniversitenin toplumun sorunlarına sırtını dönemeyeceği açıktır, bu bakımdan haklı bir eleştiridir. Ama bunun çözümünü piyasa güçlerinde görmek de doğru değildir. Piyasa güçleri toplumun güçlü kesimlerinin taleplerini üniversiteye taşıyacaktır. Piyasa güçlerine duyarlı hale getirilen üniversite fildişi kule olmayacaktır ama toplumun bir kesiminin kalesi olacaktır, toplumun güçsüz kesiminin sorunlarını dile getirmekten uzaklaşacaktır. Eğer fildişi kule olmaktan uzaklaşmak tüm toplumun so-

runlarına duyarlı olmak anlamında kullanılacaksa ona evet demek gerekir. Bunun belki de en iyi yolu özerk üniversitenin iç denetimini demokratikleştirmektir.

Üniversite gün geçtikçe piyasa tarafından yönlendirilir nitelik kazandıkça, kendi dünyasının olmayan değerlerini benimsemek zorunda kalıyor, bilgiye yaklaşımı ve bilim dünyasının kendi ahlakı büyük bir baskı altına giriyor. Bilgiye bir aydın ya da düşünür olarak değil, daha çok soğuk bir profesyonel olarak yaklaşıyor. Üniversite öğretim üyesi bir aydın olmaktan çıkarak bir akademisyen oluyor. Bilgi kültürel boyutunu, bilim adamının insanlığın geleceğine ilişkin vision'u ile ilişkisini kaybediyor, soğuk bir araçsallığa indirgeniyor. Bilgi herkese açık insanlığın malı olmaktan çıkarak mülkiyet konusu ve gizlilik konusu oluyor. Temel araştırmanın yerini pratik araştırma almaya başlıyor. Bu gelişmelerin sonuçlarını kısaca irdelemeye çalışalım. Üniversitenin bilgisinin temel özelliği yayınlanması, bilimsel tartışmaya açılmasıdır. Üniversitenin ürettiği bilgi bir kamu malıdır. Bir çokuluslu şirketin bilgisinin temel özelliği gizlenmesi ve firmanın mülkiyetinde bulunması ve bir bedel karşılığında kullanılmasıdır, bir özel maldır. Üniversite sanayi işbirliği dediğinizde karşınıza çıkan ilk bilimsel ahlak sorunu budur. Üniversite ürettiği bilginin gizliliğine razı olacak mıdır? Bilginin mülkiyetine sıfır toplamlı olarak yaklaşamayız. Bilginin yayılmasının çok yüksek dışsal etkileri vardır. Yaratacağı geri beslemelerle toplumun refahını hızla artıracaktır, bilimsel gelişmeyi hızlandıracaktır. Bu nedenle özel mülkiyet konusu olamaz. Üniversitede üretilen bilgi başıboş üretilen bir bilgi değildir. Açıkça ifade edilmiş olsun olmasın geleceğin toplumuna ilişkin bir vision'u içerir. Firma için üretilen bilgi ise firmanın vision'una hapsolmuştur. Bunu üreten bilim adamının vision'u ile bu çelişir. O zaman bilim adamı için kalan yol bilimsel faaliyetinin kültürel içeriğini geriye itmek, faaliyetini salt soğuk bir araçsallık başarısına indirgemek olur. Bu ise onu üstüne lazım olmayan işlere karışan, bunun için mücadele eden bir aydın olmaktan çıkarır, disiplinine sığınan bir profesyonel haline getirir. Bu sürecin içine giren bilim adamları genellikle bir konudaki fikirlerini söylemezler, benim disiplinime göre bu sorunun yanıtı budur derler. Kendi düşüncesine değil, disiplinlerine sığınır- lar. Kuşkusuz üniversitelerde gözlendiğini söylediğim bu eğilim konusunda yaptığım bu eleştiri bir bilim adamının bilgisinin pratikte yararlı olmasını küçümsemiyor. Bilgi eninde sonunda pratiği etkilemeyecekse, toplumun değişimine katkısı olmayacaksa anlamı olmayacaktır. Burada eleştirilen bu pratik yarar değildir. Eleştirilen bilim adamının bu toplumsal yararın niteliğini sorgulayabilecek toplumsal bağlılıklarını yitirmesi, bu toplum-

sal sorgulamayı yapmamasıdır.

Üniversite İkinci Dünya Savaşı sonrasında gittikçe büyük sayıda kişiyi eğitmek durumunda kaldı. Bir ayrıcalıklı azınlığı eğitmekten büyük kitleleri eğitmeye yöneldi. Bu bir yandan ekonominin ve genişleyen bürokrasinin taleplerini karşılaması için gerekiyordu, diğer taraftan toplumsal tabakalaşma içinde tırmanabilmenin bir aracı olarak görüldüğünden artan toplumsal talepten doğuyordu. Üniversite üzerinde, oldukça uzun bir süre, bu eğitim talebini karşılama baskısı yaratıldı. Nicelik kaygıları niteliğin önüne geçti. Nitelik arka planda kaldı. Gerçekte insanların öğrenmek temel haklarından biridir. Olanaklı olduğu kadar çok kimsenin üniversiteye devam etmesinde bir sorun yoktur. Hele yukarıda sözünü ettiğim gibi eğitimin dışsallığı yüksekse bundan tüm toplum yararlanır. Sorun olan konu bu noktadan sonra başlıyor. Üniversitenin laik çağdaş toplumda kişilerin yetkilerini ve ehliyetlerini belirleyen temel kurum haline gelmesinden doğuyor. Bu nicelik baskısı altında yeterli birikimi sağlamamış kişilere derece vermesi sorun doğuruyor. Günümüz üniversitesinin gündemine nitelik sorununu getiriyor. Dünya Üniversitesi günümüzde "excellence" (mükemmellik) arayışına giriyor. Günümüz üniversitesinin bu arayışında elitizme dönüş kaygıları, üniversite üstündeki denetimi artırmaya gerekçe oluşturmak gibi araç arayışlarını gözlemek kabil olsa da kolayca karşı çıkılacak bir hedef değildir. Kanımca bu konudaki yazında sık sık yapıldığı gibi nicelik kaygılarını eşitlikçi, nitelik arayışlarını ise elitist yönelişlerle özdeşleştirmek doğru olmaz. Niteliği de beraberinde getirmeyen nicelik artışları toplumda eşitlikçi etkiler yaratmaz, tersine eşitsizliğin sürdürülmesinin aracı haline gelebilir. Bu nedenle ikisini de birlikte gerçekleştirmeye çalışmak gerekir.

IV. KONUŞMANIN SONUNU BAĞLARKEN

Üniversitenin on yüzyıllık öyküsünü ve günümüzde gösterdiği değişme eğilimlerini, bu eğilimlere ilişkin bazı eleştirileri de içererek gördük. Bu bize iki şeyi gösteriyor. Bunlardan birincisi toplumların üniversiteyi yaratmaları ve sürekli olarak da denetim altında tutmanın yollarını aramaları oluyor. Bu denetimin amacı ise açık, toplumun varolan üretim yapısını ve güç yapısını birlikte üretebilmek. İkinci olarak gözlediğimiz, birincisinin ayrılmaz bir parçası olan bir başka olgu var. O da bu denetimi sağlamak için kurulan düzenin sürekli olarak bir iç dirençle karşılaşması ve muhalefetini birlikte üretmesi oluyor. Bu muhalefeti üretemeyen üni-

versite özerkliğini koruyamıyor, herhangi bir toplum kurumuna indirgeniyor, topluma yaratıcı düşünceler getiremiyor, toplumsal etkisi sönümleniyor.

Biraz önce üniversite sisteminin dünyada ne yönde geliştiğini anlatmaya çalıştım. Bu eğilimleri anlatırken, bu değişimleri hemen benimseyelim, Türkiye'de de uygulayalım, sonucuna ulaşmak amacını taşıyıyordum. Bu kolaycı yolun izleyicisi çok. Amacım bu değişimlere karşı üretilecek muhalefetin formülasyonuna yardımcı olmak, yapılacak önerileri sağlam bir temele oturtabilmek, salt geri gelmeyecek bir geçmişin nostalgisine dayanmaktan kurtarmaya çalışmaktı. Türkiye'nin üniversite konusunda ciddi bir muhalefeti üretmesine bugün her zamankinden çok gereksinme var.

"Kent Bilim Eğitiminde Amaç
ve Yöntem İlişkisi"
başlıklı bildiri sunacağı açıklanan
Sayın Prof.Dr.Ruşen KELEŞ
Kolokyum'a katılamadıkları için
yayımlanamamaktadır.

KENT VE BÖLGE PLANLAMA EĞİTİMİNDE DİKKATE ALINMASI GEREKLİ İLKELER ÜZERİNE

Rıfıkı ARSLAN, Prof.Dr.
YÜ. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

I. GİRİŞ

Üniversitelerin evrimine bakıldığında, toplumların gelişme ve değişme yönünün üniversitelerin fonksiyon ve amaçları ile örgütlenme biçimini tayin ettiği görülür. Başka bir deyişle ekonomik ve toplumsal gelişmenin gereksinimleri, üniversitelerin evrimini biçimlendirmektedir. Bu süreçte dikkati çeken önemli noktalardan biri toplumların gelişmişlik düzeyi arttıkça mesleksel uzmanlaşmanın ve buna koşut mesleksel eğitimin ön plana çıkışı ile bilgi üretme ve araştırmanın önem kazanmasıdır.

Bu saptamayla topyekun eğitim sisteminin, gelecek için hedeflenen ve günün gereksinmelerini karşılayıcı insan gücü planlamasına dayandırılması, ayrıca toplumun bilgi aktarmacılığında çıkarılarak bilgi üretici hale getirilmesini sağlayıcı yapıya kavuşturulması gereklidir. Böyle bir yapının ön koşulu eğitimin kurumlaşmasıdır. Başka bir deyişle değişen toplum koşullarına uyum sağlayacak, onun sürekliliğini güvenceye alacak, kendi içinde tutarlı ve işlerliği olan bir kademelenmeye kavuşmasıdır.

Konuyu üniversitelere getirdiğimizde; tüm dünya üniversitelerinin iki temel işlevi yüklendiğini görüyoruz. Bunlardan biri amaca uygun meslek adamı yetiştirmek diğeri ise bilgi üretmektir. Bu temel işlevler iki soruyu beraberinde getirmektedir. "Üniversitede neler öğretilicektir?", "Üniversitede neler araştırılacaktır?". İki sorunun cevabı üniversiteler tarafından özgürce saptanabiliyorsa özerkliğin önemli bir koşulu yerine getirilmiş sayılabilir. Şüphesiz bu koşul, kaynak yaratma ve kullanmadaki bağımlılık derecesine göre üniversiteler sistemini ve sistemin yönetimini biçimlendirecektir. Konuya bu yönüyle değinmemizin nedeni, "Ne öğretilicektir?", "Ne araştırılacaktır?" sorularına verilecek cevapların eğitim ve öncesi öğretimi büyük ölçüde yönlendirmesindedir.

Konumuz olan "Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi"nin bu alanda en eski kuruluşlarından biri olan ODTÜ'de geçirdiği değişme, başka bir deyişle bu bölümün içinde bulunduğu üniversite yönetiminden ve üniversiteler sisteminden etkilenme süreci bu alanda tipik örneklerden başlıcasıdır. Özetle diyebiliriz ki eğitim ve öğretimi biçimlendiren temel ilke, üniversiteler sisteminin kurumsal yapısından kaynaklanmaktadır.

II. GENEL İLKELER

Üniversitelerin temel işlevleri olarak belirttiğimiz meslek adamı yetiştirmek ve bilgi üretmek birbirinden çok da ayrı düşünülmemelidir. Meslek adamı yetiştirmek, o meslekle ilgili kuramsal ve pratik izlencelerin uygulanması şeklinde gözükmekte ise de, bu izlencelerin iki kaynaktan beslenmesi gerekir. Bu kaynaklardan biri kişinin mesleğe atıldığında yalnızca diploma ile değil aynı zamanda meslek yetkinliği ile mesleğe uyum göstermesini sağlayan meslek piyasası koşullarına uygun yetiştirilmesini olanağı kılan, piyasa ve meslek koşullarından gelen girdilerdir. Özellikle Kıta Avrupası üniversitelerinde uyulması zorunlu olmayan, ancak gözden de uzak tutulmayan "dıştan akredite edilme" uygulaması, başka bir deyişle meslek kuruluşlarının izlençe eleştirileri ve önerileri sözünü ettiğimiz girdileri sağlamaya yönelik ilkelerden biridir. İkincisi ise bilgi üretme, bilgi izleme ve bunların izlencelere yansıtılmasıdır. Bu tutumun kaynağı şüphesiz araştırmalardır. Mesleğin bilim alanıyla ilgili yeni bilgilerin üretilmesinden, değişmelerden, izlenceleri güncelleştirme yoluyla, eğitilen kişinin bilgilendirilmesi ve düşünce ufkunun genişletilmesi sağlanabilir.

Gerçekten, üniversiteler sadece bilinenleri aktaran ve tekrarlayan öğretim

kurumları değil, aynı zamanda araştıran, üreten, bulgularını bilim ve uygulama çevrelerine yayan, bunları gerekli ölçüde izlencelerine de yansıtın kuruluşlardır. Bu bağlamda düşünülduğünde, özellikle disiplinlerarası eğitim yapan, aynı zamanda araştırma ve uygulamaları da olan şehir ve bölge planlılığı öğretimi, yukarıda değindiğimiz çalışmaları seçme dersler ve seminerler şeklinde lisans ve lisansüstü öğretiminde, doktora çalışmalarında kullanılmalı ve bu amaçla izlencelerinde yeterli esnekliğı sağlamalıdır.

Üniversiteler özgür düşünce ortamında öğretim yapması gereken ve bilgi üretebilen kurumlardır. Bu nedenle kalıplaşmış ve güdülmüş, tipleştirilmiş eğitim ve öğretime değil, kendi yapısına uygun, çözümleyici, yaratıcı, alternatif düşünceye açık meslek ve bilim adamı yetiştirmesi gerekir. Bu bağlamda tüm programlarda özgür düşünmeyi sağlayacak ve bu ortamı yaratacak toplumbilim, felsefe, yöntembilim öğretimine izlencelerde yer verilmelidir. Bu konu, çok yönlü ve farklı disiplinleri izlencelerine almak zorunda olan şehir ve bölge planlama bölümlerinde daha da önem kazanmaktadır.

Üniversitelerin temel görevlerinden biri de araştırmalarda ve öğretimde ülke sorunları ile sorunların çözümüne ilişkin konulara önem vermektir. Bu ilkeden hareket edildiğinde lisans düzeyinde teorik ve pratik izlencelerde sorun tanıtıcı, çözümleyici içeriklere yer verilmesidir. İnsan ve mekânı kendine konu alan şehir ve bölge planlama mesleğı ve eğitimi için oldukça zengin bir laboratuvar bu açıdan her zaman var olmuştur.

III. ÖZEL İLKELER

Üniversitelerimiz kısa sürede yoğun veya minimum meslek bilgileriyle -üniversitenin gelişmişliğine bağılı olarak- donatılmış, mesleğı yapma yetkisine sahip (diploma) elemanlar yetiştirmeyi amaçlıyan kurumlar konumunda görünmektedir. Bu nedenle de yüksek lisans öğrenimi, "yüksek" veya "uzman" ünvanını almaya yönelik, mesleksel yetiyi geliştirici ya da lisans eksiklerini tamamlayıcı bir görünüm almaktadır. Oysa üniversiteleri her hangi bir meslek eğitimi veren öğretim kurumlarından ayıran özellik, meslek yetisinin yanı sıra aklın yetkinliğini geliştirmektir. Bu nedenle genel ve özel bilgi aktarımından rasyonel diziye dayalı izlencelerin kalıplarından sıyrılarak yaratıcılığa önem verilmelidir.

Şehir ve bölge planlaması birçok alanlarda uzmanlık yeteneğı kazanmış

kişilerden kurulu, takım çalışmasını gerektiren bir disiplindir. Sadece mimarlık ve mühendislik değil uzmanlık alanlarındaki her uzmanın diğer her alanda bilgi ve deneyim sahibi olma olanağı yoktur. Ancak birbiriy-le diyalog kuracak şekilde planlama diliyle donatılmasına özen göstermek gerekir. Şehir ve bölge planlama eğitiminin öncelikle meslek yetisi kazandırmayı amaçlayan bir varsayıma dayandırılması amaçlanıyorsa, ülkenin gereksinme duyduğu plancı niteliklerinin çok iyi belirlenmesi, teori ve pratiğin öğretim izlencesindeki dengesinin birbirini bütünleyici şekilde oluşturulması gerekir. Bu bağlamda uygulama sorunlarının, yerel yönetimlerin yapı ve tutumunun, kentli davranış biçimlerinin, mülkiyet sorunlarının ağırlıklı girdiler şeklinde izlencelere aktarılması söz konusudur.

Sorunların planlı çözümü için, planlamanın ülkemizde henüz kurumsal temelleri oluşmadığından, eğitim kurumlarının yetiştirecekleri plancı tipi ile izlencelerin içeriği için gözetilecek ilkeler ya da varsayımlar sürekli tartışma konusu olmaktadır. Örneğin genel plancı mı yoksa uzman plancımı yetiştirilecektir? İzlenceler kuramsal ağırlıklı mı olmalı yoksa pratiğe yönelik mi olmalı? vb. sorular sorula gelmektedir. Kanımızca üniversitelerimiz planlama alanındaki gelişmeleri dikkatle izleyerek toplumun gereksinme duyduğu plancı tipinin niteliklerini gerçekleştirecek izlenceleri kendileri oluşturmalıdır. Gözden uzak tutulmaması gereken en önemli nokta üniversite olarak planlamanın kurumlaşmasına katkıda bulunmaktır.

Şehir ve bölge plancılığı öğretiminin birlikte aynı izlence ile yapılıp yapılamıyacağı konusu da üzerinde durulması gereken konulardan biridir. Planlama ölçekleri farklı olmakla birlikte planlama tekniklerinin, araştırma ve düzenleme yöntemlerinin, hukuksal esaslarının benzer veya aynı olduğu görüşünü savunanlar, sonuç olarak bir arazi kullanım ve altyapı sisteminin elde edildiği görüşünde birleşerek eğitimin aynı izlenceyle yapılmasında sakınca görmemektedirler. Buna karşılık ölçek farkının yanısıra bölge planlarının sadece doğal kaynakların kullanma biçimini ya da dağılımını planlamadığını, öteki kaynakların da dikkate alınarak bölgesel gelişme ve kalkınmayı da amaçlayacak mekana indirgediğini, bu tür planlarda farklı yöntem ve tekniklerin kullanıldığını, dolayısıyla şehir planlamasından farklı bir öğretim izlencesini gerektirdiğini savunulmaktadır.

Ortak noktalar bulunmakla birlikte aynı izlenceyle müşterek ünvan ve yetinin verilebileceği şüphe ile karşılanabilir. Kanımızca bugünkü uygulamada en azından kapsamlı bir bakış açısı kazandırma amacıyla izlencelerde bölge planlamasına yeterli ağırlık verilmeli, şehir planlaması ile enteg-

rasyonu sağlanmalıdır.

IV. SORUNLAR

TMMOB Şehir Planlama Mimar ve Mühendisleri Odasının 1984 yılında yaptığı bir anketten iki önemli sonuç çıkmaktadır. Bunlardan biri; üniversitede görülen eğitimin fazla kuramsal olduğu ve uygulamaya yeterince hazırlamadığıdır. Her ne kadar söz konusu tarihte şehir ve bölge planlama eğitimi olarak iş hayatına atılanlar sadece iki üniversitemizden mezun olmuşlarsa da 1988 yılında yapılan Dünya Şehircilik Günü'nde düzenlenen öğrenci panelinde de aynı konuya değinilmiştir. Yıldız Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğrencilerinin yılda iki defa düzenledikleri eğitim ve öğretim ile ilgili söyleşilerde de bu konu üzerinde durulmakta, özellikle stüdyo çalışmalarında verilen kuramsal bilgilerin uygulamasının daha da genişletilmesi istenmektedir.

1984 anketinden çıkan ikinci önemli sonuç; planlamanın kurumsallaşmasını toplumsal düzen ve düzenin işleyiş biçiminin engellediği ve mevzuat açısından da yeterince desteklenmediğidir. Gerçekten planlamanın kurumsallaşması ve bu kurumsallaşma içindeki hiyerarşinin uygulama ve mevzuat açısından bir politika olarak benimsenme derecesi, toplumsal baskı ve istemin düzeyi, eğitim kurumlarının yönlerini ve politikalarını kestirmekte yol gösterici olacaktır.

"Eğitimde uzmanlaşma mı?", Genel plancı mı?" sorusu öğrencilerin de eğitimcilere yönelttiği sorular arasındadır. Bu sorunun cevabı kanımızca ülke gereksinmesinin ve planlamanın kurumsallaşmasının değerlendirilmesiyle verilebilir.

V. SONUÇ

Toplumların evrimi üniversitelerin de evrimini biçimlendiren başlıca etkenidir. Bu evrime yapılan olumsuz müdahaleler mesleki eğitim ve bilimsel araştırmaları da olumsuz yönde etkiler. İnsan-mekan ilişkilerini düzenleyen planlamanın evrimsel gelişmeden ya da "evrimleşemeyen değişme"den etkilenmemesi olası değildir.

Konunun odak noktası olan "Neler öğretilecek, neler araştırılacak?" soruları özgürce cevaplandırıldığında ilkelerin saptanması ve sorunların çö-

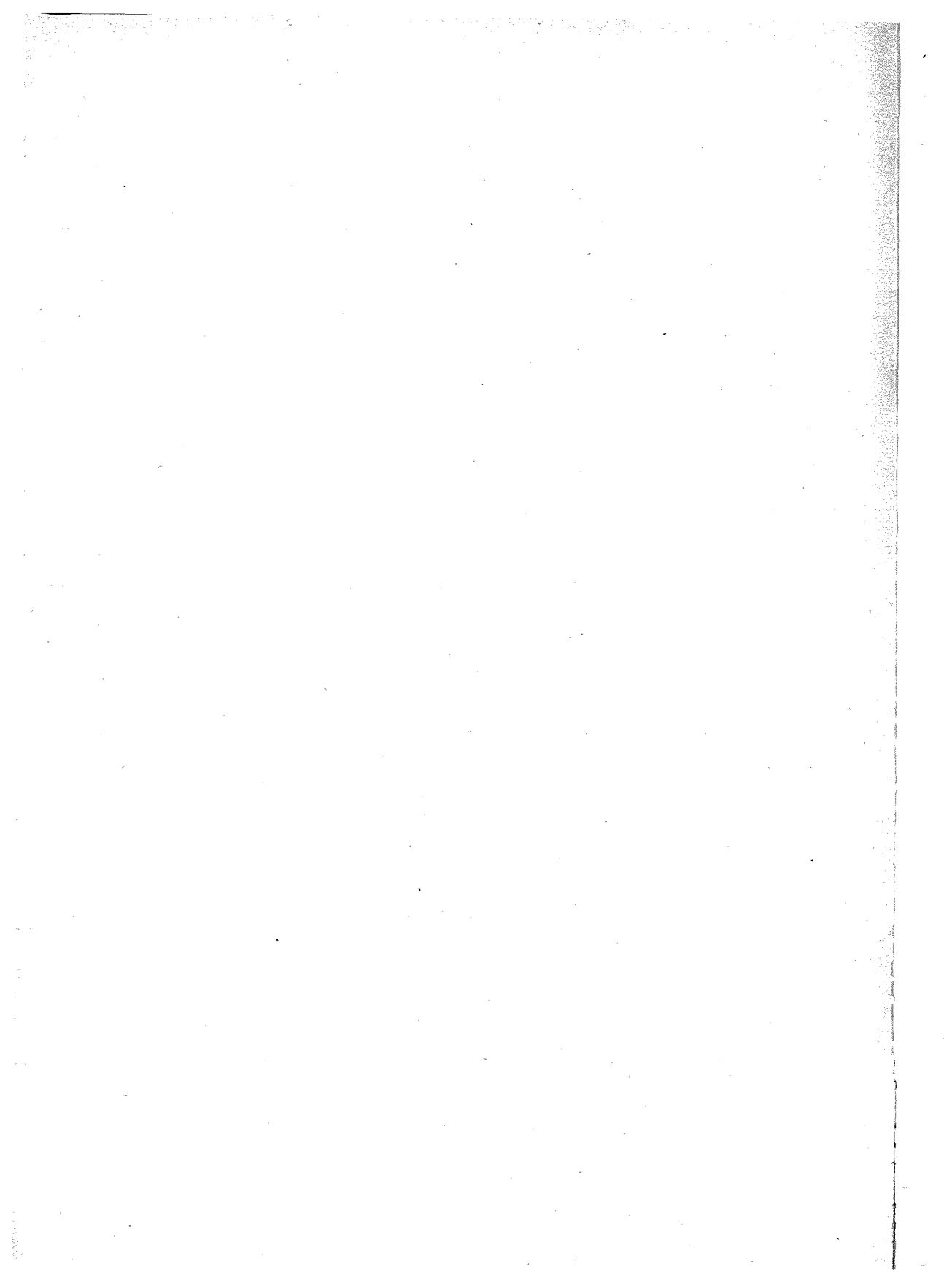
zümelenmesi daha kolay olacaktır. Böyle bir ortamda dış girdilerle bilimsel temellerin uzlaştırılması daha olasıdır. Eğitimin prototipleştirilmesinden çok, üniversitelerin kimliklerinin ön plana çıkması, bu kimliklerle toplum gereksinmelerinin uzlaşması ya da işbölümü, daha olumlu ve üretici olacaktır. Şüphesiz planlamanın kurumlaşması, planlama eğitimine ışık tutacak faktörlerin başlıcasıdır.

KAYNAKLAR

- KANLI, B. ; Yıldız Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama
KAHRAMAN, M. Bölümü 1988-89 Öğrenci-Öğretim Üyeleri
YILDIRIM, D. Söyleşi Raporu. çoğaltma. İstanbul :
7 Mayıs 1989
- KELEŞ, R. ; Genel Değerlendirme-Sonuç,
TÜRKİYE'DE KENT BİLİM EĞİTİMİ,
Ruşen Keleş,ed.,Ankara : AÜSBF, 1987
- SARP, K. ; Şehir Planlama Mimar ve Mühendisleri Odası
Üyelerinin Ülkemizdeki Şehir Planlama Eğitimine
İlişkin Görüş ve Eleştirileri,
TÜRKİYE'DE KENTBİLİM EĞİTİMİ, Ruşen Keleş,
ed.,Ankara : AÜSB, 1987
- TEKELİ, İ. ; ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Eğitiminin
Değerlendirilmesi Üzerine,
ODTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ BÜLTENİ,
c:1,No:1,Ankara : ODTÜ, 1970
- TEKELİ, İ. ; ODTÜ'de Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi,
TÜRKİYE'DE KENTBİLİM EĞİTİMİ, Ruşen Keleş,
ed.,Ankara : AÜSBF, 1987
- UZEL, A. ; Ülkemizde Şehircilik Eğitimi ve Şehircilik
TÜRKOĞLU, K. Uygulamasının İlişkileri Üzerine,
TÜRKİYE'DE KENTBİLİM EĞİTİMİ, Ruşen Keleş,
ed.,Ankara : AÜSBF, 1987
- YAVUZ, F. ; Şehircide Aranan Vasıflar Hakkında Krallık
Komisyonu Raporu. teksir. Ankara : AÜSBF,
1960
- ; İkinci Uluslararası Yüksek Öğretim Konferansı :
Üniversite Yönetimi, Ankara, 9-11 Ocak 1989

ÜNİVERSİTE BİLDİRİLERİ

OTURUM BAŞKANI
Prof.Dr.Safa ERKÜN
Prof.Ergun TANERİ

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ'NÜN
ŞEHİR PLANLAMASI EĞİTİMİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Sunan: Çınar ATAY, Prof.Dr.

I. EĞİTİM PROGRAMINDAKİ TEMEL DEĞİŞİKLİKLER

Şehircilik eğitimine 1971 yılında, Ege Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Fakültesi bünyesinde yüksek lisans düzeyinde Şehir Mimarlığı (Urban Design) adı altında başlandı. Mimarlık Bölümü'nde Mimarlık ve Şehir Planlama Lisansı yapmış olanlara iki ayrı program uygulandı. Eğitim sırasında şehirciliğin temel bilimleri başlangıç düzeyinde verilirken şehir planlamada kullanılan yardımcı bilimler aktarılmadı. Ölçeğin planlama düzeyine kaymamasına özellikle dikkat edildi. Bu programdan amaçlanan özellikle küçük yerleşmelerin belediyelerinde görev alabilecek ve mevcut imar planlarını anlayıp uygulayabilecek, bünyesinde fazla sayıda şehir eyleminin oluşmadığı, karmaşık yapıya sahip olmayan şehir parçalarında, şehrin bütününe etkilemeyecek büyüklükte olmak kaydıyla değişiklik yapabilecek şehir mimarları yetiştirmektir. Kadro geliştikçe plan-

lama eğitime geçme düşüncesi ortaya çıktı.

I.1. 1979-1980 EĞİTİM PROGRAMI-BÖLÜMÜN LİSANS DÜZEYİNDE EĞİTİME BAŞLAMASI

1979-80 yılında Ege Üniversitesi bünyesinde kurulan Güzel Sanatlar Fakültesi'ne aktarılan kadro ile Şehir ve Bölge Planlama Bölümü oluşturuldu ve lisans kademesi eğitime başlandı. Bu programın açılışından amaçlanan fiziki planlama ile sonuçlanan, diğer bir deyimle sonuç ürünü fiziki planlar olan planlama çalışmaları yapabilecek, teorik ve uygulama yönleri dengeli biçimde geliştirilmiş şehir plancıları yetiştirmekti. Bu noktada aktif öğretici kadrosu ile gerçekçi öğretimin ne olabileceği araştırılmış ve mevcut öğrenci potansiyelinin yabancı dil bilgisinden yoksun olduğu, ülkede meslekle ilgili literatürün yeterli miktar ve düzeyde Türkçeye çevrilmemiş olması, mesleğin ananesinin henüz oluşmamış olması gözönüne alınarak eğitim programlarında teorik bilginin yanında -ki bu teorik bilgiyi yabancı dil ile eğitim yapan bir başka üniversitemizin öğrencilerine aktarabilme şansı çok yüksek idi-, teorik bilgi aktarımında ortaya çıkabilecek eksikliğin yerini tutmak ve yetiştirilen meslek adamına aranılabilirlik niteliği vermek amacıyla ağırlıklı biçimde uygulama ve tasarım yeteneği verilmeyle çalışılmıştır.

Yabancı ülkeler de gözönüne alınarak dinamik, ülkedeki mevcut örneğinden farklı ve kendine özgü iddiaları olan bir program 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası ve teşkilatlanma ile ilgili 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname çıkıncaya kadar devam etmiştir.

Bölüm içindeki uyumun ve öğrenci-öğretim elemanı ilişkisinin ideal düzeyde tutulabilmesi ve öğretici kadronun büyük bölümünün gerçekten tam zamanlı olarak kendisini bu eğitime vermesi sonucu o günlerin öğrenci olayları da bölüme yansımamış, eğitimi kesintiye uğratmamıştır. Yapılan eğitim günün koşullarına göre kaliteli bir düzey göstermiştir.

I.2. 25.7.1984 GÜN VE 711 SAYILI FAKÜLTE KURULU KARARI İLE ONANAN DEĞİŞİKLİK

41 sayılı kararnameden sonra Dokuz Eylül Üniversitesi'nde kurulan Mühendislik-Mimarlık Fakültesi'ne aktarılan Bölüm değişik ve meslek grubuna uygun olmayan mentalitede bir yönetim ve yönetici kadrosuyla karşı karşıya kaldığı gibi, Mühendislik Fakültesi bünyesinde aykırı ve uyum göstermesi ancak zorlamayla mümkün olan iki bölümden (Mimar-

lık ve Şehir ve Bölge Planlama Bölümleri) biri olarak yer almıştır. Bu yapı, Bölüm'ün gelişmesini engellediği gibi mevcut durumunu korumasını da güçleştirmiştir. Bu yeni düzenleme ile birlikte Türkiye Üniversitelerindeki, bölümlerdeki eğitim programlarının benzeştirilmesi çabası ve benzeştirme yapılırken fen bilimleri içinde kabul edilmesine rağmen şehir planlama eğitim programının hazırlanmasında fakültelere tanınan elastikiyet sonucu sosyal bilimlerdeki kadar çok dar tutulması, bölümümüzü deneye geldiği eğitimi yapamaz duruma düşürmüştür. Burada her ne kadar çekirdek programı olarak YÖK'ce empoze edilen programa uyulmuş gibi yeni bir program hazırlanmış ise de ders içeriklerinde ve gruplamalarında hile yapılması yoluna gidilmiş ve bu yöntemle özellikle tasarıma dönük derslerin saatleri gereken düzeyin altına indirilmekten kurtarılmıştır.

1.3. 9.9.1987 GÜN VE 5/5 SAYILI FAKÜLTE KURULU KARARI İLE ONANAN EĞİTİM PROGRAMI

YÖK'ün önerileri doğrultusunda hazırlanan 1984 tarihli eğitim programının 5 yılı doldurmasından sonra ortaya çıkan bazı aksaklıkları gidermek üzere 1987 yılında yeni bir eğitim programı hazırlama çalışmasına gidilmiştir. Halen yürürlükte olan ve tedrici bir geçişi öngören bu programdaki değişiklikler şu ilkeler çerçevesinde ele alınmıştır:

1. YÖK tarafından belirlenen çerçeve programın temel alınması,
2. Zaman içerisinde ortak zorunlu derslerde görülen artışın genel haftalık ders yükü üzerinde yarattığı sıkışıklığın hafifletilmesi,
3. Mevcut programda yer alan derslerde sözkonusu olan gereksiz tekrarların ve konuların bertaraf edilmesi,
4. Zorunlu ders-seçme ders arasındaki önceliklerin gözden geçirilmesi ve sık sık program değişikliğine neden olmayacak esnekliğin programa getirilmesi,
5. Teorik dersler arasındaki ilişkileri geliştirmek , bağlantı ve devamlılığı sağlamak amacıyla dersler ile içerikleri arasındaki denetimin kurulması, teorik derslerde öğretilenlerin projeye aktarılmasını sağlayacak bir içeriğe sahip kılınması,
6. Bazı derslerin program içerisindeki konularının (öncelik-sonralık) gözden geçirilmesi,
7. Bölümdeki kadro ve mekan imkanlarının sınırlılığı gözönüne alınarak yeni programa geçişin tedrici olması, yeni programın 1987/88 öğretim yılında bölüme giren öğrencilerden başlayarak yürürlüğe konması.

Bu temel gerekçeler doğrultusunda hazırlanan ve halen yürürlükte olan eğitim programında eğitim kapsamından ödün verilmeksizin haftalık ders saati süresinin indirilmesi ve öğrenciye okul dışı araştırma olanağının sağlanması gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, bir önceki programa öğrencilerden ve öğretim elemanlarından gelen tepkiler değerlendirilerek gereksiz tekrarların önlenmesi, bazı derslerin birleştirilerek tek başlık altında içeriklerinin düzenlenmesi, ya da içerik-zaman arasında gözlenen sorunları çözmek amacıyla sürelerin artırılması yoluna gidilmiştir.

II. TEMEL SORUNLAR

Bölümümüzün yaşamakta olduğu problemleri üç ana başlık altında incelemekte yarar vardır. Bunlardan ilk iki sorun grubunu eğitim süresinde karşılaşılanlardan, sonuncusunun ise eğitim sonrası problemlerden meydana geldiğini görmekteyiz. Sorunlardan bir kısmı bireysel/grupsal çabalarla aşılabilecekken, diğer bir bölümü ise genel üniversite eğitimi ve eğitim sonrasına ilişkin yaklaşımlar ile çözülebilir niteliktedir.

II.1. ÜNİVERSİTELERİN GENEL YAPISINDAN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Bu konuda en önemli sorun kümesini mekansal ve mali yetersizlikler oluşturmaktadır. Özellikle mesleğin çok genç olması ilgili literatürün yabancı dilde birikmesini getirmekte, bu ise türkçe eğitim yapan kurumda asıl yükün öğretim elemanlarında toplanması sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla, dış dünyayı izleme ve türkçe yayın kazandırabilme olanakları kütüphanelerin yetersizliği nedeniyle sınırlı kalmaktadır.

Disiplinler arası bir meslek olan şehir planlamanın uygulama aşamasında olduğu gibi, eğitim aşamasında da fen bilimleri, sosyal bilimler ve doğa bilimlerinin ilgili dallarında uzmanlaşmış kişilerce desteklenmesi gerekmektedir. Ancak günümüz koşullarında eğitim kadrolarındaki piramidal yapının lisans düzeyi için bile yetersiz kaldığı açıktır. Şehir planlamanın ana bilim dallarının artırılması ve böylece kadro sorunun çözümlenerek diğer bilim dallarında uzmanlaşan bilim adamlarının eğitim kadrosuna dahil edilmesi, bir çözüm yolu olarak görülmektedir.

Üniversitelerin görünüşte özerk, gerçekte ise tek merkezli yönetildiği bu ortamda standart öğrenci, standart eğitim programı, standart öğretim elemanı üçlemesi ile karşı karşıya bulunmaktayız. Mesleğimizin özünde

olan dinamiklik, bu durağanlıkla özdeşleşmemekte ve 'Üniversite Eğitimi' yerine 'Meslek Okulu Eğitimi' niteliğini tüm meslek dalları gibi aşmamaktadır.

II.2. BÖLÜMÜNÜZÜN KENDİ BÜNYESİNDEN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Bölümümüz eğitiminin yukarıda belirttiğimiz özellikleri de dikkate alınarak mühendislik dalları eğitiminden farklı olduğu söylenebilir. Bu nedenle çeşitli akademik konulara mühendislik açısından yaklaşılması, eğitimimizin kendi standardında tutulmasını güçleştirmektedir. Ayrıca bölümümüz, bağlı olduğu fakültenin diğer bölümlerinden fiziksel olarak uzak olmasının sonucunda, idari ve eğitimsel olarak haberleşmede kopukluklara uğramaktadır. Özel bir sorun olarak belirtilen bu konunun giderilmesi sonucunda sistemin kendi düzeyi içinde biraz daha olumlu çalışacağını da düşünmemiz yanlış olmamaktadır.

II.3. EĞİTİM SONRASI GÜNDEME GELEN SORUNLAR

İstihdam politikasından bağımsız olarak belirlenen eğitim kontenjanı nedeniyle mezun meslektaşlarımızın işsiz kalması sözkonusudur. Tablo 1'de Bölümümüzden 1979-1989 yılları arasında mezun olan öğrencilerimizin çalışma yerlerine dağılımı verilmektedir.

TABLO 1 : DEÜ. ŞBP BÖLÜMÜ'NDEN 1979-1989 YILLARI ARASINDA MEZUN OLANLARIN ÇALIŞMA YERLERİNE DAĞILIMI

	%
Yerel Yönetimler	24
Kamu Kuruluşları	4
Serbest (ücretli)	8
Serbest (kendi hesabına)	24
Y.Lisans/Serbest	3
Y.Lisans	5
Üniversite Öğretim Elemanı	4
Yurtdışı (kendi ülkesi)	4
Meslek Dışı	4
İşsiz	20
İşsiz (yeni mezun)	4
Kendi isteğiyle çalışmayan	7
Asker	4
İş bulamayan	4

Bu dağılımda özellikle vurgulanması gereken nokta, önemli ağırlıklı kısımlarından biri olan kendi hesabına serbest çalışanlarda bürosu bulunanların dikkate alınmış olmasına karşın, reel çalışanın daha az olduğudur. Bürosu bulunmasına karşın, şu anda iş yapmayan şehir plancılarının oranı % 35'dir. Bu gizli bir işsizliğin varlığını göstermektedir. Özellikle yerel yönetimlerin ve kamu kuruluşları taşra örgütlerinin bünyesinde bulunan şehir plancısı kadrolarının kısıtlılığı, mezun şehir plancılarının geçici bir süre de olsa büro açmaya yönelmiştir. Nitekim yakın tarihlerde bir yerel yönetimin açtığı sınava 13 şehir plancısının başvurmasına karşılık, 1 kişinin alınması bu görüşü doğrulamaktadır. Yasal düzenlemelerde şehir plancılarına verilen yetkilerin yetersizliği, giderek başka meslek dallarından kişilerin plan yapma ve imza atma yetkisiyle donatılması meslektaşlarımızın çalışma sınırlarını daraltmaktadır. Burada, mesleğin sınırlarının ve boyutlarının tanıtımının yeterince yapılmamasının ve yerel yönetimlerin şehir plancısının yapacağı işleri başka meslek grubundan uzmanların da yapabileceği yolundaki ön yargısının payı büyüktür. Yerel yönetimlere imar yasası ile getirilen 'imar planı onama' yetkisi ile serbest plancılara iş olanağı yaratılmış olmasına karşın, yerel yönetimce planı iki kez reddedilen plancının yetkilerinin 2 yıl süre için geri alınması hiçbir meslek dalı için sözkosu olmayan, sicil tutulması anlamına gelmektedir. Burada meslek odasının 'şehir plancıları' nın özlük haklarının ve mesleki çıkarlarının savunuculuğunu üstlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz böyle bir sorumluluğu meslek adamı yetiştiren eğitim kurumlarının da üstlenmesi gerekmektedir. Gerek odaların gerekse eğitim kurumlarının ortak çıkarları ve hakları savunmada ortak tavır ve eylem birliği içinde olması zorunludur.

III. SONUÇ VE ÖNERİLER

Şehir Planlama eğitimine ilişkin sorunlara çözüm önerisi getirilmeden önce "eğitimde amaç-hedefler ne olmalıdır" sorusunun yanıtlanması gerekmektedir. Aslında tüm meslek dalları genelinde üniversitelerde sözkonusu olan dönüşüm, tüm ülkesel ölçekteki dönüşümlerin bir parçası niteliğindedir. Bu dönüşümün temel göstergesi ise önceki yıllarda planlamayı yönlendiren kuramsal ve uygulamalı birikimin niteliğinin saptanması ile netleşebilir. Üniversitelerin görevi salt meslek adamı yetiştirmek yerine meslek bilgileriyle donatılmış sağlıklı bireyler yetiştirmek olmalıdır.

Günümüzde araştırmamız, irdelemesiz, sorgulamasız plan üretiminin yay-

gın olduğunu görmekteyiz. Bu kısa, kolay ve güncel bir planlama pratiğinden kaynaklanmaktadır. Güncel olan planlama eğitimi ise doğal olarak bu pratiği besleyen ve yeniden üreten bir süreç olacaktır. Oysa günümüzde, hayata geçmesiyle birlikte olumsuz sonuçları çok net bir biçimde gözlenen şehir planlama pratiğini meslek yaşamı boyunca aynen yeniden üretecek planlılar yetiştirmek yerine, bu pratiği kavrayabilen, tartışabilen, sorgulayabilen ve olması gereken planlama pratiğine ulaşma yönünde çaba koyabilen, araçlar geliştirebilen ve planlama pratiğini yönlendirebilecek nitelikte planlılar yetiştirmek hedeflenmelidir. Burada, şehir planlama bölümlerine alınacak öğrencilerin gerek tasarım gerekse düşünce sistemi açısından belli bir düzeyde olması beklenebilir. Bu durumda, eğitim programına alınacak öğrencilerin ek bir sınava tabi tutularak niteliklerinin sınanması düşünülebilir.

Eğitim-uygulama ilişkisinin kurulması açısından döner sermaye olanaklarının artırılması ve öğrencilerin görev almalarının sağlanması eğitim sonrası meslek yaşamı açısından hazırlayıcı bir yöntem olabilir.

Eğitim sonrası iş olanaklarının yaratılması açısından meslek odaları ve eğitim kurumlarının, gerek mesleğin tanıtımının yapılması gerekse yerel yönetim ve kamu kuruluşları ile sıcak ilişkiler içerisine girilmesi açısından ortak tavır içinde olması gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde imar işlerinden sorumlu kadroların planlılara tahsis edilmesinin sağlanması, hem iş olanaklarının yaratılması hem de hizmetin etkin olarak ve uzman kişilerce yerine getirilmesi açısından, önemlidir.

EK: İSTATİSTİKİ VERİLER

Bu bölüm eğitim programımıza ilişkin istatistikî bilgileri kapsamakta olup bildirimizin sonunda yer alan ve çeşitli dönemlerde uygulanan eğitim-öğretim programımızın genel sonuçlarını içermektedir. Bu değerlendirmelerde 1989-1990 eğitim yılı öğrencilerinin durumları elimizde yeterli bilgi olmadığı için göz önüne alınamamıştır.

TABLO I.1. KURAM VE UYGULAMA SAATLERİNİN EĞİTİM PROGRAMLARI TEMELİNDE DAĞILIMI

1. Program (1979/80)

	Kuram Saatleri	Uygulama Saatleri
I. Yarıyıl	14	12
II. "	12	14
III. "	14	12
IV. "	14	12
V. "	10	14
VI. "	6	18
VII. "	10	12
VIII. "	8	12
TOPLAM	88	106 = 194
% Dağılım	% 45	% 55 = % 100

2. Program (25.7.1984 tarihli)

	Kuram Saatleri	Uygulama Saatleri
I. Yarıyıl	14	12
II. "	12	14
III. "	13	13
IV. "	14	12
V. "	12	14
VI. "	16	10
VII. "	12	14
VIII. "	16	10
TOPLAM	109	99 = 208
% Dağılım	% 52	% 48 = % 100

3. Program (9.9.1987 tarihli)

	Kuram Saatleri	Uygulama Saatleri
I. Yarıyıl	12	12
II. "	12	12
III. ""	11	13
IV. "	12	12
V. "	12	12
VI. "	14	10
VII. "	10	14
VIII. "	12	10
TOPLAM	95	95 = 190
% Dağılım	% 50	% 50 = % 100

I.2. YILLAR İTİBARIYLA ALINAN VE MEZUN OLAN ÖĞRENCİ SAYILARI

	<u>Giren</u>	<u>Mezun Olan</u>
1979-80	17	-
1980-81	16	-
1981-82	23	-
1982-83	29	9
1983-84	333	8
1984-85	33	14
1985-86	31	10
1986-87	28	20
1987-88	31	38
1988-89	30	20
	<hr/> 271	<hr/> 119

I.3. 1979/1989 YILLARI ARASINDA MEZUN OLAN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM PROGRAMINI
TAMAMLAMA SÜRELERİNE GÖRE DAĞILIMI

	<u>%</u>
4 Yılda Mezun	34
5 " "	45
6 " "	12
7 " "	8
8 " "	-
9 " "	1
<hr/> TOPLAM	<hr/> % 100

I.4. 1979/1989 YILLARI ARASINDA EĞİTİM PROGRAMINA KAYIT OLAN ÖĞRENCİLERİN
DAĞILIMI

	<u>Sayı</u>	<u>%</u>
Mezun Öğrenci	119	44
Eğitimi Bırakan Öğrenci	21	8
Devam Eden Öğrenci	131	48
<hr/> TOPLAM	<hr/> 271	<hr/> 100

1. Program (1979-1980 Eğitim Programı)

EGE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
KENT PLANLAMA BÖLÜMÜ
ÖĞRETİM PLANI

BİRİNCİ YARIYIL

Önşart	Ders Kodu	Dersin Adı	Ders+Uygulama
-	KP 101-2	Temel Tasarım	0 + 12
-	KP 111	Kent Planlamasına Giriş	2 + 0
-	KP 113	Kentsel Ekoloji	2 + 0
-	KP 141	İnsan ve Toplum	4 + 0
-	GN 111-2	Genel Matematik	2 + 2
-	GN 151-2	Genel Ekonomi	2 + 0
-	GN 191-2	Yabancı Dil	
			12 + 14 = 26

İKİNCİ YARIYIL

-	KP 101-2	Temel Tasarım	0 + 12
-	KP 104	Ölçme Bilimleri ve Haritacılık	2 + 2
-	KP 116	Sektörel Planlama	2 + 0
KP 141	KP 142	Kentsel Sosyoloji	2 + 0
-	GN 111-2	Genel Matematik	2 + 2
-	GN 151-2	Genel Ekonomi	2 + 0
-	GN 191-2	Yabancı Dil	
			10 + 16 = 26

6 HAFTALIK YAZ STAJI (Ölçme Bilimleri ve Haritacılık Uygulaması)ÜÇÜNCÜ YARIYIL

KP 101-2	KP 201	Kentsel Tasarım	0 + 12
KP 116	KP 217-8	Ulaşım Planlaması	2 + 0
-	KP 231-2	Kentsel Coğrafya	2 + 0
GN 151-2	KP 251	Kentsel Ekonomi	2 + 0
-	KP 221	İnsan Yerleşmeleri Tarihi I	2 + 0
-	KP 281-2	Planlama Kuramı ve Uygulaması	2 + 0
GN 111-2	KP 283	Planlama Matematiği	2 + 2
-	GN 191-2	Yabancı Dil	
			12 + 14 = 26

DÖRDÜNCÜ YARIYIL

Ünşart	Ders Kodu	Dersin Adı	Ders+Uygulama
KP 201	KP 202	Kentsel Tasarım	0 + 12
-	KP 217-8	Ulaşım Planlaması	2 + 0
KP 221	KP 222	İnsan Yerleşmeleri Tarihi II	2 + 0
-	KP 231-2	Kentsel Coğrafya	2 + 0
-	KP 272	Genel Öğütlenme ve Kamu Yönetimi	2 + 0
-	KP 281-2	Planlama Kuram ve Uygulaması	2 + 0
-	GN 212	İstatistik	2 + 2
-	GN 291-2	Yabancı Dil	
			12 + 14 = 26

6 HAFTALIK YAZ STAJI (Analitik Araştırma)

BEŞİNCİ YARIYIL

KP 202	KP 301	Kentsel Tasarım	0 + 12
KP 116	KP 315	Endüstri Alanları Planlaması	2 + 0
KP 116	KP 315	Rekreasyon Planlaması	2 + 0
-	KP 323	Kentsel Yapı Oluşumu	2 + 0
-	KP 361-2	Niceliksel Planlama Teknikleri	2 + 0
-	MİM 307	Mimarlık Bilgisi	2 + 2
-	GN 391-2	Yabancı Dil	
			10 + 14 = 24

ALTINCI YARIYIL

KP 301	KP 302	Kentsel Tasarım	0 + 12
-	KP 312	Sistem Kuramı	2 + 0
-	KP 361-2	Niceliksel Planlama Teknik.II	2 + 0
MİM 308	MİM 308	Mimari Tasarım	0 + 6
-		Seçme Ders	2 + 0
-	GN 391-2	Yabancı Dil	
			6 + 18 = 24

6 HAFTALIK YAZ STAJI (Büro)

YEDİNCİ YARIYIL

KP 302	KP 401	Kentsel Tasarım	0 + 12
KP 116	KP 413-4	Konut Planlaması	2 + 0
-	KP 419	Kentsel Altyapı	2 + 0
-	KP 471	Planlama Hukuku ve Mekanizması	2 + 0
		Seçme Dersler	4 + 0
			10 + 12 = 22

SEKİZİNCİ YARIYIL

<u>Öğart</u>	<u>Ders Kodu</u>	<u>Dersin Adı</u>	<u>Ders+Uygulama</u>
KP 401	KP 402	Kentsel Tasarım	0 + 12
-	KP 412	Kentsel Yenileme	2 + 0
-	KP 413-4	Konut Planlaması	2 + 0
-	KP 432	Kent Bölge İlişkileri	2 + 0
-		Seçme Dersler	2 + 0
-	GN 422	Devrim Tarihi	2 + 0
			10 + 12 = 22

2. Program (25.7.1984 gün ve 7/1 sayılı Fakülte Kurulu Kararı ile Onanan Eğitim Programı)

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK-MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
ÖĞRETİM PLANI

BİRİNCİ YARIYIL

Önşart	Ders Kodu	Dersin Adı	Ders+Uygulama
-	PLN 101	Proje Tekniği	0 + 6
-	PLN 111	Şehir Planlama Tasarımı	2 + 4
-	PLN 121	Şehir Planlamasına Giriş	2 + 0
-	PLN 131	İnsan Yerleşmeleri Tarihi I	2 + 0
-	SCS 101	Antropoloji	2 + 0
-	MAT 101	Genel Matematik	4 + 2
-	END 109	Genel Ekonomi	2 + 0
-	YD 100	Yabancı Dil	6 + 0
-	AI 100	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	BE/GS 100	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
-	TD 100	Türk Dili	1 + 0
			23 + 12 = 35

İKİNCİ YARIYIL

-	PLN 101	Proje Tekniği	0 + 6
-	PLN 111	Şehir Planlama Tasarımı	2 + 4
-	PLN 132	İnsan Yerleşmeleri Tarihi II	2 + 0
-	SOS 102	Sosyoloji	2 + 0
-	MAT 104	Genel Matematik	2 + 0
-	END 110	Bilgisayar Program.	2 + 2
-	İNŞ 218	Ölçme Bilgisi	2 + 2
-	YD 100	Yabancı Dil	6 + 0
-	AI 100	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	BE/GS 100	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
-	TD 100	Türk Dili	1 + 0
			21 + 14 = 35

İNŞ 218 İNŞ 224 Ölçme Bilgisi Tatbikatı
(Yaz aylarında 4 haftalık arazi çalışması.)
2 hafta haritacılık stajı.

ÜÇÜNCÜ YARIYIL

Önşart	Ders Kodu	Dersin Adı	Ders+Uygulama
PLN 101	PLN 201	Proje III	0 + 6
PLN 111	PLN 211	Şehir Planlama Tasarımı III	2 + 2
-	PLN 221	Planlama Kuramı I	2 + 0
PLN 131-	PLN 231	İnsan Yerleşmeleri	
PLN 132		Tarihi III	2 + 0
-	PLN 241	Niceliksel Planlama Teknikleri I	2 + 0
-	PLN 251	Plan.İstatistik Uygulama.	2 + 2
-	MİM 209	Mimarlık Bilgisi	1 + 2
-	ÇEV 221	Çevre Bilimi (Şehir Müh.)	2 + 1
-	YD 200	Yabancı Dil	4 + 0
-	Aİ 200	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	BE/GS 200	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
-	TD 200	Türk Dili	1 + 0

20 + 13 = 33

DÖRDÜNCÜ YARIYIL

PLN 201	PLN 202	Proje IV	0 + 6
PLN 211	PLN 212	Şehir Planlama Tasarım. IV	2 + 2
PLN 221	PLN 222	Planlama Kuramı II	2 + 0
-	PLN 232	Çevre Bilimi (Şehir Ekolo.)	2 + 2
PLN 241	PLN 242	Niceliksel Planlama Teknikleri II	2 + 0
-	PLN 252	Sistem Yaklaşımı	2 + 0
-	END 220	Yöneylem Araştırması	4 + 0
-		Seçmeli Dersler	2 + 0
-	YD 200	Yabancı Dil	4 + 0
-	Aİ 200	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	BE/GS 200	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
-	TD 200	Türk Dili	1 + 0

23 + 10 = 33

BEŞİNCİ YARIYIL

Önşart	Ders Kodu	Dersin Adı	Ders+Uygulama
PLN 202	PLN 301	Proje V	0 + 6
PLN 212	PLN 311	Şehir Planlama Tas V	2 + 2
END-209	PLN 321	Şehir Ekonomisi	2 + 0
-	PLN 331	Şehir Coğrafyası I	2 + 0
-	PLN 341	Ulaşım Planlaması İlk.	2 + 2
PLN 102	PLN 351	Toplum Sosyolojisi	2 + 0
-	PLN 361	Şehir Yapı Oluşumu	2 + 0
-	PLN 371	Şehir Peyzaj Tasarımı	2 + 2
-	YD 300	Yabancı Dil	4 + 0
-	Aİ 300	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	BE/GS 300	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
-	TD 300	Türk Dili	1 + 0

21 + 12 = 33

ALTINCI YARIYIL

PLN 301	PLN 302	Proje VI	0 + 6
PLN 311	PLN 312	Şehir Planlama Tas.VI	2 + 2
-	PLN 322	Endüstri ve Şehir İlk.	2 + 0
PLN 331	PLN 332	Şehir Coğrafyası II	2 + 0
END 220	PLN 342	Planlamada Mat. Model.	2 + 2
-	PLN 352	Şehir ve Çevre Hukuku	2 + 0
-	PLN 362	Konut Alanları Plan. Seçmeli Dersler	4 + 0 2 + 0
-	YD 300	Yabancı Dil	4 + 0
-	Aİ 300	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	BE/GS 300	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
-	TD 300	Türk Dili	1 + 0

23 + 10 = 33

YEDİNCİ YARIYIL

Ünşart	Ders Kodu	Dersin Adı	Ders+Uygulama
PLN 302	PLN 401	Proje VII	0 + 6
PLN 312	PLN 411	Şehir Planlaması İlk.	2 + 2
-	PLN 421	Çevre Planlaması (Bölge Metr.Pl.)	2 + 4
-	PLN 431	Endüstri Alanları Plan.	4 + 0
-	PLN 441	Şehir Donatımı	2 + 0
-	PLN 451	Planlamada Organizasyon	2 + 0
-	YD 400	Seçmeli Dersler	2 + 0
-	YD 400	Yabancı Dil	2 + 0
-	AI 400	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	BE/GS 400	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
-	TD 400	Türk Dili	1 + 0
			9 + 12 = 31

SEKİZİNCİ YARIYIL

(x)	PLN 402	Bitirme Ödevi	0 + 10
-	PLN 412	Şehir Merkezleri Plan.	4 + 0
-	PLN 422	Şehir Yenileme	4 + 0
-	PLN 452	Şehir Yönetimi	2 + 0
-		Seçmeli Dersler	6 + 0
-	YD 400	Yabancı Dil	2 + 0
-	AI 400	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	BE/GS 400	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
-	TD 400	Türk Dili	1 + 0
			21 + 10 = 31

(x): 7.Yarıyıl sonuna kadar tüm dersler.

25.7.1984 gün ve 7/1 sayılı Fakülte Kurulu kararı ile kesinleşmiş öğretim planı.

3. Program (9.9.1987 gün ve 5/5 Sayılı Fakülte Kurulu Kararı ile Onanan Eğitim Programı

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK-MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
ÖĞRETİM PLANI

BİRİNCİ YARIYIL

Önsart	Ders Kodu	Dersin Adı	Ders+Uygulama
-	PLN 105	Proje Tekniği I	2 + 10
-	PLN 121	Şehir Planlamasına Giriş	2 + 0
-	PLN 131	İnsan Yerleşmeleri Tarihi I	2 + 0
-	PLN 141	Antropoloji	2 + 0
-	MAT 103	Matematik I	2 + 2
-	END 109	Genel Ekonomi	2 + 0
-	YD 101	Yabancı Dil	6 + 0
-	AI 101	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tar.	2 + 0
-	TD 101	Türk Dili	1 + 0
-	BE/GS 101	Beden Eğitimi veya Güzel Sanat.	1 + 0
			22 + 12 = 34

İKİNCİ YARIYIL

-	PLN 105	Proje Tekniği I	2 + 10
-	PLN 122	Şehir Coğrafyası	2 + 0
-	PLN 132	İnsan Yerleşmeleri Tarihi II	2 + 0
-	PLN 142	Sosyoloji	2 + 0
-	MAT 104	Matematik II	2 + 2
-	İNŞ 218	Ölçme Bilgisi	2 + 0
-	YD 102	Yabancı Dil	6 + 0
-	AI 102	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tar.	2 + 0
-	TD 102	Türk Dili	1 + 0
-	BE/GS 102	Beden Eğitimi veya Güzel Sanat.	1 + 0
İNŞ 218	İNŞ 224	Ölçme Bilgisi Tatbikatı (Yaz aylarında 4 haftalık arazi çalışması) 2 hafta Haritacılık Stajı	22 + 12 = 34

ÜÇÜNCÜ YARIYIL

Önşart	Ders Kodu	Dersin Adı	Ders+Uygulama
PLN 105	PLN 205	Şehir Planlama Projesi I	2 + 8
PLN 131-132	PLN 231	İnsan Yerleşmeleri Tarihi III	2 + 0
-	PLN 241	Niceliksel Planlama Teknikleri I	2 + 0
-	PLN 251	Planlamada İstatistik Uygulama	2 + 2
-	MİM 209	Mimarlık Bilgisi	1 + 2
-	ÇEV 221	Çevre Bilimi (Şehir Müh.)	2 + 1
YD 101-102	YD 201	Yabancı Dil	4 + 0
-	Aİ 201	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tar.	1 + 0
-	TD 201	Türk Dili	1 + 0
-	BE/GS 201	Beden Eğitimi veya Güzel Sanat.	1 + 0
			18 + 13 = 31

DÖRDÜNCÜ YARIYIL

PLN 205	PLN 206	Şehir Planlama Projesi II	2 + 8
-	PLN 292	Şehir Yapı Oluşumu	2 + 0
PLN 241	PLN 242	Niceliksel Planlama Teknikleri II	2 + 0
-	PLN 262	Şehir Peyzaj Tasarımı	2 + 2
-	END 220	Yöneyem Araştırması	4 + 0
-	-	Seçmeli Ders	2 + 0
YD 201	YD 202	Yabancı Dil	4 + 0
-	Aİ 202	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tar.	1 + 0
-	TD 202	Türk Dili	1 + 0
-	BE/GS 202	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
			21 + 10 = 31

BEŞİNCİ YARIYIL

PLN 206	PLN 306	Şehir Planlama Projesi III	2 + 8
END 109	PLN 363	Şehir Ekonomisi I	2 + 0
-	PLN 333	Planlamada Bilgisayar Uygulama	2 + 2
-	PLN 341	Ulaşım Planlaması İlkeleri	2 + 2
PLN 142	PLN 353	Şehir Sosyolojisi	2 + 0
-	-	Seçmeli Ders	2 + 0
YD 201-202	YD 301	Yabancı Dil	4 + 0
-	Aİ 301	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tar.	1 + 0
-	TD 301	Türk Dili	1 + 0
-	BE/GS 301	Beden Eğitimi veya Güzel Sanat.	1 + 0
			19 + 12 = 31

ALTINCI YARIYIL

Öğart	Ders Kodu	Dersin Adı	Ders+Uygulama
PLN 305	PLN 306	Şehir Planlama Projesi IV	2 + 8
-	PLN 322	Endüstri ve Şehir İlişkileri	2 + 0
-	PLN 330	Şehir Ekonomisi II	2 + 0
PLN 242	PLN 342	Planlamada Matematiksel Modeller	2 + 2
-	PLN 352	Şehir ve Çevre Hukuku	2 + 0
-	-	Seçmeli Ders	4 + 0
YD 301	YD 302	Yabancı Dil	4 + 0
-	At 302	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tar.	1 + 0
-	TD 302	Türk Dili	1 + 0
-	BE/GS 302	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
			21 + 10 = 31

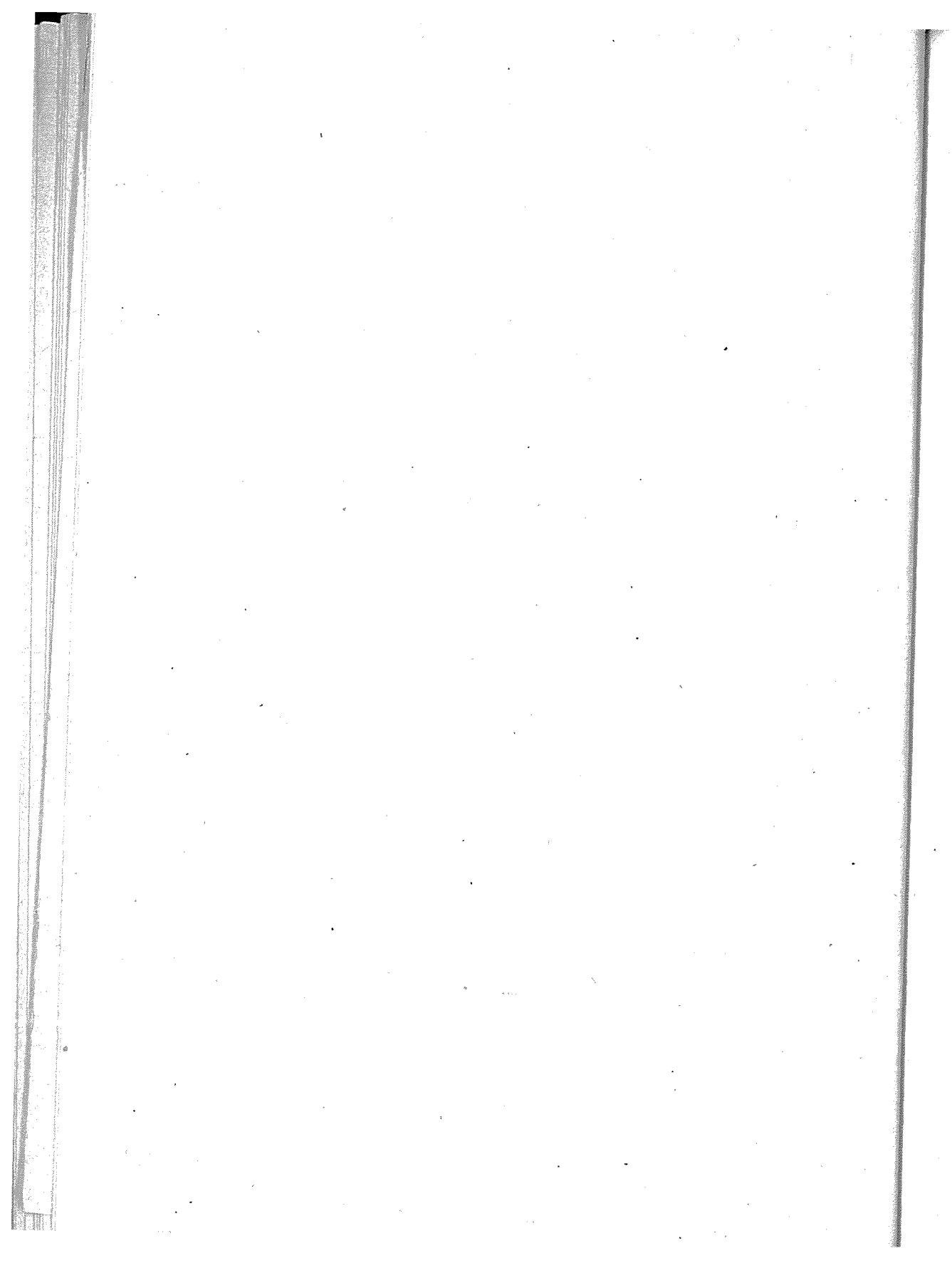
YEDİNCİ YARIYIL

PLN 306	PLN 405	Şehir Planlama Projesi V	2 + 8
-	PLN 425	Tarihi Çevre Koruma Planlaması	2 + 2
-	PLN 433	Konut Alanları Planlaması	4 + 0
-	PLN 443	Mesleki Uygulama Esasları	2 + 2
-	-	Seçmeli Ders	2 + 0
YD 302	YD 401	Yabancı Dil	2 + 0
-	At 401	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	TD 401	Türk Dili	1 + 0
-	BE/GS 401	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
			17 + 12 = 29

SEKİZİNCİ YARIYIL

(x) PLN 405	PLN 406	Bitirme Projesi	0 + 10
-	PLN 422	Şehir Yenileme	2 + 0
-	PLN 432	Bölge ve Büyük Şehir Planlaması	2 + 0
-	PLN 452	Şehir Yönetimi	2 + 0
-	-	Seçmeli Ders	6 + 0
YD 401	YD 402	Yabancı Dil	2 + 0
-	At 402	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi	1 + 0
-	TD 402	Türk Dili	1 + 0
-	BE/GS 402	Beden Eğitimi veya Güzel Sanatlar	1 + 0
			17 + 10 = 27

(x) : Altıncı yarıyıl sonuna kadar tüm dersler.

GAZİ ÜNİVERSİTESİ MÜHENDİSLİK MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA EĞİTİMİ POLİTİKASI

Gazi Üniversitesi MM Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Sunan: Yaşar Bahri ERGEN, Yard.Doç.Dr.

I. GİRİŞ

Gelişmiş ülkeler düzeyine erişebilmek için çabalayan gelişmekte olan ülkelerde genellikle hızlı şehirleşme olgusu gelişme süreci içinde oluşmaktadır. Bu oluşum ise az gelişmiş ülkelerde şehirleşme üzerinde yapılan gözlemlerde bazı olumsuz gelişmeleri ortaya koyuyor; örneğin bir çok Asya ülkesinde şehirleşme şehirlerin çekiciliğinden çok kırsal hayatın iticiliğinden dolayı olmaktadır ve şehirleşme ekonominin gelişmesinden daha hızlıdır (1). Dolayısı ile ekonomik yapıdaki geri kalış hızlı şehirleşme ile oluşan sorunların boyutlarının büyümesine de yansımaktadır. Bu kısa açıklama gelişmekte olan bir ülkenin şehircilik ve planlama ile olan bağlantısındaki boyutları vurgulamaktadır çünkü hızlı ve düzensiz şehirleşme, şehirlerimizin geleceğine çağdaş bir biçim kazandır-

mayı giderek daha da güncelleştiriyor (2). Bu oluşum yüzyıllık şehircilik ve planlama sisteminin elli yıllık diliminde ele alınmakta, fakat yirmi beş yıllık bir süreç içinde eğitim yoluyla soruna çözüm aranmaktadır.

Eğitim sistemimize çeyrek yüzyıllık bir zaman diliminde girmiş olan şehircilik ve planlama eğitimi, başlangıçta DPT ve İmar ve İskan Bakanlığı'nca plan yapma yönüyle devreye girerken ODTÜ programında Bölge Planlama Yüksek Lisans Eğitimine başlanmıştır (3). Ancak bu başlangıç beş-altı yıllık süreç içinde yetişen eleman sayısının yeterli düzeye ulaşmaması sonucu şehircilik ve planlama sorunlarının daha da artmasını ve dolayısıyla bu konunun çözümüne diğer üniversitelerin de girme zorunluluğunu getirmiştir. Bu zorunluluk öncelikle EÜ'nce 1972-1973 öğretim yılında ele alınırken, İDMM Akademisi'nce 1973-1974 öğretim yılında, İTÜ'ce 1974-1975 öğretim yılında birbiri ardından ele alınmak suretiyle seçenekler artırılmıştır.

Şehircilik ve planlama eğitiminin kısa tarihçesini vurgulayan bu başlangıç yetiştirilmesi amaçlanan elemanların şehircilik ve planlamaya farklı yaklaşımları şeklinde olmuştur. ODTÜ iyi bir araştırmacı ile sorunu ortaya koymaya çalışırken, gelişmiş bir ülke olan USA eğitim modelini örnek aldığından, gelişmekte olan ülkemiz sorunlarını çözmede teori-uygulama bütünleşmesi tam oluşturulamamıştır. Dolayısıyla devreye giren yüksek öğrenim kurumlarından EÜ'de 'Kent Mimarlığı' içeriğiyle uygulamadaki bazı sorunların çözümü amaçlanırken, İDMMA'ca şehircilik alt disiplinleriyle desteklenmiş, uygulamaya dönük şehircilik ve planlama sorunlarının çözümü amaçlanmıştır. İTÜ ise şehircilik ve planlama eğitimine, İDMM Akademisi doğrultusunda yaklaşmak suretiyle kentsel tasarım ağırlıklı bir şehir plancısı yetiştirmeyi amaçlamıştır.

Bu süreç devam ederken Güzel Sanatlar Akademisi, KTÜ, ADMMA ve KDMMA mimarlık eğitiminde Şehir ve Bölge Planlama derslerini yardımcı bir ders olarak ele almışlardır. Şehircilik ve planlama kavramı, eğitim sisteminde yukarıdaki tanımlama doğrultusunda seyrederken, 1982 yılında Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu gereği oluşan sistemdeki merkeziyetçi düşüncenin, başlangıçta birbirinin alternatifini oluşturan üniversitelerin gelişmesini engelleyerek, şehircilik ve planlama sistemindeki sorunların daha da artmasına neden olduğu bilinen bir gerçektir.

II. ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA EĞİTİMİNİN AMACI

Üniversitemizde şehircilik eğitimi önceleri mimarlık bölümü içinde yer alan bir disiplin iken 1984 yılında Şehir ve Bölge Planlama Bölümü olarak yeniden düzenlenmesiyle ülke şehircilik sorunlarına çözüm arayışı için katılmıştır. Gazi Üniversitesi olarak şehircilik ve planlama eğitiminde son bölüm kuruluşu oluşturulmasıyla, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü olarak daha önce kurulmuş olan bölümlere alternatif bir program oluşturulması hedeflenmiştir.

Ancak Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu'nun çizdiği çerçevenin hedefe uzanan eğitim sürecinde, şehircilik alt disiplinleri yeterince oluşturulamakta ve bütün üniversiteler benzer programlarla amaçları doğrultusunda eğitim yapma durumunda bulunmaktadır. Kuruluş ve gelişim olarak çok farklı devrelerden geçen Fakültemiz ve Mimarlık Bölümü genelde uygulamaya dönük meslek adamı yetiştirmeyi amaçlayan bir öğretim metodu benimsemiş, gerek program gerekse öğretim elemanı birikim ve seçimini bu yönde geliştirmiştir. Bu birikim içinden çıkan Şehir ve Bölge Planlama Bölümü şehircilik ve planlama alanında inceleme, araştırma ve uygulama becerisi yüksek meslek adamı yetiştirmeyi ve bu alanda ülkemiz koşulları ağırlıklı yeni bilgi, yöntem ve kurumlaşmaları geliştirmeyi amaçlamıştır.

III. ŞEHİRCİLİK EĞİTİMİNDE EKİP ÇALIŞMASININ YERİ

Şehircilik ve planlama genelde, birçok alt disiplinlerin bilgi birikimi ile oluşan bir üründür; şehir plancısı ise orkestra şefi konumunda görev üstlenen bir meslek elemanıdır. Şehir ve şehirleşmeyi etkileyen mesleklerdeki bilgilerin senteziyle oluşturulan ürün planlamadır, dolayısıyla şehircilik öğrencisine şehirciliğin bazı veya birçok sahalarında bilgileri vermek suretiyle, sorunların çözümünde yetenekli plancıların yetişmesi sağlanabilir (4).

Şehir plancısının veri oluşturma sisteminin alt disiplinlerdeki mesleklerde olan bağıntısının iki sistemde ele alınması

1. Çeşitli formasyondan öğrencilerle ekip çalışması yapılması,

2. Uygulamada teorik öğretimin birleştirilmesi,

gibi özelliklerin, iyi plancı yetişmesinin önkoşulu olması gerektiği halde, Yüksek Öğrenim Kurulu Kanunu nedeniyle bu bütünleşmenin yapılması, Ülkemiz sorunlarının çözümünde yetişen plancıların etkili olamaya-

çağı gerçeğini beraberinde getirmektedir. Açıklanan bu bütünleşme olgusu 1982'de düzenlenen Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu gereği okutulan bazı zorunlu derslerin sonucu kesintiye uğrayan meslek derslerinin azlığı ve eğitim sisteminin fazla şekilci ve merkeziyetçi olması nedeniyle sağlanamamaktadır. Dolayısıyla öğrenciler bazı alt disiplin derslerinden yoksun kalmakta, uygulamada teorik öğretimin tam bütünleştirilememesi yanısıra mesleğin temelini oluşturan ekip çalışması formasyonunu da yeterince kazanamamaktadırlar.

IV. MESLEKİ FAALİYETLERDE ÜNİVERSİTE ÇERÇEVESİNDEKİ ARAŞTIRMALARIN BÜTÜNLEŞMESİ

Şehirleşme ile oluşan ve hızlı şehirleşmenin getirdiği birçok sorun şehir yaşamındaki insanların sağlığını etkileyen etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ve bunun gibi mesleki faaliyetlerde oluşan sorunların çözümünde üniversite çerçevesindeki araştırmaların kullanılması gerekirken günümüzde üniversite ile üniversite dışı faaliyetler ayrı dünyalar olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısı ile ülkemizde gelişmiş ülkelerin 100 yıl önce yaşadığı sorunlar ve yeni oluşan sorunlar çözümlenememektedir.

Bilindiği gibi Sanayi Devrimi önce İngiltere'de başlamış, daha sonra diğer Avrupa ülkelerini, Amerika'yı, Rusya'yı ve Japonya'yı etkilemiştir (5). Onsekizinci yüzyılın sonunda oluşan bu gelişim hızlı sanayileşmeyi beraberinde getirdiği gibi hatalı şehirleşme ve sanayileşme ikilisi sonucu nüfus, konut, şehirsiz hizmet sorunlarının yanısıra çevre sorunlarını da oluşturmaya başlamıştır. Bu sorunlar 1900'lü yıllarda araştırmacıların çalışmalarıyla çözümlenirken günümüz Türkiye'sinde bu diyalog kurulamamaktadır ve kurulamaması büyük eksiklidir.

Mesleki faaliyetlerdeki sorunların çözümünde üniversitelerdeki araştırmaların kullanılmaması ülkemiz açısından bir eksiklik oluştururken bu kopukluğun nedenine bakıldığında;

1. Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu'ndaki Döner Sermaye Çalışmaları Yönetmeliği'nin teknik konularda yetersiz olması,
2. Üniversitelerin, bilhassa şehir ve bölge planlama bölümlerinin araştırmacı olması gerekirken Yüksek Öğretim Kurumu sisteminin bu niteliği kısıtlayıcı eğitim çerçevesi oluşturması,
3. Ülkemiz özel sektörü ve devlet sektörünün sorunlarını araştırmacı kuruluş olan üniversiteler yerine uygulamacı niteliğindeki serbest mes-

lek birimlerine vererek veya kendi içlerinde araştırarak değil, projelendirerek çözmeye çalışması gibi tutucu, kişisel ve yeniliklere kapalı bir sistemin ülkemizde oluşturulduğu görülmektedir.

İyi bir planıcı yetiştiren eğitim sistemi ise teori ile uygulamanın bütünleşmesinin meslek hayatındaki sorunların çözümüne yönelik olanıdır ki bu da üniversitelerin araştırma projelerine yarıştırmaları ile mümkündür. Böylece, üniversiteler serbest meslek icra eden plançıların projelerinin yapımına talip olma yerine döner sermaye çalışması olarak sorunları çözümleneyen araştırmaları ortaya koyarak serbest piyasaya canlılık kazandırır.

V. ARAŞTIRMA VE EYLEM ALANLARINA GÖRE UZMANLAŞMA

Şehircilik ve planlama eğitimi uygulamada daha çok mimarlıkla bütünleşmektedir. Şehircilik eğitiminde sayısal ve niteliksel araştırmaların yanısıra dizayn eğitimi de gözardı edilemez. Çevresel dizayn eğitimi için yapılan bir araştırmada (6), oluşturulan modeldeki dokuz eğitim programı tipinden biri de "mesleki uzmanlaşma" dır, burada amaç yaratıcılık, araştırmacılık ve kariyere yönelme şeklinde olmaktadır ki böylece verimlilik artırılmaktadır.

Gazi Üniversitesi olarak YÖK'ün kısıtlı çizdiği program çerçevesine karşın, araştırmacılık vasfı yeterince kazandırılmaya çalışılarak, öğrencilerin ülke sorunlarında (özellikle kentsel tasarım ve kentsel koruma-yenileme) uzmanlaşması amaçlanmıştır. Ancak bu doğrultuda kesin sonuca ulaşabilmek için;

1. Bölümün eğitim olanakları artırılmalıdır,
2. Yeterli derslik temini sağlanmalıdır,
3. Öğrenci sayısındaki aşırı artış durdurulmalıdır,
4. Öğrenci-öğretim elemanı dengesi oluşturulmalıdır,
5. Öğrenci şehircilik eğitimine yetenek sınavı ile alınmalıdır.

Bu beş ana madde ile öğrenciler araştırma ve eylem alanlarına göre uzmanlaşmaya hazır konuma getirilir. Dolayısıyla ikinci sınıftan itibaren öğrenci, seçme ders ağırlığıyla yönlendirilmek suretiyle ilgisi doğrultusunda uzmanlaştırılabilir. Amaç bu olmasına karşın, yukarıda tanımlanan nedenlerden dolayı, bugünkü şartlarda sonuca yüzde yüz ulaşamamaktadır.

VI. YENİ TEKNİKLER VE YÖNTEMLERİN KULLANIMI

Giriş bölümünde tanımlanan şehircilik ve planlama eğitime üniversitelerin yaklaşımı başlangıçta yeni teknikler ve yöntemler üzerinde olmasına karşın YÖK ile birçok özelliklerini yitirerek, benzer eğitim konumuna yaklaşmışlardır. Amaca tam ulaşamamalarına karşın üniversitelerin, birtakım yeniliklere yönelik programlara doğru adım attıkları, öğretim programlarına bakıldığında görülmektedir, fakat bu gelişim yeterli değildir.

Dünyadaki şehircilik eğitimi veren kurumlara kısaca göz attığımızda, araştırmaya ve uzmanlaşmaya yönelik programlar izlendiği görülmektedir. Örneğin İngiltere'de kuramsal ağırlıklı olan üniversitelere göre politekniklerin daha teknoloji ve uygulama ağırlıklı olduğu görülmektedir. Bu benzeşim USA'da da görülmektedir. Bu bir eğitim politikasını tanımlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde, planlamadaki yeni teknik ve yöntemlere bakıldığında, eğitim sisteminin kendi ülke sorunlarına yönelik olduğu bir gerçektir. Şöyle ki gelişmiş ülkelerde büyük bir oranda fiziki planlama sorunları çözümlenmiştir; ancak sosyal ve kültürel sorunlara yönelinerek ve aynı zamanda da teknolojinin oluşturduğu sorunların çözümüne uygun bir eğitim sistemi ele alınmaktadır.

Yukarıdaki bu irdelemeye bakıldığında, üniversitelerin kendi çabaları ile oluşturdukları farklı sorunların çözümüne yönelik eğitim programları yeni teknik ve yöntemlerin tam anlamıyla kullanımına elverişsiz olmaktadır.

VII. SONUÇ

Alternatif bir eğitim düşüncesiyle Şehir ve Bölge Planlama eğitime talep olan Gazi Üniversitesi, YÖK sistemince konulan fakat şehircilik ve planlama eğitiminde gerekli olmayan derslerin kaldırılması ve yerine uzmanlaşmaya yönelik dersler konulmasıyla;

1. Kentlerimizin hızlı gelişmesine müdahale ederken, sadece fiziki planlama pratiğinde kalmayıp, planlamayı sosyal ve ekonomik boyutlarıyla ele almayı,
2. Değişik ilgi eğilimlerini ve yetenek birikimlerini köreltmeyen, bunları yönlendirip geliştirecek bir planlama eğitim modelini,
3. Mevcut kaynakların rasyonel kullanımını,
4. Araştırma ağırlıklı yürütülecek eğitimde özellikle de teorik derslerde öğrencinin aktif katılımını,

5. Öğrencilere, eğitimlerinin ileri aşamalarında uzmanlaşma olanağını sağlayacaktır.

Sonuç olarak Gazi Üniversitesi'nin şehircilik ve planlama eğitimindeki hedefi alternatif bir şehircilik modelinin oluşturulmasıdır.

GÖNDERMELER

1. D. KUBAN , Gelecek Açısından Günümüz Mimari ve Şehircilik Uygulamalarının Eleştirisi, MİMARLIK/ŞEHİRCİLİK ve TÜRKİYE'NİN SORUNLARI, İstanbul: Mimarlık Dergisi, 1970, s-3.
2. R. KELEŞ , TÜRKİYE'DE KENTBİLİM EĞİTİMİ, Ankara:AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1987, s-III.
3. İ. TEKELİ , ODTÜ'de Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi, TÜRKİYE'DE KENTBİLİM EĞİTİMİ, R. Keleş, ed. Ankara: AÜ Siyasal Bilgiler Fak., 1987, s-68.
4. F. YAVUZ , ŞEHİRCİDE ARANAN VASIFLAR, Ankara: AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1960, s-64.
5. A. DEMİR , ÇAĞDAŞ TEKNOLOJİK GELİŞMELER, Ankara:AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1973, s-17.
6. T. DORUK , ÇEVRESEL DİZAYN EĞİTİMİ İÇİN BİR ÇALIŞMA, İstanbul:İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1973, s-30-31.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ'NDE ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI EĞİTİMİ

İTÜ Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü (*)
Sunan: Nuran ZEREN, Doç.Dr.

I. İTÜ'DE ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI EĞİTİMİNİN TARİHÇESİ

İlk kuruluşu 1773 yılında Haliç'te eğitime başlayan Askeri Mühendishane'ye kadar uzanan İstanbul Teknik Üniversitesi'nde mühendislik mimarlık eğitimi içinde şehircilik konularına yer verilmesi, bir anlamda şehircilik öğreniminin başlangıcı, 1940'lı yıllara dayanır (1).

1789'da Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, 1795'de Mühendishane-i Berri-i Hümayun adları ile askeri mimar-mühendis eğitimi sürdüren okul daha sonra, 1884 yılında, sivil mimar ve mühendislerin yetiştirildiği Hende-i Mülkiye Mektebi'ne dönüşmüş, 1909 yılında Mühendis Mektebi Ali'si adını almış ve eğitim programında inşaat ve mimarlık tek meslek olarak kabul edilmiştir (2).

(*)Prof.Dr.Yücel Ünal,Prof.Dr.Cengiz Giritlioğlu,Doç.Dr.Nuran Zeren,Doç.Dr.Gülden Erkut

1928 yılında Yüksek Mühendis Mektebi adını alan okulda öğrenim yol, demiryolu su işleri ve inşaat-mimarlık şubelerine ayrılarak sürdürülmüş, üç yıllık bir ortak öğrenimden sonra öğrenciler kura ile uzmanlık şubelerine bölünmüştür.

1931 yılında ilk mezunlarını veren Mimarlık Şubesi'nde 1936 yılında ortak öğrenim süresi üç yıldan iki yıla indirilmiş ve mimarlık uzmanlığı ayırımı özel sınavla yapılmaya başlanmıştır.

1940 yılında Mimarlık Şubesi'nin ders programı ortak öğrenimden tamamen ayrılarak birinci sınıftan başlayan altı yıllık mimarlık eğitimi programı uygulamaya konmuş ve bu programda daha önce çeşitli dersler içinde değinilen şehircilik konularına ders ve uygulamalar içinde özel yer verilmiştir.

1944 yılında Yüksek Mühendis Mektebi, İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüştürülence altı yıllık öğretim süresi beş yıla (on yarıyla) indirilmiştir. Yüksek Mühendis Mektebi içindeki Mimarlık Şubesi de İstanbul Teknik Üniversitesi'ndeki Mimarlık Fakültesi'ni oluşturmuştur. Yeni kurulan Mimarlık Fakültesi'nde Alman Hoca Ord. Prof.Dr. Gustav Olsner başkanlığındaki Şehircilik Kürsüsü de mimarlık öğrenimi içinde ders ve uygulama grubu olarak özel yer almıştır.

1955-1960 yılları arasındaki çalışmalarla eğitim ve öğretim programı yeniden düzenlenen Mimarlık Fakültesi'nde uzmanlık alanları belirlenmeye çalışılmış, 1973 yılında beş anabilim dalı içinde onüç kürsü kurulmuştur. Mimarlık Fakültesi'nin beş anabilim dalından birini oluşturan Şehircilik Kürsüsü içinde de uzmanlık alanları ayrılmış ve tek Şehircilik Kürsüsü, Planlama Teori ve Metodu Kürsüsü, Şehirsel Bölgeler ve Ulaşım Kürsüsü, Şehirsel Tasarım ve Şehir Yenileme Kürsüsü olarak üç kürsü haline getirilmiş, Mimarlık Fakültesi programı içindeki şehircilik ders ve uygulamaları geliştirilmiştir.

1969 yılına kadar, Mimarlık Fakültesi içinde, mimarlık öğrencilerine şehircilik bilgileri veren Şehircilik Kürsüsü, uzun süren çalışmalardan sonra, Şehircilik bilim dalında uzman yetiştirmek, çeşitli toplantılarla bilgi birikimi sağlamak, şehircilikle ilgili her türlü araştırma ve çalışmalar yapabilmek amacıyla Şehircilik Enstitüsü'nü kurmuştur.

1969-1970 öğretim yılından itibaren Mühendislik Mimarlık Lisans (MML) ve Mühendislik Mimarlık Lisans Sonrası (MMLS) olmak üzere iki kademeli eğitime geçen İstanbul Teknik Üniversitesi'nde, 1974-1975 öğretim yılında beş yıllık mimarlık eğitiminden sonra, Konut, Restorasyon, Yapı ve Yapım Sistemleri, Fiziksel Çevre Kontrolü, Endüstrileşmiş Bina Tasarımı ve Şehircilik dallarında iki yıllık lisans sonrası öğretimine başlanmıştır.

1974-1975 öğretim yılından başlayarak Mimarlık Fakültesi'nde beş yıl (on yarıyıl) olan lisans eğitimi dört yıla (sekiz yarıyıla) indirilmiş ve dört yıl (sekiz yarıyıl) lisans ve iki yıl (dört yarıyıl) yüksek lisans eğitimine geçilmiştir. Yeni düzenlemeye bağlı olarak lisans programındaki şehircilik ders ve uygulamaları önemli ölçüde azaltılmıştır.

Öte yandan 1953 yılında İTÜ'ye bağlı bir yüksek okul olarak kurulan İTÜ Teknik Okulu, 1973 yılında yapılan bir düzenleme ile İTÜ'ye bağlı paralel öğrenimin yapıldığı İTÜ Mühendislik-Mimarlık Fakültesi'ne dönüştürülmüş, ve bu fakülte içinde yer alan Mimarlık Bölümü'nde İTÜ Mimarlık Fakültesi öğretim üyeleri tarafından da desteklenen bir şehircilik kürsüsü kurulmuştur.

1982 yılında 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile İTÜ Mühendislik-Mimarlık Fakültesi içindeki fakültelerin ilgili İTÜ fakülteleri ile birleşmesi kararı sonucu, İTÜ Mühendislik-Mimarlık Fakültesi içinde yer alan Maçka Mimarlık Fakültesi ile Taşkılla'daki İTÜ Mimarlık Fakültesi birleştirilmiş ve İTÜ içindeki şehircilik kadrosu bütünleştirilmiştir.

1982 yılında 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu gereğince akademik teşkilatı yeniden düzenlenen Mimarlık Fakültesi'nin içindeki iki bölümden birini oluşturan ve Şehircilik ve Bölge Planlaması olmak üzere iki anabilim dalı bulunan Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü 1983-1984 öğretim yılında Şehir ve Bölge Planlaması Lisans Eğitimi'ne başlamış ve 1987 yılında ilk şehir plancısı mezunlarını vermiştir.

Yine 1982 yılında 2547 sayılı Kanu'nun yürürlüğe girmesi ile 1974-1975 öğretim yılından itibaren Mimarlık Fakültesi'ne bağlı olarak sürdürülen yüksek lisans eğitimi, 1983-1984 öğretim yılından başlayarak Mimarlık ve Şehircilik Anabilim Dalı başlığı altında İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne, 1985-1986 öğretim yılından sonra da İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü'ne bağlanmıştır.

1988-1989 öğretim yılına kadar Şehircilik adı altında tek program olarak sürdürülen yüksek lisans programı İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı içinde Şehir Planlama, Şehirsel Tasarım, Bölge Planlama, Peyzaj Planlama olmak üzere dört uzmanlık programı haline getirilmiş ve şehir bölge planlaması ve mimarlık mezunları dışındaki ilgili disiplinlerden de öğrenci başvuruları kabul edilmeye başlanmıştır.

Bugün İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü on profesör, üç doçent, üç yardımcı doçent ve sekiz araştırma görevlisinden oluşan akademik kadrosu ile Mimarlık Bölümü'nde şehircilik ders ve uygulamalarını, şehircilik lisans eğitimini ve Fen Bilimleri Enstitüsü

Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı içindeki dört programda (Şehir Planlama, Şehirsel Tasarım, Bölge Planlama ve Peyzaj Planlama) yüksek lisans ve doktora öğretimini ilgili disiplinlerden diğer öğretim üyelerinin de katkıları ile sürdürmektedir.

II. İTÜ'DE ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI EĞİTİMİ PROGRAMLARI

İTÜ'de önceleri yalnız lisans düzeyindeki mimarlık öğrencilerine şehircilik dersleri verilirken 1974-1975 ders yılından itibaren İTÜ yüksek lisans programı içinde şehircilik yüksek lisans eğitimine geçilmiş, 1982 yılında Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'nün kuruluşu ile 1983 yılında şehir ve bölge planlaması lisans eğitimine başlanılmıştır. İTÜ'de bugün şehircilik eğitimi mimarlık lisans öğrencilerine şehircilik dersleri verilmesi, şehir ve bölge planlaması lisans eğitimi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı içerisinde Şehir Planlama, Şehirsel Tasarım, Bölge Planlama ve Peyzaj Planlama Programları'nda yüksek lisans ve doktora eğitimi şeklinde sürdürülmektedir. İTÜ'de mimarlıktan bağımsız bir planlama eğitimi girişimi, ve bu programla ilgili çalışmalar 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu'nun gerektirdiği düzenlemelerden çok önce başlatılmıştır. 1970'li yıllarda İTÜ içinde yer alan şehircilik birimleri lisans düzeyinde uzman plancı yetiştirecek öğretim politikalarının ve fakülte programının arayışı içine girmiş, uzun çalışmalar sonunda İTÜ Senatosu'nun 24 Haziran 1980 ve 16 Ekim 1980 tarihli kararları ile İTÜ'de Kent ve Bölge Planlama Fakültesi kurulması kararlaştırılmış, ancak süreç tamamlanmak üzere iken 2547 Sayılı Kanun uyarınca getirilen düzenleme ile ancak bölüm olarak teşkilatlanabilmiştir.

II.1. İTÜ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI BÖLÜMÜ'NDE LİSANS EĞİTİMİ PROGRAMI

İTÜ Mimarlık Fakültesi içinde Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'nün kuruluş kararı ile daha önce yapılmış tüm program seçenekleri ve diğer çalışmalar karşılaştırmalı bir tartışmaya açılmış ve bugün uygulanan öğretim planı hazırlanmıştır.

İTÜ Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'nde, Türkiye'de hızlı nüfus artışı, sanayileşme ve şehirleşme sürecine bağlı olarak ortaya çıkan kendine özgü dinamik yapısal nitelikler göz önüne alınarak plancıya verilecek bil-

gi birikiminin ne olması gerektiği konusunda yapılan geniş kapsamlı araştırmaların ve tartışmaların yönlendirdiği çalışmalar sonucunda "teknik üniversite anlayışı" çerçevesinde uzmanlaşma ve kurumsal yapı farklılıklarını yadsımayan bir lisans programı oluşturulmuştur. Programda ana amaç, öğrenciye rasyonel düşünme alışkanlığını aşılacak, pekiştirecek, planlama sorunlarını genel bir sistem yaklaşımı çerçevesinde irdelenecek, karar ve ilkelerin belirlenmesinde etkin rol oynayacak bir bilgilenme ve tasarım gücünün sağlanması olmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi'nin yapısı gereği araştırma ağırlıklı kurumsal bilgi birikiminin sağlanması yaklaşımı, temel ilkelerin başında yer almış ve programa bu yönde ağırlık verilmiştir.

Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'nün Mimarlık Fakültesi içinde yer alması nedeniyle karar üretme yeteneğinin sağlanması, kurumsal bilgi birikiminin aktarılması yaklaşımı yanısıra bu ilişkiler sisteminin bilimsel yöntemlerle çözümlenmesi, verilen kararların mekana yansıtılması ve uygulama aracı olan planların üretilmesi, tasarımın gerçekleştirilebilmesi ve yaratıcı gücün geliştirilmesi konularındaki uygulamalara özel önem verilmiştir. Planlamanın çok disiplinli bir çalışma alanı olduğu gerçeği benimsenerek program ilgili disiplinlerin önemini vurgulayacak ve katkısını tanımlayabilecek ders ve uygulamalarla desteklenmiştir. Şehir planlama ile ilişkili diğer disiplinlerle ilgili temel bilgilerin yoğun olarak işlendiği derslerde konunun karmaşık yapısı karşısında teknik elemanlarla diğer disiplin temsilcilerinin birlikte hangi yöntem ve tekniklerle çözüm arayabileceklerinin tartışma konusu yapılması öngörülmüş ve proje konularının da bu doğrultuda seçimi ve yönlendirilmesi ilkesi benimsenmiştir. Bu yaklaşımla aday planlıların bir çalışma grubu içindeki görevlerine ilişkin bilincin ve alışkanlığın verilmesi amaçlanmıştır. Program hem bir düşün adamı hem de memleket sorunlarını tanıyan ve hem de insan çevre ilişkilerini değerlendirebilen, sosyal, ekonomik, kültürel ve politik değer yargılarıyla genelden özele, özelden genele sorunları irdelleyebilen, araştırmacı, çağdaş, akılcı kararlar üretebilen, üretilen kararların tasarımı ile ilgili teknik bilgiye ve yaratma gücüne sahip planlı yetiştirmeyi amaçlayan değişik içerikteki ders ve değişik ölçeklerdeki uygulamalarla donatılmıştır.

Programda ilk yıllarda Matematik, Antropoloji, Şehir ve Çevre Jeolojisi, Ölçme Tekniği, Bilgisayar Programlama, Mimarlık Bilgisi, Şehir Sosyolojisi, Şehir Mühendisliği gibi şehircilikle ilgili disiplinlere ilişkin kurumsal bilgi birikimine yönelik temel bilgiler yoğun olarak verilirken, sonraki yıllarda Ulaşım, Şehirselleştirme, Planlama Teknikleri, Şehirselleştirme, Planlama

Yerleşmeler ve İskân Politikası, Sanayi Alanları Planlaması, Şehir ve Çevre Hukuku, Şehirsel Koruma, Şehir Yenileme gibi meslek konularına ağırlık verilmekte, son yılda ise Kırsal Alanlar Planlaması, Yeni Şehir Politikaları, Bölge Planlaması ve Metropolitan Planlama gibi Bölge Planlama konularında yoğunlaşmaktadır.

Uygulama konuları da çevre düzeni ölçeğinden kentsel tasarım ölçeğine kadar değişmekte, bir şehir parçasından bir kent bütününe kadar uzanmaktadır. Biri diğerinin önkoşulu olan projelerde öğrencinin bilgilenmesinde anlatım tekniklerinden itibaren başlayan bir süreç içinde bir imar planı hazırlanmasına kadar genişleyen konulara yer verilmektedir. Yarıyıl projelerinde

- Şehircilik Proje I : Çizim Teknikleri - 1/25 000, 1/5000, 1/1000, 1/500, 1/200, 1/100, 1/50.
- Şehircilik Proje II : Alansal Analiz - 1/1000, 1/500.
- Şehircilik Proje III : Alansal Analiz Bölgesinde Sentez Denemesi, Meydan Düzenleme - 1/1000, 1/500.
- Şehircilik Proje IV : Zoning - Kentsel Bölgeleme - 1/5000, 1/1000.
- Şehircilik Proje V : Yerleşmeler, Zoning Alanı İçinden Bir İlkokul Yerleşme Birimi - 1/1000, 1/500.
- Şehircilik Proje VI : Koruma - Yenileme - 1/1000, 1/500.
- Şehircilik Proje VII : Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı Çalışması 1/5000, 1/1000, 1/500.
- Bitirme Ödevi : İmar Planı - 1/5000, 1/1000, 1/500,

konularında ve ölçeklerinde çalışılmaktadır. Bütün bu proje çalışmaları analiz çalışmaları ile başlamakta, fotoğraf, açıklama raporu ve maket çalışmaları ile desteklenmektedir.

Programın tümünde şehir planlama ile ilgili ders (%24.5) ve uygulamalara (%26) yaklaşık %50, ilgili temel bilimler (%12), sosyal bilimler (%10.5), mimarlık (%10.5), mühendislik (%6), derslerine yaklaşık %40 oranında yer verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin program içinde %10.5 oranında yer alan seçme derslerle ilgi duydukları konulara yönelmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Programdaki derslerin yarıyıllara dağılımı ve ders saatleri ekteki ders planında görülmektedir (Ek 1, Şekil 1,2).

Öğrencilerin programdaki ders ve uygulamaların dışında öğrenimleri sırasında okul dışı mesleki uygulamaları izleyebilmeleri amacıyla ilgili kamu kuruluşlarında ve özel bürolarda 72 günlük yaz stajı yapmaları zorunluluğu getirilmiştir. Bölüm öğretim üyeleri tarafından yürütülen döner sermaye projelerinde de öğrenci katılımı olabildiğince sağlanmaya çalışıl-

maktadır. Öğrencilerin mesleki bilgi ve görgülerini artırabilmek amacıyla öğrenim süresi içinde olanaklar ölçüsünde serbest veya ders ve uygulamalarla bağlantılı İstanbul içi ve dışı araştırma-inceleme gezileri yapmakta ve her yıl son sınıf öğrencileri için bölümün öğretim elemanları denetiminde Anadolu'da 10-15 günlük teknik inceleme gezisi düzenlenmektedir. Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmek üzere ders dışı kültürel etkinliklerle bilgi ve görgülerinin artırılmasına da çalışılmakta, öğrencilerin başarılı çalışmalarının sergilenmesi yanısıra öğrenci ve öğretim üyelerinin katkısı ile çeşitli sergi, konferans ve dia gösterileri düzenlenmektedir.

II.2. İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ, MİMARLIK BÖLÜMÜ PROGRAMI İÇİNDEKİ ŞEHİRCİLİK DERS VE UYGULAMALARI

İTÜ'de Mimarlık Programı içindeki şehircilik ve ders uygulamaları öğrenimin dört yıla indirilmesi ve haftalık ders saatlerinin sınırlandırılması nedeni ile oldukça azaltılmış, beş yıllık mimarlık eğitimi programındaki 16 saatlik şehircilik projeleri 6 saate, 8 saatlik kuramsal şehircilik dersi de 4 saate indirilmiştir. Dördüncü yarıyıldaki dört saatlik şehircilik dersinde mimarlara gerekli olacağı düşünülen temel şehircilik bilgileri aktarılmakta ve şehir plancıları ile yapacakları ortak çalışmalardan örnekler verilmektedir. 5. yarıyıldaki 4 saatlik projede ise yeni bir yerleşme alanında şehirselleştirme yaptırılmakta, 6. yarıyıldaki 2 saatlik projede de özellikli bir mevcut alanda planlama sorunlarının çözümüne yönelik uygulama yaptırılmaktadır. Ayrıca Mimarlık Bölümü içinde açılan seçme derslerle de şehircilik konularına ilgi duyan öğrencilere ek bilgiler verilmeye çalışılmaktadır.

II.3. İTÜ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI ANABİLİM DALI, YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA PROGRAMI

İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı içerisinde Şehir Planlama, Şehirselleştirme Tasarım, Bölge Planlama ve Peyzaj Planlama olmak üzere dört program halinde sürdürülen yüksek lisans ve doktora eğitimi farklı ölçeklerde ve farklı konularda uzmanlaşma imkanı vermeyi amaçlamaktadır.

Yüksek Lisans programlarına, programla ilgili görülen farklı disiplinlerden öğrenci alınmakta ve bu öğrencilere planlama sürecinde gerekli rolleri almalarını sağlayacak bir eğitim verilmeye çalışılmaktadır (Ek 2).

Farklı disiplinlerden gelen öğrencilere ilgili lisans eğitiminden kredisiz dersler aldırılarak eksik bilgilerin tamamlanması yoluna gidilmektedir. Yüksek Lisans eğitiminde yabancı dil olarak İngilizce zorunlu tutulmakta, yapılan sınavda yeterli başarı sağlayamayan öğrenciler bir yıl yabancı dil eğitimine tabi tutulmaktadır. Yüksek Lisans Programı'nda uygulanan ders planlarında zorunlu ve seçime bağlı dersler yer almaktadır. Dersler bir yarıyıl sürelidir. Öğrenciler öğrenim süresince toplam 6 saatlik İngilizce ders almak zorundadır. Öğrencinin her yarıyıldaki yazılabileceği yüksek lisans ders saati en çok 13, en az 8 saattir. Yüksek lisans öğrenimi boyunca alınması gereken toplam ders miktarı ise en az 20 saattir. Ders planlarındaki dersleri başarı ile tamamlayan öğrenci danışmanın önereceği bir konu üzerinde tez çalışmasına başlar. Tez çalışması en çok iki yarıyıl sürer; gerekli hallerde bir yarıyıl daha ek süre tanınır.

Doktora öğreniminde de yüksek lisans öğrenimine benzer bir süreç izlenir. Yabancı dil ve bilim sınavını kazanarak doktora öğrenimine devam etme hakkını kazanmış olan öğrenciler danışmanın önerisi ile gerekli dersleri alır ve teze başlamak üzere yeterlik sınavına girer. Yeterlik sınavını başaran öğrenci birbirini izleyen en az dört, en çok yedi yarıyıl içinde bir tez hazırlar. Bu tezin, bilime yenilik getirme, yeni bir bilimsel yöntem geliştirme ve bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulama niteliklerinden birini yerine getirmesi gerekir.

III. DEĞERLENDİRME

Bildirinin bu bölümünde, İTÜ'deki planlama eğitimi, eğitime ilişkin sürdürülen araştırmalardan yararlanılarak öğrencilerin ve öğretim üyelerinin görüşlerine göre değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Bilindiği gibi eğitimi etkileyen önemli faktörlerden biri öğrenci niteliğidir. Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'nde okuyan öğrencilerin niteliği Bölüm'de 1984 yılından beri Zeren ve Erkut tarafından sürdürülen, öğrencilerin başarı düzeyini etkileyen faktörleri değerlendirmeyi amaçlayan, araştırmanın (3) ön bulgularına göre yapılacaktır. Araştırmanın birinci bölümü birinci sınıf öğrencileri üzerinde uygulanmaktadır. Üç dönemin toplam 153 birinci sınıf öğrencisi üzerinde yapılan araştırmanın ön bulgularına göre öğrencilerin önemli bir bölümü klasik devlet lisesi mezundur. Her sınıfta 3-4 özel okul, Anadolu Lisesi, 2-3 Meslek Lisesi mezuru-

nu bulunmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre Şehircilik Bölümü'ne kaydolun öğrencilerin %90'ı lisede matematik dersine çok ilgi duyduklarını belirtmektedirler. Öğrencilerin %50'si fen, %40'ı sanat derslerini severek çalışmaktadırlar. Edebiyat derslerine ilgi duyanların oranı %20, sosyal konuları sevenlerin oranı ise %10'dur.

Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'ne kaydolun öğrencilerin %63'ünü ilk girişte, %30'unu ikinci girişte şehircilik okumaya hak kazanmış, %7'sini ise üçüncü ya da dördüncü girişte başarılı olmuş öğrenciler oluşturmaktadır. Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'ne kaydolun öğrencilerin %4'ü başka fakültede kayıtlı iken tekrar sınava girerek şehirciliğe gelmiş öğrencilerden oluşmaktadır.

Üç sınıfta yapılan araştırmanın sonucuna göre;

Şehircilik mesleği Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü'nde okuyan öğrencilerin %15'inin ilk dört tercihi arasında yer almaktadır. Şehircilik mesleği öğrencilerin %30'unun beş-sekiz, %25'inin dokuz-oniki, %22'sinin onüç-onaltıncı tercihleri arasında bulunmaktadır. Öğrencilerin %7'si ise şehircilik mesleğinin kaçınıcı tercihi olduğunu hatırlamamaktadır. Şehir ve Bölge Planlaması'nda okuyan öğrencilerin %70'inin ilk tercihinin tıp ve benzeri meslekler olduğu anlaşılmaktadır.

"Şehirciliğe nasıl yöneldiniz, tercih listenize neden yazdınız" sorusunu öğrencilerin %27'si meslek olarak amaçladığı için, %12'si aile ve çevre etkisi ile (mimar, şehirci yakını), %17'si puan sıralamasına göre, %30'u bilinçsiz olarak yazdığı, şeklinde cevaplandırmaktadırlar.

"Şehircilik Bölümü'nü kazandığınız andaki duygu ve düşünceleriz" sorusunu öğrencilerin %50'si memnun olduğu, %35'i memnun olmadığı, %10'u pek beklemediği bir sonuç olduğu, şeklinde açıklamaktadırlar (%5'i cevapsız).

Bu araştırma sonucunda şehircilikte okuyan öğrencilerin genellikle matematik ve fen derslerine ilgi duyduklarını, aslında tıp ve benzeri fakültelerde okumak istediklerini, şehirciliğin ancak %15'inin ilk dört tercihi arasında yer aldığını, ancak %27'sinin meslek olarak amaçladığını görüyoruz. Öğrencilerin ancak %50'sinin Şehircilik Bölümü'nde okumaktan memnun olduğunu öğreniyoruz.

Zeren ve Erkut tarafından yürütülen araştırmanın ikinci bölümünde ise öğrenim sürecinin değerlendirilmesi amaçlanmakta ve diploma öğrencilerine bir anket uygulanmaktadır.

Mezun olan üç sınıf öğrencilerinin bir bölümü üzerinde (toplam 69 öğrenci) yapılan değerlendirmeye göre öğrenciler, öğrenim yaptığı bölümle ilgili şimdiki düşüncelerini %75 oranında şehircilik mesleğini benimsedikleri, şeklinde cevaplandırmaktadırlar. Mesleği benimseyenler arasında "tam istediğim bölüm" cevabını verenlerin oranı %30, "tam istediğim bölüm değilse de benimsedim" cevabını verenlerin oranı %20, "istekli değildim, benimsedim" diyenlerin oranı ise %25'dir. "Benimseyemedim" cevabını verenlerin oranı %5, bu soruya cevap vermeyenlerin oranı ise %20'dir.

Öğrenciler üniversite öğrenimi sırasında karşılaştıkları en önemli temel sorunlar olarak kitap ve malzeme sorununu, ekonomik sorunları, barınma sorununu ve okul dışı çalışma ortamına ilişkin sorunları göstermektedirler. Öğrencilerin %70'i aileleri ile birlikte kaldıklarını belirtmekte, diğerleri ise okul dışı çalışma ortamından yakınmaktadırlar. Özellikle okul dışında çalışma ortamı uygun olmayan öğrenciler okul içinde kendilerine uygun çalışma düzeni sağlanmasını (sürekli masa, dolap, gece çalışma, vs.) istemektedirler.

Öğrencilerin %50'si ailesinin verdiği para ile öğrenimini sürdürürken %50'si çalışarak okumak zorunda olduğunu belirtmektedirler. Kitap, malzeme temini önemli sorun olarak belirtilmektedir.

Programa ilişkin görüşlerinde ise öğrenciler ezberden çok araştırmaya ve uygulamaya yönelik derslere ve görsel anlatımlı derslere, seminerlere ilgi duyduklarını belirtmektedirler. Alan araştırmasına yönelik ders saatlerinin ve proje saatlerinin artırılmasını, şehircilikle ilgili diğer disiplin derslerinin temel konularla ilişkisinin daha net kurulmasını istemektedirler. Ayrıca görerek öğrenmeyi ülke içi ve dışı destekli geziler düzenlenmesini eğitim sürecinde gerekli bulduklarını belirtmektedirler. Derslere uygulayıcı ve bürokrat davet edilmesini istemektedirler.

İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Ders Planı içindeki şehircilik ders ve uygulamaları konusunda öğrencilerin görüşlerini almak üzere Prof. Suher, Ar. Gör. Ocakçı tarafından 1987-1988 ders yılında 18 kişilik öğrenci grubu üzerinde yapılan bir başka ankete göre (4) öğrencilerin %88.9'u öğrenimleri boyunca aldıkları şehircilik ders ve projelerini süre yönünden yeterli bulmamaktadırlar. Öğrenciler şehircilik ders ve projelerinin daha yararlı olabilmesi için proje sayısı ve saati artırılmalı, öğrenci sayısı azaltılmalı, şehircilik projeleri, mimarlık projeleri ile ilgili yürütülmeli, şehircilik ders saatleri azaltılıp proje saatleri artırılmalı, eskiz sınavları onbeş günde bir yapılmalı, öğrenci çalışmaları bir sempozyumda değerlendirilmeli, sergilenmeli, ders sonlarında tartışma için zaman ayrılmalı gibi öneriler getirmektedirler.

Ayrıca öğrencilerin önerileri olarak dersi ezberlemek zorunda kalmamaları, kentlerdeki mevcut ve olabilecek sorunların tartışılması, Dünya ve Türkiye'den uygulanan örneklerin tartışılması, derslere bürokratların çağırılması, mimari projelerde iki haftada bir jüri yapılması ve jüriye şehircilik hocalarının çağırılması, daha geniş kitlelere hitap edebilmek amacıyla sergi ve konferanslar düzenlenmesi, öğrenciler arasında yarışma açılması, projelerde KAKS ve TAKS gibi teknik uygulama konularına ağırlık verilmesi gibi konular saptanmıştır.

Bölümdeki öğretim üyelerinin, İTÜ Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü Öğretim Planı, İTÜ Mimarlık Bölümü Şehircilik Ders ve Uygulamaları, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programlarındaki ders ve projelere ilişkin görüşlerinin alındığı bir başka araştırma sonucuna göre (5);

Şehircilik Lisans Eğitim programında uygulama-tasarım, temel ve teorik derslerin dağılımının %50 oranında olması uygun görülmektedir. Ancak şehircilikle ilgili diğer disiplinlere ilişkin derslerin şehir planlaması ile ilişkilerinin daha açıklıkla kurularak verilmesi gerektiği vurgulanmakta, bilim dalı arası bir alanda, alınan derslerin ve uygulamaların öğrenci formasyonundaki etkisini bütün olarak geliştirecek düzenlemelerin daha güçlendirilmesi istenmektedir.

Bitirme ödevine gelinceye kadarki 7 yarıyılık sürenin istenilen ürünü elde etme yönünde yeterli olmadığı, özellikle projeye yönelik uygulamaların bir miktar eksik kaldığı belirtilmektedir. Ayrıca, öğrencilerin yüksek lisans programlarına yönelmelerine yardımcı olacak şekilde 6-7-8'inci yarıyılarda seçme ders saatlerinin artırılması önerilmektedir.

Mimarlıkta verilen şehircilik derslerine ilişkin değerlendirmelerde ise verilen bilgiler mevcut saat kısıtlaması dikkate alınarak genellikle olumlu bulunmaktadır. Ancak yapılan değerlendirmelerde bu programda verilen dersler ile yapılan uygulamalar arasında birbirini izleme ve süre yönünden daha etkin bağlantıların kurulması gereği vurgulanmakta, 4 saatlik dersin iki yarıyla 2'şer saat bölünmesi, 2 saatlik projenin 4 saatlik projeden önce olması önerilmektedir.

Yüksek Lisans Programına ilişkin değerlendirmelerde ise farklı ölçeklerde ihtisaslaşma olanağını veren 4 ayrı programın bulunması yararlı görülmekte, yüksek lisans programına farklı disiplinlerden öğrenci alınması olumlu bulunmaktadır. Ancak bu öğrencilerin ortak projeler çerçevesinde rol almasını sağlayacak stüdyo düzeninin daha işler hale getirilmesi yararlı görülmektedir.

Yüksek Lisans eğitiminde kredi sınırlaması nedeniyle alınan ders ve kredi adedi az bulunmakta, daha çok bilgi sağlamak için alınması gereken ders ve kredi miktarlarının artırılması yollarının aranması istenmekte ve projelerin tez danışmanları tarafından yaptırılması yerine ilgili proje grubu tarafından yaptırılması önerilmektedir. Öğretim üyelerinin bir bölümü de Yüksek Lisans programında İngilizce'nin zorunlu dil olmasını eleştirmekte, bir diğer yabancı dili çok iyi seviyede bilen öğrencilerin gereksiz yere mağdur olduğunu ileri sürmektedirler.

IV.SONUÇ

İTÜ'de Şehir ve Bölge Planlaması Eğitimi kapsamında yer alan Mimarlık Bölümü programı Şehircilik ders ve projelerinde, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü lisans eğitiminde ve İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı içinde Şehir Planlama, Şehirsel Tasarım, Bölge Planlama ve Peyzaj Planlama Dallarında uygulanan eğitim sürecinde dünyadaki eğilimlere ve ülke gerçeklerine uygun, İTÜ yaklaşımı çerçevesinde araştırma ve uygulama dengeli, kuramsal ve uygulamaya yönelik bilgi birikimini sağlamayı amaçlayan bir dizi program izlenmekte ve eğitime ilişkin sürdürülen araştırma ve değerlendirme çalışmaları ile daha da nitelikli meslek adamı yetiştirilme yolları aranmaktadır.

GÖNDERMELER

1. İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ŞEHİRCİLİK KÜRSÜSÜ TANITIM REHBERİ, 1972.
2. İTÜ'nün tarihçesi için bakınız: İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ 1984-1985, 1985-1986 KILAVUZU, İTÜ, 1985.
3. Nuran ZEREN , İTÜ'de Şehir ve Bölge Planlaması Eğitimi ve Eğitimi
Güliden ERKUT , Etkileyen Faktörler", devam eden araştırma,
İTÜ Mimarlık Fak., 1984.
4. Hande SUHER , İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Mehmet OCAKÇI, Mimarlık Bölümü Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü,
Lale BERKÖZ , Şehircilik Proje dersleri Çalışma Örnekleri,
İSTANBUL'UN PROBLEM NOKTALARI VE ÖĞRENCİ
ÇALIŞMALARI İLE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI
SEMPOZYUMU, 11-12 Mayıs 1989, İTÜ, İstanbul.
5. Nuran ZEREN , İTÜ'de Şehir ve Bölge Planlaması Eğitiminin
Güliden ERKUT , Değerlendirilmesi, devam eden araştırma, İTÜ Mimarlık
Fak., 1989.

Ek 1

İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ - ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI BÖLÜMÜ
ŞEHİRCİLİK LİSANS ÜCRETİM PLANI

I. YARIYIL

Matematik I	2+0
Antropoloji	2+0
Şehir ve Çevre Jeolojisi	2+0
Ölçme Tekniği	2+2
Temel Tasarım	0+4
Şehirciliğe Giriş	2+0
Mimarlığa Giriş	2+0
Proje I	1+3

13+9=22

II. YARIYIL

Matematik II	2+0
Şehir Sosyolojisi	4+0
Bilgisayar ve Programlama	3+1
Mimarlık Bilgisi	2+2
Şehirciliğin Evrimi	2+0
Şehir Planlama Süreci	2+0
Proje II	1+3

16+6=22

III. YARIYIL

İstatistik	4+0
Şehir Mühendisliği	2+0
Şehir Ekonomisi	4+0
Arazi Kullanış Planlaması	2+0
Mimarlık Projesi	1+3
Seçme Ders	2+0
Proje III	1+3

16+6=22

IV. YARIYIL

Yöneylem Araştırması	2+2
Fiziksel Çevre Kontrolü	2+2
Şehirselleme	2+0
Ulaşım	2+0
Planlama Teknikleri	2+0
Seçme Ders	2+0
Proje IV	2+4

14+8=22

V. YARIYIL

Çevre Sorunları	2+0
Matematiksel Modeller	2+2
Şehir Coğrafyası	2+0
Yerleşmeler-İskan Politikası	2+0
Şehirselleme Tasarım	2+0
Seçme Ders	4+0
Proje V	2+4

16+6=22

VI. YARIYIL

Sanayi Alanları Planlaması	2+0
Şehir ve Çevre Hukuku	2+0
Şehirselleme Koruma	2+2
Şehirselleme Yenileme	2+0
Doğa Düzenleme	2+2
Seçme Ders	2+0
Proje VI	2+4

14+8=22

VII. YARIYIL

Yeni Şehir Politikası	2+0
Kırsal Alanlar Planlaması	4+0
Ülke ve Bölge Planlaması	3+0
Metropoliten Planlama	3+0
Şehircilik ve Yönetim	2+0
Seçme Ders	2+0
Proje VII	2+4

18+4=22

VIII. YARIYIL

Gelişmekte Olan Ülkelerde Planlama Sorunları	2+0
Bitirme Ödevi	0+6
Güncel Planlama Sorunları (Seminer)	4+0
Seçme	4+0

10+6=16

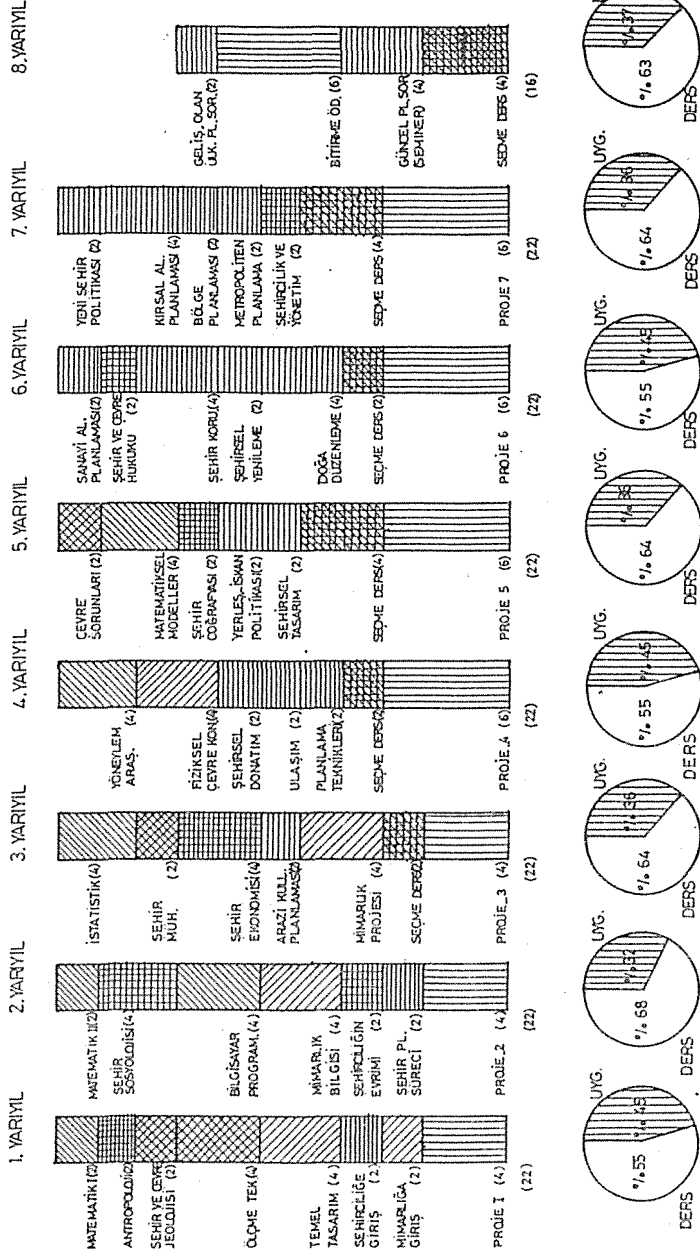
PROJELER

5. Yarıyıl Projesi
6. Yarıyıl Projesi
7. Yarıyıl Projesi

KONULAR

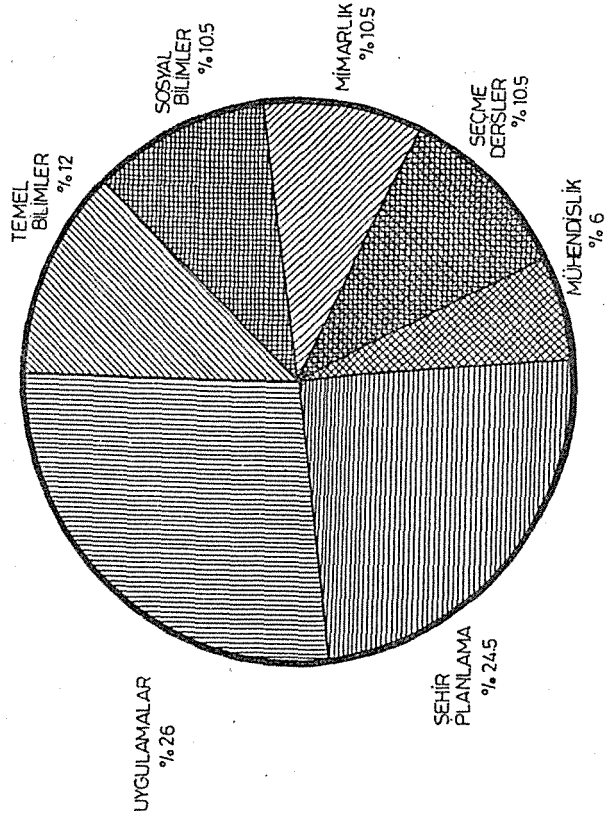
- Toplu Konut Yerleşme Planlaması
Eskimiş Bir Şehir Parçasında Yenileme Projesi
Bir Şehir İmar Planı

İ.T.Ü. MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI BÖLÜMÜ

ŞEKİL 1

İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI BÖLÜMÜ

ŞEKİL 2

Ek 2

İTÜ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS ÖĞRETİM PLANI

ŞEHİR PLANLAMA PROGRAMI

KIŞ YARIYILI ZORUNLU DERSLERİ

Uygulamalı İstatistik
Proje I (Alansal Analiz ve Zoning)
Planlama Kuramı

SEÇİMLİ DERSLER

- . Rekreasyon Planlaması
- . Arazi Kullanım Ekonomisi
- . Şehirleşme ve Göç
- . Şehir Hukuku Uygulamaları
- . Advanced Planning Techniques
- . Arazi Kullanımının Belirliyecileri
- . Yerleşim Tasarımında Güneş Işınımı Etkisinin Optimizasyonu
- . Land Use and Transportation Planning
- . Yerleşme ve Çevre İlişkileri
- . Fiziksel Çevre Etkenleri ve Yerleşme Dokusu İlişkileri
- . (Tarihsel Çevre) Koruma Politikaları

YAZ YARIYILI ZORUNLU DERSLERİ

Proje 2 (Şehir Planlama)

SEÇİMLİ DERSLER

- . Planlama Politikaları
- . Housing Policy
- . Urban Decay
- . Şehir Yönetimi Uygulamaları
- . Şehirsel Büyüme
- . Planlama için Bilim Felsefesi
- . Kentsel Peyzaj Planlaması
- . Arazi Kullanım ve Ulaşım Ekonomisi
- . Konut ve Yerleşim Yeri Sağlığı
- . Şehir Planlamada Uygulama Sorunları
- . Yerleşme ve Toplum Yapısı

ŞEHİRSEL TASARIM PROGRAMI

KIŞ YARIYILI ZORUNLU DERSLERİ

Uygulamalı İstatistik
Proje I (Şehirsel Tasarım Projesi)
Şehirsel Tasarım Kuramı I

SEÇİMLİ DERSLER

- . Meteorolojik Verilerin Mimarlık ve Şehircilik Uygulamalarında Kullanılması
- . Şehirsel Arazi Kullanımı
- . Görsel Analiz Teknikleri
- . Mekan Tasarımında Bitkisel Elemanların Kullanılması
- . Tarihsel Çevre Değerlendirilmesi
- . Housing Design
- . Güneş Işınımını ve Yerleşme Dizaynı
- . Yerleşme Dizaynında İklim ve Enerji Etkileri
- . Urban Pattern

YAZ YARIYILI ZORUNLU DERSLERİ

Proje 2 (Şehirsel Tasarım Projesi)
Şehirsel Tasarım Kuramı II

SEÇİMLİ DERSLER

- . Culture and Urban Form
- . Merkezi İş Alanı ve Şehir Merkezi Planlaması
- . Gelişmekte Olan Ülkelerde Şehirsel Yenileme Yöntemleri
- . Şehirsel Yoğunluk Bölgelerinde Planlama Sorunları
- . Urban Conservation Case Studies
- . Bilgisayarla Şehirsel Tasarım
- . Yerleşme Dokusunda İklimsel Performans Değerlendirmesi

BÖLGE PLANLAMA PROGRAMI**KIŞ YARIYILI ZORUNLU DERSLERİ**

Uygulamalı İstatistik
Advanced Planning Techniques

SEÇİMLİ DERSLER

- . Location Theory
- . Bölgesel Ulaşım Politikaları
- . Metropolitan Yönetimler
- . Şehirsel Sistemler

YAZ YARIYILI ZORUNLU DERSLERİ

Bölgesel Analiz Yöntemleri
Proje (Bölge Planlama Projesi)

SEÇİMLİ DERSLER

- . Planlama İçin Bilim Felsefesi
- . Urban and Regional Research Methodology
- . Ekolojik Sistemler Analizi
- . Development Planning
- . Mühendislik Ekonomisi
- . Kalkınma Planları ve Bölge Planlaması
- . Bölge Planlamada Gelişme Aksları

PEYZAJ PLANLAMA PROGRAMI**KIŞ YARIYILI ZORUNLU DERSLERİ**

Uygulamalı İstatistik
Proje 1 (Konut Çevresi Düzenlemesi)
Peyzaj Planlama

SEÇİMLİ DERSLER

- . Şehirsel Mekan Tasarımı
- . Peyzaj Sanatı Tarihi
- . Landscape Construction and Equipment
- . Bitki Materyali
- . Toprak Bilgisi
- . Peyzaj Ekolojisi

YAZ YARIYILI ZORUNLU DERSLERİ

Peyzaj Planlama Teknikleri
Proje 2 (Açık Alan Planlaması)

SEÇİMLİ DERSLER

- . Bitki Kompozisyonu
- . Environmental Problems
- . Ağaçlandırma ve Dikim Teknikleri
- . Çevre Hukuku
- . İnsan ve Çevre İlişkileri

PLANLAMA VE PLANLAMA EĞİTİMİ ÜZERİNE

MSÜ Mimarlık Fakültesi,
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü (*)
Sunan: Şule İNANKUL, Yard.Doç.Dr.

I. GİRİŞ

İnsanoğlunun toplumsal yaşamının ve beşeri ilişkilerinin düzenlenmesinde en önemli konu üzerinde yaşanan arazinin kullanımı ya da bu arazi üzerindeki yerleşme şeklinin tanımlanmasıdır. Bu tanımlama arazi üzerindeki yerleşme şeklini ya da arazi kullanımını tarif eder ve bir düzenlemeyi hedef alır. Sonuca varma yazılı ve çizili dokümanlar yoluyla olur. Gerçekte rastlantılara karşı koymak anlamına gelen bir eylemi de ifade eder ki bu "plan" kavramını belirler. İşte bu eylemin kendisi "planlama"dır. Planlama toplumun yaşamı ve üretim düzeyini en iyi şekilde elde etmeye yarayan bir araç, bir teknik olarak, ifade edilmekle birlikte bugün bir bilim olarak dinamik nitelikte karar verme süreci şeklinde belirlenmektedir (1).

(*)Prof.Dr.Mehmet Çubuk,Prof.Ergun Taneri,Doç.Dr.Aykut Karaman, Yrd.Doç.Dr.Şule İnankul,Yrd.Doç.Dr.İsmail Günür,Uzm.Akın Eryoldaş, Araştırma Görevlileri:Gülşen Ozaydın,Dilek Erbil,Bilge Ulusay, Ayşe Sirel,Filiz Atay,Pelin Çamkerten,İclal Kaya,Turgay Gökçen, Levent Ozaydın,Sedat Topuz,Teoman Tekkökoğlu,Ozan Demiraslan.

Bugün planlama eğitiminde mevcut durum ele alındığında, eğitim sisteminin ve programlarının incelenmesi sonucu beliren sorunlarla birlikte, üniversitede eğitime talip olan ve sınavla seçilen "eğitilen kitlenin" beraberinde getirmiş olduğu sorunlar da bulunmaktadır. Bu sorunlar öğrencilerin orta öğretimdeki yetişmelerinden gelen eksikliklerden, yetersizliklerden ve aynı zamanda üniversiteye yerleştirilmenin gerçek anlamda bir mesleki seçime dayanamayışından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle "planlama eğitimi"nin niteliği, içeriği ve sistemi tartışılmadan önce bu eğitime belli bir sistemden gelmiş olanların, planlama eğitimi öncesi durumları incelenmelidir. Çoğunlukla meslek seçimini rastlantılara bağlı olarak gerçekleştirmiş ve mesleği tanımadan gelmiş olan, eğitilecek kitleyi oluşturan "öğrenci malzemesi"nin öncesi bilinmelidir. Keza mevcut eğitim sistemi programı ve uygulamaları ile birlikte irdelenmeli, eğitim sonrası mesleki faaliyette bulunan profesyonel planıcı kitlenin eğitim sonrası durumu da izlenmelidir.

II. PLANLAMA EĞİTİM SÜRECİ

II. 1. PLANLAMA EĞİTİMİ ÖNCESİ-ORTA EĞİTİM SİSTEMİ

Genel olarak eğitim insanın doğumundan başlayıp bütün yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. Benzer biçimde, planlama eğitimi de herhangi bir yüksek öğrenim kurumundaki dört yıllık eğitim olarak ele alınmamalı, önceki eğitim ve sonraki mesleki faaliyet yılları ile birlikte, bir bütün olarak düşünülmelidir. Böyle bir eğitimin temel amacı da mevcut kaynakların toplumun gereksinmelerinin karşılanması doğrultusunda ve en yararlı, etkin biçimde kullanılmasındaki insan gücünün yetiştirilmesi olarak belirtilmelidir. Giderek hızlanan toplumsal ve teknolojik değişimlerin ortaya çıkardığı sorunları çözebilmek amacıyla, mesleği uygulayan elemanların eğitilmesi gerekmektedir. Bunun için bir sistem çerçevesinde örgütlenme zorunlu olmaktadır. "Süreklili eğitim" bu içeriği ile ele alındığında, bunun "üniversite öncesi" eğitim ve "üniversite sonrası" faaliyetlerden bağımsız düşünme olanağı olmadığı da görülecektir. Bu bağlamda, Türkiye'de orta eğitim sisteminin sorunlarına ve eksik yanlarına kısaca gözatmak yararlı olacaktır.

Türkiye'de mevcut orta eğitim sisteminin yüksek eğitime hazırlayıcı bir niteliği yoktur. Bu husus kamuoyunda her zaman tartışılan bir konu olmuştur. Onbir yıllık ilk ve orta eğitim sürecini tamamladıktan sonra, ge-

leceğe dönük mesleklerini seçme durumunda olan gençlerin bu seçimlerini yetenek ve eğilimlerine uygun olarak yaptıklarını söylemek de zordur. Ancak bu konuda "gençlerin" yardımı muhtaç oldukları da bir gerçektir (2). Türkiye'de orta eğitim sistemi, gençleri bir meslek seçimine yönlendiremeyen, gelecekteki mesleklerini ve daha sonra da toplumsal konum ve işlevlerini kendi başlarına bilinçli olarak belirlemelerine olanak vermeyen bir eğitim sistemi olarak gözlenmektedir. Esas olarak ezberlere dayalı, tek tip insan yetiştirmeye yönelik, öğrencilerin beceri ve yetenek, istek ve eğilimlerini dikkate almadan hazırlanmış bir eğitim sistemidir. Bunun sonucunda orta eğitimlerini tamamlayan gençler, üniversite sınavlarına yalnızca belli bir puanı tutturmak ve toplumda en çok rağbet gören mesleklere girmek için bilinçsizce hazırlanmaktadırlar. Böylece öğrenciler, belki de, istemedikleri, kişilikleri ve becerileri ile bağdaşmayan meslek dallarını seçmektedirler.

Hükümetlerin politik görüşlerine göre de değiştirilen müfredat programlarını giderek daha dar ve basmakalıp bir biçimde düzenlenmektedir. Örneğin, 1980 öncesi eğitim programları içinde yer alan matematik, fen bilimleri, yabancı dil gibi temel derslerden olan sosyoloji, mantık, felsefe ders saatlerinin giderek azaltılmış ve tamamen kaldırılmış olduğu görülmektedir. Oysa, yukarıda sözü edilen dersler öğrencinin hayata bakış açısını değiştiren, düşünmeyi öğreten, yetenek ve eğilimlerini ortaya çıkararak geliştirip zenginleştiren, kısaca kendi karar verebilme yeteneğine sahip, fikirlerini rahatça aktarıp tartışabilen, bilinçli bireyler yetiştirilmesi için çok önemli disiplinleri oluşturmaktadır. Bu derslerin yanı sıra öğrencilere meslekleri tanıtıcı ve öğretici rehberlik dersleri de onların ileride meslek seçimlerini olumlu yönde etkileyebilecek yardımcı disiplinlerdir. Örneğin, MSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ne kayıtlı öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun bu mesleği neden seçtiği ve planlama kavramının ne olduğu konusunda fikir sahibi olmadığı, yapılan araştırma sonucu, görülmüştür. Bu öğrencilerin büyük bir çoğunluğu yaşadığı kenti bile tanımamakta, çevresini algılama ve gözleme, düşüncelerini açık bir şekilde aktarma yetkesine sahip görünmemektedir ki böyle bir durum hem öğretim üyesi hem de öğrenciler için cesitli sorunlar yaratmaktadır (3).

Her ne kadar 14 Haziran 1973 'de kabul edilen 1739 sayılı Mili Eğitim Temel Kanunu 'nun 6. maddesinde, "fertil, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda, çeşitli programlarla veya okullara yönlendirilerek yetiştirilirler; Millî Eğitim Sistemi, her bakımdan,

bu yönelmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir", "yönetmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metodlarından yararlanılır" (4) denilmekte ise de, ortaöğretimde rehberlik hizmetlerinin yeterince yerine getirilmemesi, üniversite öğretiminde hangi dalın seçiminin yapılacağı, ailenin ve öğrencinin salt istekleri doğrultusunda olmaktadır. Türkiye'de aile ve birey, meslek seçiminde oldukça bilinçli olsa dahi, öğretim kurumlarının amaç ve işlevi tam olarak belirlenmediği için, bilgi ve beceriye dayalı tercih, gerçek tercih olmabilmektedir. Örneğin, şehir ve bölge planlama bölümünde mevcut ekonomik ve politik sistem içinde topluma hangi özelliklere sahip insan yetiştirilmesinin amaçlandığının belirtilmemiş olması, meslek seçimini bilinçli şekilde yapmak isteyenlerin neden yönlendirilememiş olduğunu göstermektedir. İşte bunun için üniversiteler programlarında bunları açıkça belirtmelidirler. Böylece, bir bölümün amaç ve hedefleri doğrultusunda, öğrenci seçim yapabilir ve devinsel, bilişsel ve duyuşsal amaçlardan bir veya birkaçı için seçme konusu gündeme gelmiş olur (5). Dolayısıyla, bu öğretim programının başarıya ulaşabilmesi için aile ve adayın bilinçlenmesinin yanısıra o öğretim kurumunun açık seçik amaç ve işlevinin belirlenmesi de gerekmektedir. Bugün Türkiye'de Öğrenci Yerleştirme Sınavı sonucu gelenlerin çoğunlukla istekleri dışında bir uğraş alanı içinde yer aldıkları yadsınamayacak bir gerçektir. Bu konuda TMMOB Şehir Planlama Mimar ve Mühendisleri Odası, 1984 yılında 538 üyesi ile bir anket yapmıştır (6). Anket sonuçlarını yanıtlayan plancıların yanısından biraz çoğu (% 53) şehir planlama eğitimini seçerken eğilimlerini dikkate aldıklarını ve meslek hakkında biraz bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Yarıya yakın bir bölümü (% 44) ise bu seçimi meslekler hakkında hiç bilgi olmaksızın yaptıklarını veya çevrelerinin etkisi altında kalarak gerçekleştirdiklerini ya da bir seçim yapmayı rastlantıya bıraktıklarını söylemektedirler. Şehir plancılarının % 3'ünü oluşturan bir grup ise hem kendi eğilimlerini dikkate alarak biraz bilgi sahibi olduklarını hem de çevrenin etkisi altında kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmadan elde edilen bilgiye göre, öğrencilerin yaşamlarındaki en önemli kararlardan birini pek de bilinçli olarak vermedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu gerçeğin, şehir planlama dalına mı özgü olduğu, yoksa daha yaygın bir sorundan mı kaynaklandığı, seçimin nasıl yapıldığına bağlıdır. Türkiye'de uygulanan ve özellikle, son yıllarda öğrenciden yirmiye yakın tercih isteyen üniversite seçme sınavı gerçeği toplumda iyi bilinen ve yüksek oranda tercih edilen otuzbeş meslek dalı dışında pek çok meslek dalı için durumun aynı olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Gerçekten de MSÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğrencilerinin ÖSYS tercihlerine göre dağılımlarına bakıldığında; (Tablo: 1.01)

TABLO:1.01. MSÜ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ÖĞRENCİLERİNİN ÖSYS TERCİHLERİNE GÖRE DAĞILIMI

YIL	ÖĞRENCİ SAYISI	1-5 %		6-10 %		11-15 %		16 %	
1985	21	4	19	6	28	9	43	2	10
1986	27	2	7	10	37	10	37	5	19
1987	27	3	11	4	15	16	59	4	15
1988	27	3	11	13	48	8	30	3	11
1989	32	7	18	11	38	12	44	-	-
TOP.	134	19	14	44	33	55	41	14	12

1985-1989 eğitim yılları arasında, 1.-5. sıradaki tercih sıralamasının % 14 gibi düşük bir oran olduğu, 6.-10. sıradaki tercihlerin % 33, 11.-15. sıradaki tercihlerin % 41 ve 16.'dan sonraki tercih sıralamasının da %12'lik bir oran oluşturduğu görülmektedir. Buradan da anlaşılabileceği gibi, öğrencilerin, sunulan yirmi tercih sıralamasında, şehir planlama eğitimi ilk on tercihlerinden sonra düşünmekte oldukları sonucu çıkmaktadır. MSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne özgü olarak sergilenen bu tablo, 1984 yılında TMMOB'nin yaptığı anket sonuçlarını da doğrulamaktadır.

Bilindiği gibi, üniversite eğitiminde yabancı dil bilgisinin önemi yadsınmayacak bir gerçektir. Dolayısıyla planlama eğitiminde de gerek literatür izleme gerek dünya ile bağları güçlendirme yönünden yabancı dil bilgisinin gerekliliği kaçınılmazdır. Örneğin MSÜ ŞBP Bölümü'nde yabancı dil ayırımına ve düzeylerine yönelik yapılan araştırmada (Tablo: 1.02, Tablo: 1.03) öğrencilerin % 70 gibi çok büyük oranda yabancı dili çok az ya da hiç bilmedikleri, % 15 oranında orta düzeyde, kalan % 15'nin iyi düzeyde bildiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuncu grubun aynı zamanda Anadolu Liseleri'nden gelen öğrenciler olduğu görülmektedir. Söz konusu araştırmada MSÜ ŞBP Bölümü'ne gelen öğrenci kitlesinin geldikleri liseler ve yıllara göre dağılımları ise Tablo: 1.04' de verilmektedir.

TABLO:1.02. MSÜ. ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ÖĞRENCİLERİNİN
YABANCI DİLLERİNE GÖRE DAĞILIMI (*)

YIL	ÖĞRENCİ SAYISI	İNGİLİZCE %	ALMANCA %	FRANSIZCA %
1985	21	18	86	1
1986	27	23	85	3
1987	27	22	81	5
1988	27	21	81	1
1989	32	23	74	6
TOP	134	107	80	16

(*) Yabancı uyruklu öğrenciler hesaplama dışıdır.

TABLO:1.03. MSÜ. ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ÖĞRENCİLERİNİN
YABANCI DİL DÜZEYLERİNE GÖRE DAĞILIMI

YIL	ÖĞRENCİ SAYISI	İYİ %	ORTA %	ZAYIF %
1985	21	1	5	6
1986	27	8	30	4
1987	27	2	7	2
1988	27	4	15	6
1989	32	5	16	2
TOP	134	20	15	20

TABLO:1.04. MSÜ. ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ÖĞRENCİLERİNİN
GELDİKLERİ LİSELERE VE YILLARA GÖRE DAĞILIMI

YIL	KLASİK LİSE %	ANADOLU LİSESİ %	END. MESL. LİSESİ %	YABANCI UYRUKLU %	DİĞER
1983	57	21	14	-	7
1984	86	7	7	-	-
1985	82	4	4	8	-
1986	63	29	8	-	-
1987	96	4	-	-	-
1988	72	17	4	7	-
1989	78	19	-	3	-
T.ORT.	77	15	4	3	1

II.2. PLANLAMA EĞİTİMİ

Giriş bölümünde belirtildiği gibi, genel anlamda planlama modern toplumlarda yaşama ve üretim düzenini en iyiye ulaştırma gereksinimine yanıt veren bir karar verme sürecidir. Yani kentin toplumun istek ve gereksinimlerine uygun biçimde kullanılması amacıyla çevrenin düzenlenmesi için yapılan bir kamu hizmetidir. Kent planlama eğitiminin doğuş nedeni fiziksel ve sosyal sorunlardır. Uzun yıllar bu eğitim tartışılmış fakat henüz gereği şekilde çözümlenememiştir çünkü:

1. Planlama eğitimi henüz istenilen düzeye ulaşamamış,
2. Planlama ile ilişkili kurumlar planlama anlayışına ve gerekli teknik kadroya sahip olmamış,
3. Ülke kalkınma politikalarında kentleşme eylemi net olarak yer almamış ve uygulamaya geçirilememiştir.

Bildirinin bu bölümünde, genel olarak, planlama eğitimi süreci Türkiye'de bu disiplinde eğitim veren altı üniversitedeki bölümler incelenerek ortaya konmaya çalışılmıştır. Eğitimde niteliksel farklılaşmanın olup olmadığına tartışmaya açılması amacıyla yapılmış olan bu araştırmada, bölümlerin eğitim programlarındaki derslerin gruplandırılması şu şekilde yapılmıştır (Tablo:1.05):

A. Planlamayı doğrudan destekleyen dersler:

- A1. Fiziki planlamaya yönelik uygulama ağırlıklı dersler
- A2. Planlama sürecini doğrudan etkileyen kuramsal dersler
- A3. Uzmanlık alanında planlamaya yönelik dersler
- A4. Proje

B. Planlama sürecine etki eden yardımcı dersler:

- B1. Teknik ağırlıklı dersler
- B2. Tasarım ağırlıklı dersler
- B3. Sosyal içerikli dersler

C. YÖK 'ün belirlediği, üniversite bazında kararlaştırılan, ortak zorunlu dersler.

Bu ana ayırım esas alınarak, ders guruplandırılması ise şöyledir:

A. PLANLAMAYI DOĞRUDAN DESTEKLEYEN DERSLER

A1. FİZİKİ PLANLAMAYA YÖNELİK UYGULAMA AĞIRLIKLIL DERSLER

.Koruma _____
 .Mekan _____ ile ilgili dersler
 .Ekosistem _____

A2. PLANLAMA SÜRECİNİ DOĞRUDAN ETKİLEYEN KURAMSAL DERSLER

.Kuramlar _____
 .Teknikler _____ ile ilgili dersler
 .Yöntemler _____

A3. UZMANLIK ALANINDA PLANLAMAYA YÖNELİK DERSLER

.Koruma _____
 .Kentsel Tasarım _____ ile ilgili dersler
 .Ulaşım _____
 .Peyzaj _____

A4. SENTEZ

.Proje

B. PLANLAMA SÜRECİNE ETKİ EDEN YARDIMCI DERSLER

B1. TEKNİK AĞIRLIKLIL DERSLER

.Ölçme _____
 .Matematiksel _____ ile ilgili dersler
 gösterimler _____

B2. TASARIM AĞIRLIKLIL DERSLER

.Mimari mekan oluşturma
 .Tasarım ve çizim _____ ile ilgili dersler
 tekniğini geliştirme _____

B3. SOSYAL AĞIRLIKLIL DERSLER

.Coğrafya _____
 .Sosyoloji _____
 .Antropoloji _____
 .Hukuk _____ gibi dersler
 .Ekonomi _____
 .Yönetim _____

C. YÖK'ÜN BELİRLEDİĞİ ÜNİVERSİTE BAZINDA KARARLAŞTIRILAN ORTAK ZORUNLU DERSLER

.Yabancı Dil _____
 .Beden Eğitimi _____ gibi dersler
 .Güzel Sanatlar _____

Ekli tablo ve grafiklerin (Tablo 1.05,1.06,1.07- Grafik 1.01,1.02,1.03) incelenmesinden ortaya çıkan bulgular aşağıdaki şekilde belirlenebilir:

- Planlamayı doğrudan destekleyen dersler grubunda aşağıda belirtilen ve Tablo: 1.05'de A1 olarak gösterilen "fiziki planlamaya yönelik uygulama ağırlıklı dersler"de en çok %9 ve en az %1 oran farklılığı görülmektedir (ODTÜ %9, MSÜ %8, İTÜ %6, YÜ %5.6, GÜ %4, DEÜ %2). Oysa YÖK şablon programından çıkan değer %6 olarak belirlemektedir.
- Tablo: 1.05'de A2 olarak belirlenen "planlama sürecini doğrudan etkileyen kuramsal dersler"de en çok %10, en az %1.4 oran farklılığı görülmektedir (YÜ %10, DEÜ %7.4, İTÜ %7.7, ODTÜ %4.6, MSÜ %4, GÜ %1.4). Oysa YÖK şablon programından çıkan değer %7'dir.
- Tablo: 1.05'de A3 olarak belirlenen, "uzmanlaşmaya yönelik dersler" grubunda en çok %25.5 en az %9 oran farklılığı görülmektedir (İTÜ %25.5, GÜ %21, ODTÜ %16.8, DEÜ %16, YÜ %14, MSÜ %9) Oysa YÖK şablon programından çıkan değer %2'dir.
- Tablo: 1.05 'de A4 olarak belirlenen sentez gücüne dayanan "proje" dersinde en çok %45, en az %18.5 oran farklılığı görülmektedir (ODTÜ %45, DEÜ %33.8, GÜ %30.6, MSÜ %25, YÜ %23.4, İTÜ %18.5). Oysa YÖK şablon programından çıkan değer %22'dir.

Benzer sıralama planlama sürecine etki eden yardımcı dersler grubu için aşağıdaki şekilde yapılabilir.

- Tablo: 1.05'de B1 olarak belirlenen "teknik ağırlıklı dersler"de en çok %14.8, en az %8 oran farklılığı görülmektedir (YÜ %14.8, İTÜ %13, ODTÜ %12.8, DEÜ %12.8, MSÜ %10, GÜ %8). Oysa YÖK şablon programından çıkan değer %10'dur.
- Tablo: 1.05'de B2 olarak belirlenen "tasarım ağırlıklı dersler" de en çok %7 en az %1 oran farklılığı görülmektedir (İTÜ %7, GÜ %4, MSÜ %4, ODTÜ %3.7, YÜ %2.2, DEÜ %1). Oysa YÖK şablon programından çıkan değer %3'dür.
- Tablo: 1.05'de B3 olarak belirlenen "sosyal ağırlıklı dersler" de en çok %10 en az %4 oran farklılığı görülmektedir (İTÜ %10, ODTÜ %8.1, MSÜ %7, YÜ %6, GÜ %5, DEÜ %4). Oysa YÖK şablon programından çıkan değer %7'dir.
- Tablo: 1.05'de YÖK'ün belirlediği üniversiteler bazında kararlaştırılan ortak zorunlu derslerin, üniversitelerin belirlediği biçiminde en çok %26, en az %13 oran farklılığı görülmektedir (GÜ %26, MSÜ %24, YÜ %24, DEÜ %24, İTÜ %13) Oysa YÖK zorunlu olarak 89 saat serbest ders saati belirlemiştir ve yorum üniversitelere bırakılmıştır. Programlar arasın-

daki farklılık büyük ölçüde bu değerden kaynaklanmaktadır.

- Tablo: 1.06'da planlama ağırlıklı derslerin üniversitelere göre ağırlıklı sıralaması şöyledir: ODTÜ %37, İTÜ %32, YÜ %30, DEÜ %28, MSÜ %24, GÜ %22.

- Tablo: 1.06'de tasarım ağırlıklı dersler grubunda üniversitelere göre ağırlıklı sıralama şöyledir: MSÜ %13, İTÜ %8, GÜ %7, ODTÜ %7, YÜ %5, DEÜ %3.

- Tablo: 1.06'da matematik ağırlıklı dersler grubunda üniversitelere göre ağırlıklı sıralama şöyledir: YÜ %11, ODTÜ %10, MSÜ %8, DEÜ %6, GÜ %6, İTÜ %5.

- Tablo: 1.06'da proje derslerinin üniversitelere göre ağırlıklı sıralaması şöyledir: ODTÜ %45, DEÜ %34, GÜ %30, MSÜ %28, YÜ %23, İTÜ %19. (Tablo: 1.07 ve Grafik: 1.03'de de proje derslerinin üniversiteler bazında sınıflara göre dağılımı görülmektedir.)

- Tablo: 1.06'da seçmeli dersler grubunun ağırlıklı sıralaması şöyledir: İTÜ %13, GÜ %7, DEÜ %6, YÜ %6, MSÜ %2. (Not: ODTÜ için seçmeli dersler sıralamaya konmamıştır.)

- Tablo: 1.06'da "diğerleri" olarak belirtilen ve YÖK tarafından zorunlu ders saatleri olarak uygulattırılan Yabancı Dil, Türkçe, Güzel Sanatlar derslerinin üniversitelere göre ağırlıklı sıralaması şöyledir: GÜ %28, YÜ%25, MSÜ %23, DEÜ %23, İTÜ %23, ODTÜ %1.

Türkiye'deki altı üniversitenin şehir ve bölge planlama bölümlerindeki eğitimin mevcut yapısı ve niteliği üzerine yapılan bu araştırmaya eğitim koşulları ve maddi olanaklarla ilgili incelemelerin de eklenmesi gereklidir. Özellikle MSÜ'de koşulların yetersizliğini,

(Tablo 1.08-Grafik 1.04)

1. Mekansal yetersizlikler,
2. Öğrenci ve eğitici arasındaki oransal dengesizlik ve
3. Eğitimdeki bilimsel basılı kaynak yetersizliği ve elde edilmesindeki olanaksızlıklar,
4. Eğitimde gerekli teknik araç ve gereçlerin eksikliği ve edinilmesindeki olanaksızlıklar

olarak belirtmek mümkündür.

Grafik 1.04'de gözlendiği gibi, öğrenci başına 1.sınıfta 1.8m²., 2.sınıfta 2.3m²., 3.sınıfta 2.8m²., 4.sınıfta 2.3m² düştüğü görülmektedir.

Tablo 1.10. Üniversitelerin Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinde Yer Alan Dersler (1)

	PLANLAMAYI ÖĞRETMEN DERSLERİ				PLANLAMA SÜRECİNE EKİ İKİN YARDIMCI DERSLER				Yer'in bağırladit- Şi Üniversite ba- zında karışıcı- toplama ortak ders.								
	A1	A2	A3	A4	B1	B2	B3	B4									
	Fazla Plan- laraya İyem- lik uygulan- ma dersi Saati	Planlama ar- tırma ve yeni kuram- lar dersi Saati	Özellikle genel planlamaya yönelik dersler Saati	Sentez (Proje) Saati	Terim Saati	Tasarım Saati	Sosyal Saati	Yer'in bağırladit- Şi Üniversite ba- zında karışıcı- toplama ortak ders.									
DÖZÜ EYL. ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ	3	1	12	7 ⁴	38	16	34	33 ⁸	32	12 ⁸	3	1	10	4	58	24	243
GAMİ ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ	12	4	4	1 ⁴	58	21	86	30 ⁶	23	8	11	4	14	5	72	26	280
İST. TERİM ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ	12	6	14	7	50	25 ⁵	36	18 ⁵	26	13	14	7	20	10	26	13	198
MİNGİR ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ	16	6	8	4	18	9	68	25	19	10	8	4	13	7	48	24	198
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ	3	5 ⁶	3	10	32	14	53	23 ⁴	34	14 ⁸	5	2 ²	13	6	56	24	229
ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ	30	9	15	4 ⁶	54	16 ⁸	144	45	41	12 ⁸	12	3 ⁷	24	8 ¹	**	-	320
YUNUS EMRE ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ	12	6	14	7	4	2	46	22	22	10	7	3	14	7	-	-	208

(6 Eylül 1982)

SERBESTİ
89 43

TABLO 1.06 : UNIVERSİTELERİN ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMLERİNİN DERS SAATLERİ VE YÜZDELERİ

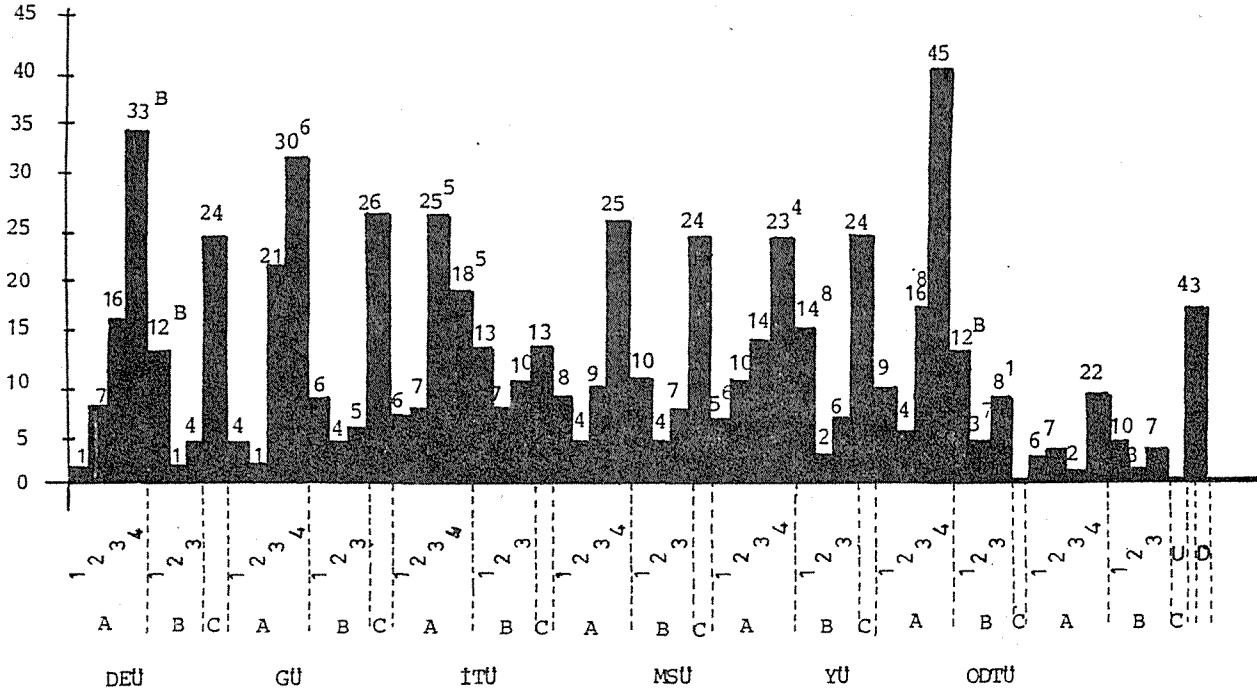
UNİVERSİTELER	PLANLAMA		TASARIM		MİMARLIK		PROJE		SEKEMELİ		TOPLAM		
	SAAT	%	SAAT	%	SAAT	%	SAAT	%	SAAT	%	SAAT	%	
1 DOKUZ EKİMLİ UNİVERSİTESİ	69	28	7	3	14	6	84	34	16	6	58	23	248
2 GAZİ UNİVERSİTESİ	65	22	21	7	17	6	86	30	20	7	80	28	289
3 İSTANBUL TEKNİK UNİVERSİTESİ	80	32	20	8	12	5	46	19	32	13	56	23	246
4 MİHAR SİMAN UNİVERSİTESİ	60	24	32	13	21	8	68	28	6	2	60	23	247
5 GEMERDÜZ TEKNİK UNİVERSİTESİ	120	37	21	7	32	10	144	45	-	-	3	1	320
6 YILDIZ UNİVERSİTESİ	68	30	12	5	25	11	63	23	14	6	56	25	320
7 YÜK TARAFLINDAN BELİRLENEN ZORUNLU DERS SAATLERİ (YAPANCI DİL, ANADOLU İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ, TÜRK DİLİ VB.) LERİ İÇİN BELİRLEDİĞİ PROGRAM	44	21	7	3	22	11	46	22	-	-	SERBEST SAAT 43 89		208

* YÜK TARAFLINDAN BELİRLENEN ZORUNLU DERS SAATLERİ (YAPANCI DİL, ANADOLU İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ, TÜRK DİLİ VB.)
NOT: SEKEMELİ DERSLERİN NİTELİĞİ PLANLAMA, TASARIM, MİMARLIK VE MÜHÜR İŞLERİ İÇİN BELİRLEDİĞİ PROGRAM İÇİN BELİRLEDİĞİ
PROGRAM

TABLO 1.07: TÜRKİYE'DE KENT PLANLAMA EĞİTİMİ VEREN UNIVERSİTELERİN TOPLAM DERS SAATLERİ İÇİNDE SÖMESTRİLERE GÖRE PROJE DAĞILIMI

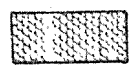
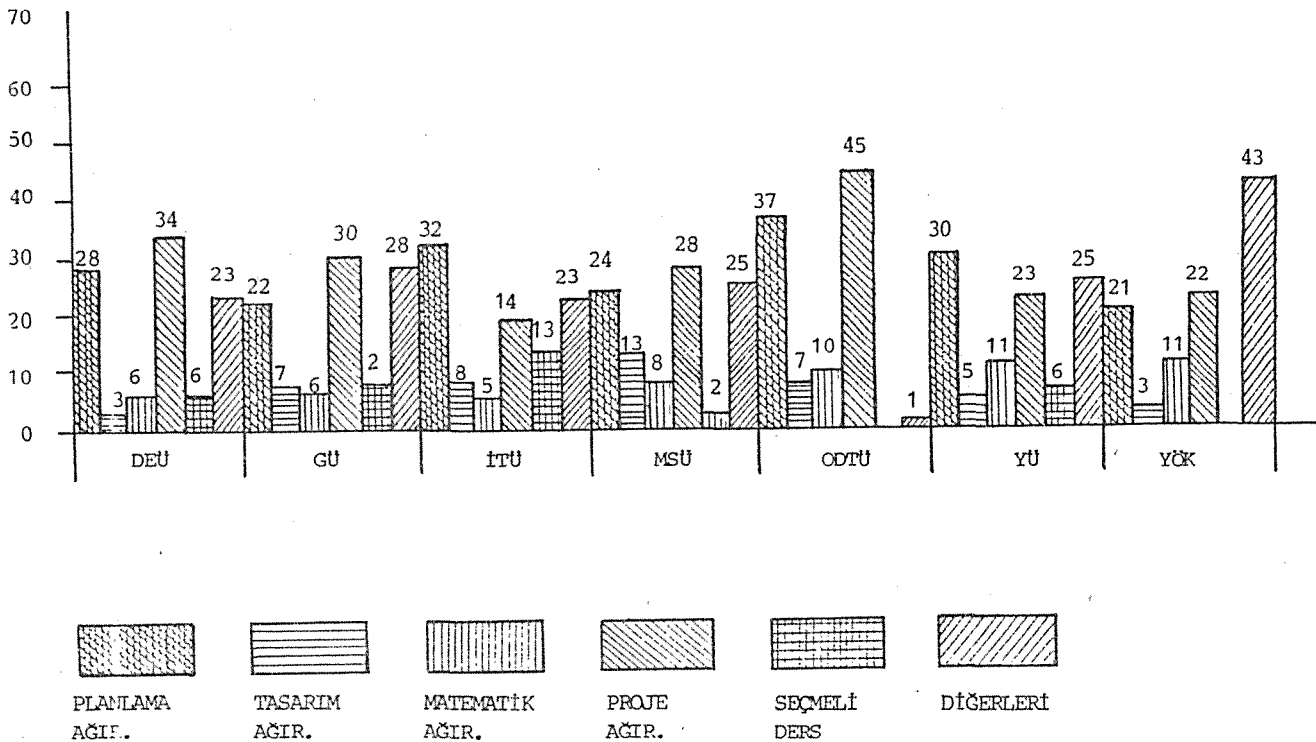
UNİVERSİTESİ	PROJE SAATLERİ Teo/S Uyg/S	I		II		III		IV		TOPLAM DERS saatlerindeki %		TOPLAM			
		Teo	Uyg	Teo	Uyg	Teo	Uyg	Teo	Uyg	Teo	Uyg				
DOKUZ EKİMLİ	14	70	34	4	20	4	16	4	16	2	18	157	91	9	77
	84										248				
GAZİ ÜNİV.	22	64	30	4	10	6	18	6	18	6	18	176	113	12	56
	86										289				
İ.T.Ü.	11	25	18	2	6	3	7	4	8	2	4	141	55	8	46
	36										196				
M.S.Ü.	2	66	28	2	14	-	16	-	16	20	142	105	14	63	
	68										247				
O.D.T.Ü.	144			45		11		11		11		320			
	144														
YILDIZ	17	36	23	3	10	4	8	4	8	6	10	167	61	10	59
	53										228				
YÜK TARAFLINDAN BELİRLENEN ZORUNLU DERS SAATLERİ (YAPANCI DİL, ANADOLU İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ, TÜRK DİLİ VB.) İÇİN BELİRLEDİĞİ PROGRAM (6 Eylül 1982)	1	52	25	1	12	0	12	0	12	0	16	43	76	2	68
	53										89				
											SERBEST SAAT TOPLAM 208				

GRAFİK 1.01: TÜRKİYE'DE KENT PLANLAMA EĞİTİMİ VEREN ÜNİVERSİTELERDEKİ DERSLERİN NİTELİKSEL GRUPLANDIRMASI

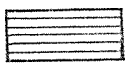

MSÜ-ŞİNANKUL

GRAFİK 1.02: TÜRKİYE'DE KENT PLANLAMA EĞİTİMİ VEREN 6 ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNİN NİTELİĞİ

PLANLAMA
AĞIR.

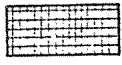
TASARIM
AĞIR.

MATEMATİK
AĞIR.

PROJE
AĞIR.

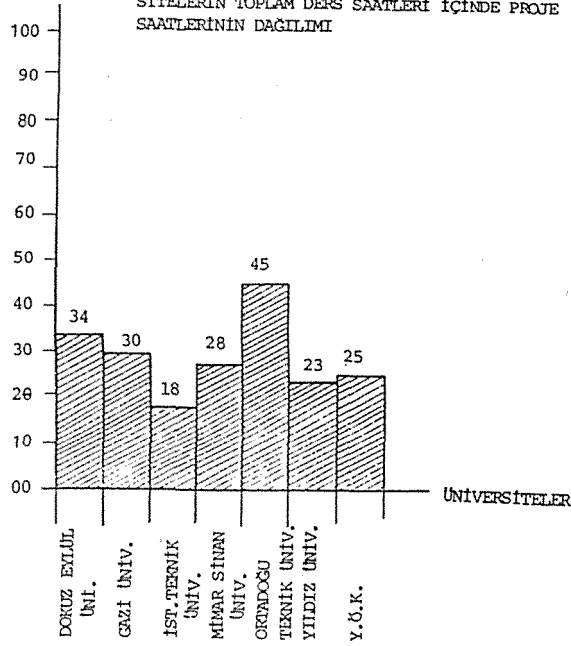
SEÇMELİ
DERS

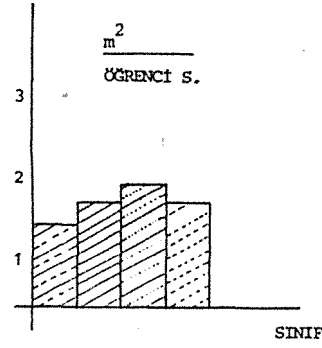
DİĞERLERİ

PLANLAMA VE PLANLAMA EĞİTİMİ ÜZERİNE

GRAFİK 1.03: TÜRKİYE'DE KENT PLANLAMA EĞİTİMİ VEREN ÜNİVERSİTELERİN TOPLAM DERS SAATLERİ İÇİNDE PROJE SAATLERİNİN DAĞILIMI

GRAFİK 1.04: SINIFLARA GÖRE ÖĞRENCİ BAŞINA DÜŞEN MEKAN BÜYÜKLÜKLERİ

TABLO 1.08 : M.S.U. MİMARLIK FAKÜLTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ LİSANS EĞİTİMİNE İLİŞKİN BAZI SAYISAL DEĞERLER

SINIF	Öğrenci Sayısı	Dersane m ²	Öğr. m ²	Prof. Sayısı	Doç. Sayısı	Y.Doç. Sayısı	Uzman Sayısı	Diş.Gel. Üç.El. Sayısı	Arş.Gör. Sayısı	Top.Üç. Sayısı	Öğrenci Prof.	Öğrenci Doc.	Öğrenci Y.Doç.	Öğrenci Uzman	Öğrenci Diş.	Öğrenci Arş.
1.SINIF	31	57	18	3	4	2	1	1	7	18	10	8	16	31	31	4
2.SINIF	33	75	2.3	9	3	3	-	3	7	25	4	11	11	-	11	5
3.SINIF	22	58	2.6	6	1	2	1	3	5	18	4	22	11	22	7	4
4.SINIF	22	50	2.3	5	1	1	2	3	5	17	4	22	22	11	7	4

Bölüm Sonucu

Bu bölümde, daha önce belirtilen ders gruplandırmasına bağlı olarak, incelenen altı üniversitenin şehir ve bölge planlama bölümlerindeki ders programları eleştirilerek sonuçları ortaya konmaya çalışılmıştır. Aynı ölçütler doğrultusunda yapılan sınıflandırma sonucu üniversitelerin şehircilik bölümleri arasında farklılaşmanın olduğu görülmüştür. YÖK'ün belirlediği programda 89 saat gibi oldukça fazla önerilen serbest ders programını üniversiteler doğal olarak farklı biçimlerde kullanmışlardır. Büyük ölçüde altı üniversite arasındaki farklılık bu nedenden dolayıdır.

Disiplinlerarası çalışmayı gerektiren şehircilik alanında, farklı ihtisas dallarına göre oluşmuş kadro nedeniyle, müfredat programlarında da farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda bazı üniversitelerde fiziki planlama ağırlıklı bir eğitim ön plandadır. Ayrıca üniversiteler arası fiziki mekan farklılıkları eğitimde etkili rol oynayabilmektedir.

II.3. PLANLAMA EĞİTİMİ SONRASI DURUM

Türkiye'de hızlı kentleşme olgusu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sosyal dönüşüm ortamında plan faktörü ve plancı, uygulama araçlarının eksikliği ve etkisizliği nedeniyle, etkin ve yönlendirici bir güç oluşturmakta, planlama örgütleri ise sınırlı uygulamalar düzeyinde sorunlara cevap arar özellik göstermektedirler. Pek çok diğer disiplinle ilişkili, politika ile iç içe, toplumun her kesimini etkileyebilecek şehircilik disiplininin üyelerinin ülkemizde yaşanan geçiş dönemi sancılarını meslekte de yaşamaları doğaldır.

Plancının eğitimi sonrası meslek yaşamında karşılaştığı sorunları irdelemeden önce konuya sayısal veriler açısından bakmak gerekecektir. Halen Türkiye'de altı üniversite bünyesinde bulunan şehir ve bölge planlama bölümlerinden bugüne kadar (1989 yılı olarak) toplam 1137 öğrencinin mezun olduğu saptanmıştır. Bu öğrencilerin 763'ü ODTÜ'nden, 144'ü YÜ'nden, 119'u DEÜ'nden, 58'i MSÜ'nden, 58'i İTÜ'den, 55'i GÜ'nden lisans eğitimlerini tamamlayarak mezun olmuşlardır. Tüm öğrencilerin 58'i yabancı uyrukludur. Buna göre bugüne kadar yetişen plancıların %61.83'ü ODTÜ çikışlıdır. Planlama eğitiminde en eski eğitim kurumu olması nedeniyle ODTÜ'nün bu oranda mezun vermiş olması doğaldır (Tablo: 1.09).

TABLO:1.09: TÜRKİYE'DE ŞEHİR PLANCILARININ DİPLOMA SEVİYELERİNE GÖRE DAĞILIMI (1989 yılı)

OKUL ADI	LİSANS SAYISI	%	Y. LİSANS SAYISI	%	DOKTORA SAYISI	%	TOPLAM
MSÜ	58	5.10	22	15.58	5	-	85
DEÜ	119	10.47	1	0.48	3	-	123
GÜ	55	4.84	1	0.48	3	-	59
YÜ	144	12.66	14*	*	*	*	158
İTÜ	58	5.10	11	5.29	11	-	80
ODTÜ	703	61.83	173	83.17	2	-	878
TOPLAM	1137	100.00	222	100.00	26	100.00	1385

(*) Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü'nden lisansüstü mezun rakamları alınamamıştır.

Kaynak: Tabloda adları geçen altı üniversitenin Şehir ve Bölge Planlama Bölümleri ve aynı üniversitelere bağlı Fen Bilimleri Enstitülerinin dökümanları.

Lisans eğitimini Şehir ve Bölge Planlama eğitim programı veya başka disiplinlerde bitirmiş olan plancılardan toplam 222'si lisansüstü diplomalı, 26'sı doktoralıdır. Böylece sonuçta altı üniversiteden mezun 1385 Şehir Plancısı bulunduğu görülmektedir.

Ayrıca yurtdışı üniversitelerde diploma almış şehir plancıları ve Türkiye'de plancı karnesiyle çalışan fakat planlama eğitimi görmemiş olanlar da bulunmaktadır. Bu grupta 12 yıl planlama çalışması yapmış olan mimarlar ya da şehircilik eğitimi veren bir kurumda en az 2 yıl çalışan öğretim elemanları yer almaktadır.

Türkiye'de üç büyük metropol kentin büyükşehir belediyelerinde istihdam edilen şehir plancıları İstanbul'da 50, Ankara'da 43 ve İzmir'de 20 olmak üzere yaklaşık 100 civarındadır. Diğer kentlerin belediyelerinde görev yapan 30 şehir plancısıyla bu rakam yaklaşık 150'ye varmaktadır.

Yukarıdaki bilgilerin yanı sıra, Türkiye'de yerel yönetim birimlerinden başka planlama çalışması yaptıran ve onaylayan bazı kurumlar da mevcuttur. Buna şehir planlama ile dolaylı ya da dolaysız ilişkili Bakanlık birimleri, İller Bankası örnek olarak verilebilir. Söz konusu birimlerde de yaklaşık olarak 150 şehir plancısının çalıştığı tespit edilmiştir. (Tablo: 1.10)

TABLO:1. 10:TÜRKİYE'DE RESMİ SEKTÖRDE ÇALIŞAN ŞEHİR PLANCILARI DAĞILIMI

MERKEZİ YÖNETİM BİRİMLERİ		YEREL YÖNETİM BİRİMLERİ					
Sayı	%	Top S.		3 Anakent Top.		Diğer İller	
		Top S.	%	Sayı	%	Sayı	%
150	51.20	143	48.80	113	79.02	30	20.98

Kaynak: Bilgiler ilgili kurumlardan görüşme yoluyla elde edilmiştir.

Bunların dışında şehir planlama ve mimarlık bürolarında yaklaşık 300 plancı çalıştığı hesap edilmiştir. Böylece şehir plancısı olarak çalışan meslek sahiplerinin toplamı yaklaşık 600'dür. Bu da toplam yaklaşık 1300 mezunun %46.13'ünü oluşturmaktadır.

1976 yılında yapılan bir araştırma, plancıların durumlarına ilişkin birtakım bulguları ortaya koymasına karşılık, plancıların mesleki yaşamlarındaki uygulamalarda karşılaştıkları zorlukları dikkate almamıştır (7).

Türkiye'de planlama hizmetlerinin büyük bir kısmı kamu kesiminde sürdürülmektedir. Planlama ile ilgili hizmet ülkemizde üç kesimde incelenebilir (8):

1. Planlama üretim sürecini yönetenler,
 2. Araştırma ve tasarım yapanlar,
 3. Planlama-uygulama sürecini denetleme düzeni içinde görev yapanlar.
- Bugün, planlama eğitimi görenlerinin pek azı (1) kümesi içindedir, (2) kümesinde artan bir oranda planlama eğitimi görenler görev yapmaktadır, (3) kümesinde ise mimar kökenlilerin sayıca çokluğu belirgindir.

Planlama alanındaki çalışmaların niteliği ve planlama hizmet üretimini genel anlamda gözledikten sonra, kısaca planlama sürecinin eğitim sonrasında plancıya yansıyan sorunları üç ana başlık altında incelenebilir:

1. Planlama sistematiği sorunları: Bu gruptaki sorunlar olarak planlama sürecinin bütün boyutlarının çağdaş değerlerle tanımlanamaması, plan kademelerinden gelen genel yanlışlar, eğitimin kuramsal yapısının uygulamaya olan bağlantı becerisinin plancının deneyim azlığı nedeniyle geliştirilmemiş olması, bürokratik yapının yasa yönetmelik düzeni içinde plan motivasyonuna hakim olamaması gibi nedenler söylenebilir.
2. Plancı, yaptırıcı, uygulayıcı sorunları: Bu gruptaki sorunlar bürokrasi- de imar yasa ve yönetmeliklerine bağımlı çalışan, gerek bürokrasinin yapısından kaynaklanan gerek yorum ve anlayışlardan doğan ve gerekse teknik ve finansman yetersizliğinden ileri gelen ve planları etkisizleştiren sorunlar olarak belirlenebilir.

3. Kullanıcı sorunları: Üçüncü grup sorunlar ise plan yapım ve uygulama sürecinde kullanıcının katılımının yetersizliğidir. Ayrıca planın bir iletişim aracı olmaması, planın spekülasyon aracı olarak kullanılması gibi hususlara da bu grupta değinilebilir.

III. SONUCA İLİŞKİN SAPTAMALAR VE DÜŞÜNCELER

Bu bildiri ile, şehircilik bölümüne gelen öğrencilerin bu bölümü çok fazla bilinçli biçimde seçmedikleri, tercihlerinde en az 6.tercihten sonra, çoğunlukla 15.tercihte seçme yoluna gittikleri, yabancı dil bilgisinden yoksun olarak geldikleri sonucu ortaya konmuştur. Öğrenci bilinçli bir seçim yapma gayretinde olsa dahi üniversitedeki bölümlerin kendi amaç ve fonksiyonlarını belirten tanıtıcı yayınları bulunmadığı da ayrı bir sorun olarak gündeme gelmiştir.

Bölümlerin ders programlarının karşılaştırılmasında farklı nitelikli eğitim verildiği, çoğunluğunun fiziksel planlama ağırlıklı konularda yoğunlaştığı görülmektedir. Üniversitelerde yeterli düzeyde araştırma yapma olanağı olmadığı gibi fiziksel mekan sorunları da vardır. Eğitim olanaksızlıklar nedeniyle yalnızca üniversite içinde devam etmektedir. Geziler, arazi çalışmalarına fazla ders saati ayrılamamaktadır. Öğrenci ve öğretim üyesi arasındaki oransal dengesizlik, eğitim için gerekli basılı kaynak yetersizliği eğitimin niteliği üzerinde rol oynamaktadır.

Mezuniyet sonrası eğitim üniversite ile iç içe devam etmemektedir. Dört yıllık eğitim sonrası hiçbir staj görmeden mesleği icra etme yoluna gidilmesi, değişik disiplinlerden gelenlerin (mimar, harita mühendisi, gibi) plancı olarak çalışması, eğitim sonrası başlıca sorunları oluşturmaktadır. Mesleki faaliyetinde plancı yapıcı, uygulayıcı olarak, toplumun örgütlenme ve yapısından kaynaklanan, son ürün olan fiziki planın uygulanmasında görev alamamak gibi sorunlarla karşılaşmaktadır.

Değişen dünya koşullarında (teknolojideki ilerlemeler, toplumların bilgi ve iletişim toplumları haline gelmeleri) şehircilik eğitiminde de insanları mutlu kılmak için öncelikle planlama eğitimi yoğunlaştırılmalıdır. Eğitim toplum sorunlarıyla iç içe araştırmalarla desteklenen biçime dönüşmelidir. Bu açıdan bakıldığında ülkede uygulanmakta olan planlama süreci gerçek anlamda hazırlıktan uygulamaya kadar bir süreç olarak revize edilmeli ve bunun sonuçları ürüne yönelik eğitim biçimine ve sistemine yansımalarıdır.

Şehircilik ve planlama eğitimi bir süreç olarak ele alındığında, eğitim ön-

cesi, eğitim dönemi ve eğitim sonrası olmak üzere incelendiği önceki bölümlerde, görülmektedir ki;

1. Şehircilik ve planlama öncesi eğitimde üniversiteye gelen öğrenci genelde yeterli düzeyde yetişmemiştir.
2. Şehircilik ve planlama öncesi eğitimde üniversiteye gelen öğrenci meslek seçimini bilinçli olarak yapmamıştır. Dolayısıyla şehir ve bölge planlama bölümüne gelen öğrenciler mesleği tanımadan ve hazırlıksız olarak gelmişlerdir.
3. Şehir ve bölge planlamaya gelen öğrenciler planlama disiplinini, eğitim programlarını tanımadan gelmişlerdir. Bu konuda üniversitelerin şehir ve bölge planlama Bölümleri ile ilgili ve aynı zamanda mesleği tanıtıcı bir disiplin faaliyeti ve icraatı bulunmamaktadır.
4. Üniversitelerde şehir ve bölge planlama eğitimi veren birimlerin eğitim programlarında niteliksel farklılıklar bulunmaktadır. Bazı birimler teorik, bazıları sosyal, bazıları fiziki planda ağırlıklı eğitim uygulamaktadır. Dolayısıyla eğitimin ülke koşulları koşutundaki hedefi tam belirlenmemiştir.
5. Üniversitelerde şehir ve bölge planlama eğitimi veren birimlerde eğitim koşulları aynı şekilde oluşmamıştır. Bu birimlerde eğitim olanakları da eşit durumda ve yeterlilikte bulunmamaktadır.
6. Mevcut üniversitelerin şehir ve bölge planlama eğitimi veren birimlerinin hiçbirinde, çağın gereği eğitim koşulları ve olanakları (maddi araç, gereç, harcama ve personel olarak) geliştirilmemiştir.
7. Bugün üniversitelerin şehircilik ve planlama birimleri arasında, eğitimi ülke koşulları ve gerçekler doğrultusunda yeniden değerlendirecek, eğitime ortak programlar ve projelerle ülke düzeyinde gerçek bir işlev kazandıracak çalışmalar yapılmamaktadır.
8. Keza birimlerin yabancı ülkelerdeki şehircilik ve planlama eğitimi veren birimlerle aynı çerçevede ilişki geliştirerek ortak programlar düzenledikleri görülmektedir. Özellikle, bu hususun üniversitelerde şehircilik ve planlama eğitimine gelen öğrencilerin ve hatta öğretim elemanlarının önemli yabancı dil sorunlarından ve bu ilişkilerin geliştirilmesi için gerekli mali kaynak bulunamamasından kaynaklandığı görülmektedir.
9. Eğitim programları araştırmaya dayalı eğitim ya da araştırmalı eğitim niteliğinde bulunmaktadır.
10. Öğretim-eğitim sisteminde programlar kenti, kentsel sorunları tanımak için üniversite dışı eğitim şeklinde geliştirilememiş, çoğu dersler üniversite içi sınıfa bağımlı dersler olarak programlanmıştır.
11. Eğitimi yönlendirmek için, henüz ülke koşulları ve gerçekleri doğrultusunda, planlamanın türü üzerinde, planlamanın bir ürün mü yoksa bir süreç mi olduğu tartışması açılmamıştır.

12. Eğitim sonrası meslek adamının sürekli meslek içi eğitimi ile ilgili organizasyon yapılamamıştır.

13. Eğitim sonrası mesleki titr korunamamakta, bir mesleki kalifikasyon ve güvence sistemi bulunmamaktadır.

Bu koşullarda Türkiye'de şehircilik ve planlama eğitiminin, genelde bir reform eğitimi çerçevesinde, yeniden ele alınması gerekmektedir.

III.1. GENEL OLARAK EĞİTİM REFORMU - ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA EĞİTİMİNDE REFORM

Bugün birçok yabancı ülkede ve ülkemizde eğitimde reform çalışmaları yapılmaktadır. Ancak özellikle Türkiye'de, hangi meslek grubuna gereksinme olduğu ve buna göre disiplin açılması gibi bazı temel sorunlara bütün, sistemle ilişkisinden ötürü, çözüm bulunamadığı da görülmektedir.

Genelde reform sisteminde üç önemli husus bulunmaktadır:

1. Reform tasarısının eğitim teori ve politikası ile uygunluğu esas koşuldur (Örneğin üniversitedeki bir yenilemenin YÖK'ün politikası ile uyumlu olması gibi).

2. Teorik temel eğitim, alanındaki araştırmalarla bağlantılı olmalıdır. Araştırmalar toplumun sorunlarına cevap arayan nitelikte olmalıdır.

3. Teori ve araştırma uygulamayla son bulmalıdır.

Dolayısıyla eğitim teori-politika, araştırma-uygulama sistemi içinde ele alınmalıdır. Halen Türkiye'de üniversitelerde bir sistem denenmektedir. Bir eğitim sisteminin verimi ise 25 yılda anlaşılabilir. Orta eğitimde rehberlik sisteminin olmayışı, objektif değerler yerine sübjektif değerlerle yönlendirme ve seçim konusu bugün Türkiye'nin en önemli çıkmasıdır. Değişen kişilerle bu sübjektiflik değişmektedir. Hal böyle olunca, eğitim sorunu denince esasla ilgili olmayan, sınıf geçme sorunları, araç gereç sağlanması, ders saatlerindeki değişiklikler, müfredat programı gibi ayrıntılar doğrultusunda eleştiriler yapılmaktadır. Bu ise ana politikayı gözden kaçıran, sorunların yoğunlaşmasına neden olan bir zaman kaybı olmaktadır.

Bir üniversite eğitimi araç gereç, mekan, insan yetiştirme, araştırma olanakları sağlayan, toplumu ilgilendiren her soruna cevap veren derslerin o disiplinle ilgili alanlarının yer aldığı bir eğitim olmalıdır. Kredi ve ders seçme usulüyle özgür bir ortamda gelişme söz konusudur. Öğretim üyesi ve öğrencilerin araştırmalara dayalı, tartışmalı ders ortamları her zaman daha öğretici olmaktadır.

Öğretim üyesinin ve öğrencinin bu özgür bilgilenme ve tartışma ortamı ise gerçek anlamda katılımın sağlanabildiği demokrasilerde görülebilmektedir. YÖK'ün ve Devlet'in benimsediği çalışma sisteminde ise en mükemmel sanılan programdaki öğretim üyesinin, kendi kütüphanesinin dışında herhangi bir bilgiyi edinmemesi sonucu, özgür bir tartışma ortamını derslerde doğuramayacağı, sorusunu akla getirebilir.

Görülüyor ki, içerikten (ders müfredatından) daha fazla üzerinde durulması gereken konu, öğretim üyesinin yetişme ve kendini yenileme süreci ve yöntemlerinin, eğitim sisteminin gerçek yaşam ve sorunlarla ilişkisi, bilgi aktarımında çeşitli teknolojilerden (bilgisayar TV gibi) yararlanmanın daha ön plana çıktığı, çağdaş bir öğrenme ortamının yaratıcılığıdır. Tüm bilgilerin üniversitede alınma zorunluluğu yoktur. Ancak toplumla iç içe, yaygın eğitim olanaklarıyla öğretim üyelerinin yeni öğrendikleri ve ortaya koydukları bilgileri aktarma ortamı hazırlanmalıdır. Böylece toplum ve mezun öğrenciler her an ilgi duydukları konuda bilgi sahibi olabilirler. Türkiye'deki üniversitelerde araştırma olanakları yok denecek kadar azdır. Gelişmiş ülkelerde üniversitenin gücü, çıkardığı dergi, yayınladığı kitap, yetiştirdiği adam gücüyle ölçülmektedir. Bütün bunlardan yoksun bir eğitim kurumu da ders müfredatının tartışılması, sorunun ufak bir bölümüne çözüm aramaktır.

'Nasıl bir şehircilik ve planlama eğitimi' sorusuna verilecek cevap yukarıda sözü edilen tüm sorunlara cevap aramaktan geçmektedir. Ülkemizde bu dalda yetişmiş insan gücü potansiyeli vardır ancak gelişimlerini sürdürebilmeleri için olması gerekli koşullara sahip değildirler. Kütüphanesi veya kütüphane olanaklarından yararlanamama, 1977'den bu yana süren para politikası sonucu dışarıdaki eğitimi izleyememe veya kendi imkanlarıyla izleme çabaları, bölümlerin finansman güçlükleri nedeniyle harcanan zaman, bu alandaki birikimin göz göre göre heba edilmesidir. Yaygın eğitimin tam verimli olmayışı da ayrı bir sorundur. İnsan iktisadi bir kaynaktır. Yetiştirmesi, bilgi sahibi olması devamlı bir süreci gerektirir. Bu süreç içinde ondan en fazla yararı toplum adına elde etmek, ona sağlanan koşullara bağlıdır.

III.2. PLANLAMA EĞİTİMİNİN NİTELİĞİ

Diğer yandan planlama eğitiminin niteliğinin de tartışılması gerekmektedir: Günümüz toplum bilimcileri gelişmiş toplumları 'iletişim toplumları' olarak tanımlamaktadırlar. Sanayi ötesi toplumlarında bilgi üretim tüketim

ve değişim faaliyetlerinin temel belirleyici olduğu kabul edilmektedir.

Son Avrupa Konseyi'nin Eğitimden Sorumlu Bakanlar Konferansı'nın ana teması 'Bilgi Toplumu ve Eğitim' olarak belirlenmiştir. İletişim ve bilgi iş-lem teknolojilerinin eğitim müfredatları içine yerleştirilmesi, bugün üzerinde durulan önemli bir uğraş olmuştur. Acaba planlama eğitiminde aran-yan nitelikler nelerdir, diğer bir deyişle 'planlamayı daha etkili yapacak ya da kılacak eğitim nasıl olmalıdır', herhalde üzerinde durulması gere-ken konu budur.

Çağımızda insanlığın ilerlemesi bilgi birikimine bağlı olarak rasyonel davranışların artması, çevrenin ve geleceğin düzenlenmesine ilişkin kapa-sitenin oluşması ve uygulaması olarak tanımlanabilir. İçinde bulunduğu-muz yüzyılda insanlığın birçok başarısının ürününden faydalanılmıştır. Elektrik enerjisi, ülke çapında bu enerjinin dağıtılması, bilgisayar, uydu ile haberleşme örnek olarak hemen verilebilecek başarılarıdır. Bütün bun-larla ilgili düşünce ortamları gelişmiştir.

İnsanlığın birçok dalda ilerlemesi, teknolojik gelişimi, yaşam üzerinde, beslenme, konut, eğitim, sağlık, eğlence, emniyet, sosyal güvenlik gibi konularda daha kapsamlı ve tesirli kararları almayı gerektirmektedir. Bu nedenlerle, teknolojideki gelişmenin insanların kullanımına aktarılabilmesi doğrutusundaki planlamanın varlığı ve önemi ortaya çıkmaktadır. Arzu edilsin edilmesin çalışma hayatının da içinde yer aldığı sosyal mekaniz-ma daha iyi bir planlamayı gerektirmektedir.

Devlet'e ait görevlerin çeşitliliği, büyüklüğü, toplum düzeninin değişmesi konusunda fikir elde edilmesi, radyo, TV, demiryolu, karayolu, havayolu, sosyal güvenlik konularında genel sistematüğün kurulması, yüzyılın getirdi-ęi yeniliklerin topluma ulaştırılabilmesi bir 'planlama' gerektirmektedir. Dünyada çoğu ülkede de planlama eğitiminin bir 'işlevsel planlama' kav-ramı içinde ele alındığı görölmektedir. İşlevsel planlama bir bütünü, bir olayın, bir hareketin işlerlik kazanabilmesi için yapılan çalışmalar bütü-nüdür. Burada sorunların bir bütünü içinde belirli bir öncelik sırasıyla çö-zümlenmesi sözkonusudur. Bir üretimin, bir hizmetin planlanması bu tür planlamaya örnek olarak gösterilebilir. Fiziki planlama ise işlevsel planla-madan daha değişik ölçekte yapılan çalışmadır. Fiziki planlamada bazı ara çözümlerin sonuçları bellidir. Bir kısım ara çözüm ise sınama yolu ile bulunur. Fiziki planlamada fizik, kimya, mühendislik, ekonomi dalları da kullanılır.

Planlama eğitiminde dikkate alınması gerekli olan 'çok kapsamlı planla-ma' yaşanan çevreyi organize edebilmek ve belirli bazı gayelere ulaşma-

bilmek amacıyla gelecekteki yaşam biçimini etkileyebilecek ve değiştirebilecek gayret ve uğraşların bütününe kapsamaktadır. Çok kapsamlı planlamada insan bu uğraşının içinde olmalı, bilgi ve kapasitesi ile oluşumu denetleyebilmelidir. Fizik planlama ve işlevsel planlamada belirgin olan hedefler çok kapsamlı planlamada net değildir. Temel konular (Objektive) belirgindir. Değer yargılarının ve genel arzuların doğrultusunda politikalar oluşur. Politik gücün, seçmenin ekonomik ve sosyal amaçları nelerdir? Örneğin, kıyı parkından, belediye programlarında yer alan bebelere bedava süt dağıtımına kadar her tür davranışı, vergi mükellefleri ne oranda desteklemek zorundadır? Eldeki parasal kaynaklar ne oranda bu işlere ayrılmalıdır? Ulaşım, eğitimde, kamu emniyetinin sağlanmasında, sosyal güvenlik ve sağlık kurullarında gelecek için yapılacak yatırımlarda genel politikalar 'çok kapsamlı planlama metodolojisi' içinde geliştirilen amaçlara uygun hazırlanmalıdır.

Yukarıda belirtilen nedenlerle planlama eğitiminde eğilimin belli bir süreçte, fiziki planlamadan işlevsel planlamaya ve çok kapsamlı planlamaya kaydırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. 21. yüzyılın çok boyutlu sorunlarını çözümlenecek kişilerin, bugünün değişen teknolojik koşullarına gönül vermiş öğrencilerin, planlamanın bu iki temel karakteristiğine, sistemli bir biçimde eşgüdüm ve geleceğe dönük çalışmalara ve sorunlara uygun bir eğitimden geçmeleri esas olmalıdır. Uluslararası düzeyde planlama sorunu olarak ele alınan konuların eğitim sistemi içinde tartışılması, öğrencilere tanıtılması, belli bir sistematik içinde programlanması gerekmektedir. Nitekim, planlama adı altında son günlerde yapılan çalışmalar incelendiğinde; yukarıdaki savları doğrulayacak biçimde ne tür konulara yer verildiği açıkça görülmektedir. Planlama adı altında sınıflandırılan 100 makalenin %21'inin parasal konularda, %10'unun sağlık konularında, %25'inin politika ve süreci ile ilişkili, %10'nun fiziki planlamayla ilgili, %30'nun ulaşım-altyapı, üretim, iş planlaması gibi değişik konularda yer aldığı görülmektedir (9). Planlama eğitiminde makro, meza ve mikro ölçekte planlamanın ayrı ayrı olması gerekmektedir. Şehircilik ve planlama eğitimi, uygulamalı bir konu olarak, eğitimciler, uygulayıcılar, karar vericiler ve yöneticilerin aralarında bir sentez noktasında buluşmalarını gerekli kılmaktadır. Eğitimciler ve uygulayıcılar arasında bilgi değişimi ve yakın ilişki olması kaçınılmazdır. Teorik bazda bir eğitime bağlı kalınması sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Planlamada araştırmanın önemi büyüktür. Planlama araştırmaları kuşkusuz uygulamalı araştırmalar olmalıdır. Planlama mesleğinin iyi organize edilebilmesi için eğitim ve araştırma yapabilen planlama merkezleri

oluşturulması da düşünülebilir. Şehircilik ve planlamada önemli sonuçlar elde edilmesinde profesyonel kurumlar ve birliklerin oluşturulması kaçınılmazdır. Üniversitelerin kısıtlı maddi olanakları ve rijit akademik çerçevenin getirdiği engeller nedeniyle bunların dışında bu merkezlerin kurulması yararlı olabilir. Bu merkezlerin başarısı da elbette onların parasal desteklerine bağlıdır.

III.3 KENT PLANLAMA EĞİTİMİNİN İŞLEVİ

Planlamanın niteliğiyle ilgili böylece belirlenen hususlardan sonra, planlama eğitiminin işlevi üzerinde durulması gerekmektedir.

'Planlamanın Eğitiminin Niteliği' bölümünde belirtildiği gibi, günümüzde toplumların bilim ve teknoloji düzeyindeki gelişmeleri ve gelecekte sanayi ötesi toplumların emek, sermaye birikimi yerine bilgi birikimi ve iletişimin temel öğelerine dayalı yapısı; bireylerin okuma-yazma ötesinde uzmanlaşma için gelişmiş eğitim düzeyini gerektirmektedir. Teknolojinin her geçen gün gelişmesi uzmanlaşmış işgücüne dayalı talebi de artırmaktadır. Bir sosyal kurum olarak eğitim, hem açık hem de örtülü olan işlevleriyle, bireysel, toplumsal olaylar içindeki rolleri belirlemektedir. Eğitimin açık işlevi bilgi ve becerilerin aktarılmasıdır. Üniversite için bilgi birikiminin çoğaltılmasıyla birlikte bu işlevlerin yerine getirilmesi esas amaç olmaktadır. Eğitimin örtülü işlevi ise bir araştırma kurumu olarak toplumda yerleşmiş egemen kültürün aktarılmasıdır (10). Toplumların inançları, değer yargıları bir yaşama biçimi olarak 'kültür' ve aynı zamanda 'teknoloji' bireyleri etkilemektedir. Tüm bu olgulardan soyutlanmaması gereken kent planlama eğitimi bireylere bilgi birikimi ve kültür aktarımı ile bilim adamlarını topluma kazandırmayı ilke edinmelidir. Eğitim toplumsal değişimin olumlu yönde genişletilmesinde teknolojinin yeni biçimlerinin ve sosyal kurumların organize edilme yöntemlerinin kazanılmasını teşvik edici bir rol oynayabilir. Eğitim bilgi birikiminde genişleme ile sağlanan değişimlerin yanısıra çevrede oluşan yeniliklerin kazanılmasını da sağlamalıdır.

Bu açıklamalardan sonra, kent planlama eğitiminin işlevi aşağıdaki sınıflandırmalarla belirlenebilir:

- Eğitim araştırma ile birlikte sürdürülmelidir. Her ikisi de gelişme çabalarının kaçınılmaz ögesidir. Şehircilik eğitimi tek bir sorunun çözümü ile ilgili değildir, çok disiplinli bir olgudur. Bunu sağlamak için bilimsel kadro oluşturulmalıdır.
- Kent planlama eğitiminde olaylar çevresinden bağımsız olmamalıdır.

Eğitim sürecinde toplumsal yapının bilincinde olmalı ve sorunlarla iç içe planlama çalışmaları yapılmalıdır.

- Kent plancıları ülke koşullarından soyutlanmadan, yetiştikleri eğitim kurumlarının özgün karakterini yansıtan niteliklerde yetiştirilmelidirler. Yeni mezunların imza yetkisi için belli bir süre kamu kuruluşları ve yerel yönetimlerde çalışma zorunluluğu getirilmelidir. Bu husus mesleki deneyim kazanmalarının yanı sıra istihdam sorununu hafifletme, teknik elemanların yurt içinde dengeli dağılımını sağlama yönünden de yararlı olacaktır.

HEDEF YAŞAMLA BÜTÜNLEŞEN BİR EĞİTİMDİR

Sonuçta bütün bu açıklamalar göstermektedir ki şehircilik ve planlama eğitiminin, ülke, bölge, metropolün potansiyeli, sorunları ve gereksinimleri, kentsel politikalar dikkate alınarak ve gelişmenin talebine göre yaşamla bütünleşen bir eğitim sistemi şeklinde ele alınması uygun olmaktadır. Meslek derslerinde planlama sürecindeki saptırıcı etkenler gerçekçi bir şekilde öğrenciye öğretilerek meslek uygulamasında karşılaşacağı sorun ve koşullara hazırlıklı olmalarının sağlanması gerekmektedir. Planlama eğitimi veren kurumların bu saptırıcı etkenlerin islahı, giderilmesi yanı sıra, kısa vadede bu etkenlerin varlığının dikkate alındığı bir planlama eğitimi yöntemini seçmeleri gerekmektedir. Ayrıca teknik kadroların yerel idareler bünyesinde plan sonrası kentsel gelişmeleri izleyecek biçimde eğitilip örgütlenmeleri, çıkar grupları arasında eşgüdüm sağlayacak, yönlendirecek kullanıcı ile diyalog kurabilecek, istek ve tepkileri değerlendirebilecek şekilde eğitilmeleri uygun olacaktır.

Proje atölyelerinde değişen koşullara göre devingenliği olan farklı yatırım politikalarına göre esnek ve alternatifli planlama yöntemi öğretilmelidir. Zaman içinde sürekliliği olan bitmemiş, uzun vadeli planlamayı kapsayan, ucu açık planlama eğitimi yapılması öngörülmelidir.

Planın program, bütçe ve uygulama araçları ile bütünleşmesine ağırlık verilmelidir. Proje jürilerinin yerel idarelerin katılımı ile yapılarak hem yerinde kritik alınması hem de gereken sonuçlar onlara aktarılarak belediyelerle daha organik bir ilişki kurulması yönünden yararlı görülmektedir.

SON SÖZ

Şehircilik ve planlama eğitim sürecini inceleyen bu bildiride son söz olarak (belki de en başta ve ilk söz olarak konması gereken) günümüzde hala bir üniversalite iddiası ile kullanılan 'şehircilik'in ne olduğunu daha doğrusu, ne olması gerektiğini, dolayısıyla da 'şehirciliğin tanımı'nı verecek belirtmek yerinde olacaktır.

Dolayısıyla şehircilik (genel anlamda planlamayı da içerecek şekilde kullanılmıştır) içinde yaşadığımız fiziksel çevrenin, yalnızca ortak yaşam çerçevesi olarak değil fakat insanın beşerileştirilmesindeki önemli faktör olarak, organize edilebilmesi için bu çerçevenin geleceğin bizi sürüklediği teknik, sosyal, kültürel değişmelerle adaptasyonunu olası kılmak amacıyla başvurulan disiplinler bütününe esere konmasıdır.

Şehirci (plancı) ise işte bu 'esere koyma'yı objektif kurallarda ve gereksinime cevap verecek şekilde gerçekleştirecek bir ekip içinde yer alan kişidir.

O halde şehircilik ve planlama eğitimi de bu disiplinler bütününe objektif koşullarda ve gereksinimler doğrultusunda esere konmasının yöntem ve esaslarını sağlayan bir bilim dalı olmaktadır.

GÖNDERMELER

1. M. ÇUBUK , ŞEHİRCİLİK PLANLAMA ve FİZİKSEL ÇEVRE DÜZENLEMEDE TEMEL YAKLAŞIMLAR, TASARIM İLKELERİ. Ders Notu.
İstanbul: MSÜ. Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 1985.
2. A.O. ÖZCAN , ÜLKEMİZ İÇİN İSABETLİ OLABİLECEK BİR MESLEĞE YÖNELTME DENEMESİ,
İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fak., 1985, s. 7-15.
3. MİMARLIK BİLGİSİ, no: 11-12, 1974.
4. İ.E. BAŞARAN, EĞİTİME GİRİŞ, Ankara, 1978, s.13.
5. H. DOĞAN , ANALİZ ve PROGRAM HAZIRLAMA, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi s.221-223
6. K. SARP , TÜRKİYE'DE KENT BİLİM EĞİTİMİ, ŞPMMO KENT BİLİM, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilimler Fak., 1987.
7. R. KELEŞ , TÜRKİYE'DE KENT BİLİM EĞİTİMİ, Ankara: A.Ü.SBF İskan ve Şehircilik Araştırma Merkezi, 1987, s.211.
8. K. TÜRKOĞLU , KENT BİLİM EĞİTİMİ ve UYGULAMASI ARASINDAKİ İLİŞKİLER, s. 213-223.
A. UZEL
9. Social and Behavioral Research, CURRENT CONTENTS, 1988-1989 January-June.
10. T.R. SCHOEFER, SOCIOLOGY, Mc Graw Hill Book C., 1983.

FARKLI PLANLAMA YAKLAŞIMLARI, ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİ İLİŞKİLERİ

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Sunan: Baykan GÜNAY, Öğr.Gör.

1.GİRİŞ

Kurumsal yapılar toplumsal ve ekonomik yapıların bir yansıması olarak biçimlenirler. Bu temel kurala göre şehir planlama eğitimi de toplumların kentsel mekana gösterdikleri ilgi ve beklentileri ölçüsünde önem kazanacak ya da dışlanacaktır. Farklı beklentilere göre şehir planlama anlayışı değişecek ve planlama eğitimi veren kurumlar bu süreç içinde kendilerine birer yer arayacaklardır.

Ülkemizdeki planlama eğitiminin genel gelişme süreci de aynı yolu izlemiş, bir yandan kentsel gelişme toplumsal güçlerin kentsel mekandan beklentilerine bağlı olarak gelişirken diğer yandan şehir planlama ve eğitimine ilişkin anlayışlar hem ülkesel dinamikler hem de Batı dünyası-

nın geliştirdiği yaklaşımların etkileriyle biçimlenmiştir. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü yukarıda açıklanan sürecin bir parçası olarak 1961 yılında eğitime başlamıştır. Bir yandan ülkede kentleşme hızlanırken diğer yandan batı dünyasının etkileri (gerek ODTÜ gerek Mimarlık-Şehircilik okulu kavramsal olarak Charles Abrams tarafından öğütlenmiştir) bu eğitim kurumunu ortaya çıkarmıştır. Toplumsal gelişme ve planlama anlayışlarındaki değişmelere bağlı olarak bölümün planlama yaklaşımları da değişmelere uğramıştır. 30 yıla yaklaşan bir deneyim sergileyen ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün planlama eğitimi açısından geçirdiği evrelerin tanımlanması ülkemizdeki planlama eğitimi ve planlama eylemlerinin anlaşılmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Dolayısıyla bu çalışma, önce Dünya'daki, sonra ülkemizdeki planlama anlayışlarının değişimlerini inceleyecek ve Bölüm'ün eğitim anlayışını bu bağlamda değerlendirecektir.

II.PLANLAMA ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİMLER

II.1.BATI DÜNYASI DENEYİMİ

İnsan yerleşmeleri tarih boyunca müdahalelerle biçimlenmiştir. Sanayi öncesi kentinde bu müdahalelerin hemen tamamı fiziksel yapıya yönelmiş, şehir planlamasının bir disiplin olarak ortaya çıkması ve gelişmesi ise sanayi toplumunun yarattığı kentsel sorunlar ile mümkün olmuştur. Bu çerçevede 19. yüzyıl sanayi kentinde, bugünkü planlama anlayışının öncüleri sayılan Kamu Sağlığı Yasaları da kentin fiziksel yapısını düzenlemeye yönelmiştir. 20. yüzyılın başlarında Batı kenti mevcut makroformları zorlamaya başlamış, yasal çerçeveler de buna uyum sağlamak üzere daha kapsamlı boyutlarda ele alınmıştır. Konut ve kent planlama yasaları, büyüyen kentlerin sorunlarına ve konut olgusuna çözüm arayacak biçimde düzenlenmeye başlanmıştır. Kent sınırlarını zorlayan gelişmeler, kentlerin yalnızca fiziksel ölçütlerle denetlenemediğini göstermiş ve bölgesel, sosyal, ekonomik, politik bir yığın oluşumunun anlaşılmasının kentsel gelişmeyi yönlendirmek için şart olduğu gözlenmiştir.

Bu koşullar altında şehir planlama bir disiplin olarak gelişmeye başlamış ve 1913 yılında İngiltere'de şehir plancıları kendi meslek odalarını kurmuşlardır. Gene bu dönemde Patrick Geddes kentsel planlama sürecinin günümüzde de geçerli olan üç temel evresini tanımlamıştır: Araştırma, Analiz, Plan. "Ancak günümüzde bunlara iki evre daha eklenmiş-

tir: 'Hedef Tanımlanması', 'Önerilerin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi" (1). Bu gelişmelerle planlama salt fiziksel boyuttan kurtulmuş, özellikle araştırma ve analiz evreleri kentsel araştırmaların kökenini oluşturmuştur. 1925 yılında Burgess'in Ortak Merkezli Bölgeler (Concentric Zone) Kuramı kentlerin genel arazi kullanımlarının yapısını anlamak üzere geliştirilen ilk model olacaktır. 1933 yılında ise Walter Christaller kentlerin bölgesel konumlarını, kademelenmelerini ve işlevsel bağlarını incelediği Merkezi Yer (Central Place) Kuramı'nı geliştirecektir.

Aynı yıl Atina'da toplanan ve kentsel çevreye tasarımsal ve mimari boyutları ile bakan CIAM; Araştırma, Analiz, Planlama üçlüsünü eyleme sokacak ve "Kapsamlı Planlama" ile işlevlerin ayırımına dayanan "Bölgeleme" anlayışlarını kurumsallaştıracaktır. Gene aynı yıl Amerika Birleşik Devletlerinde bölgesel planlamanın kurumsal temelleri atılmış ve Tennessee Vadisi Geliştirme Birimi (TVA) kurulmuştur. Bölgesel kaynakların geliştirilmesine yönelik olarak başlayan " Bölgesel Planlama" eylemi 1950'lerde ekonomik büyümeyi hedef olarak alacaktır.

Böylece 1920'lerden başlayarak kentsel büyüme, kentsel biçim, arazi kullanımları, ulaşım sistemini kontrol eden temel yaklaşım "Kapsamlı Planlama" anlayışı olacaktır. "Kapsamlı Planlama tüm arazi kullanımlarını denetleyen bir planın elde edilmesi ve bu şemaya sonuna kadar bağlı kalınması olarak tanımlanmaktadır. Kullanılan yöntem araştırma ve basit analizlere dayandırılmaktadır ve planlama tekniklerine çok önem verilmektedir. Altshuler kapsamlı planlamanın işlevlerini şöyle tanımlamaktadır: Önce uzman plancılardan istemlerini yönlendirecek bir nazım plan elde edilecek, bu nazım plan ışığında plancılardan önerileri değerlendirilecek ve son olarak da kamu yararını güçlendirebilecek bir şekilde uzman kuruluşlar arasındaki eşgüdüm sağlanacaktır" (2). Gerçekten de kentsel büyümenin sürdüğü, kent merkezlerinin ve eski dokuların sürekli yenilendiği Batı dünyasında kapsamlı planlama anlayışının ürünü olan nazım plan (master plan) kentlerin biçimini belirleyen temel belge olacaktır. 1960'lara kadar uzanan bu dönemde kentlere tümünden gelim yöntemi ile yaklaşılacak ve kent genel arazi kullanım örüntüleri ile incelenecektir. Bu çerçevede Ortak Merkezli Bölgeler Kuramı, 1939'da Hoyt'un Sektör Kuramı, 1945'de ise Harris ve Ullman'ın Çok Merkezlilik (Multiple Nuclei) Kuramı ile daha da pekiştirilecektir. Ancak 1920'lerden 1960'lara kadar uzanan dönemde kente genelden özele inen bir açıdan bakılmakta, 'nazım plan'lar kentlerin genel arazi kullanım kararlarını yönlendirirken kentsel araştırmalar da kentlerin genel davranış biçimlerini ko-

nu almaktadır. Gene bu bağlamda plançı kamu yararının yılmaz savunucusudur ve yaşayanların yani halkın planlama sürecine katılımı söz konusu değildir. 1950'lerde serpiyen yeni anlayışlar ve tepkiler, kent planlamasına yardımcı olan diğer disiplinlerdeki gelişmeler kent yaşayanlarının kentlilik bilincinin güçlenmesi; bilgi toplama ve işlem sürecindeki yenilikler ise hem kent planlaması hem kentsel tasarım yaklaşımlarında önemli dönüşümleri getirecektir. Katılımcı Planlama, Savunucu Planlama, Yapısal Planlama ve Sistem Yaklaşımlı Planlama 1960'lardan başlayarak günümüze kadar süren bir etkinlik kazanacaktır. Kentsel tasarım alanında ise CIAM'ın işlevlerin ayırımına dayanan " Bölgeleme" uygulaması eleştirilecek, bunun yerine işlevlerin bütünleştirilmesine dayanan tasarım modelleri geliştirilecektir.

Kapsamlı Planlama anlayışının ürünü olan 'nazım plan' kavramının, kentlerin büyüme ve değişme dinamiğine çözüm bulmak ve planlama-uygulama bütünlüğünü sağlamak konularında yetersizliği gözlenmiş ve 'Yapısal Planlama' yeni bir planlama modeli olarak geliştirilmiştir. 1968 yılında İngiltere'de yasal olarak da tanımlanan bu yeni yaklaşım "planlamayı stratejik ve ayrıntılı planlama kademeleri olarak ikiye ayırmış ve nazım plan kavramının esnek olmayan yapısına çözüm aramıştır. İlk aşamada bir yapısal plan üretilmekte; bu plan sosyal, ekonomik ve fiziksel öğelerden oluşan politikaları ve olası büyük değişimleri içermektedir. İkinci aşamadaki yerel planlar ise kısıtlı ve problemleri alanlarda ayrıntılı kararları içermektedir. Her iki kademenin temel özelliği sürekli olarak yapılan araştırmalarla planlama sürecine de süreklilik kazandırmak olacaktır" (3). "Yapısal ya da stratejik planlama arazi kullanım kararlarından daha çok eylemlere yönelmektedir ve daha açık olarak uygulama ve karar verme süreçleri ile ilgilenmektedir" (4). Gerçekten de 1960'lardan başlayarak planlama genel arazi kullanım kararlarından değil eylem yapısının kendisinden yola çıkacaktır. Yapısal Planlama anlayışı içinde Geddes'in 'Araştırma ve Analiz' evrelerine 'Hedeflerin Tanımlanması' evresi eklenecektir. Bu bağlamda kentin sosyal, ekonomik ve demografik yapısındaki olası değişimler ve içinde bulunduğu alt bölgenin potansiyelleri değerlendirilecektir. Geddes'in planlama evresi geliştirilecek ve 'Gelişme Stratejileri' ile 'Alternatiflerin Sınanması' evreleri devreye sokulacaktır. Son aşamada ise plan-uygulama bütünlüğünü sağlayacak gelişim programları konusunda uygulama birimlerine tavsiyelerde bulunulacaktır.

Eylemlere yönelen 'Yapısal Planlama' anlayışı giderek, özellikle bilgi iş-

lem teknolojisindeki değişme ve dönemin gelişen dünya görüşü ile karmaşık problemlerin çözümüne yönelmiş ve 'Sistem Yaklaşımlı Planlama' anlayışı kentsel planlama sürecinin bir parçası olarak gelişmiştir. "Sistem Yaklaşımlı Planlama, bütün diğer planlama görüşlerinin teknik boyutlarını, yani kentsel sistemin analizini, geleceğe yönelik kestirimleri ve gene geleceğe ait alternatiflerin değerlendirilmesini vurgulamaktadır. En temel özelliği planlamanın konusunu insan eylemlerinin sistem ve alt-sistemleri olarak görmesi ve bunların fiziksel sonuçları ile karşılıklı ilişkilerini gözetmesidir" (5). Sistem Yaklaşımlı Planlama, Stuart Chapin'in kentleri eylem yapıları ile inceleyen yaklaşımından (6) yola çıkarak geniş çapta bilgisayar kullanımına dayanan 'Planlama Modelleri'nin uygulanmasına önayak olacaktır. Bu çerçevede kentsel sistemi tanımlamak, geleceğe yönelik kestirimleri yapmak ve planlama sistemlerini optimize etmek üzere geliştirilen modeller yeni dönem kentsel planlama anlayışını oluşturmuştur. Bunlardan özellikle Lowry-Garin Modeli günümüzde de plancıların başvurdukları önemli bir model olarak geliştirilmiştir.

Gerek Kapsamlı, gerek Yapısal, gerek de Sistem Yaklaşımlı planlamanın temel eksikliği 1960'ların sonlarına doğru ortaya çıkmış, o zamana kadar uygulanan planlama modellerinin sosyal ve politik içeriklerinden yoksun olması, 'Katılımcı Planlama' ve 'Savunucu Planlama' anlayışlarını doğurmuştur. Planlamayı yalnızca teknik boyuta indiren 'Sistem Yaklaşımı' da eleştiriden nasibini almış ve insan davranışlarını basite indirgediği, matematiksel denklemlere dayandığı ve değer sistemlerini kestiremediği için karşıt görüşlere yol açmıştır. Özellikle, 'Savunucu Planlama' anlayışı plancının toplumda oynaması gereken rolleri tartışmaya açmıştır. "Şehir planlaması politikaların belirlenmesi için bir araçtır. Demokratik bir ortamda uygun politikalar politik tartışma ile belirlenir. Doğru olan eylem dizini gerçeğin değil, yapılan seçimin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Plancılar idarenin ya da diğer grupların çıkarlarının savunulduğu politik süreçlerde rol almalıdırlar. Ancak farklı politik, sosyal ve ekonomik çıkarlar doğrultusunda planlar üretildiğinde akılcı kamu politikalarının seçimi yapılabilecektir. Dolayısıyla tek bir kurumca üretilen planın değil, çoğulculuk anlayışıyla üretilen planların kamuya sunulması gerekecektir" (7). Plancıyı politik süreçlere girmeye zorlayan yeni planlama anlayışı sosyal boyutlar da kazanacak ve kent yaşayanlarını gözetmeden genelde kent yapısı ölçeğinde alınan planlama kararlarının yarattığı huzursuzluk ve hoşnutsuzluk 1970'lerde 'Katılımcı Planlama'yı da yasal bir çerçeveye oturtacaktır. "Yeni yapısal plan sisteminde, halk plan yapıldıktan sonra değil, yapım sırasında çağrılacak ve katılım

sağlanacaktır. İlgili kurumlar ise merkezi yönetimi bu konuda bilgilendirmekle yükümlendirilmektedir." (8).

1970'lerden başlayarak Batı toplumunda ekonomik refahın yanısıra nüfus artış hızları düşmeye başlamış, 1980'lerde ise kentleşme artık doygunluğa erişmiştir. Günümüz Batı kentinde temel sorunsal, planlama boyutundan tasarım, koruma, çevre ve eskiyen dokularda yenilemeye dönüşmüştür. Avrupa'da temel yaklaşım olarak 'Yapısal Planlama' varlığı sürdürürken Amerikan toplumunda bir çok karar nazım plan yolu ile değil, yaşayanlar arasındaki tartışma ve uzlaşmalar yolu ile üretilmektedir. Nicel tekniklere dayalı modeller ise çoğunlukla ulaşım sistemlerine yönelmektedir.

Zaman zaman planlamanın gerekliliği konusunda da tartışmalar açılan Batı toplumunda planlama anlayışları birbirinin üzerine eklenen bir evrim süreci yaşamıştır. Toplumsal koşullara bağlı olarak yaşanan bu süreç ülkemiz planlıları tarafından dikkatle incelendiğinde alınacak çok önemli derslerin bulunduğu görülecektir.

II.2.TÜRKİYE DENEYİMİ

Ülkemizdeki şehir planlamasının da izlerini 19. yüzyılın Ebniye ve Turuk Nizamname ve Kanunlarında aramak mümkündür. Gerçekten de bu yasal belgeler o dönemde Batı toplumlarında kentlerin fiziksel biçimlerini denetleyen Kamu Sağlığı Yasaları ile benzerlikler göstermektedir. Ancak ülke koşullarında bu denetim yalnızca İstanbul ve birkaç liman kentine yönelebilmştir.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte ülke özellikle Ankara kentinin planlaması ile birlikte yeni bir döneme girmiştir; ancak hüküm süren planlama anlayışında önemli bir aşama gözlenmemektedir. 1933 yılında çıkarılan Yapı Yollar Yasası 19. yüzyılın yalnızca fiziksel biçime yönelen anlayışını sürdürmektedir. Nitekim aynı endişe Ankara için hazırlanan Jansen Planı'nda da vardır ve amaç fiziksel anlamda Batı normlarında bir kent yaratmaktır. 1910'lardan başlayarak Batı'nın gündemine giren Araştırma, Analiz ve Plan evrelerinden oluşan bir planlama anlayışı söz konusu olmadığı için geniş çapta bir araştırma ve analiz yapılması mümkün olamamış ve ülkenin başkentinin 50 yıl içinde 300 000'e ulaşan bir nüfusa erişeceği gibi basit bir varsayım ile yola çıkılmıştır. Aynı basitlik kentin tasarımında da görülmektedir. O dönemde çok çeşitli kentsel ta-

sarım okulları Batı dünyasında ürünler sunarken başkent Ankara Jansen tarafından küçük bir kasaba gibi algılanmış ve bu anlayış 1950'lere kadar uzanan dönemde tüm Türk kentlerinin planlama sürecine yansımıştır. Bu anlayış içinde kentler yalnız fiziksel formlarıyla algılanmakta, uzun boylu araştırmaya dayanan bir planlama henüz gözlenmemektedir. Üretilen nazım planla 'Kapsamlı Planlama' anlayışının değil, 'Yapı ve Yollar' anlayışının ürünüdür. Kentleşmenin hızlı olmadığı bir dönemde bu anlayışın ürünleri kendi içlerinde başarılıdır. Alt yapılarıyla, yönetmeliklerle denetlenmiş fiziksel yapılarıyla kentlerde belirli bir ölçek ve nitelikli çevre yaratılmış ve çok fazla problemle karşılaşmamıştır. Ancak 1950'lerden sonra başlayan kentleşme süreci içinde daha önceki planlama anlayışının ürünü olan kent dokuları ve makroformları yeni yükleri taşıyamayacak ve kentleşme dar boğazlara sürüklenecektir.

1955 yılında Ankara'nın yeniden planlanması için açılan yarışma öncesinde de çok basit araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak 'Kapsamlı Planlama'nın tüm evreleri eyleme sokulmadığından, örneğin en önemli veri olması gereken nüfus tahmininde gene büyük bir yanlış yapılmıştır. 1955 yılı nüfusu 450.000 olan kentin ancak 2000 yılında 750.000'e erişeceği tahmin edilmiştir. Sonuçta elde edilen plan içerik olarak fiziksel boyuttur ve daha sonraki yıllarda planlama anlayışını yalnızca kat yüksekliklerine indirgeyen Bölge Kat Nizamı (1966) kavramının da temelini oluşturacak ve günümüz Ankara'sının fiziksel formu ortaya çıkacaktır.

1956 yılında çıkartılan İmar Yasası ve 1960 yılında Prof. Luigi Piccinato tarafından hazırlanan Bursa Nazım Planı kanımızca ülkedeki planlama anlayışını salt fiziksel boyuttan kurtarmaya çalışan süreç içinde önemli birer dönüm noktası oluşturacaktır. Piccinato'nun Bursa Planı ilk defa Araştırma, Analiz, Plan evrelerini kullanan, kenti bölgesel kapsamda ele alan, CIAM'ın Atina Anlaşması ilkelerini plana yansıtan ve tarihsel dokularda koruma ve yenileme kavramlarını getiren tipik bir 'Kapsamlı Plan'dır. Bu anlayış daha sonra benimsenecek ve 1970'lere kadar uzanan döneme damgasını vuracaktır. Ülkemizdeki şehir ve bölge planlama anlayışlarında önemli bir değişiklik olarak gördüğümüz bu dönemin özellikleri aşağıda özetlenmektedir.

- 1961 yılında başlatılan Kalkınma Planı kavramı fiziksel planlama ile sosyo ekonomik gelişme arasındaki bağları araştırmaya başlamıştır.
- 1961 yılında ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü kurulmuştur.
- Sosyo ekonomik gelişme ile fiziksel mekanı birleştirmeye çalışan Böl-

gesel Planlama çalışmaları yürürlüğe sokulmuştur. Bu bağlamda Doğu Marmara, Antalya, Çukurova, Batı ve Doğu Karadeniz çalışmaları yapılmıştır.

- Özellikle İller Bankası'nın desteğiyle yapılan yarışmalarda Araştırma, Analiz, Plan aşamalarının uygulandığı Kapsamlı Planlama anlayışı egemen olmuştur. Konya, Adana, Erzurum, Sivas, Trabzon, İzmit yarışmaları ülkenin şehir planlama deneyimine önemli katkılarda bulunmuştur.

- 1968 Millî Fiziki Plan ve 1965 Mimarlık Seminerleri, bir çok disiplinden uzmanın bir araya gelerek sosyo ekonomik yapılar ile fiziksel çevre arasındaki bağları irdelediği bir ortam oluşturmuştur.

- 1969 yılında kurulan Ankara Nazım Plan Bürosu -adı konmasa da 'Yapısal Plan' kavramını gündeme getirmiş ve kentin yeni makroformunu oluşturmada plan uygulama bütünlüğünü sağlayıcı yatırımları başlatmıştır.

- 1970-1973 yılları arasında gene İller Bankası'nca yarışma yolu ile elde edilen Zonguldak ve Gaziantep yarışmaları 'Sistem Yaklaşımlı Planlama' anlayışını gündeme getirmiş, yeni planlama modellerinin tartışıldığı bir ortam oluşturmuştur. Bu bağlamda planlama-uygulama anlayışına da bir yenilik getirilmiş ve yarışmayı kazanan gruplara yerinde planlama yapma zorunluluğu getirilmiştir.

Ancak planlama anlayışındaki bu gelişmeler merkezi yönetimin yarışmalar yolunu kapaması ile duraklama dönemine girecek ve 1980'lere kadar uzanan dönemde özellikle sosyal demokrat belediye yönetimleri döneminde 'Savunucu Planlama' anlayışları benimsenecektir. Bu dönemde yerel yönetimlerce uygulanan politikalarda plancılar kendilerine politik karar verme süreçlerinde yer arayacaklardır. Ne yazık ki bu gelişmeler içinde planlamanın teknik, içerik ve biçimine yönelik boyutlarında geriye gidilecek, 'Kapsamlı Planlama'nın en temel girdileri olan Araştırma, Analiz ve Plan evreleri dışlanacaktır.

Özellikle 1980 sonrasında, yönetim modelinde yapılan değişiklik ile yerel yönetimlerin devreye girmesi planlamada Nazım Plan anlayışına da bir darbe vurmuş ve hiçbir araştırma ve analize dayanmayan mevzi planlar göndeme gelmiştir. Paralel olarak 'Bölge Planlama' sosyo ekonomik içeriğinden arındırılarak yalnızca fiziksel boyutlu 'Çevre Düzeni Planı'na dönüştürülmüştür.

1960'ların 'Kapsamlı Plan' anlayışı kenti anlamaya, ona biçim vermeye çalışan ürünler ortaya çıkarmış, kentsel planlamaya yeni boyutlar kat-

miştir. Bu çerçevede şehircilik ilkelerinin de uygulamaya konduğu bu planlardan günümüzde sapılmış ve yalnızca mevcut mülkiyet yapılarını simüle etmeye çalışan yozlaşmış bir planlama anlayışı gelişmiştir. Son yıllarda gerçek bir planlama anlayışını içeren farklı bir yaklaşım ODTÜ Planlama Grubu'nca hazırlanan Ankara 2015 çalışmasında geliştirilmiştir. Kenti oluşturan süreçleri inceleyen, yeniden araştırma-analiz evrelerini benimseyen bu planlama anlayışı ile elde edilen mekroform kentin en temel sorunlarını çözücü bir amaçlar dizini çerçevesinde ele alınmış ve sonuç Lowry-Garin Modeli ile sınanmıştır. Ülkemizde ilk defa planlama yazınına 'Yapısal Plan' kavramını getiren bu planın henüz Yerel Yönetim'ce algılandığını söylemek zordur. Ancak kentsel araştırmaları yeni boyutları ile gündeme getiren bu çalışmanın ülkemiz planlama yaklaşımlarına önemli bir katkı sağlayacağı açıktır.

III.ODTÜ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ EĞİTİM ANLAYIŞINDAKİ DEĞİŞİMLER

Planlama eğitiminin gelişme sürecini anlayabilmek için önce Batı dünyası, sonra ülkemiz planlama anlayışlarındaki değişimler farklı boyutları ile ele alınmıştır. Planlama yaklaşımları değerlendirilirken salt kalitatif-kantitatif tanımlamalardan kaçınılmış, bu anlayışlar içerikleri ile belirtilmeye çalışılmıştır. Planlama eğitimi veren kurumların yaklaşımları bazen toplumda hakim olan eğilimlere paralel düşecek, bazen onları aşacak, bazen de gerisine düşecektir. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü de bu süreçleri yaşamış, kuruluş yıllarında toplumdaki planlama birikimlerini izleyen kurum sonraki yıllarda öncülük görevini yüklenebilmiştir.

1961 yılında eğitime başlayan Bölüm'ün temel eğitim anlayışını o dönemde ülkede hakim olmaya başlayan 'Kapsamlı Planlama' anlayışı oluşturmaktadır. Bölümün ilk öğrencilerinden olan, bu satırların yazarının da yaşadığı bu süreçte temel olan nazım plan üretmektir. Bu bağlamda fiziksel yapıyı belirleyen sosyo ekonomik süreçlere belirli bir önem verilmiş, tasarım bir beceri kazanma yöntemi olarak ele alınmış ve planlama kenti tanıma, anlama ve ona biçim verme süreci olarak ele alınmıştır. Batıda 1960'lar yeni planlama anlayışlarının arandığı yıllardır. Bu dönemde 'Kapsamlı Planlama' sorgulanmakta, yeni yaklaşımlar geliştirilmektedir. Aynı yıllarda ise Kapsamlı Planlamanın temelleri Bölümde atılmakta, tasarım ağırlıklı eğitim ülkede geçerli planlama uygulamalarının da yansması olarak sürdürülmektedir. Bu yaklaşım içinde kent-

sel biçim öncelik kazanmış ve dönemin mezunları hem 'Kapsamlı Planlama' hem tasarım konularında beceri kazanmışlardır.

1970'li yılların başlarında batıdaki 'Sistem Yaklaşımlı Planlama' anlayışı ülkemizde de yansıma bulmuş, daha önce değindiğimiz gibi Zonguldak ve Gaziantep yarışmalarında da deneme olanağı bulmuştur. Bu gelişme Bölüm'ün programında da yansıma bulacak, hem dersler hem stüdyo çalışmaları farklı içerikler kazanacaktır. Bu doğrultuda temel tasarımla başlayan stüdyolar yerini doğrudan planlama problemlerine bırakmış, planlama teknikleri daha nicel boyutlarda öğretilmeye başlanmıştır. Gene 1970'li yılların ortalarından başlayarak yerel yönetimlerin yeni bir kavramsal çerçeve kurma çabaları bölüm programını etkileyecek ve 'Savunucu', 'Katılımcı' planlama anlayışları yeni problem tanım süreçleri olarak eğitim anlayışına yansıtılacaktır.

Bu dönem Bölüm'ün eğitim politikasına katkılarda bulunmuş; ancak mesleki faaliyette bulunan mezunların hoşnutsuzluğu, politik süreçlerdeki eleştirel tavırlar, mezunların tasarım yeteneğinin azalması gibi konular gündeme gelmiş, Bölüm programının eleştirisini yapmak ve yeni bir program geliştirmek üzere 1979 yılında "Planlama Eğitim Programını Geliştirme Seminerleri" adı altında bir dizi tartışma yapılmıştır. Aynı isimli bir yayında (9) toplanan bu tartışmalar ilginçtir ki 10 yıl sonra da, günümüzde, geçerliliğini korumaktadır. Bu seminerin ışığı altında Bölüm programının yeniden düzenlenmesi için sayın İlhan Tekeli tarafından geliştirilen ilkelere göre eğitim programlarının temel seçmeleri aşağıdaki karşıtlıklarda aranmalıdır: "Genel Plancı-Uzmanlaşmış Plancı; Akademik, Kuramsal-Mesleki Pratik; Fiziksel Planlama-Sosyal Planlama; Yumuşak, Hümanist Yaklaşım-Katı, Teknik Yaklaşım; Sorun Çözmeye Yönelik Planlama- Politika Geliştirmeye Yönelik Planlama; Meslek Öğelerine Yönelik Planlama-Yönetim Öğelerine Yönelik Planlama; Elitist Planlama-Kitleli Planlama" (10). Sayın Tekeli bu karşıtlıklardan yola çıkarak çok yönlü eğitim verebilecek bir eğitim programı önermektedir. Tablo 1 ve 2 de sunulan bu eğitim programı içinde dikey olarak ders çizgileri önerilmiş, yatayda ise farklı konular farklı içeriklere sahip stüdyolarda bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede ilk iki yıl ortak program uygulanmakta, 3. ve 4. sınıflarda ise öğrencileri farklı hünere yönlendirecek üç kanallı bir eğitim önerilmektedir. Kantitatif, sosyal-yönetimsel ve tasarım kanallarından oluşan bu yeni eğitim programı uygulamaya sokulacağı sırada YÖK devreye girmiş ve bu kurumun doğrudan ve dolaylı etkileri ile belirli konularda uzmanlaşan bir eğitim sü-

	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)	(F)	(G)	(H)	(I)	(K)	(L)	(M)
	KANTİTATİF ÇİZGİ	BİLGESAYAR ÇİZGİSİ	EKONOMİK ÇİZGİSİ	SOSYAL BİLM ÇİZGİSİ	YÖNETİM BİLM ÇİZGİSİ	TARİH ÇİZGİSİ	TASARIM ÇİZGİSİ	FOTOGRAF ÇİZGİSİ	KONİT ÇİZGİSİ	KEŞİF ÇİZGİSİ	ŞEŞİLEŞTİRME ÇİZGİSİ	STÜDYOLAR
İKİNCİ SINIF	TEKİRTEPE PLANLAMA ÇİZGİSİ	BİLGESAYAR I	SAĞLIK PLANLAMA ÇİZGİSİ	İÇTİKAR PLANLAMA ÇİZGİSİ	EDİTÖR PLANLAMA ÇİZGİSİ		ŞEHİR PLANLAMA ÇİZGİSİ					STÜDYO IV (8)
İKİNCİ SINIF	ŞEHİRCİLİK PLANLAMA ÇİZGİSİ	BİLGESAYAR II	SAĞLIK PLANLAMA ÇİZGİSİ	İÇTİKAR PLANLAMA ÇİZGİSİ	EDİTÖR PLANLAMA ÇİZGİSİ		ŞEHİR PLANLAMA ÇİZGİSİ					STÜDYO IV (7)
ÜÇÜNCÜ SINIF	KANALLAMA ÇİZGİSİ	BİLGESAYAR III	SAĞLIK PLANLAMA ÇİZGİSİ	İÇTİKAR PLANLAMA ÇİZGİSİ	EDİTÖR PLANLAMA ÇİZGİSİ		ŞEHİR PLANLAMA ÇİZGİSİ					STÜDYO III (6)
ÜÇÜNCÜ SINIF	ŞEHİRCİLİK PLANLAMA ÇİZGİSİ	BİLGESAYAR I	SAĞLIK PLANLAMA ÇİZGİSİ	İÇTİKAR PLANLAMA ÇİZGİSİ	EDİTÖR PLANLAMA ÇİZGİSİ		ŞEHİR PLANLAMA ÇİZGİSİ					STÜDYO II (5)
İKİNCİ SINIF	İSTATİSTİK ÇİZGİSİ		SAĞLIK PLANLAMA ÇİZGİSİ	İÇTİKAR PLANLAMA ÇİZGİSİ	EDİTÖR PLANLAMA ÇİZGİSİ		ŞEHİR PLANLAMA ÇİZGİSİ					STÜDYO I (4)
İKİNCİ SINIF	ŞEHİRCİLİK PLANLAMA ÇİZGİSİ		SAĞLIK PLANLAMA ÇİZGİSİ	İÇTİKAR PLANLAMA ÇİZGİSİ	EDİTÖR PLANLAMA ÇİZGİSİ		ŞEHİR PLANLAMA ÇİZGİSİ					STÜDYO II (3)
İKİNCİ SINIF	ŞEHİRCİLİK PLANLAMA ÇİZGİSİ		SAĞLIK PLANLAMA ÇİZGİSİ	İÇTİKAR PLANLAMA ÇİZGİSİ	EDİTÖR PLANLAMA ÇİZGİSİ		ŞEHİR PLANLAMA ÇİZGİSİ					STÜDYO I (2)
İKİNCİ SINIF	ŞEHİRCİLİK PLANLAMA ÇİZGİSİ		SAĞLIK PLANLAMA ÇİZGİSİ	İÇTİKAR PLANLAMA ÇİZGİSİ	EDİTÖR PLANLAMA ÇİZGİSİ		ŞEHİR PLANLAMA ÇİZGİSİ					STÜDYO I (1)

Tablo 1. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün Programının yeniden düzenlenmesi (Tekeli 1980, s.65)

	BİRİNCİ GRUP (KANTİTATİF)					İKİNCİ GRUP (SOSYAL BİLM-YÖNETİM)					ÜÇÜNCÜ GRUP (TASARIM)				
	A 8	B 8	C 8	I 8	M 8	D 8	E 8	C 8	I 8	M 8	G 8	G 8	K 8	L 8	M 8
DÖRDÜNCÜ SINIF															
ÜÇÜNCÜ SINIF															

* Birinci sıradaki dersler ikinci sıradaki derslerin, bir dersin altına yazılan diğer dersler bu ders yerine alınabilecektir veya gösterilebilir.

Tablo 2. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü programında kanallaşma önerisi (Tekeli 1980, s.66)

reci belirgin olarak yürütülememiştir.

1980-1990 dönemi Bölüm eğitim programı açısından uzmanlaşmayı gündeme getirmiştir. Burada uzmanlaşma yalnızca farklı konulara yönelmekte, farklı planlama anlayışlarını benimseyebilen ve uygulayan farklı plancı tipleri de eğitmeyi amaçlamaktadır. Batı'daki planlama yaklaşımlarını incelediğimizde farklı anlayışların birbirlerini izlediklerini ve etkilediklerini görmüştük. Önerilen program da bu bağlamda Kapsamlı, Yapısal, Sistem Yaklaşımlı, Savunucu ve Katılımcı Planlama türlerinin sınımlanabileceği ve eğitilebileceği bir ortam yaratmak istemiştir. YÖK 3. sınıftan başlatılmak istenen üç kanallı eğitimi tek merkezden yönlendirdiği eğitim programı ile doğrudan etkilemiş ve bu süreç devreye sokulamamıştır. Yalnızca dördüncü sınıftaki seçmeli derslerle yürütülmeye çalışılan uzmanlaşmaya yönelik eğitim ise bu amacı sağlamaktan uzak kalmıştır. YÖK ve 12 Eylül ideolojisinin dolaylı etkileri eğitim sürecinde de kendini hissettirmiş, yaratılan kısıtlı tartışma ortamı, öğrenciler üzerine bindirilen gereksiz meslek dışı ders yükü, gene öğrencilerin değerlendirilmesinde getirilen aşırı merkeziyetçi ve bürokratik tavır amaçlanan hedeflere ulaşılmasını engellemiştir.

Diğer yandan daha önce de değinildiği gibi ülkedeki genel planlama politikaları, planlamayı gerçek işlevinden arındırmış ve planlama, politik karar verme süreçlerini yasal belgelere dönüştüren bir eylem olarak algılanmıştır. Tüm bu oluşumlar içinde Bölüm uygulama süreçlerinden bağımsız olarak programını sürdürmüştür. Uygulamaya dönük olarak yapılan 'Ankara 2015 Yapısal Plan Çalışması' ise Yerel Yönetim'ce dikkate alınmadan gündelik politikalarla planlama eylemleri yürütülmeye devam edilmiştir.

Temeli 1979-80 yıllarında atılan ve günümüzde de sürdürülen program uzmanlaşmayı getirememiş, tam tersine çok yönlü, geniş düşünebilen, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurabilen, aynı zamanda tasarım da yapabilen bir plancı tipi yetiştirmeye yönelmiştir. Programın temelini oluşturan stüdyolarda izlenen programlar bu çeşitliliği sağlayan ortamları oluşturmuştur. Bölüm programlarında ne zaman bir değişiklik olsa özellikle 1. sınıf stüdyosunun içeriği değişmiştir. 1960'larda temel tasarım ağırlıklı olan bu stüdyo 1970'lerde gelişen yeni planlama anlayışlarının etkisi ile planlama ağırlığı kazanmış, ancak bu oluşum mezunların tasarım becerisi kazanmasını önlemiştir. 1980'lerde yeni program oluşturulurken bu konu gözlenmiş ve 1. sınıf stüdyosuna yeniden tasarım

önceliği verilmiştir. Böylece 1. sınıfta temel tasarım ve bu becerinin küçük mekana uygulamasını içeren bir anlayış benimsenmiştir. Ayrıca burada verilen soyutlama ve yumuşak problem çözme sürecinin çeşitli planlama yaklaşımlarına katkıda bulunacağı varsayılmıştır. 2. sınıfta kent parçalarına yönelik fiziksel ağırlıklı planlama 3. sınıfta 'Kapsamlı Planlama' ile 'Savunucu Planlama'ya yönelik çalışmalara dönüşmektedir. 4. sınıftaki çalışmalar metropoliten ölçeklere yönelmiş, dolayısıyla yapısal planlama ilkeleri bu stüdyonun kapsamını oluşturmuştur. Bu çerçeveler içinde 'Sistem Yaklaşımlı Planlama' kuramsal olarak eğitim programında yer almış, ancak stüdyolara yeterince yansımamıştır.

Görüldüğü gibi program uzmanlaşma öngörüsü ile yola çıkmış, çeşitliliğe yönelen bir raya oturmuştur. 1990'lara doğru bir temel eleştiri ortamı bu doğrultuda oluşmuş ve bu çeşitliliği genel bir çerçeveye oturtacak bir program tartışması gündeme gelmiştir. 1989 yılında başlayan bu tartışma ortamında Sayın İlhan Tekeli'nin 1979 yılında ürettiği Tablo 1'de çizilen program matrisi yeniden yorumlanarak Bölüm görüşüne sunulmuştur. Tablo 3'de özetlenen bu program matrisinde gene şehir planlama disipliniyi oluşturan konular dikey olarak bütünleştirilmektedir. Bu matrisin özelliği üretilmek istenen şehir plancısı tipine ve planlama anlayışına göre esnek programlar uygulama olanağı vermesidir. Nitekim bölüm içinde beliren görüşler matrisin bu özelliğini doğrulamış ve hem genel hem uzmanlaşmış plancı yetiştirme önerileri bu matris içinde kendilerine yer bulmuştur. Bu görüşlerden Sayın Çağatay Keskinok tarafından geliştirileni ilginçtir ve 5 kanallı (Kentsel Tasarım, Kent Mühendisliği, Kent Araştırmaları, Kent Yönetimi -Kentsel Politikalar ve Kent Planlaması) bir program önermektedir. Ancak gerek kadro kısıtlamaları gerek günümüz genel eğitim sisteminin verileri şehir planlama eğitimini bir fakülte düzeyine çıkaran bu öneriyi engellemektedir.

Bölümün kadro açısından da kendisini yenileyebileceği çerçeveyi çizen bu eğitim programı üzerindeki tartışmalar sürmekte, 1979 yılında yapılan bir çok tartışmanın günümüzde de geçerliliğini koruduğu görülmektedir. Genel Plançı -Uzman Plançı, Planlamada Tasarım ve Nicel Tekniklerin Dengesi gibi konular güncelliğini korumaktadır ve kanımızca önümüzdeki dönemlerde de koruyacaktır. Günümüzdeki toplumsal dinamiklerin planlama kurumlarından beklentilerindeki kararsızlık aşlamadıkça bu tür tartışmaların da sonuçlanması beklenmemelidir.

NİTEL ÇERÇEVE				NİCEL ÇERÇEVE						
Kentsel Tasarım	Çevre Planlaması	Yasal Yönetimsel Çerçeve	Sosyoloji	Tarih	S.T ÜDYO	Planlama	Mekansal Örgütlenme	Nitel Teknikler	Kent Mühendisliği	Ekonomi
.Tasarım kuramı	.insan ve çevre	.	.Antropoloji .Sosyoloji	.	-Temel tasarım planlama ①	.Planlamaya giriş	.Şehir	.Matematik .Matematik	.	.
.	.	.	.Kent sosyolojisi .Kent sosyolojisi	.Sanayi öncesi kenti .Sanayi kenti	-Fiziksel planlama ② -Kent parçaları tasarımı	.	.Coğrafya .Kentsel coğrafya	.İstatistik .İstatistik	.	.Ekonomiye giriş .Ekonomi ve planlama
.Türk kenti	-Kapsamlı planlama ③ -Savunucu planlama, uygulama	.Planlama kuramı .Planlama teknikleri	.	.Bilgisayar .Bilgisayar ve planlama	.Ulaşım planlaması .Ulaşım planlaması	.Kentin ekonomik analizi
.Kentsel tasarım modelleri .Peyzaj	.Biyofizik çevre Psikososyal çevre	.Yasal çerçeve ve .Yönetimsel çerçeve .Poliflik çerçeve	.Az gelişmiş ülkeler .Planlamamın sosyal boyutu, katılım	.	-Yapısal planlama ④ -Sistem yaklaşımı planlama	.Konut	.Mekansal istatistik	.Kentsel modeller .Kentsel modeller .Bilgisayar uygulama	.Kentsel altyapı .	.Kentsel ekonomi .Kentsel ekonomi .Kalkınma ekonomisi

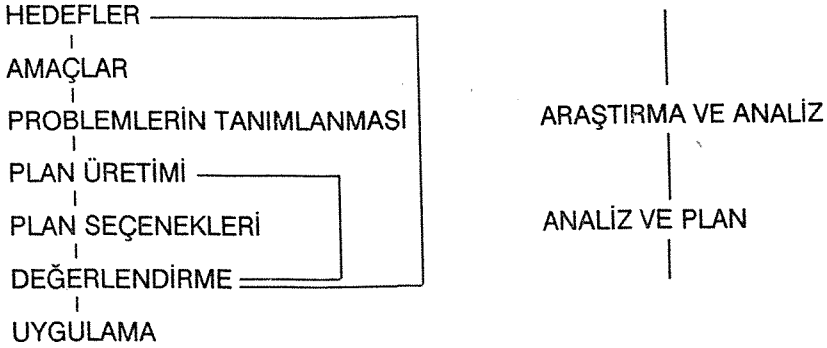
Tablo 3. Şehir Planlama Lisans Eğitim Programı için Matris Önerisi (1989)
Matrisin içindeki derslerin bölüşümü Özyü Şehir Planlama Bölümünün eğitim anlayışı ile kadrosunun özelliklerini yansıtmaktadır. Matrisdeki ders bölüşümü ve stüdyo içerikleri değiştirilerek farklı eğitim anlayışları üretilebilecektir.

IV.SONUÇ

Bu çalışmada kurumsallaştığı 1920'lerden başlayarak planlama yaklaşımlarını toplumsal gelişmelerin bir işlevi olarak tartışılmıştır. Ülkemiz koşullarında da bu yaklaşımlar gene toplumsal beklentilerin bir uzantısı olarak gelişmiş ya da dışlanmış. Bu doğrultuda kapsamı ne olursa olsun tüm kentsel planlama ürünlerine 'İmar Planı' adı yakıştırılmıştır. Yapılan tüm eleştirilere karşın imar planları kentlerimizin fiziksel çevresini denetleyen belgeler olma özelliklerini sürdürmektedir. 1979 yılında ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde düzenlenen Türkiyede İmar Planlaması Semineri'nde de bu kavram eleştirilmiş, içeriğinin sığılı, denetlemeye çalıştığı fiziksel çevrede yarattığı olumsuzluklar, tasarım sürecinin yalnızca mülkiyet yapısına indirgenmesi, sosyo ekonomik yapılarla ilişki kurulamaması gibi nedenlerle daha geniş kapsamlı planlama yaklaşımları önerilmiş ve 'Kent Planı' sözcüğünün daha doğru olacağı vurgulanmıştır. Ancak pratikte, planlama anlayışında kavramsal olarak bir gelişme olmamış, imar planları mülkiyet çalışmalarını çözümlenmeye çalışan belgeler olma niteliğini aşamamıştır.

Günümüzde, özellikle son on yıldır, planlama en temel girdilerinden de (Araştırma-Analiz-Plan) arındırılmış, politik karar verme sürecinde alternatifler sunan değil, bu süreçte alınan kararları yasallaştıran bir eyleme dönüştürülmüştür. Planlamanın kazandığı bu boyut, kamunun bilgi üretme endişelerini de yok etmiş, sonuçta şehir planlama eğitiminin uygulama ile olan bağlarını kopartmıştır. Belediye başkanlarının kendi ürettikleri planlara aykırı uygulamaları, teknisyenlerce verilmesi gereken kararları kendilerinin üretme çabaları, Merkezi Yönetim'in planlama eylemini dışlaması, mevzi planlar yoluyla planlama kararlarının verilmesi gibi birçok davranış 'Kent Planlama' mesleğini geriye götürmüş, kuram geliştirme beklenen üniversiteler ile uygulamayı yapan kuruluşlar arasındaki ilişkiler zayıflamıştır.

Günümüzde "Geddes'in araştırma-analiz-plan'dan oluşan özgün planlama evreleri 'Karar Verme Kuramı'ndan yararlanarak aşağıdaki evrelere dönüşmüştür:

Ancak tüm 'geri besleme' ve 'süreklilik' aramalarına karşın bütünleşemeyen bir süreç olarak kalmıştır" (11).

Batı dünyasında planlama farklı yaklaşımların zaman içinde birbirini izlemesi ile gelişmiş ve yukarıda özetlenen çok boyutluluğa ulaşmıştır. Bu gelişme düzeni içinde planlama evrelerinin strüktürü değişmemiş, her yeni yaklaşım bu evreleri zenginleştirecek yeni boyutlar katmıştır. Ülkemiz koşullarında planlama en zengin deneyimlerini 1960-1973 yılları arasında yaşamış; daha sonra kamu kurumlarının bir kamu hizmeti olan planlamayı dışlaması bu gelişmeyi durdurmuştur. Bu bağlamda planlama tüm evreleri içeren bir eylem olarak ele alınmamakta, kazandığı süreklilik boyutu gözardı edilmektedir. Farklı planlama yaklaşımları ise uygulama boyutunda tartışılmaz olmuştur. Buna karşılık politik süreçler içinde planlama kurumu ve plancılar suçlanmış ve planlama ilkeleri ile kuramına aykırı davranış ve uygulamalar sürdürülmüştür. Kentlerdeki bugünkü kargaşayı plancıların eylemlerinde arayan politik ideolojiler temelinde kamu yararlı bir hizmet olması gereken planlama eylemini dışlamıştır. Ülkedeki planlama yaklaşımlarına çok büyük katkıları bulunan İmar ve İskan Bakanlığı ile İller Bankası'nın bilgi üretme, planlama ve denetim işlevleri en aza indirgenmiş, son olarak, kentlerin sorunsallarını hazine arsalarını satarak Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın çözüme kavuşturacağı iddiası ile yola çıkılması planlama mesleğine indirilen en büyük darbe olmuştur.

Bütün bu gelişmeler karşısında tepki göstermeyen Şehir Planlama okullarının bu ortamı aşmaları farklı planlama yaklaşımlarını anlamak ve bunları geliştirmek ile mümkün olacaktır. Planlamanın bir kamu hizmeti ol-

duğu noktasından yola çıkan eğitim programları farklı planlama yaklaşımlarını özümsemek ve bunların planlama eylemine katkılarını irdelemek zorundadır.

'Kapsamlı Planlama'nın yarattığı araştırma-analiz-plan evreleri, plancıya yüklediği kamu yararını koruma görevi ve kentsel biçim ile planlama kararlarını bütünleştirme çabaları, 'Yapısal Planlama'nın eylemlere ve sürekliliğe yönelen, planlama hedeflerini tanımlayan, seçenekler üreten yapısı; 'Sistem Yaklaşımlı Planlamanın geliştirdiği nicel planlama teknikleri; 'Savunucu Planlama'nın plancının uygulamada da rol alması gereğini vurgulaması; 'Katılımcı Planlama'nın toplumu da planlama eylemine katmaya çalışması hep birbirlerini tamamlayan eylem dizileridir. Bu sürekliliğin anlaşılması, tartışılması ve öğrenciye aktarılması planlamanın salt teknik boyutlu değil politik, ekonomik, sosyal ve yönetsel boyutlar içeren çok disiplinli bir eylem olma özelliğini de vurgulayacak ve mesleğin geleceğine yönelik tartışmalara en büyük katkıyı sağlayacaktır.

İlk adımları 1960'larda atılan şehir planlama eğitimi otuzuncu yılına yaklaşmış ve bu doğrultuda birçok kurum faaliyete geçmiştir. Bütün bu okulların aynı türde plancı yetiştirmesi beklenemez ve beklenmemelidir. Her okul kendi 'ekol'ünü geliştirecek ve ülkenin planlama yazınına katkıda bulunacaktır. Tablo 3'de sunulan çerçeve programın çok farklı türlerde planlama yaklaşımlarına olanak sağlayacağına inanılmaktadır. Matrisin içindeki ders bileşimlerine ve stüdyoların içeriklerine göre farklı becerilere sahip plancılar yetiştirmek olasıdır. Ancak şehir planlama eğitimi veren kurumlar çevreye, kente ve planlama kavramına yönelik yazışmalara tepki göstermenin en önemli görevleri arasında yer alması gerektiğini unutmamalıdır.

GÖNDERMELER

1. Margeret, ROBERTS , TOWN PLANNING TEHCNIQUES,
London: Hutchinson and Co.,1985,s.16.
2. Margeret, ROBERTS , a.g.y., ss.14-15
3. Alison, RAVETZ , THE GOVERNMENT OF SPACE,
London: Faber and Faber, 1986,s89.
4. Margeret, ROBERTS , a.g.y., s.15.
5. Margeret, ROBERTS , a.g.y., s.19.
6. Stuart, CHAPIN , URBAN LANDUSE PLANNING, 2nd. Ed.,
Urbana: University of Illinois, 1965,
s. 221-253.
7. Margeret, ROBERTS , a.g.y., s.27.
8. Margeret, ROBERTS , a.g.y., s.88.
9. R. BADEMLİ,
S. AKIŞIK , PLANLAMA EĞİTİM PROGRAMI GELİŞTİRME
SEMİNERİ,Ankara: ODTÜ Mimarlık Fak.,1979.
10. İlhan, TEKELİ , PLANLAMA EĞİTİM PROGRAMI GELİŞTİRME
ÖNERİLERİ,Ankara: ODTÜ Mimarlık Fak.,
1980, ss.25-34.
11. Margeret, ROBERTS, a.g.y., ss.54-55.

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMASI EĞİTİM MODELİ

YÜ Mimarlık Fakültesi,
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Sunan: Emre AYSU, Doç.Dr.

I. GİRİŞ

Ülkemiz, konumu gereği, engin bir yerleşmeler kültürü setinin sentezlerine dayalı köklü bir yapıya ve birikime sahip olmasına karşın, örgün Şehircilik - Planlama eğitimine, yaygın bir biçimde, son on yıl içinde geçebilmiştir.

1950'li yıllardan başlayarak hızla büyüyen göç hareketleri - kentleşme ve yarattığı sorunlara yanıt aramada yapılan büyük yanlışların yanında oldukça önemli deneyimler de kazanılmıştır. Özellikle 1958 yılında kurulan İmar ve İskan Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Bölge, Metropol ve Şehir Planlama Daireleri ve İller Bankası gibi kurumlar şehir planlama çalışmalarının ülkemizde kurumsallaşmasında çok önemli roller yüklenmişlerdir.

Özellikle İller Bankası bu konuda bir eğitim kuruluğu gibi görev yaparak; hem teknik eleman yetiştirilmesinde hem de yerel yönetim kadrolarının, belediye başkanından ilgili diğer elemanlarına kadar, eğitilmesinde ve bilinçlendirilmesinde yadsınamayacak önemde katkılarda bulunmuştur. Örgün şehircilik ve planlama eğitiminin kısa bir geçmişine sahip olan ülkemizde 1960'lı yıllarda başlayan planlı kalkınma modeli ve bu modelin günümüze değin geçirdiği evreler, günümüzde şehircilik ve planlama eğitiminin geldiği noktada saptama yaparak, geleceğe dönük yönlendirmelerin yapılmasına öncülük edecek bu kolokyumda, köklü bir geçmişe sahip fakültemiz bünyesinde yer alan bölümümüzün eğitim modeline ilişkin gelişme evreleri, varılan nokta ve sonuçları kısaca verilmeye çalışılacaktır.

Bir kurumsal yapının ardışık süreçlerden geçerek gelişip, evrimleştiğini bilmekteyiz. Bu bağlamda şehir ve bölge planlama mesleği ve örgün eğitimi de mimarlık uygulamalı bilim alanının içinden filizlenerek diğer ilgili bilim alanlarını da kapsayacak interdisipliner bir biçimde ortaya çıkmış, gelişmesinde, evrimleşmesinde de bu bilim alanı etken olmuştur. Artık günümüzde şehir ve bölge planlama mesleği bağımsızlığını ilan etmiş ve gelişimini kendi içindeki süreçlerle gerçekleştirmeye başlamıştır.

Üniversitemizin Mimarlık Fakültesi bünyesinde kadrolaşan şehircilik ve planlamaya ilişkin bilim alanının gelişiminde, evriminde üç aşamadan söz etmek olanaklıdır. Bu aşamaların ülke şehircilik ve planlama pratiğinin gelişimine, evrimleşmesine ve kurumsallaşmasına koşut, çoğunlukla başabaş ve önünde giderek, örgün bir yapıya kavuştuğu rahatlıkla söylenebilir. Bu açıdan bildiri, aynı zamanda günümüze kadar çeşitli yayınlarda nesnel olmayan yaklaşımlarla, eksik ve zaman zaman da taraflı tutumlar nedeni ile yanlış tanıtılan kurumumuz gelişimine de açıklık getirecektir.

II. YILDIZ ÜNİVERSİTESİ ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ EĞİTİM SÜRECİ

II.1. BİRİNCİ AŞAMA (1942 - 1969 YILLARI ARASI)

Üniversitemizin, tarihsel gelişimine baktığımızda, ülkemizin kalkınmasında gereksinme duyulan teknik elemanların yetiştirilmesinde çok değışik düzeylerde, ilk sıralarda, hizmet vermiş olduğunu görmekteyiz. 1911 yılında

Vilayet Nafia İdarelerine "Fen Memuru" -eski adıyla Kondüktör- yetiştirmek amacı ile kurulan "Kondüktör Mekteb-i Alisi" bazı değişikliklerle Paris'teki "Ecole de Conductore" öğretim programını kabul ederek, Cumhuriyetin ilanına kadar 66 adet, ülkenin ilk Fen Memurlarını yetiştirmiştir. Bu dönemde ülkede teknik eğitim veren Yüksek Mühendis Mektebi -bugünkü Teknik Üniversite- ve sanat eğitimi veren Sanayi-i Nefise Mektebi -bugünkü Mimar Sinan Üniversitesi bulunmaktaydı. 1922 yılında "Nafia Fen Mektebi" olarak yeniden düzenlenip 3 yıla çıkarılan eğitim-öğretim süresiyle, ülkemizde ilk kez Cumhuriyetin ilk 10 yılında 400 civarında teknik eleman mezun etmiş olan okul, uygulayıcı ara eleman gereksinmesine önemli katkılarda bulunmuştur. 1937 yılında, ülkemizde ilk kez günümüz üniversitelerinde kabul gören ön lisans, lisans eğitiminin ilk tipi olan Nafia Fen Mektebi, lağvedilerek iki yıl süreli Fen Memuru yetiştirecek kısım ile dört yıl öğretim süreli Mühendislik bölümlerini içeren "İstanbul Teknik Okulu" kurulmuştur. Bu aşamada Teknik Okul inşaat ve makina mühendisliği bölümlerinden oluşmaktaydı.

1942-43 öğretim yılında o güne kadar yalnızca Sanayi-i Nefise Mektebinde yapılan mimarlık eğitimine ek olarak İstanbul Teknik Okulu'nda ülkenin ikinci Mimarlık Bölümü açılmış ve ilk mezununu da 1944-45 ders yılında 9 kişi olarak vermiştir. Mimarlık Bölümümüz, 1945 yılında öğrenci almamak üzere verilen kısa bir aradan sonra, 1953-54 öğretim yılından günümüze değin kesintisiz biçimde ve gelişerek eğitim ve öğretimine devam etmiştir. 1959-60 yılından itibaren, anglo-sakson eğitim modeline uygun olarak, lisans öğretim programına ek en az bir yıllık Lisansüstü (Master) programına yine ülkemizde ilk kez İstanbul Teknik Okulu'nda başlanmıştır.

1960'lı yıllarda Mimarlık Bölümünde uygulanan öğretim programında yer alan Şehircilik ve Mimari Proje derslerinde, o günün ülke şehir planlama pratiğine yönelik olarak bugünkü deyim ile toplukonut alanları planlanmakta, tasarlanmakta ve Şehircilik dersinde ise kentin tamamı ya da bir kesiminin 1/5000-1/1000 ölçekli fiziki planlama çalışmaları yaptırılmaktaydı. Hiç kuşkusuz, sözü edilen dönemdeki öğretim programında yer alan bu derslerle, o zaman diliminde şehirciliğin ülke pratiğindeki konumuna koşut meslek elemanlarının yetiştirilmesi amaçlanıyordu. Nitekim ülkede ilk olarak ODTÜ bünyesinde şehir ve bölge planlama eğitiminin başlatılmış olmasına karşın, gerek -önemli il merkezlerinin- yarışmalar yolu ile, gerekse İller Bankasının aracılığı ile elde edilen imar planlarında daha sonraları ise büyük kooperatif ve toplukonut alanlarının

düzenlenmesi projelerinde, Bölümümüz mezunu meslek adamlarının gösterdiği başarıda, Mimarlık öğretim programı kapsamında yer alan dersler ve eğitim politikası etkili ve yararlı olmuştur.

Bu eğitim modeli İstanbul Teknik Okulunun 1184 sayılı yasa ile İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi olmasına kadar devam etmiştir.

II.2. İKİNCİ AŞAMA (1969 - 1982 YILLARI ARASI)

Türkiye'de, ODTÜ Modeli dışındaki şehircilik biliminin gelişiminde; Yıldız Üniversitesi Şehircilik Proje Kürsüsü'nün, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne dönüşürken, sözü edilen planlama modeli ile bu modeli ortaya koyanlar ve bu modelle yetişmiş mimar kökenli öğretim elemanlarının birikimleri, öncülükleri etken olmuş, önemli rol oynamıştır. İDMMA Mimarlık Bölümü'nde, 1969 yılında, Şehircilik ve Proje Kürsüsü'nün bu kadro tarafından kurulması, Yıldız Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi bünyesinde eğitim ve öğretimine devam eden Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün ilk örgün çekirdeğini oluşturmuştur. Bu kürsü bir yandan Mimarlık Bölümü öğretim programındaki Şehircilik eğitimi modelini daha da geliştirerek uygularken (derslerin %20 sine varan saatlerde), diğer yandan da kuram-kılgı bağlamında akademik çalışmalarını sürdürmüştür. Ülkemizde ODTÜ eğitim-öğretim modelinden sonra, 1971 yılında Ege Üniversitesi, Mühendislik Bilimleri Fakültesi bünyesinde açılan Şehir Mimarlığı (urban design) Yüksek Lisans programından farklı olarak, 1973 yılında İstanbul 'da ilk kez İDMMA Mimarlık Fakültesi bünyesinde Yüksek Lisans düzeyinde, 2 yıllık bir öğretim programı ile, "Şehir Planlama" (City and Regional Planning) eğitim ve öğretimine başlanmıştır. Önceleri mimarlık lisans eğitimi üzerine inşa edilen bu program zaman içinde ikili programa dönüştürülerek Şehir ve Bölge Planlama lisans mezunları için de Yüksek Lisans programı açılmıştır.

ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün eğitime başlamasından önce ve sonra ülkemizde planlama etkinlikleri şehircilik ve planlama pratiği alanında kendi çabaları ile uzmanlaşan ya da sınırlı becerilere sahip olan mimarlar tarafından ağırlıklı olarak sürdürülmekteydi. Bu meslek grubuna şehircilik ve planlama pratiği çalışmaları ve plan yapma yetkilerinin tanınmış olması, Ege Üniversitesi modelindeki gibi, sınırlı beceriler verecek olan bir eğitimin çok gerçekçi olamayacağı düşüncesini ortaya çıkarmış ve aşağıdaki amaçlara yönelik bir program oluşturulmuştur.

Bu programla;

- Ülke şehircilik ve planlama pratiğinde görev alan ve yetkili olan meslek gruplarının (özellikle mimarların) bu alanda takım çalışmasına dayalı, interdisipliner bir eğitimle uzmanlaşarak daha bilinçli bir hizmet sunma olanağını sağlamak (Ara Şehir Plancı tipi),
- Şehir ve bölge planlama lisans eğitim ve öğretimine yönelik bilgi birikimi ve deneyimini oluşturarak eğitim modeline ilişkin saptamaları yapmak,
- Mimarlık Fakültesi bünyesinde yeni bir bölüm için gerekli yetişmiş kadrolaşmayı sağlamak, amaçlanmaktaydı.

Bu amaçlar setinden yola çıkan Şehircilik Kürsüsü önce böyle bir interdisipliner eğitim-öğretimin kadrolaşmasını sağladı. İlk kez Mimarlık Fakültesi bünyesinde Toplum Bilimleri Kürsüsünün kurulmasını gerçekleştirdi. Bu Kürsüde, başlangıçta, ülke-bölge, metropoliten ve kent planlama pratiği içinde yetişmiş bir Doç.Dr.Sosyo-Ekonomist, bir Öğr.Gör. İmar Hukukçusu yer aldı. Şehir Planlama Yüksek Lisans Programındaki fiziksel planlamaya yönelik, kentbilim disiplinleri dışındaki, Sosyoloji - Şehir Sosyolojisi, Ekonomi - Kent Ekonomisi, Ekoloji - Kent Ekolojisi, Antropoloji, Hukuk - İmar Hukuku - Şehir ve Çevre Hukuku, Kent Coğrafyası v.b. gibi, disiplinlere ilişkin bilgilerin verilmesi bu kürsü elemanları ve üniversite dışından konusunda uzmanlaşmış kişilerin de katılımı ile gerçekleştirildi.

Bu programda her yarıyılıda olmak üzere Planlama Stüdyo çalışması yapıyordu. Programın ana iskeletini bu stüdyolar oluşturmakta ve gerçek alanlar üzerinde yapılan çalışmalar, kolokyum düzeninde, tüm disiplinlerdeki öğretim üyelerinin katılımı ile sürdürülüyordu. 1977 yılından itibaren Döner Sermaye İşletmesi'nin ve Yerleşme Bilimleri ve Şehircilik Araştırma Enstitüsü'nün kurulmasına koşut olarak, yerel yönetimlerden gelen istekler doğrultusunda, Planlama Stüdyo çalışmalarını bu gerçek projeler oluşturmaya başladı.

Üniversite - Yerel Yönetim (Belediyeler) işbirliği ve ilişkileri sonucunda İstanbul Anakent Alanında Soğanlık, Tuzla ,Darıca yerleşmelerinin planlama çalışmaları, Yüksek Lisans öğrencilerinin doğrudan katılımı ve o günkü İller Bankası, İmar ve İskan Bakanlığı, Yerel Yönetim elemanlarının yer aldığı Danışma-Denetleme Kurulları'nın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma-planlama çalışmalarını içeren bu Döner Sermaye işlerinden öğ-

renciler lisansüstü tez konularını da almaktaydı. Bu eğitim aşaması 1982 yılına kadar kendi içinde tutarlı bir biçimde gelişme göstererek ve lisans eğitiminin altlığını oluşturacak kadrolaşmayı, deneyimi, bilgi birikimini sağlayarak devam etti.

Bu aşamada ortaya konan eğitim modelinin uygulanması sonucu elde edilen ürünleri ve gelişimi şöyle sıralayabiliriz:

- Yüksek Lisans Şehir Planlama programını 45 kişi bitirerek Mimar-Y.Şehir Plancısı ya da Y.Şehir Plancısı ünvanını kullanmaya hak kazanmıştır. Bu mezunların;

* %24 ü (11 kişi) dört üniversitemizin [Trakya Üniversitesi (1), Mimar Sinan Üniversitesi (2), Gazi Üniversitesi (2), Yıldız Üniversitesi (6)] Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde Yard.Doç.Dr., Arş.Gör.Dr., Arş.Gör., Öğr.Gör. olarak,

* %13 ü (6 kişi) Belediye, Bakanlık ve Bölge Kurulu gibi kurumlarda,

* %60 ı (28 kişi) ise serbest bürolarda (büro sahibi ya da çalışan olarak) çalışmaktadır.

- Şehir ve Bölge Planlama Bölümümüzün kadrosunda bu aşamada yetişmiş iki Yard.Doç.Dr., üç Arş.Gör. ve bir Öğr.Gör. yer almaktadır.

- Üniversite - Yerel Yönetim ilişkileri sonucu alınan Araştırma-Planlama çalışmalarında, ülkenin kentleşme ve gelişme eğilimleri doğrultusunda ortaya çıkan sorunlarına bilimsel araştırmalara dayalı çözümler aranmış, bulunmuş ve uygulamanın bilimsel temelleri oluşturulmuştur. Soğanlık, Tuzla, Darıca planlarının; daha sonra "U" lejandı diye adlandırılan uygulaması yerel yönetimleri kamu alanlarını (yeşil, yol, otopark v.b.) elde etmede rahatlatan, olanak tanıyan, kamuya %35'e kadar bedelsiz terki yaygın, kentsel ölçekte ve alan bütününde uygulanmayı, planın ana ilkesi haline getiren ve daha sonra yeni çıkan imar yasasında yer almasına kadar giden gelişmelere neden olması, planlanan bölgelerde o dönemlerde yaygınlaşmaya başlayan hisseli ifrazlı alanlarla ilgili olarak getirilen plan bütünündeki çözümler, ve benzerleri, örnek olarak söylenebilir.

Yukarıda sıralanan olumlu sonuçların yanında, bu modelin gelişme eğilimleri sonucu ortaya çıkan sorunlara aranan çözümlerde, varolanı ya da oluşanı aynen korumanın bir planlama davranışı olabilme tehlikesi de yaşanmıştır. Ancak bu tür karşıt görüşlerin ortaya koyduğu bilimsel çözüm yolları bulmada yarattığı bilimsel tartışma ortamı; gelişmede, deneyim kazanmada ya da kentbilim pratiğimizde oluşturulacak kuramların

elde edilmesinde, bilimsel dinamizmi oluşturma açısından son derece yararlı görülmektedir.

Bu programla Birinci Aşamada amaçlanan hedeflerin büyük bir kısmına ulaşılmıştır.

- Şehir ve bölge planlama Lisans eğitiminin temelini oluşturacak kuram ve kılıgi alanında bilgi ve deneyim birikimi sağlanmıştır.
- Lisans eğitim ve öğretimi için gerekli temel kadrolaşma gerçekleştirilmiştir.
- İstanbul'daki üniversitelerde yer alan kentbilim alanında eğitim - öğretim ve araştırma - uygulama yapan kurumlar içinde önemli bir yere sahip olarak bu kurumlarla sıkı ilişkiler kurulmuş ve bazı konularda ortak-birlikte çalışmalar yapılmıştır. (Enstitüler arası toplantılar v.b. gibi).

II.3. ÜÇÜNCÜ AŞAMA (1982 VE SONRASI)

Akademi döneminde yüksek lisans çerçevesinde; Fakülte Genel Kurulu'nda oldukça akademik ve demokratik bir ortamda, tüm fakülte öğretim elemanlarının katılımı ile, Mimarlık Fakültesi reorganizasyonu ve geliştirme çalışmaları sonucunda Fakültede; Mimarlık, Şehir ve Bölge Planlama, Peysaj Mimarlığı, İç Mimari ve Endüstriyel Tasarım Bölümlerinin kurulması karar alınmış ve bu doğrultuda girişimlere başlanmıştır. Şehircilik Kürsüsü, Yerleşme Bilimleri ve Şehircilik Araştırma Enstitüsü; ülkemizdeki başarılı deneyimler ve yabancı ülke programlarını geniş boyutlu bir incelemeye tabi tutarak ilk 4 yıllık şehir ve bölge planlama eğitim programını ve örgütlenmesini ortaya koymaya çalışmıştır.

1982 yılında, YÖK yasası ile üniversitelerin yeniden örgütlenmesi çerçevesinde; Akademi, Yıldız Üniversitesine dönüştürülürken ülkemizin sayılı Mimarlık Fakültelerinden biri olan Fakültemizde de bu çalışmalar değerlendirilmiş ve Mimarlık Bölümü yanında Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 70 öğrenci ile İstanbul'da ilk kez eğitim ve öğretime başlamıştır. Bir yıl sonra İTÜ ve MSÜ Mimarlık Fakülteleri de Lisans eğitimine geçmiştir.

Aşama aşama gelişmesini tamamlayan eğitim-öğretim-araştırma kadrosu, böyle bir lisans eğitim programının ne olması gerektiği hakkında 1973 yılından bu yana ülke içi ve dışı kaynaklara başvurarak geniş kapsamlı bir çalışmayı sürdürmekte iken 1982 yılında YÖK yasası ile bölümlere verilen 4 yıllık lisans eğitimi programının, elindeki olanaklar düzeyinde kendi saptadığı programa uyumunu sağlamaya çalışmıştır. Kuşkusuz

böyle bir hazır reçete niteliği taşıyan ve eğitimin yalnızca ana yapısını ortaya koyan programla yola çıkmak; engin deneyimler sonucu kazanılan kurumun kendine özgü özelliklerini yok varsaymakta ve eğitim politika, strateji ve hedeflerinin neyi amaçlandığı belli olmayan bir formasyonun oluşmasına neden olmaktadır. Ekli çizelgelerden de (Ek Çizelge 1,2,3,4,5) izleneceği gibi günümüze kadar geçen süre içerisinde -bu sürenin eğitim hayatında çok kısa oluşu da dikkate alınırsa- sözü edilen hazır program, yasanın ve bu yasaya göre çalışmakta olan mekanizmaların olanak tanıdığı sınırlar içerisinde değişikliğe uğratılmıştır. Program değişikliğinin yanı sıra öğrenci seçimi ve adedi üzerinde de çalışmalar yapılmıştır. 1982 ve 1983 yıllarında ÖSYM tarafından <EA> eşit ağırlıklı puanla 77 ve 83 öğrenci, 1984, 1985 ve 1986 yıllarında <MF> matematik-fen ağırlıklı puanla 72, 74, ve 55 öğrenci ve 1987 yılından bu yana da <M> matematik ağırlıklı puanla ile 54, 59, 55 öğrenci alınmıştır (Ek Çizelge 6, Grafik 1,2).

III. EĞİTİM MODELİ

Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bünyesinde, bölümümüzün sürdürdüğü şehir ve bölge planlama eğitiminin yukarıda tanımlanan aşamaları; bölümün gelişme sürecini vermesinin yanısıra bugün uygulanan eğitim modelinin de altlığını oluşturmaktadır. Bugün varolan eğitim modelinin çatısına geçerken şunu belirtmekte yarar görmekteyiz; Her yazılı-çizili program ile bir kurumun eğitim-öğretimi hakkında olumlu ya da olumsuz yargılara varmak anlamsız ve geçersiz olabilmektedir. Yazılı belgeler, kurallar, yasalar uygulamadaki başarı ya da başarısızlıklar ile değerlendirilebilmektedir. Şehir ve bölge planlama eğitimi ve öğretimi yapan diğer üniversitelerin öğretim programları karşılaştırıldığında ders adları, ders saatleri, krediler, gibi konularda benzerlikler ya da ayrılıklar sözkonusudur. Bu benzerlik ya da ayrılıklar; ders içerikleri, öğretim kadroları tarafından uygulanış biçimleri, diğer ölçülemeyen-karşılaştırılmayan faktör olarak programa katkıda bulunan, öğretim kadrosu ve öğrencilerin kavrama, algılama, değerlendirme ve davranış kalıplarının eğitim ve öğretimin saptanmış amaç hedef, strateji ve politikalarına uyumu ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle böyle bir program-çizelge karşılaştırması pek fazla anlam taşımamaktadır. "Her yiğidin bir yoğurt yeme tarzı vardır" deyişi ile bağlantılı olarak her üniversitenin de geçmişinden-kökünden gelen değişik bir amaç, hedef, politika, strateji ve eğitim felsefesi bulunmaktadır. Özellikle 1911'den bu yana 78 yılı aşkın köklü bir geçmişe sa-

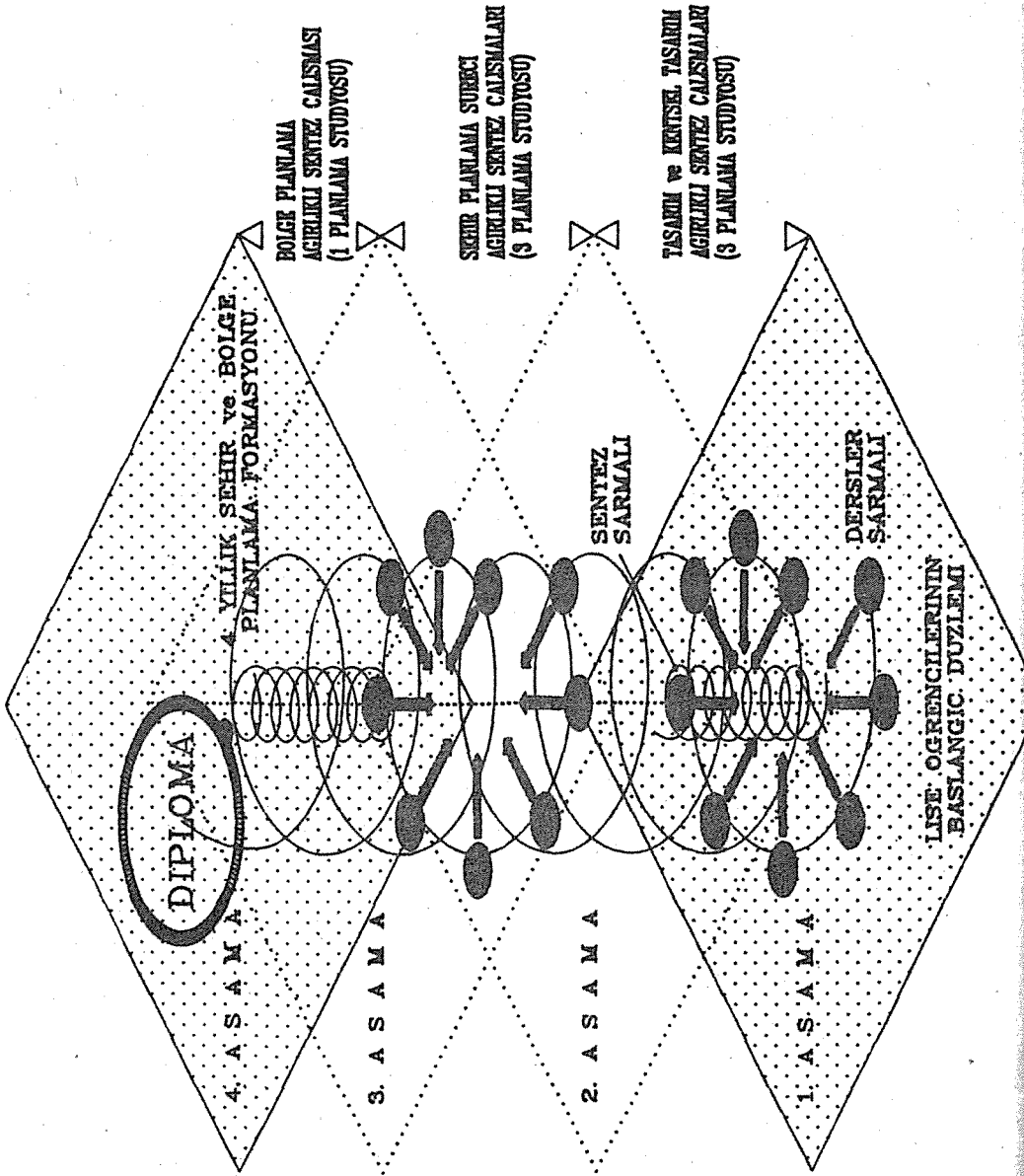
hip Üniversitemizin, Mimarlık Fakültesinde uzun çalışmalar ve deneyimlerle 1982 yılında hayata geçirilen Şehir ve Bölge Planlama lisans eğitim-öğretim programı kendine özgü bir amaç, hedef, strateji, politika ve felsefe bütününe ulaşmıştır.

Kurumumuz; kuram-kılgı bütünlüğünü sağlayan, uluslararası standartlarda, bu alanda uluslararası ve ülke ölçeğinde oluşturulmuş geniş bilgi birikimlerinden, deneyimlerinden yararlanan, fizik mekanı insan haysiyetine yaraşır bir biçimde düzenleme önemi ve çabası içinde olan, planlamaya katılan diğer uzmanlarla ortak dile ve çalışma becerilerine sahip olan, kişi-toplum yararı ikilisini toplumun refahını sağlayan ve sağlıklı ortamlarda yaşama fırsatını verme doğrultusunda dengelemeyi bilen, sorunları çözümlenip, tanıları koyabilen, yorum yapabilen ve tüm planlamaya ilişkin araçları (yasal, ekonomik, teknik vb.) kullanmasını bilen geniş bir bakış açısı olan ve mesleki dogmalara, kalıplara girmeden nesnel düşünebilen, gelişmeye açık, doğru bildiklerinin savunmasını yapabilecek güçte bir meslek adamı yetiştirme idealizmine ulaşmayı amaçlamıştır.

Ancak bu amaca yönelik olarak oluşturulan hedef, strateji ve politikaların uygulanmasında üniversitelerin günümüzde ve gelecekteki mali, idari vb. ülkesel sorunları da önemli bir girdi olarak sisteme sokulmaya çalışılmıştır.

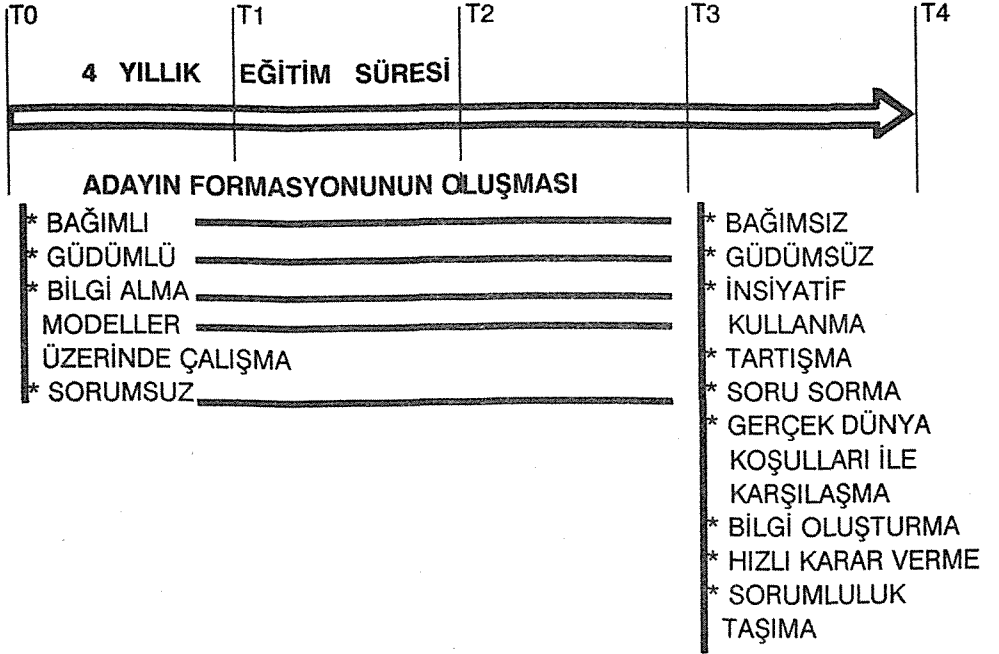
Öğretim kadrosu sistemin en önemli alt sistemlerinden birini oluşturması nedeni ile öncelikle araştırma görevliliği-asistanlık kurumuna katılanlar özenli bir şekilde seçilmekte ve amaca yönelik olarak eğitimden geçirilerek yönlendirilmektedir.

Lisans eğitim programında amaçlanan eğitim modelimizin ana felsefesi; kuramsal olarak verilen bilgi ile sentez yapma aşamalarının (Planlama stüdyolarının) birikimli olarak üst üste konacak şekilde birbirlerini beslemesi ve bir bütün oluşturmasıdır. Lise eğitim-öğretimi üzerine inşa edilecek olan 4 yıllık şehir ve bölge planlama öğretiminde kuramsal bilgi sarmalı sentez sarmalını çevrelemekte ve her düzeyde alış-veriş sağlanabilmektedir (şekil-1).

ma -değerlendirme ve öneriler hazırlama, planlama kararları verme gibi çalışmalar yapılmaktadır. Adaylar olanaklar elverdiğince seçilen bölgeyi yöneticileri ile görmeye gitmektedir. Stüdyo çalışmaları kolokyum düzeninde ve Ülke-Bölge Planlama, Metropoliten planlama, Şehir ve Çevre Hukuku, Kırsal Planlama, Bölge Ekonomisi vb. disiplinlerle desteklenmekte ve bu dersi veren öğretim üyelerinin katılımı ile sürdürülmektedir. Bu stüdyo giderek Diploma Projesi -Bitirme Ödevinin altlığını oluşturmuş ve diploma çalışması yapma aşamasına gelen adaylar, yerleşmelerini bu bölgeden seçerek bir anlamda Planlama Stüdyosu-6 nın (Feed-back) ayrıntılı olarak irdelenmesini sağlamaktadırlar.

Kuramsal olarak 4.yılın ikinci yarıyılı seçme derslerin dışında tamamen Diploma Projesi-Bitirme Ödevi çalışmalarına ayrılmıştır. "Kuramsal olarak" deyimini kullanmaktaki amacımız, daha önce de belirtildiği gibi adayın her dersi çizelgede bulunduğu yerde alarak ve başararak bu noktaya gelmiş olması gerekliliğinden ortaya çıkmaktadır. Bilindiği gibi ders alma ve ders geçme sistemi, yukarıda belirttiğimiz diploma çalışmasının gerçekleşmesinde, en büyük engeli oluşturmaktadır. Diploma projesi konuları; bu aşamaya gelmiş adayların Bölge Planlama çalışması yaptıkları bölgedeki; herbir adayın bağımsız biçimde çalışabileceği niteliklerde, 2000-10000 nüfus büyüklüğünde ve belediyesi olan yerleşmeler arasından seçilmektedir. Bu çalışmayı bölüm tarafından belirlenmiş bir jüri, kolokyum düzeninde, tüm ilgili disiplinlerin öğretim üyelerinin katılımı ile gerçekleştirmektedir. Jüri çalışması 2 aşamalı yürütülmektedir: Birinci grupta, 3-4 öğrenciye bir öğretim üyesi düşecek şekilde, danışmanlar, ikinci grupta ise üç şehir plancı, iki şehir ekonomisti-sosyoloğu ve bir yasal uygulama araçları, imar hukuku ile ilgili öğretim üyesi; jüri üyeleri olarak yer almaktadır. 5 ile 6 kişiden oluşan jüriye 1 danışman üye, danışman olduğu öğrencinin çalışması ile ilgili olarak katılmaktadır. Bu aşamada adaylar ile jüri ve danışmanlar arasındaki organizasyonu iki rapor-tör sağlamaktadır. Her Şehir ve Bölge Plancı adayı; seçtiği yerleşmeye gitmek ve yerinde çalışma yapmak zorundadır. Bu çalışma ilgili belediye ile yapılan yazışma sonucu sağlanmakta ve gerçek bir planlama süreci biçiminde yürütülmektedir. Danışmanların bulunmasına karşın adaylar, 4 yıllık lisans eğitimi-öğretimi sonucu şekil-2 de belirtilen düzeye gelmiş olduklarından, seçtiği yerleşmeyi planlama süreci çerçevesinde ele alarak (çözümlemeden imar planı ve uygulama araçlarının oluşturulmasına kadar) diploma çalışmasını tamamlamak ve jüri önünde savunarak kanıtlamak durmaktadır. Bu modeldeki önemli eksiklik; ilgili yerleşme belediye örgütünün planlamadan sorumlu elemanlarının jüriye katılımının sağlanamamasıdır.

Şekil-2.

Bu modelin uygulanması sonucunda Planlama Stüdyosu-3 ile başlayan ve diploma projesi ile biten planlama çalışmalarında ülkemiz yerleşmelerinde basılmış 4 ve basılmamış özgün 280 araştırma gerçekleştirilmiştir. Böylelikle bölüm bünyesinde hem öğretim üyelerinin döner sermaye kapsamında ya da bireysel ve hem de adaylar ile birlikte yapılan bu çalışmaların toplandığı ve kullanıma açık "Bilgi Toplama ve Dökümantasyon Birimi" <BİLDOK> oluşturulmuştur.

Kuşkusuz burada tanıtmaya çalıştığımız ve tartışmaya açtığımız eğitim-öğretim modelimizin hızlı değişen ülkemiz ve dünya koşulları çerçevesinde eksiklikleri bulunmaktadır. Ancak, özellikle ülkemiz gibi şehircilik sorunlarının ağırlaştığı ve giderek tüm toplumsal yapıyı etkiler hale geldiği ortamlarda bu meslek grubunun önemi ve eğitim-öğretiminin dinamik ve evrensel boyutlu bir temele oturtulması kaçınılmazdır. Bu amaçla ilgili bölümlerin güç birliği yaparak, her kurumun kendi özelliklerini de yitirmeden, mesleğin ülkemizde tanıtılması, geliştirilmesi öneminin anlatılması ve daha etkin hale getirilmesi doğrultusunda çalışma yapması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

EK ÇİZELGE-1

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ-MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİR BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
LİSANS EĞİTİM PROGRAMI
(1983/1984 ÖĞRETİM YILI)

I. YARIYIL		II. YARIYIL	
Proje I (Proje tek) (Y)	1 6	Proje 2 (Y)	2 6
Matematik (Y)	2 2	Matematik (Planlı.ic) (Y)	2 2
Antropoloji (Y)	2 0	Sosyoloji (Y)	2 0
Ekonomi (Y)	2 0	Yabancı Dil (Y)	6 0
Yabancı Dil (Y)	6 0	İnkılap Tarihi (Y)	1 0
İnkılap Tarihi (Y)	1 0	Türkçe (Y)	1 0
Türkçe (Y)	1 0	Ek Zorunlu Ders (Y)	1 0
Ek Zorunlu Ders (Y)	1 0	Ekonomi	2 0
Mimarlık Bilgileri	2 0	Mimarlık Bilgileri 2	2 0
İnsan Yerleş.Evrimi	2 0	Planlamaya Giriş	2 0
Şehir I	2 0	Fotoğrametri	2 0
Şehir Coğrafyası	2 0	Şehir II	2 0
Geodizi	2 0		
	<u>34</u>		<u>33</u>
III. YARIYIL		IV. YARIYIL	
Proje III (Y)	2 6	Proje IV (Y)	2 6
İstatistik (Y)	2 2	Çevre Bilimi (Fiziksel Çevre Kontrolü) (Y)	4 2
Çevre Bil. (Altyapı Mh.) (Y)	4 2	Yabancı Dil (Y)	4 0
Yabancı Dil (Y)	4 0	İnkılap Tarihi (Y)	1 0
İnkılap Tarihi (Y)	1 0	Türkçe (Y)	1 0
Türkçe (Y)	1 0	Ek Zorunlu Ders (Y)	1 0
Ek Zorunlu Ders (Y)	1 0	Yöneylen Araştırması (Y)	4 2
Konut Sorunları	2 0	İstatistik	2 0
Plan,Kuram ve Tekn.	2 0	Bilgi İşlem Programlama	2 1
Şehir Tasar.Kuram Tekn.	2 0		
	<u>31</u>		<u>32</u>
V. YARIYIL		VI. YARIYIL	
Proje V (Y)	2 6	Proje v1 (Y)	2 6
Ulaşım Planlaması (Y)	2 0	Endüstri ve Şehir İliş. (Y)	2 0
Toplum Sosyolojisi (Y)	2 0	Matematiksel Model. (Y)	2 2
Şehir Ekonomisi (Y)	3 0	Şehir ve Çevre Hukuku (Y)	2 0
Yabancı Dil (Y)	4 0	Yabancı Dil (Y)	4 0
İnkılap Tarihi (Y)	1 0	İnkılap Tarihi (Y)	1 0
Türkçe (Y)	1 0	Türkçe (Y)	1 0
Ek Zorunlu Ders (Y)	1 0	Ek Zorunlu Ders (Y)	1 0
Hukuk	2 0	Şehir Yenileme ve Koruma	2 1
Ulke ve Bölge Plan.	2 1	Metropolitan Planlama	2 0
Seçme Ders	2 0	Doğa Düzenleme I	2 0
		Seçme Ders	2 0
	<u>31</u>		<u>32</u>
VII. YARIYIL		VIII. YARIYIL	
Proje VII (Y)	2 6	Bitirme Ödevi (Tez-Proje) (Y)	4 7
Şehir Planlama (İmar Uygulanmaları) (Y)	2 4	Şehir Yönetimi (Y)	2 0
Çevre Planlama (Kırsal Planlama) (Y)	2 4	Yabancı Dil (Y)	2 0
Yabancı Dil (Y)	2 0	İnkılap Tarihi (Y)	1 0
İnkılap Tarihi (Y)	1 0	Türkçe (Y)	1 0
Türkçe (Y)	1 0	Ek Zorunlu Ders (Y)	1 0
Ek Zorunlu Ders (Y)	1 0	Şehir İşletmesi	2 0
Doğa Düzenleme	2 0	Seçme Ders	6 0
Toplum Yönetimi	2 0		
Seçme Ders	2 0		
	<u>31</u>		<u>26</u>

EK ÇİZELGE-2

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ-MİMARLIK FAKÜLTESİ

ŞEHİR BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ

LİSANS EĞİTİM PROGRAMI

(1984/1985 EĞRETİM YILI)

(1985/1986 EĞRETİM YILI)

(1986/1987 EĞRETİM YILI)

DERSİN ADI	D	U		
I. YARIYIL				
Proje Tekniği	1	6	II. YARIYIL	
Matematik	2	0	Proje I	2 4
Antropoloji	2	0	Matematik	2 2
Ekonomi	2	0	Sosyoloji	2 0
Mimarlık Bilgisi	2	0	Mimarlık Bilgisi	2 0
İnsan Yerleş. Evrimi	2	0	Ekonomi	2 0
Şehir	2	0	Şehir	2 0
Şehir Coğrafyası	2	0	Planlamaya Giriş	2 0
Yabancı Dil.	6	0	Jeddezi-Fotogrametri	2 0
Atatürk İlke.ve İnk.Tar.	2	0	Yabancı Dil	6 0
Beden Eğt.-Güzel Sanatlar	1	0	Türkçe	2 0
			Beden Eğt.-Güzel Sanatlar	1 0
				<u>31</u>
				32
III. YARIYIL				
Proje II	2	4	IV. YARIYIL	
İstatistik	2	2	Proje III	2 4
Çevre Bilimi	4	2	Yöneyim Araştırması	4 2
Şehirsel Tasarım	2	0	Çevre Bilimi	4 2
Konut Sorunları	2	0	Bilgi İşlem-Programlama	2 1
Planlama Kuram Teknikleri	2	0	Yabancı Dil	4 0
Yabancı Dil	4	0	Türkçe	2 0
Atatürk İlke.ve İnk.Tar.	2	0	Beden Eğt.-Güzel Sanatlar	1 0
Beden Eğt.-Güzel Sanatlar	1	0		
				<u>28</u>
				29
V. YARIYIL				
Proje IV	2	4	VI. YARIYIL	
Ulaştırma	2	2	Proje V	2 4
Toplum Sosyolojisi	2	0	Matematiksel Model	2 2
Şehir Ekonomisi	3	0	Endüstri ve Şehir İlişkileri	2 0
Şehir Yenileme ve Konum	2	0	Şehir ve Çevre Hukuku	2 0
Doğa Düzenleme	2	0	Metropolitan Plan	2 0
Seçme Ders I	2	0	Doğa Düzenleme	2 0
Yabancı Dil	4	0	Seçme Ders II	2 0
Atatürk İlke.ve İnk.Tar.	2	0	Ülke-Bölge Planlama	2 0
Beden Eğt.-Güzel Sanatlar	1	0	Yabancı Dil	4 0
			Türkçe	2 0
			Beden Eğt.-Güzel Sanatlar	1 0
				<u>28</u>
				29
VII. YARIYIL				
Proje VI.	2	4	VIII. YARIYIL	
Şehir Planlaması	2	4	Bitirme Ödevi	4 6
Çevre Planlaması	2	4	Şehir ve Toplum Yönetimi	3 0
Seçme Dersler III	4	0	Seçme Dersler IV	6 0
Yabancı Dil	2	0	Yabancı Dil	2 0
Atatürk İlke.ve İnk.Tarihi	2	0	Türkçe	2 0
Beden Eğt.-Güzel Sanatlar	1	0	Beden Eğt.-Güzel Sanatlar	1 0
				<u>27</u>
				24

EK ÇİZELGE-4

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ-MİMARLIK FAKÜLTESİ
ŞEHİR BÖLGE PLANLAMA BİLİMİ
LİSANS EĞİTİM PROGRAMI
(1990/1991 ÖĞRETİM YILI)

I. YARIYIL		D	U	II. YARIYIL					
1	SP - 101	Proje Tekniği	3	3	10	SP - 102	Planlama Stükyosu I	3	3
2	SP - 111	Antropoloji	2	-	11	SP - 104	Planlamaya Giriş	2	-
3	SP - 113	Şehir Coğrafyası	2	-	12	SP - 112	Sosyoloji	2	-
4	SP - 121	İnsan Yerleşme Evrimi	2	-	13	SP - 122	Şehir I	2	-
5	SP - 131	Ekonomi	4	-	14	MI - 162	Mimarlık Bilgisi	2	-
6	MI - 167	Genel Matematik	2	-	15	MI - 168	Planıcı İçin Matematik	2	-
			28		16	BI - 170	Bilgi İşlem Programlama	2	-
								18	
7	YD - 101	Yabancı Dil-I	8		17	YD - 102	Yabancı Dil II	8	
8	At - 101	Atatürk İlkeleri ve İnk.Ta.I	2		18	At - 102	Atatürk İlk.ve İnk.Ta.II	2	
9	TD - 101	Türkçe-I	2					2	
			30					28	
III. YARIYIL				IV. YARIYIL					
19	SP - 201	Planlama Stükyosu II	3	3	26	SP - 202	Planlama Stükyosu III	3	3
20	SP - 211	Toplum Sosyolojisi	2	-	27	SP - 242	Yenileme Araştırması	2	-
21	SP - 221	Şehir II	2	-	28	SP - 244	Planlama Teknikleri	2	-
22	SP - 231	Şehir Ekonomisi	2	-	29	SP - 262	Altyapı Mühendisliği (Çevre Bilimi)	2	1
23	SP - 241	İstatistik	2	2	30	JF - 262	Jeodezi ve Fotoğrametri	2	-
24	SP - 243	Planlama Kuralları	2	-	31	MI - 264	Fiziksel Çevre Kontrolü (Çevre Bilimi)	2	-
25	SP - 261	Çevre Bilimi	2	-				2	-
			20					20	
					80	At - 202	Atatürk İlke.ve İnk.Ta.III	2	
								22	
V. YARIYIL				VI. YARIYIL					
32	SP - 301	Planlama Stükyosu IV	3	3	38	SP - 302	Planlama Stükyosu V	3	3
33	SP - 303	Şehirsel Tasarım	2	-	39	SP - 304	Metropolitan Alan Planlaması	2	-
34	SP - 323	Şehir Yenileme-Koruma	2	-	40	SP - 306	İlke-Bölge Planlaması	2	-
35	SP - 351	Ulaşım Planlaması	2	2	41	SP - 344	Matematiksel Modeller	2	-
36	SP - 353	Konut	2	-	42	SP - 352	Endüstri Alan Planlaması	2	-
37	SP - 371	Peyzaj Planlama Seçme Ders I	2	-	43	SP - 372	Yeşil Alan Planlaması	2	-
			20		44	SP - 382	Şehir ve Çevre Hukuku Seçme Ders II	2	-
								20	
					80	At - 302	Atatürk İlke.ve İnk.Ta.IV	2	
								22	
VII. YARIYIL				VIII. YARIYIL					
45	SP - 401	Planlama Stükyosu VI	3	3	49	SP - 499	Bitirme Ülevi (Tez-Proje) Seçme Ders IV (3 Adet)	8	6
46	SP - 403	Şehir Planlama	2	2				6	-
47	SP - 405	Kırsal Planlama	2	2				20	
48	SP - 491	Şehir ve Toplum Yönetimi Seçme Ders III (2 Adet)	2	-	82	At - 402	Atatürk İlke.ve İnk.Ta.V	2	
			4	-				2	
			20					22	

EK ÇİZELGE-5

SEÇME DERSLER I

50	MI - 311	Tasarım Kuram ve Teknikleri
51	SP - 311	Çevre Teknolojisi
52	SP - 321	Türk Şehir ve Planlama Tarihi
53	MI - 331	Sanat Tarihi
54	MI - 333	Mimarlık Tarihi
55	SP - 335	Belediyecilik

SEÇME DERSLER II

56	MI - 304	Gölge ve Perspektif
57	MI - 306	Maket-Modlaj
58	SP - 322	Şehirsels Koruma
59	SP - 342	Araştırma Yöntemleri
60	SP - 354	Merkezi İş Alanları Planlaması
61	SP - 356	Ulaşım Ögelerinin Tasarımı

SEÇME DERSLER III

62	SP - 421	Şehirsels, Mekan Oluşumu
63	SP - 431	Turizm Planlaması
64	MI - 438	Restorasyon Kuram ve Teknikleri
65	SP - 441	Sistem Kuram ve Toplumsal Sistemler
66	SP - 443	Planlamada Kantitatif Değ. Tek.
67	SP - 451.	Toplu Konut Uygulama Analizi
68	SP - 453	Ulaşım Arazi ve (Land Use) Kullanım İlişkileri

SEÇME DERSLER IV

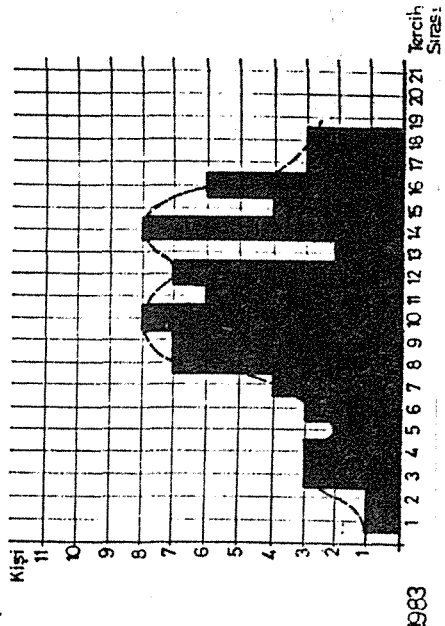
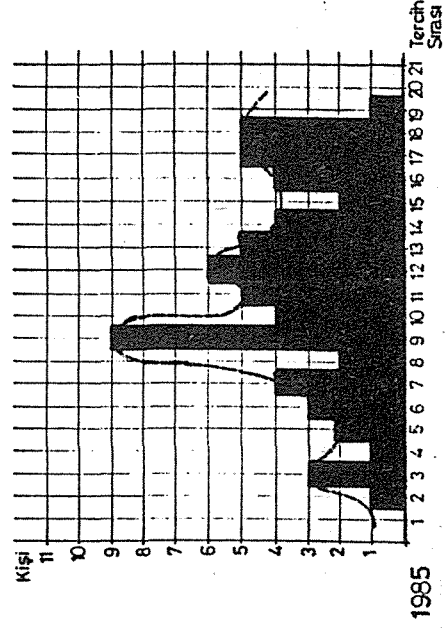
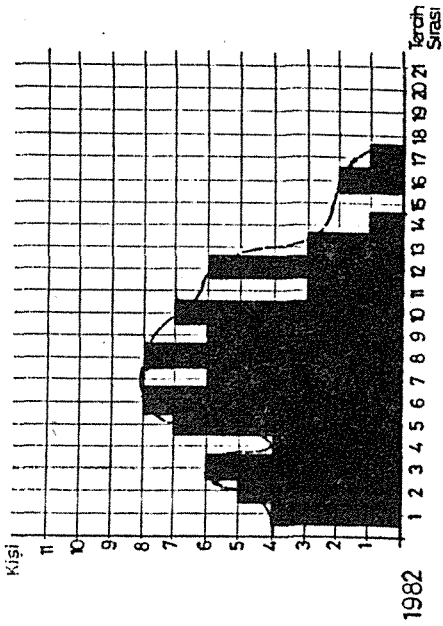
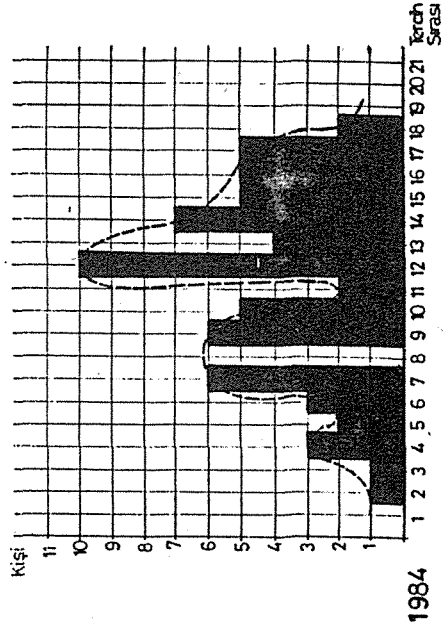
69	SP - 404	Gelişmekte olan Ülkelerde Planlama
70	SP - 406	Şehir İmaji ve Görsel Yapı Analizi
71	SP - 408	Yeni Şehirler
72	SP - 442	Mekansal Organizasyon Kuramları
73	SP - 452	Gelişmekte olan Ülkelerde Konut Sor.
74	SP - 454	Geçekondu ve Yapısal Özellikleri
75	SP - 462	Peyzaj Tasarım
76	SP - 472	Şehirsels ve Kırsal Toprak Düz.
77	SP - 474	Rekreasyon Planlaması
78	SP - 482	Şehir İşletmesi
79	SP - 484	Genel Ekonomi Politikaları Kuramları

EK ÇİZELGE-6

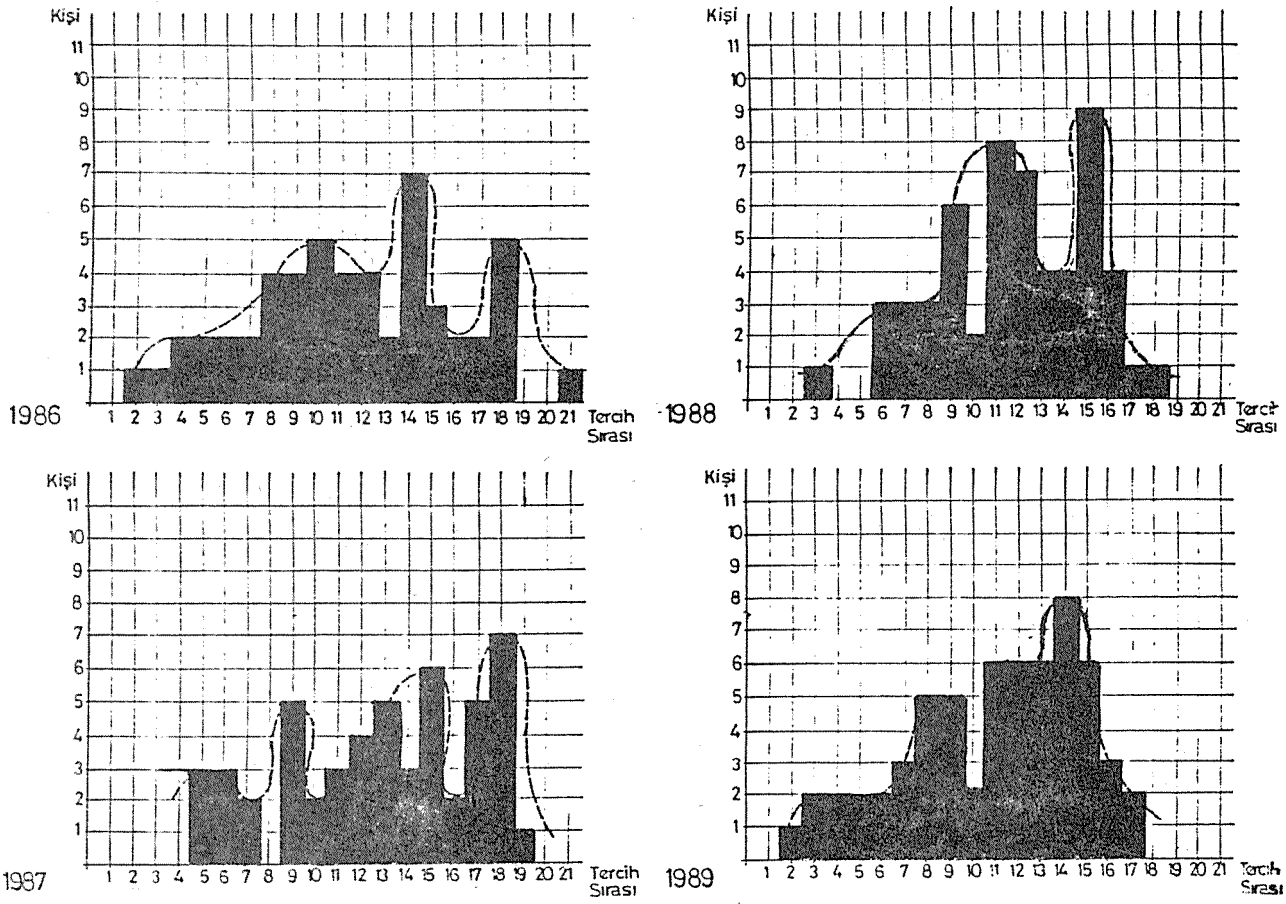
YILDIZ ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ-ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ
KAZANAN-MEZUN OLAN SÜRECİNDE ÖĞRENCİ PROFİLİ (1982-89)

	KAZANAN	KAYIT YAPTIR MAYAN	KAYIT YAPTI- RAN	KAYDI SİLİNEN	ÖĞRENİME DEVAM EDEN	MEZUN	YATAY GEÇİŞLE GİDEN
1982	77	6	71	17	1	53	-
1983	82 (+1)	4	78	19	8	51	-
1984	70 (+2)	1	69	9	29	31	-
1985	70 (+4)	3	67	4	53	10	-
1986	54 (+1)	1	53	8	44	-	1
1987	53 (+1)	4	49	3	44	-	2
1988	57 (+2)	-	57	4	48	-	5
1989	54 (+1)	-	54	-	54	-	-
TOPLAM	517 (+12)	19	498	64	281	145	8

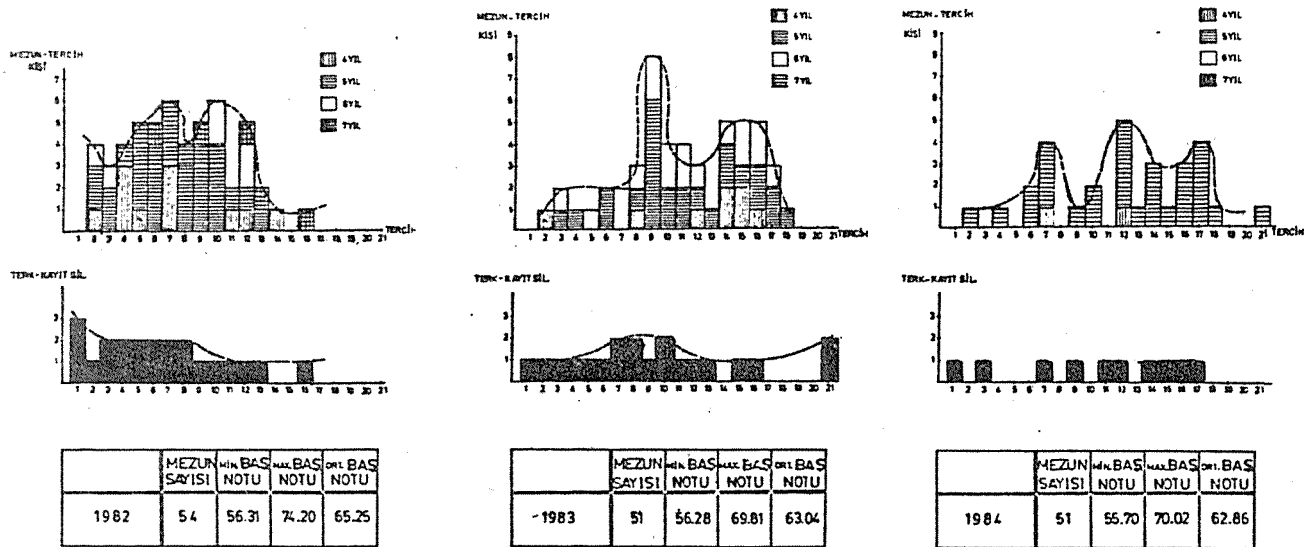
	4 YILDA MEZUN OLAN	5 YILDA MEZUN OLAN	6 YILDA MEZUN OLAN	7 YILDA MEZUN OLAN
1982	11	30	5	7
1983	9	24	18	
1984	3	28		
1985	10			

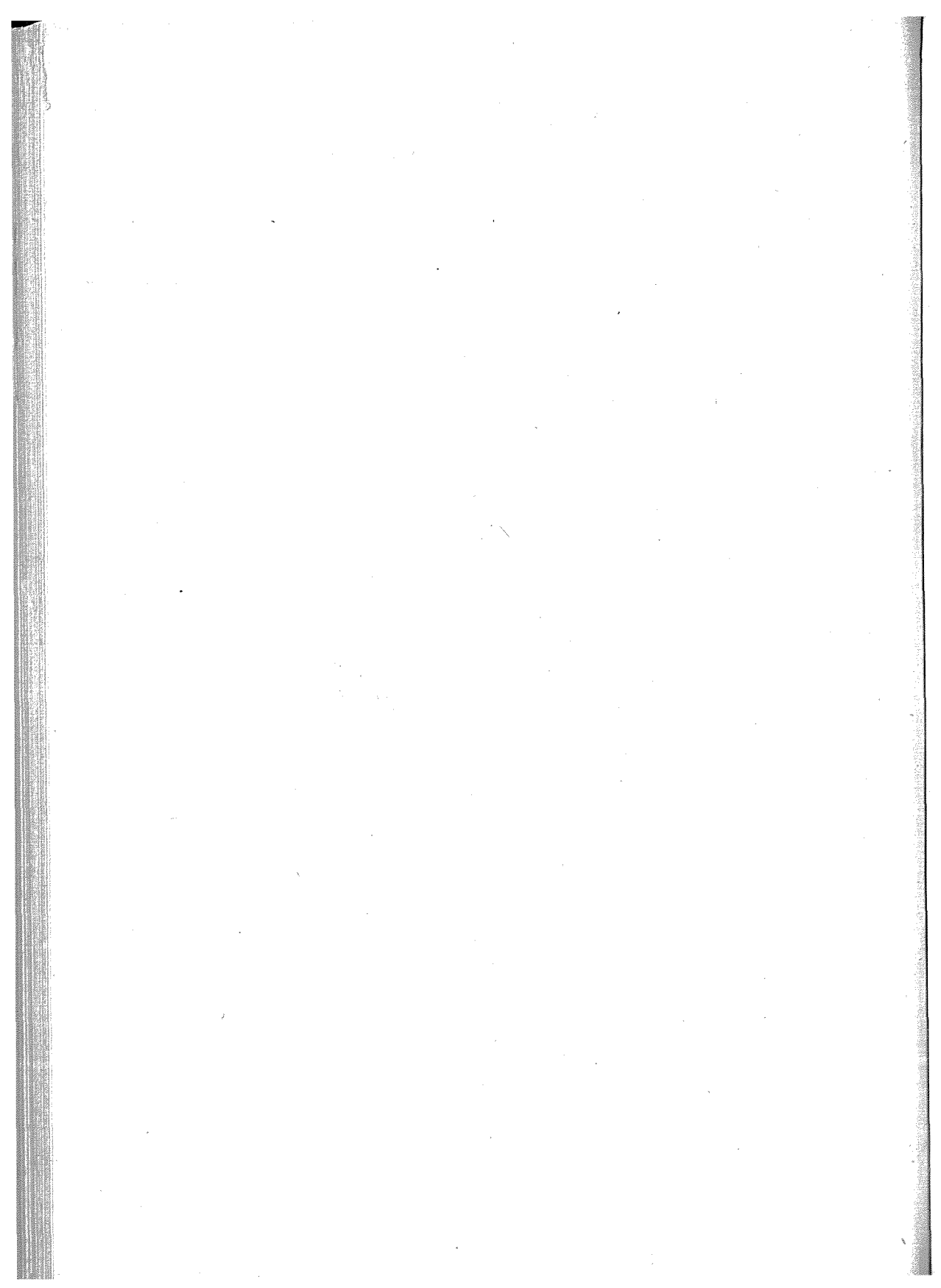
GRAFİK-1
YÜ.MF.SBPB ÖĞRENCİ TERCİH SIRASININ YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

GRAFİK-1
YÜ.MF.SBPB ÖĞRENCİ TERCİH SIRASININ YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

GRAFİK-2
YÜ.MF.SBPB ÖĞRENCİ TERCİH SIRASI-MEZUNİYET YILI PROFİLİ

BÜYÜK BRİTANYA'DA PLANLAMA EĞİTİMİ

TANER ÖÇ, Dr.
Nottingham Üniversitesi Planlama Etütleri Enstitüsü

İngiltere'de planlama eğitimi 1910'lara kadar dayanmaktadır. İlk kez University of Liverpool'da 'Toplum Dizaynı' kursları açılmıştır. İlk 30 yıl planlama eğitimi yalnız mimarların, mühendislerin, kadastrocuların katıldığı bir 'postgraduate' eğitimi olmuştur. Planlama lisans eğitimi 1945 yılında başlamıştır. 1947 yılındaki Şehir ve Kırsal Alan Planlama Yasası plana talebi yaratmış ve birçok plancı part-time kurslarla yetiştirilmiştir. Kent Planlama Enstitüsü tarafından 1964 yılında yapılan araştırma, planlama işinde çalışan birçok kişinin eğitiminin yetersiz olduğunu göstermiştir. Enstitü eğitim ve araştırma için yeni tesisler açılmasını önermiştir. Planlama eğitimi 1960 yıllarından itibaren 1970'li yılların ortalarına kadar gelişmiştir. Bu yıllarda planlama eğitiminde lisans eğitimi yüksek lisansa göre artmış, 'part-time' şeklinde yapılan yüksek lisans kursları azalmış, bir yıl süren 'full-time planlama çabaları' adı altında kurslar ve 'non-profesyonel' yüksek lisans sonrası kurslar çoğalmıştır. Bugün planlama eğiti-

minde beş tip kurs gözienebilmektedir. Bununla birlikte yerel yönetimlerin 1974 yılı reorganizasyonundan sonra fazla büyümenin problemleri görülmeye başlanmıştır. Kursların gelişmesi ve kurslara devam eden öğrencilerle birlikte planlama eğitiminin de içeriğinin değiştiği görülmüştür. Fiziki planlama ağırlıklı eğitim 1960'lı yıllar sonlarında sosyal bilimlere doğru kaymıştır. Planlama grubunun öneri raporu ve '1968 Act'ının açtığı yol bu değişikliğe neden olmuştur. Bu suretle planlama eğitimi planlamanın bir üründen çok, bir süreç olduğunun anlaşılmasına yol açmıştır. Son zamanlarda, politika çalışmaları (politika analizleri) planlama eğitiminde önem kazanmıştır.

İngiltere'de planlama eğitimi profesyonel planlama mesleğinin güncel sorunlarını ve sosyal bilimlerdeki güncel davranışları yansıtmaktadır. (sistemlerin incelenmesi, sayılaştırma model çalışmaları gibi) Bu durum 1970'li yılların başında ortaya çıkmıştır. Yine 1970'li yılların başında planlama okulları planlamada toplum katılımı, şehir yenilemesi gibi konuları incelemiştir. Planlama okullarında bugün en büyük talep gelişmenin kontrolü yönünde planlıların eğitilmesi şeklindedir. 'Genel'in 'uzmanlığa' karşı değerlendirilmesi halen tartışma konusudur. Ancak lisans öğrencilerinin genel bilgilerle donatıldığı, yüksek lisansın 'uzmanlık' dallarında eğitime fırsat verdiği görülmektedir. Nottingham'da yeni seçme ders sistemi, öğrencinin 'genel' veya 'uzmanlık' konusuna eğilmesini sağlamaktadır. Gerek lisans gerekse yüksek lisans 'full-time' eğitimde, ciddi bir akademik disiplinle, kaliteli planlı eğitime eğilinmiştir. Eğitimde diğer bir eğitim de, planlama mezunlarının aldıkları eğitim şekli ile, zor zamanlarda, diğer çalışma alanlarına da el atabilmelerinin sağlanmasıdır. Bu da planlıların disiplinler arası şekilde eğitilmesi ve geniş bir perspektifte, çevresel ve sosyal konuları kavramasının sağlanması ile mümkün olmaktadır.

Planlama eğitiminde 1970'lerdeki gelişme 1980'li yılların başında bir krize dönüşmüştür. Fazla planlı arzı ve AMOS raporu sonucu, üniversiteler ve politeknik okullarının planlama bölümleri dikkatleri üzerine çekmiştir. 80'li yılların ortalarında politeknik okulları ve çeşitli üniversiteler planlama eğitimini kapatmıştır. Bu sonuç geçtiğimiz yaz döneminde taleplerin karşılanamamasına neden olmuştur. Dolayısıyla yerel otoritelerden bir kısmı coğrafya ve diğer disiplin mezunlarını planlama kurslarına göndermişlerdir. 1990 yılları için yapılan projeksiyonlar ise yine kısa bir sürede fazla arz olacağını göstermektedir.

Planlama öğretim programında da değişiklikler görülmektedir. Planlama eğitimi şimdi sosyal bilimler alanı içinde yer almakta ve fiziki planlama

ise onun küçük bir parçası olarak belirlemektedir. RPTI teknik rehberliği planlama eğitiminde özellikle kadın, etnik gruplar ve özürülerin incelenmesini istemektedir. Nottingham'da 'Planlama ve Etnik Gruplar' konulu bir seçme ders verilmektedir.

Son on yılda planlama çevresi değişmiştir. Kurslar da bu değişikliğe uyum sağlamıştır. İdarecilik kursları planlama eğitiminde önemli yer almıştır. Geleceğin plancısı 'kent idarecisi' olacaktır ve kısa dönemde kararları alacaktır.

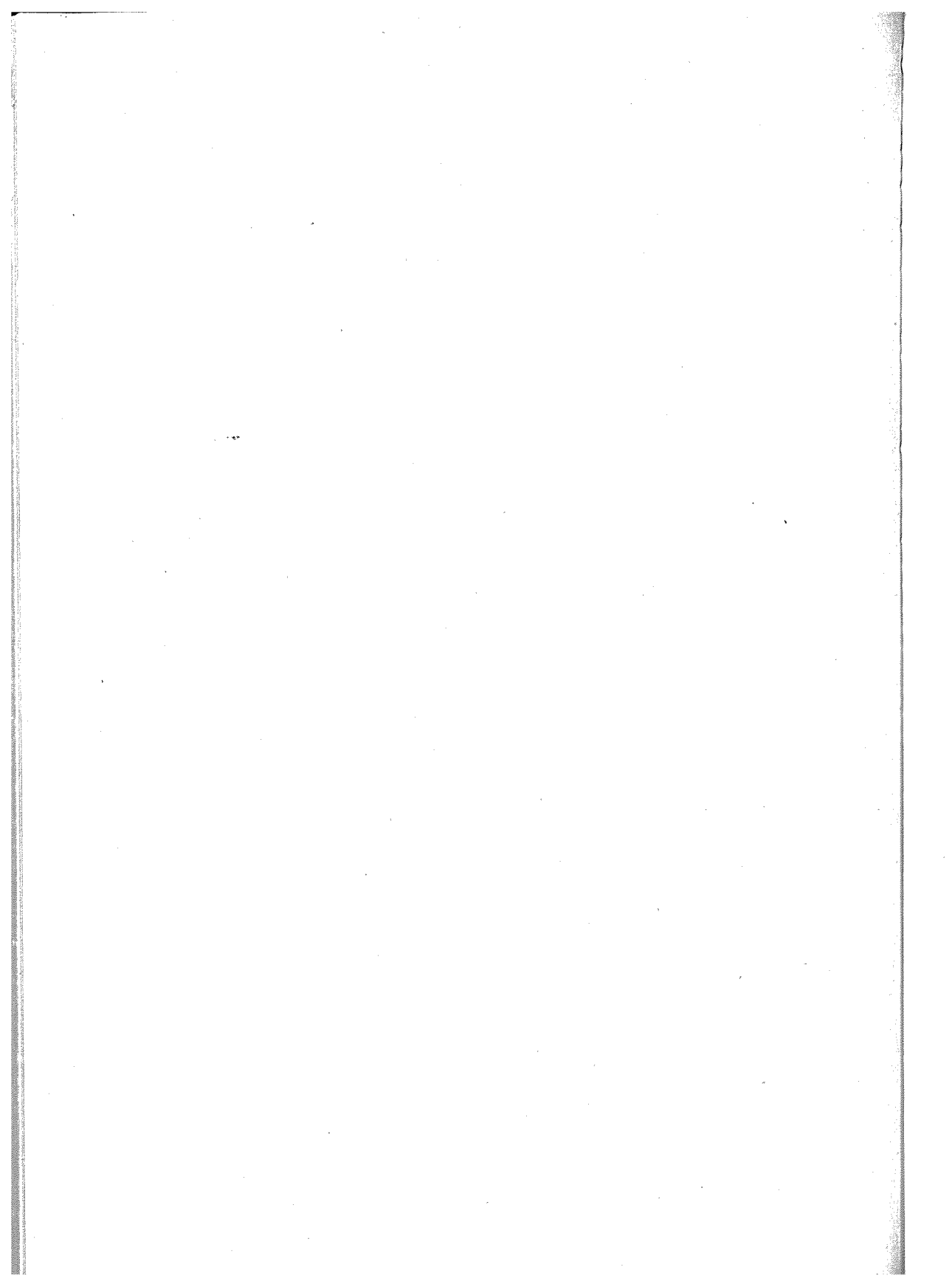
Üniversitelerde planlama bölümleri sosyal bilimlere dayalı araştırmalar yüklenmek zorundadır. Bu da planlama bölümlerinin büyük merkezlerde olmasını gerektirmektedir. Almanya'da Dortmund'daki böyle bir merkez 50 öğrencisi ile örnek bir model oluşturmaktadır. Bu nedenle üniversiteler, planlama eğitimini küçük yerleşmelerde düşünmemektedir.

Diğer bütün meslekler gibi planlama da devamlı profesyonel eğitim politikası (CDD) gerektirmektedir. Birçok okul kısa dönem kurslar veya bir günlük seminerlerle profesyonelleri eğitmektedir.

Planlama sosyal, ekonomik ve politik çevre tarafından düzenlenir. Fiziki çevre değişikçe planlama eğitimi de değişmektedir. Eğitimin adapte olmasının nedeni, mezunların da değişen çevreye adapte olabilmelerini sağlamak içindir.

KURUM BİLDİRİLERİ

OTURUM BAŞKANI
Prof.Gündüz ÖZDEŞ

ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİ, PRATIĞI VE BELİRLEDİĞİ PLANCI TİPİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

İller Bankası, İmar Planlama Dairesi Başkanlığı
Sunan: Selçuk YENER, Y.Şehir Plancısı

Bugün altı üniversitemizde eğitimi verilen planlama mesleğinin ilgi alanının ve sorunlarının çok boyutluluğu bu konuda yapılabilecek tartışmaları oldukça karmaşık bir duruma düşürebilmektedir. Bu nedenle tartışmayı basitleştirmek için iki tür kurumdan söz edebiliriz:

- Plancıların planlandığı kurumlar; Üniversitelerimiz.
- Mesleğin pratiğinin yapıldığı kurumlar; bazı Bakanlıklar, İller Bankası, Belediyeler.

Eğer uygulama planlamanın esas varlık nedeni ise, bu uygulamanın veya uygulayamamanın sonuç ürünü olan kentlerimiz bugün kriz sorunlarla karşı karşıya ise, yukarıda belirtilen iki tip kurumdan söz etmek kaçınılmaz olmaktadır. Her ne kadar bu kolokiyumun konusu 'şehir planlama eğitimi' ise de konunun doğası gereği meslek pratiğinin yapıldığı süreç üzerinde de durmak gereği ortaya çıkmaktadır çünkü bu süreç sağlam temeller üzerine oturtulmamışsa plancıları planlayan üniversitelerin çabalarının marjinal kalma tehlikesi vardır.

Ancak bu saptama üniversitelerimizin aklanması anlamına gelmemelidir. Dünyanın her yerinde şehir plancılarının belirlenmiş bir planlama sistemi içinde kentsel sorunları çözme gibi bir görevleri vardır. Ancak Türkiye gibi mekansal planlama sistemini sağlam temellere oturtmamış, kentleri bir yığın sorunlarla yüklü ülkelerde şehir plancılarının planlama sistemini de etkileme ve onu daha rasyonel temellere oturtma gibi nosyonları da vardır. İşte bu bağlamda üniversitelerimize bazı görevler düşmektedir.

Şimdi geçmişe dönüp şehir planlama eğitimi ve pratiğimizin önemli kilometre taşlarını belirterek bugüne doğru gelelim.

Türkiye'de şehir planlama öğretisinin mimarının bir yeni dalı görünümünde eğitimimize girişi Cumhuriyet'in ilk yıllarına rastlar. 1925 yılında Camillo Sitte'nin şehircilikle ilgili kitabını Türkçe'ye çeviren Celal Esat Arseven, Güzel Sanatlar Akademisi'nde ilk şehircilik derslerini vermeye başlar. 1930'lu yıllarla beraber gerek Güzel Sanatlar Akademisi'nde gerekse İTÜ de başta Almanlar olmak üzere yabancı mimar ve şehircilik uzmanlarının şehircilik üzerine dersler vermeye başladığını görürüz. Her iki okuldaki hakim öğreti -özellikle de Güzel Sanatlar Akademisi'nde geçerli olmak üzere- Camillo Sitte'ciliktir. Haussman'cılığa karşı tepki olarak doğan bu akımda kentlerin ızgara biçiminde yol ağları ile örülmele-ri, aşırı genişlikte trafik yolları ve meydanların açılması reddediliyor, mevcut tarihi dokuya saygılı, onun etrafında organik olarak büyüyen, yaya trafiğine ağırlık veren bir anlayış ağır basıyordu.

Bu dönemin planlama pratiğini belirleyen en önemli olgu ise 1933 yılında yürürlüğe giren Yapı Yollar Kanunu'dur. Bu kanuna göre kentlerin büyüklükleri, nitelikleri göz önüne alınmadan tümünde bahçe, yol, meydan, sanayi, çayır, göl, oyun yeri, mezarlık, okul, kütüphane vb. için kişi başına aynı miktar alan alınıyor, sayılan bu fonksiyonların toplam alanı yerleşmelerin tümünde 65 m²/kişi tutuluyordu. Bu da kentin projeksiyon nüfusu ile çarpılıp kaplayacağı alan bulunuyordu. Belediye encümenleri bu alanı %2 arttırmayı veya eksiltmeyi teklif edebiliyorlardı. Yine bu kanuna göre yapı adalarının köşeleri dik açı olacak ve her fonksiyon için bu adaların boyutları belirli sınırlar içinde kalacaktı.

Bu dönemin pratiğini belirleyen diğer olgu ise 1936 yılında yürürlüğe giren "Şehirlerin İmar Planlarının Tanzimi İşlerine Ait Umumi Talimatname" isimli yönetmeliktir. Buna göre belediye yetkilileri ile bazı kamu

kuruluşlarının mahalli temsilcilerinden oluşan bir imar komisyonu kentle ilgili bazı bilgileri toplayıp rapor haline getirerek Bakanlık'a sunacaktır. Plancı bu bilgilerle planını üretecektir. Bu yönetmelik nüfusu 8000'e kadar olan yerlerde iki kattan, 50000'e kadar olan yerlerde üç kattan, daha büyük olan yerleşmelerde ise beş kattan fazla yükseklik verilmeyeceği hükmünü getirmiştir. Bu tip direktifler veren kanunun ve yönetmeliğin aynı tip planlar ortaya çıkaracağı çok açıktır: ortada mevcut eski doku, bu eski dokunun belirli bir kısmının yıkılması ile oluşacak hükümet, halkevi, belediye, tören meydanı gibi fonksiyonlar, eski dokunun hemen kenarına yamanmış dik açılı parsel çizgileri ve konutları gösterilmiş yapı adaları, belirli yolların kent çıkışlarına kondurulmuş han, hayvan pazarları fonksiyonları ve sağa sola serpiştirilmiş okul, yeşil alan, karakol alanları.

1933 yılında kurulan ve bugünkü İller Bankası'nın ilk nüvesini oluşturan Belediyeler Bankası'nın o zamanlar herhangi bir teknik fonksiyonu yoktur. O kesitte plan yapım işini örgütlemek ve yapmak için 5-6 bakanlık ve müdürlüğün katılımı ile "Belediyeler İmar Heyeti" oluşturulur. Bu da yeterli olmayınca 1935 yılında Bayındırlık Bakanlığının bünyesinde bir şehircilik bürosu kurulur. 1939 yılında bu büro Şehircilik Fen Heyeti'ne de dönüştürülür ve Belediyeler İmar Heyetleri'nin de görevlerini üstlenir.

Yukarıda sözü edilen imar planlama sürecinin ürünü olarak ortaya çıkan imar planları ve bunların uygulamada ortaya çıkardığı sorunlar eleştiriler almaya başlamıştır. 1946 yılında toplanan Türk Yapı Kongresi'nde "İmar Planları Tanzim İşleri" ile ilgili komüsyonda yer alan Prof. Oelsner, Prof. Sedat Hakkı Eldem ve Seyfi Arkan yapılan imar planlarını yoğun şekilde eleştirirler. Bu planların bir işe yaramadığını, spekülasyonun alıp yürüdüğünü, Türk mimarisinin bu planlarla yozlaştığını, dik-katsizce geçirilen yolların eski dokuyu gereksiz yere bozduğunu, hükümet ve tören alanlarının çok büyük olduğunu vb. gibi eleştiriler getirirler.

Bu dönemde bizim açımızdan önemli bir olgu da Belediyeler Bankası'nın 1945 yılında teknik fonksiyonlar da yüklenerek İller Bankası'na dönüşümüdür. Banka bünyesinde kurulan Yapı ve Şehircilik İşleri Müdürlüğü'nün plan pratiğinin biçimlenmesinde önemli etkileri olacaktır. Savaş sonrası yıllarında ülkemizdeki yabancı mimar ve şehircilik uzmanları ülkelerine dönmüşler ve planlama pratiği tamamen Türk mimarları

nın eline geçmiştir.

Kentlerimizde 1950'lerle başlayan hızlı nüfus yığılmalarını ve sonuçlarını hepimiz bilmekteyiz. Yapı Yollar Kanunu böylesine bir dinamik yapıyı yönlendirmede tam anlamıyla yetersiz kalmıştır ve yeni bir kanunun hazırlıklarına girilir. Bu çalışmalar 1956 yılında 6785 sayılı İmar Kanunu olarak somutlaşır ve 1957'de yürürlüğe girer. 1958 yılında da İmar ve İskân Bakanlığı kurulur ve İller Bankası bu yeni bakanlığa bağlanır. Yeni kanun eski Yapı Yollar Kanunu'nun mühendislik ağırlıklı şablon yaklaşımını kırmış, oldukça esnek ve zamanın koşullarına göre çağdaş şehircilik kavramları ile donatılmış bir kanun olarak nitelenebilir. Bunun yanında ne ilginçtir ki, imar planları hala bir kaç sayfalık komisyon raporlarında verilen yüzeysel bilgilere göre hazırlanmaktadır.

Bu arada İller Bankası ile İmar ve İskân Bakanlığı'nda bazı gelişmeler olmaktadır. 1958 yılında İller Bankası Şehircilik İşleri Müdürlüğü bünyesinde, Belediyeler İmar Planlama Müdürlüğü diye ayrı bir müdürlük kurulur ve belediyelere plan üretmeye başlar. Bu müdürlükteki Bülent Berksan, Calsat adlı bir Fransız mimarının araştırma metodunu tercüme eder ve bu metod emaneten yapılan işlerde kullanılmaya başlanır. 1962 yılında ihale işlerini kontrol etmekle yükümlü Şehircilik Müdürlüğünde ise "Paris Atlası" isimli analitik etüd kitabı Türkçe'ye tercüme edilir ve bu araştırma metodunun ihale işlerinde kullanılma zorunluluğu getirilir. Şehircilik İşleri Müdürlüğü o yıllarda kadrosun ekonomist, sosyolog, coğrafyacı gibi uzman elemanlarla zenginleştirir. Konya, Erzurum, Sivas, Adana, Trabzon, Karabük-Safranbolu kentlerinin analitik etüdlarini "Paris Atlası" metodu ile hazırlayarak imar planlarını yarışmaya çıkarır. Bu yıllarda bankadan ayrılıp (bir kısmı yarışma kazanmıştır) imar planı müteahhitliğine başlayan, genellikle İTÜ kökenli mimarların planlama pratiğinin biçimlenmesinde önemli rolleri olacaktır.

1958'de kurulan İmar ve İskân Bakanlığı'nın bölge planı yapmak gibi yeni bir görevi vardır. Ancak oluşturulan Bölge Planlama Dairesi'nin genç elemanlarının bölge planlaması üzerinde bilgileri başlangıçta oldukça azdır. Bu nedenle OECD kanalı ile yoğun biçimde yabancı uzman getirilir. Buna paralel olarak da çok sayıda teknik eleman bölge planlama üzerinde bilgilerini artırmak üzere yurt dışına gönderilir. Bu arada Doğu Marmara, Zonguldak, Trakya, Çukurova ve Antalya'da bölge ölçeğinde analitik çalışmalar yapılarak geleceğe yönelik hedefler saptanmaya çalışılır. Daha sonraları, bu çalışmaların çeşitli nedenlerle

bir sonuca ulaştırılmadığını ve Bölge Planlama Dairesi'nde çalışan elemanların önemli bir kısmının ODTÜ kadrolarında yer almaya başladığını görürüz. Bu elemanlar ayrıca şehir plancılarının Mimarlar Odası'ndan ayrı bir oda içinde örgütlenmesi çalışmalarında da öncü rol oynamışlardır.

60'lı yılların diğer önemli bir gelişmesi de ODTÜ bünyesi içinde 1961 yılından itibaren Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün lisans düzeyinde eğitime başlamasıdır. Bölümün ilk mezunları çeşitli kamu kuruluşlarında yer almaya ve bu kurumları da etkilemeye başlayacaklardır. Bu etkileme öz olarak "kenttin büyük bir sistemin parçası olduğu, onu kavramak için tüm sistemi kavramak gerektiği ve kenti planlayabilmek için de kentin tüm sistem boyutları içinde araştırılıp kavranması gerektiği" olarak tanımlanabilir.

Bu gelişmelere paralel olarak şehir ve bölge planlancıları "şehir planlama, mimarlık ve mühendislik üzerine sürülen bir krema değildir" sloganı altında birleşerek 1969 yılında Şehir Plancıları Mimar ve Mühendisleri Odası'nı kurarlar. Oda Mimarlar Odası'nın etkilemesi ile TMMOB tarafından kapatılır. Ayrıca mimar kökenli bir kaç plancı-müteahhit yeni odayı kapatırmak için Danıştay'a başvurur. 1971 yılında Danıştay kapatma kararını bozar ve Oda yeniden faaliyetlerine başlar.

1960'lı yılların kentlere bakış açısı doğal olarak İller Bankası'nı da etkiler ve 1969 yılında "İmar ve Yol İstikâmet Planlarının Tanzim Şartları ile İlgili Teknik Şartlaşma ve Bu İşleri Yapacaklarda Aranacak Ehliyeteye dair Yönetmelik" yürürlüğe girer.

Bu yönetmeliğe göre bir yerleşme ile ilgili fiziki, demografik, sosyal, ekonomik veriler anketleme yöntemi de kullanılarak toplanacak, analiz ve sentez süreçlerinden geçirilip geleceğe dair projeksiyonlar yapılacak ve sonunda da planlama kararları üretilecektir. Böylesine kapsamlı bir ön araştırma yapma zorunluluğu başlarda plan müteahhitlerini rahatsız eder. Ayrıca yeni yönetmelikte şehir plancılarının mezun olduktan sonra imar planı müteahhitliği yapmalarını engelleyici hükümler vardır. Bu iki olgu sonucu imar planlama piyasasında şehir plancıları ile mimarlar kısa zamanda sessiz bir uzlaşmaya varırlar. Bu ön araştırmaların şehir plancıları tarafından, planların ise mimarlar tarafından yapıldığı yeni bir süreçtir. Bu pratik 1977'de ehliyet yönetmeliğinde yapılan değişikliklerle bozulur ve yeni mezun bir şehir plancısına F grubundan işe başlama yetkisi verilir. Şehir plancıları da artık planlama pazarında pay kapmaya, mimar ağabeylerinden öğrendikleri planlama pratiğini devam ettirmeye başlayacaklardır.

Planlama pratiği böyle bir çizgide yol alırken 1970'lerde kentlerimizde, sokaklarından meydanlarına, tarihi çevrelerinden gecekondularına kadar kriz yaşamaktadır. Mevcut planlama süreci ise bu krizi adeta pekiştirmektedir. Planlama ile uygulama birbirinden ayrı iki süreç olarak görülmektedir. Bu sürece göre plancı kentle ilgili araştırmalarını en ince ayrıntısına göre yapmış, "bilim" in koruyucu kanatları altında ve "kamu yararı" nı düşünerek "en doğru" planlama kararlarını vermiştir. Planı da onaylanmıştır; gönüllü rahattır ve gerisi onu ilgilendirmez. Yaptığı plan uygulanmazsa, ki genellikle uygulanmaz, suçlu belediyedir. Bu tip planlama süreci "elit tipi" olarak tanımlanan plancı tipinin oluşumunu pekiştirecektir. 1970'lerin yukarıda sözü edilen atmosferinde mevcut planlama sistemine az veya çok, açık veya çekingen tepkiler gelmekte, ayrıca çıkış yolları da aranmaktadır. En radikal tepkiler doğal olarak yüklendikleri misyon nedeni ile üniversitelerden gelmektedir. Onlara göre, mevcut imar planlama sistemi sorunları çözmek bir yana sorunlara sorun katmaktadır. Yapılan her türlü planlama işinde amaç, anlam ve önem konularının bulanıklaşmaya başladığı, bu nedenle doğal olarak planlama eğitiminde de bir bulanıklaşma olduğu, bunun sonucunda planlama sürecinde yer alan kurumlarda robotlaşmış, eleştiri ve özeleştiri yeteneklerini yitirmiş, yaptığı işten zevk almayan teknokratların çoğalmakta olduğu belirtilmektedir. Üniversitelerden gelen, mevcut planlama sisteminin yerine geçebilecek alternatif planlama sistemi önerileri ise çok net değildir. Ancak öneriler daha çok İngiltere kaynaklı "sistem planlaması (structure planning)-eylem planlaması (action planning) ikilisi üzerinde yoğunlaşmaktadır ve kriz haline gelmiş somut kentsel sorunların planlama-uygulama sürecinin birbirinden kopuk olmadığı bir planlama sistemi ile çözüme kavuşturulabileceği vurgulanmaktadır. Şehir Planlama Mimar ve Mühendisleri Odası ise "yerinden planlama" ve "katılım ağırlıklı planlama" süreci önermektedir.

O yıllarda şimşekleri üzerine çeken kuruluşlardan biri de İller Bankası'dır çünkü ihale sistemi ile yaptırdığı planlarla mevcut planlama pratiğini üreten kuruluştur. Ancak bu kuruluş da söz konusu konumundan dolayı sıkıntılıdır. Bu nedenle mevcut planlama sisteminin belirlediği bitmiş ürün elde etme sürecinin biraz dışına çıkabilen, özel sözleşmeli planlama yaklaşımını geliştirmiştir. Bunlardan biri Kahramanmaraş için başlatılan planlama sürecidir. Buna göre yüklenici çeşitli uzmanlardan oluşan ekibini kuracak ve bu ekip her ayın belirli günlerinde yerinde çalışmak koşulu ile planı ikibuçuk sene içinde üretecektir. Ancak ekip plan bittikten sonra da en az dört yıl belirli periyotlarla yerine giderek danışmanlık

yapacak, feed-back mekanizmasını işletecektir. Plan bitmeden de kentin acil çözüm bekleyen sorunlu alanlarına el atılarak uygulama planları üretilenektir. Planlama ekibi toplantılar yaparak belediye personelini planlama konusunda eğitecek ve yeniden örgütleyecektir. Ekip dört yıllık imar programının yapımına da yardımcı olup yönlendirecek ve imar yönetmeliği hazırlayacaktır. Bunların dışında yapılan işleri denetlemek, yönlendirmek ve kısa sürede çözümlenmek üzere İmar ve İskân Bakanlığı, İller Bankası, Belediye, İl İmar Müdürlüğü'nden teknik elemanların katılımı ile Danışma ve Denetleme Kurulu oluşturulacaktır. Bu kurul belirli periyotlarla toplanarak işi denetleyip yönlendirecek, ayrıca çeşitli yerel örgütlerle toplantılar yapıp onların katkısını alarak seminer ve toplantılar düzenleyecektir. Kahramanmaraş dışında bir kaç kentte de benzer deneyimler yaşanmıştır.

1970'lerde en ilginç olaylar ise belediyelerde yaşanmaktadır. Belediyelerimiz geleneksel belediyeçilik anlayışından sıyrılmaya çalışarak "kaynak yaratıcı belediye", "üretici belediye", "demokratik belediye" gibi sloganlarla belediye olgusuna yeni boyutlar kazandırmaktadır. Buna paralel olarak özellikle büyük belediyeler kendi bünyelerinde çeşitli uzmanlık dallarından oluşan kadrolar kurarak kentsel sorunlara el atmaktadır. Yeni yerleşmeler, toplu ulaşım, metro, yaya bölgeleri, ekmek ve süt fabrikaları gibi konular gündeme getirilmektedir. Belediyeler bir yol ayrımına ulaştıklarının farkındadır.

Sözü edilen bu oluşumlar plancılarımızı ve plancılığımızı derinden etkilemiştir. 1960'lara kadar kentlerimizi "çizen", daha sonra bir sosyolog gibi "araştıran" plancılarımız 1970'lerin sonuna gelindiğinde belediyeyi "keşfetmişler", belediyeyi keşfederken de "uygulamayı", yani planlamanın gerçek amacını keşfetmişlerdir. Geline bu nokta bir anlamda "elitist plancı tipi"nin reddedilmesidir.

1980'li yılların ara rejim döneminden sonra, ki bu dönemde eski birikimler yok sayılmıştır, iktidara gelen hükümetin biz plancıları direkt ilgilendiren üç temel girişimi olmuştur:

-Bunlardan birincisi 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu'dur. Bu kanunla, hükümet politik programı gereği planları onama yetkisini Bakanlık'tan alıp yerel yönetimlere vermiştir. Ancak eski planlama süreci ve modeli devam etmektedir. Sadece, planları onayan kurum değişmiştir. Dünya deneyimleri göstermiştir ki planlamanın yerelleşmesi modeli çağdaş kentsel işletmecilik modeli ile atbaşı gidebilecek bir mo-

deldir. Ama belediyelerimiz yine aynı belediyelerdir. Belediyeler parasal bakımdan büyük ölçüde merkeze bağımlı, kendi kaynaklarını harekete geçiremeyen, sorunlarının öncelik sırasını saptayamayan, eldeki kaynaklarını irrasyonel bir biçimde harcayan ve bu sorunların üstesinden gelecek teknik kadrolardan yoksun bir yapıdadır. Ayrıca yine dünya deneyimleri göstermiştir ki planlamanın yerelleşmesi modeli "katılım" olgusu ile atbaşı gidebilecek bir modeldir. Ama ne yazık ki belediyelere yetki verildiği dönemde ülkemizdeki sivil toplum örgütlenmesinin düzeyi minimumdadır ve kentle ilgili kararlar eskisi gibi belediye başkanı ile birkaç belediye meclis üyesinin iki dudağı arasında çıkmaktadır.

-İkinci girişim ise 1984 yılında çıkarılan 2981 sayılı İmar Affı Kanunu ve bu kanunla gündeme getirilen "imar ıslah planları"dır. Bu girişim gecekonduların planlanmasını gündeme getiren cesaret dolu bir adımdır, ancak büyük riskler de taşımaktadır. Nitekim bitirilmeye başlamış bazı planlarda hiç bir altyapısı ve gerekli sosyal donatısı olmayan alanlarda yüksek katlar ve yoğunluklar verildiği, ayrıca nazım plan kararlarına uyulmadığı belirtilmektedir. Planların bu koşullarda onaylanması durumunda eskisinden çok daha fazla sorunlara yol açacağı açıktır.

-Konut açığı sorununu çözmek için çıkarılan Toplu Konut Kanunu ile başarılı sayılabilecek bir parasal kaynak yaratma süreci başlatılmışsa da yer seçimi kriterleri ve büyüklükleri, kredilendirme sistemi, yöneldiği pazar ve yapılaşma türleri açısından getirilen sistem başarısız kalmış ve bugün tıkanma noktasına gelmiştir.

Kısacası bir benzetme yapmak gerekirse yukarıda saydığımız politikalarla başaşağı duran piramit tabanın üzerine oturtulmuştur ama temel çürüktür. Geline nokta biz plancılardan görevi piramidi daha sağlam bir temel üzerine tutarlı bir strüktürle yeniden inşa etmektir.

Şimdi burada durup İller Bankası İmar Planlama Dairesi'nde çalışan şehir plancıları ve mimarlar arasında eğitim ve pratik ile ilgili düşüncelerini öğrenmek üzere yaptığımız anketin sonuçlarını verelim. Ankete 14 şehir plancısı ve 15 mimar katılmış olup katılma oranı % 75 civarındadır. Bitirilen okul ve İmar Planlama Dairesi'nde çalışılan yıllar ile ilgili tablolara bakıldığında,

BİTİRİLEN OKUL	İTÜ	DGSA	ODTÜ	GAZİ Ü.	EGE Ü.	SELÇUK Ü.
ŞEHİR PL.	Sayı	1	-	12	-	1
	%	7	-	86	-	7
MİMAR	Sayı	3	2	2	6	2
	%	20	13	13	40	13

		İMAR PLANLAMA DAİRESİNDE ÇALIŞILAN YIL					
		0-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25 +
ŞEHİR PL.	Sayı	10	-	2	1	1	-
	%	72	-	14	7	7	-
MİMAR	Sayı	4	-	3	4	2	2
	%	28	-	20	27	13	13

çalışanların yarısının işe yeni girmiş ODTÜ'lü şehir planları, diğer yarısının ise çeşitli okullardan gelen ve dairede uzun süredir çalışan mimarlardan oluştuğu gözükür.

EĞİTİM KONUSU İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER;

ŞEHİR PL.		MİMAR		PLANCILIK EĞİTİMİNİN KONUMU
Sayı	%	Sayı	%	
-	-	-	-	Lisans düzeyinde ayrı bir şehir planlama eğitimine gerek yoktur.
9	64	12	80	Mimar ve Şehir Plancı adayları ilk bir veya iki sene ortak eğitimden geçirilerek geri kalan senelerde ayrı ayrı eğitime devam etmelidir.
5	36	3	20	Şehir Planlama eğitimini lisans düzeyinde tamamen ayrı yapılmalıdır.

Burada Şehir Plancılarının da ikinci şıkka yatkın olması ilginçtir.

ŞEHİR PL.		MİMAR		ŞEHİR PLANLAMA LİSANS EĞİTİMİ SONUNDA NE TİP PLANCI YETİŞTİRİLMELİDİR ?
Sayı	%	Sayı	%	
2	14	1	7	Genel Plancı
12	86	14	93	Genel plancı formasyonuna sahip olmakla birlikte eğitimin son dönemlerinde belirli bir konu üzerinde uzmanlaşmış plancı
-	-	-	-	Tamamen uzmanlaşmış plancı

Bu ikilemde de genel eğilim ikinci tip eğitim üzerindedir.

ŞEHİR PL.		MİMAR		AŞAĞIDAKİ EĞİTİM TİPİNİN HANGİSİNİ TERCİH EDERDİNİZ?
Sayı	%	Sayı	%	
2	14	5	30	Mevcut planlama sürecini geliştirerek sürdüren, pratiğe yönelik fiziksel plancı yetiştiren eğitim
12	86	10	67	Geniş kuramsal bilgiler ile donanmış, mekansal sorunlara mevcut pratiğin dışına çıkarak da yeni çözümler önerebilen plancı yetiştiren eğitim.

Bu ikilemede de genel eğilim ikinci tip eğitim üzerindedir.

prensip olarak doğru bulmakla beraber kentlerimizin bugünkü olumsuz durumunu planlama sürecindeki yetersizliklere, baskı gruplarının etkilerine ve belediyelerin yeterli parasal ve teknik olanaklarla donatılmamasına bağlıyorlar. Bunun yanında, halk katılımının olmayışını önemli bulmuyorlar.

- İmar Planlama Dairesi'nde çalışanların gönülleri ise öğretim görevlisi ve serbest plancı olmakta yatıyor.

Plancı ve mimarlarımızın eğitim konusunda düşünceleri ise şöyle:

- Plancılar, eğitim sırasında geniş kuramsal bilgilerle donatılmalı, uzmanlaşmalı, mevcut planlama pratiğinin dışına çıkarak yeni öneriler yapabilmeli,

- Lisans eğitimi sırasında ise eğitimin başlarında plancı ve mimarlar ortak eğitimden geçirilmeli, sonra ayrı ayrı eğitimlerine devam etmeli.

Yukarıda verilen anket sonuçlarının daha ayrıntılı yorumlamalarını sizlere bırakarak bildirimize devam edelim. Eğer bugünkü planlama sistemimiz kentlerimizin birikmiş sorunlarını çözemiyorsa ve plancılarımızın tüm iyi niyetli çabaları bu sistem içinde marjinal kalıyorsa ve giderek mesleklerine karşı yabancılaşmış, küskün, umursamaz tavırlar takınıyorlarsa o zaman sorulacak soru şu: "Nasıl bir kentsel planlama sistemi önermeliyiz ki üniversitemiz bu sistem içinde motive olabilsinler ve bu sistemi besleyecek plancıları yetiştirebilsinler?" Ancak burada uzun uzadıya her boyutuyla düşünülmüş ideal bir planlama sisteminin tanımını yapmayacağız çünkü böyle bir girişim bugünkü konumuzun boyutlarını çok aşar. Yapmamamızın asıl nedeni bu tip ideal, dört dörtlük model önerilerinde esas stratejik olguların gözden kaçırılma tehlikesinin yüksek olabilmesi, bazen hiçbir şey önermemek anlamına da gelebilmesidir. Böyle bir model önerisinden kaçınarak üç konu üzerinde duracağız. Bunlar;

1- Kentsel rant artışlarının topluma, belediyelere geri dönmesi (1960'lar da gündeme gelmiş, sonraları unutulmuştur),

2- Kent işletmeciliği,

3- Katılım

olgularıdır. Kanımızca bu üç olgu biz plancıların ve üniversitelerin yakın gelecekteki gündemini belirlemede en stratejik konumda yer almaktadır ve alınmalıdır da. Biribirinden kopuk gibi duran bu üç olgu aslında iç içedir. Bu üç olgunun belediyeler tarafından uygulanmasındaki başarı düzeyi ve açacağı yeni perspektifler ilerde oluşturulabilecek planlama modelinin niteliğini de belirleyebilecektir.

Bilinmektedir ki bugün kentlerimizdeki taşınmazlar üzerinde oluşan spe-

külatif değer artışları ve bunun sonucu oluşan baskılar planların uygulanamamasının önemli nedenlerinden biridir. Gerçi bu taşınmazlardan alınan belirli vergiler ve harçlar vardır ama bunların düzeyleri çok düşüktür ve oluşan rantı topluma, belediyeye dönüştürmede başarılı sayılmaz (Emlâk Vergisi gibi). Taşınmaz vergilerini salt bir parasal kaynak olarak değil de kent planlamasının aktif bir aracı olarak gören yeni yaklaşımlara gereksinme vardır. Örneğin, Murat Balamir'in geliştirdiği bir öneriye göre, "taşınmaz mallar üzerinde imar planının belirlediği yoğunluk, yapılaşma ve kullanım kararları ve taşınmazın kent içindeki konumu uygulanacak vergiyi belirlemelidir". Bu yolla planlar üzerindeki olumsuz baskılar önemli ölçüde azalacak, planlara etaplama kavramı daha rahat girecektir. Aynı zamanda da belediyelerin alacağı vergiler büyük ölçüde artacak ve daha önce Devlet tarafından üretilen kamu hizmetlerinin çoğu belediyeler tarafından üretilir hale gelecektir.

Öte yandan yine biliriz ki ekonomisini büyütme isteyen ülkeler kentleşme maliyetlerini mümkün olduğu kadar düşük tutmak zorundadırlar. Bu da kentleşmeye ayrılacak kaynakların etkin kullanımı sorununu beraberinde getirmektedir. Ne yazık ki ülkemizde özellikle altyapı ve konut konusundaki yatırımlarda çeşitli nedenlerle çok yüksek boyutlara ulaştığını düşündüğümüz ulusal kaynak israfı vardır. Altyapı projelerinin elde edilmiş biçimi ve uygulaması ile kentlerimizdeki sıçramalı gelişme biçimi bu olgunun önemli nedenidir. Ayrıca altyapı projeleri ile imar planlarının farklı zamanlarda ve farklı mekanlarda, birbirinden ilişkisiz olarak üretilmesi, eşik analizi, fayda-maliyet analizi gibi en ekonomik çözümü bulmaya yönelik tekniklerin kullanımını gereksiz kılmakta, bu olgu da özellikle kentlerimizin gelişme alanlarında pahalı çözümlere gidilmesine neden olmaktadır. Bunun yanında belediyelerdeki yetersiz kalmış bütçeleme teknikleri ve örgütlenme biçimleri yine kaynak israfının nedenleri arasında sayılabilir. Artık belediyeler fen işleri, imar işleri gibi anlamını yitirmiş bir bölünme ile değil son 20-30 yılın oluşturduğu ve kriz haline gelen kentsel sorun odaklarının belirlediği konulara göre iç örgütlenmelerini yapmalıdır. Belediyenin planlama örgütü kentin sorunlarının özelliğine göre ulaşım, gecekondu, toplu konut, kentsel sit, yeşil alanlar, yaya bölgeleri, çevresel kirlilik vb. konularda uzmanlaşmaya giderek nazım planının veya bir üst düzey planının belirlediği stratejiler paralelinde kararlar üretmelidir.

Proje üretme biçimi ve uygulama ise bugünkü gibi kent sakinlerinin belediyenin avucuna, belediyenin de devletin avucuna baktığı ve artık terk edilen bir finans modeline göre değil, "kullanan öder" (cost recovery)

biçiminde formüle edilmiş çağdaş bir kent işletmeciliği ve finans modeline göre yapılmalıdır. Demokratik ülkelerde uygulanan bu modele göre bir kentin veya kentteki bir bölgenin sakinleri o yöre ile ilgili kentsel sorunları belediye ile tartışır. Üretilen hizmete gerçekten ihtiyaç var mıdır? Hizmetten kimler yararlanacaktır? Yöre sakinleri bu hizmeti finanse edebilecek midir? Edemiycekse yeni vergiler getirilecek midir veya merkezi fonlara başvurulmalı mıdır? Tüm bu tartışmalar bağlamında seçilen bir proje uygulamaya sokulur. Aynı tür tartışmalar seçim sırasında da çeşitli partiler ve seçmenler arasında yapılır. Bu nedenle partiler ayağı yere basmayan boş vaatlerde bulunamazlar. Ödeme gücü düşük halkın oturduğu alanlarda gerçekleştirilecek projelerde ise çapraz -finansman veya çapraz-subvansiyon gibi yöntemlere başvurulur. Görüldüğü gibi halkın katılımı olgusu modelin ayrılmaz bir parçasıdır. Plancılar projelerini yöre halkıyla beraber tartışarak ve ikna ederek oluştururlar. Tüm kenti ilgilendiren büyük projeler gündeme geldiğinde ise referanduma başvurulabilir. Sonuç olarak da halkın katılımı olgusu mistik bir kavram olmaktan çıkar, planlama sürecinin ayrılmaz bir parçası olur. Şunu da belirtmek lazımdır ki, halkın katılımı olmayan bir kentsel işletme modeli çok rahatlıkla kentsel soyguna dönüşebilir. Kısaca katılım olgusu yukarıda sözünü ettiğimiz, "model doğuran alt model" diye tanımlayabileceğimiz planlama yaklaşımının kaçınılmaz girdisidir veya motorudur. Rantların dönüşümü ve kentsel işletmecilik boyutlarının devreye girmeyişi veya farklı zamanlarda girişi bu alt modeli çökertmez, ancak gücünü azaltır. Bu güç azalmasının getireceği olumsuzluklar belediye ve plancı kadroları daha yaratıcı olmaya ve kıt kaynakları daha rasyonel kullanmaya zorlar. Diğer yandan ise, halktan daha fazla fedakarlık etmesi bekleneceğinden katılım olgusunun önemi daha da artar. Burada genelde halkımızın kentsel sorunlara karşı yeterli düzeyde bilinç sahibi olmadığı ve katılımı yönlendirecek sivil toplum örgütlerinin henüz yeterince oluşmadığı söylenebilir. Ancak kentlerimizdeki sorunların boyutları bu bilincin önce öğrenilip daha sonra pratiğe dökülmesi gibi bir lükse sahip olmadığımızı gösterir. Bu bilinç pratik içinde yoğrulur ve bazen de yanlışlar yaparak öğrenilecektir.

Şimdi yukarıda ana hatlarını belirttiğimiz alt modelin veya belediyeler modelinin oluşumunu sağlayacak ve giderek bu modeli besleyecek plancı tipini tanımlamaya ve bu konuda üniversitemize düşen görevleri belirtmeye çalışalım.

Konuya "genel plancı" x "uzmanlaşmış plancı" ikilemi bazında yaklaşırsak, uzmanlaşmış plancı tipinin ağır bastığını görürüz. Bugün, özellikle

de büyük kentlerimizde, kriz düzeyine gelmiş çok çeşitli sorun odakları oluşmuştur. Bu sorunların karmaşıklık düzeyi, herşeyden biraz anlayan genel plancı tipinin bilgi düzeyini çok aşmıştır. Bu nedenle uzmanlaşma kaçınılmazdır. Ancak bu uzmanlaşma, sırf uzmanlaşmak amacıyla yapılmış bir sınıflama biçiminde değil, fakat kentlerimizde birikmiş sorun kümelerinin niteliklerine ve ağırlıklarına göre olmalıdır. Örnek vermek gerekirse büyük kentlerimizin üçte ikisini oluşturan gecekondu alanları üniversitelerimiz ve plançılarımız için genellikle sosyolojik bir olgu olarak görülmüş, konuya planlama bağlamındaki yaklaşımlar oldukça cılız kalmıştır. Örneğin bir "kent işletmeciliği" konusu ve buna bağımlı olarak "kent ekonomisi", "altyapı" konuları ve bunlara ilişkin teknikler tüm dünyanın gündeminde, kent planlamasının ana temasını oluşturmaya başlamışken, bizim üniversitelerimizin eğitim programlarında, sıradan okutulan dersler görünümündedir. Kent plançılarımız bu konuları yurdumuzdaki yabancı firmalarda çalışarak acı tecrübelerle öğrenmek zorunda kalmaktadırlar. Tekrar vurgularsak kent planlama kapsamı içinde uzmanlaşma kaçınılmazdır ancak gerçek hayatla ilişkisi olmayan bir uzmanlaşma lüksüne de sahip değiliz. Bu noktada bir parantez açmakta fayda var. Doğaldır ki böyle bir uzmanlaşmanın ürünleri olan kent planları belirli bir büyüklüğe ulaşmış, sorunları çeşitlenmiş yerel yönetimlerin kadroları içinde yer alacaktır. Sayı olarak belediyelerin çoğunluğunu oluşturan küçük ve orta çaplı belediyelerin sorunları bir genel plancının bilgi düzeyi ile çözülebilecek niteliktedir. Bu nedenle üniversitelerimizin bazıları genel plancı yetiştirmeye yönelik eğitim programı uygulayabilirler. Ayrıca teknik eleman bulamayan veya çok düşük kalitede teknik eleman çalıştırabilen küçük ve orta çaplı belediyelerin bu gereksinmesini karşılamak üzere lise sonrası 2 yıl eğitim veren Kent Teknikerleri Yüksek Okulları kurulabilir. Bu okul mezunları belirli büyüklüğün altındaki belediyelerin kadrolarında çalışmakla yükümlü kılınabilirler.

İkinci ikilemimiz ise "aynı meslek unsurlarının oluşturduğu takım içinde çalışan plancı" x "farklı meslek unsurlarının oluşturduğu takım içinde çalışan plancı" bazındadır. Planlama pratiği işin doğası gereği takım çalışmasını gerektiren bir eylem biçimidir. Konunun niteliğine göre çeşitli mesleklerden oluşan takım bir araya gelir. Projeye girdi olabilecek verilerle oynayarak çeşitli alternatifler geliştirir. Sonunda amacı en iyi gerçekleştirecek alternatif seçilir. Ülkemizdeki plançıların takım çalışması pratiği ise oldukça farklıdır, meslek uzmanlaşması temeline dayanmaz. Bu alışkanlık üniversite eğitimi sırasında başlar. Özellikle stüdyo çalışmalarında üç-dört öğrenci bir araya gelerek takım oluştururlar. Genellikle içle-

rinden biri başı çeker, diğerleri yardımcıdır. Bu aynı işi yapan insanların dikey örgütlenmesi tipidir. Söz konusu alışkanlık mezuniyetten sonra da devam eder. Örneğin bir şehir plancısı bir kamu kuruluşuna girer, aynı işi yapan tecrübeli meslektaşları ile beraber plan üretmeye başlar. Ama ürettiği planın getirdiği mekansal kararların altyapı ile olan ilişkilerinin ve bu konuda yanlış verilmiş bir kararın o belediyeye ne kadara mal olacağına farkında değildir. Rasyonel olmayan böylesi bir örgütlenme biçiminin ilk aşılacağı yer yine üniversiteler olabilir. Şehir planlama öğrencileri üniversitenin diğer fakültelerindeki öğrencilerle ortak projeler yürütebilirler. Örneğin bir toplu konut projesi mimarlık ve mühendislik fakültesi öğrencileri ve hatta ekonomi ve sosyoloji bölümü öğrencilerinin katılımı ile ortak yapılabilir. Böyle bir deneyim onların plançılık yaşamında derin izler bırakabilir.

Üçüncü olarak "elitist plancı" x "katılımcı plancı" ikilemi üzerinde duracağız. Amacı "imar planı" gibi bitmiş bir ürün elde etmek olan ve uygulamayı da "izinler" ve "yasaklar" gibi etkin olmayan kontrol mekanizmaları ile yapmaya çalışan bugünkü planlama sürecinin ürünü olan elitist plancıya karşılık, daha önce önerdiğimiz alt-model katılımcı plancı tipini kendine çeker ve aynı zamanda bu tip plancıyı üretir. Batıda özellikle son yirmi yıldır geliştirilen bu modelin daha önce belirttiğimiz gibi netleştirilmiş kuramı yoktur. Uygulama alanının büyüklüğüne, yöre sakinlerinin sosyal özelliklerine ve eldeki kaynakların niteliklerine, göre çeşitli biçimler alır. Ayrıca bu model Üçüncü Dünya Ülkelerinde, özellikle gecekondularının iyileştirilmesi (up grading) projelerinde, kullanılmış ve zengin deneyimler kazanılmıştır. Ülkemizde de planlama gündeminde ağırlıkla yer almaya başlayan gecekondular, kentsel sit alanları ve yeni yerleşme alanları, katılım modellerinin uygulanması için potansiyel alanlardır. Bu modelin uygulanması üniversite eğitimi sırasında başlatılmalıdır. Seçilmiş bir gecekondular alanında yöre sakinlerinin katılımı ile oluşturulan, bir yol, bir oyun alanı tasarımı ve uygulaması bir stajın konusu olabilir. Döner sermaye çerçevesinde üniversitelerde üretilen projelerde "katılım modeli" devreye sokulabilir.

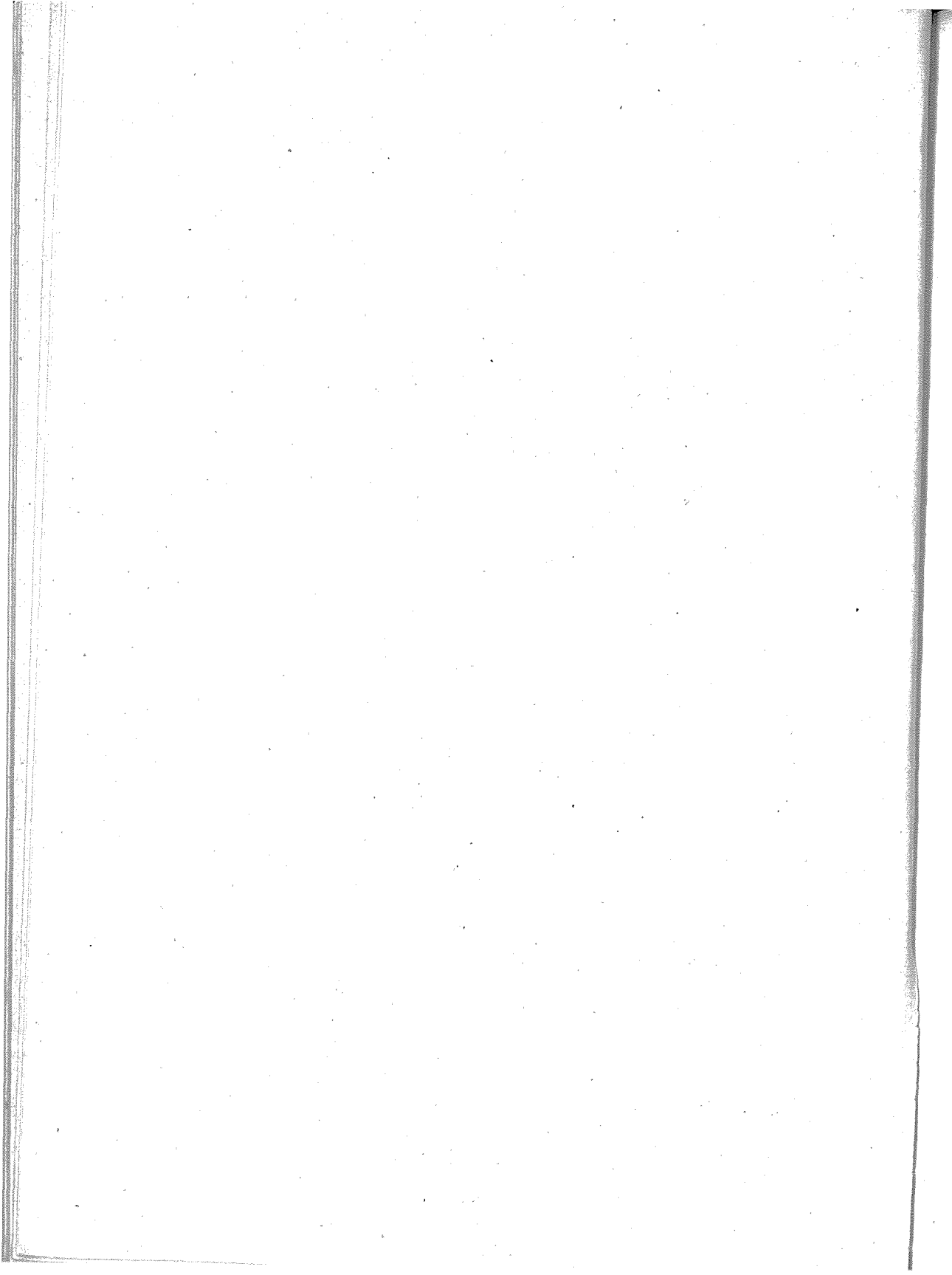
Son olarak "pratiğe yönelmiş plancı" x "kuramsal plancı" ikilemi üzerinde duralım. Yeterli kuramsal bilgilerle donatılmamış, daha çok fiziksel plan elde etmeye yönelik eğitim tipinin ürünü olan "pratiğe yönelmiş plancı"yı iki tuzak bekler. Eğer bu plancı mevcut planlama sürecinde yer alırsa doğası gereği bu sistemin belirlediği plan türünü tekrar tekrar üretir, giderek de bu sistemin içinde hapsolür. Bu tip plancının katılım modeli

içinde yer alması ise sistemin tıkanmasına ve kaosa neden olabilir, çünkü katılım modelinin en büyük özelliği yaratıcılıktır. Öyleyse geniş kuramsal bilgilerle donatılmış, ancak bu bilgileri pratiğe yöneltmesini bilen, pratikten aldığı derslerle kuramını besleyip geliştirebilen bir planıcı tipini yetiştirmek kaçınılmazdır. Bu tip planıcı mevcut planlama sürecinde yer aldığı sürecin verdiği esneklik içinde klasik plan üretme biçimini zorlar ve yeni çözümler geliştirebilir. Bu tip planıcının, katılım modeline ağırlık veren planlama süreçlerine ise kolay adapte olacağı gerçektir.

Yukarıda tanımlamaya çalıştığımız eğitim tipi ve bu eğitimin ürünleri planlılar bizlerden farklı değerlere, güdülere ve araçlara sahip olacaklardır. Belki bir çok şeyden şikayet edeceklerdir ama "yaptığımız planlar uygulanmıyor" demeyeceklerdir.

KAYNAKLAR

- BADEMLİ, R., ; İmar Planlamasında Yabancılaşmanın Boyutları, bildiri. Ankara: ODTÜ, 1980.
- KİPER, P., YENER S.; Türkiye'de İmar Planı Ön Çalışmalarının Tarihi Gelişimi, Çıkmazları, bildiri. Ankara:ŞPMMO,1980.
- SKINNER, TAYLOR, ; Shelter Upgrading For The Urban Poor, WEGELIN Evaluation of Third World Experience.v HABITAT, Island Publishing Hause, BIE, 1987.
- ŞPMMO, ; ŞPMMO NASIL KURULDU? Ankara:ŞPMMO, 1979.
- TEKELİ, İ. ; Türkiye'de Kent Planlamasının Tarihsel Kökleri, bildiri. Ankara: ODTÜ, 1970.
- TEKELİ, İ., ; ODTÜ'nün Şehir ve Bölge Planlama Eğitiminin On Yıla Yaklaşan Deneyiminin Değerlendirilmesi Üstüne, teksir, Ankara: ODTÜ, 1970.
- TEKELİ, İ., ; Planlamada Uygulama Kuramı ve Kuram Kurucu Uygulama, bildiri. Ankara: ODTÜ, 1980.
- TEKELİ, İ., ; ODTÜ'de Şehir ve Bölge Planlama Eğitimi, TÜRKİYE'DE KENT BİLİM EĞİTİMİ, Ruşen Keleş, ed., Ankara: AÜSBF, 1987.
- VARDAR, A., ; Kent Yenilemesinde Sakinlerin Planlamaya Katılması-Federal Almanya'dan Örnekler, PLANLAMA, No: 88/1 Ankara: ŞPMMO, 1988.

KAMU SEKTÖRÜNDEKİ ŞEHİR PLANLAMA PRATİKLERİNİN AKADEMİK EĞİTİME VERECEĞİ BAZI KATKILAR

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı

Sunan: Feridun DUYGULUER, Şehir Plancısı (*)

Mesleki pratiklerin akademik eğitim içinde değerlendirilmesi için bu kolokiyumda çeşitli görüşler ortaya çıkacaktır. Kamu sektöründe görev alan bir meslektaş olarak yaşadığımız bazı konuları bu bildiri içinde özetlemeye çalışacağım. Kamu sektöründeki şehir planlama uğraşlarının, şehir planlama eğitimine vereceği katkıları iki alt başlıkta toplayabiliriz:

- 1- Kamuda yaşanan pratikler ve tecrübeler nelerdir ve akademik eğitime ne gibi girdiler sağlayabilir?
- 2- Kamu sektörü içindeki idari yapıda mezuniyet sonrası eğitim (veya hizmetiçi eğitim) nasıl sağlanıyor?

(*) Teknik Araştırma ve Uygulama Gn.Md.lüğü Bilgi İşlem Dairesi Başkanı

I. KAMU SEKTÖRÜNDE YAŞANAN PRATİKLER

I.1. İMAR PLANCILIĞINDAKİ PRATİKLER

I.1.1. Mevzuatın Egemenliği

Şehir planlama mesleğinin ağırlıklı olarak en çok ilgilendiği konu imar plancılığı oluyor. Ülkemizde imar planlama süreci ana hatlarıyla, Birinci Aşama - Araştırma ve Proje Yapımı İkinci Aşama - Proje Onayı Üçüncü Aşama - Uygulama olarak yer almaktadır. Genellikle birinci aşama özel sektör plancıları tarafından, üçüncü aşama ise kamu/özel paylaşımı içinde sürdürülmektedir. İkinci aşama ise kamu sektörünün ana fonksiyonu olmaktadır. Yani yerleşme kararının kabulü kamu sektörü şehir planlama çalışmalarının temelini oluşturur. Proje kabulleri ile birlikte aynı zamanda, imar kurallarına ait karar ve kabuller de kamu sektörü tarafından yürütülür. Yani kanun, yönetmelik, prensip kararı gibi konular kamu sektörünün pratikleri içindedir. Yerleşme kararlarının kesinleştirildiği bir sektörde şehir plancılarının da mesleki çabalarını "bir şehir plancısı" olarak sürdürmelerini beklemek herhalde yerinde bir tutum olacaktır.

Şehir plancısı, şehirde yaşayanların geleceklere adına karar veren biri olarak, "kent avukatlığı" yapmaktadır. Bu avukatlık görevinde ise sadece hukuki temellerle hareket etmek mesleğin teknik boyutlarını unutturmakta ve hatta gereksiz hale getirmektedir. Bir proje karşısında veya bir projenin kabul edilme aşamasında plancısı sadece hukuki kuralları ile savunma yapan bir çalışan biçimine girmiştir. Şehir plancısının teknik olarak yapacağı katkılar (yerleşmenin sosyal ve ekonomik yapılarıyla ilgili katkılar veya tasarım endişeleri) minimum düzeydedir. Hepimiz biliyoruz ki bu teknik katkıların oluşmamasında çeşitli baskı gruplarının etkileri ve mesleğin kurumsallaşamama gibi nedenleri vardır, ancak bir şehir plancısının okul sonrası çalışma hayatı içinde en çok değer vermesi gereken yönü de bu teknik ağırlığı olmalıdır. Şehir plancısının teknik gücünü gösterebilmesi muhakkak ki ülke makro kararları içinde gelişecektir; ancak bu kararların oluşmasını zorlayıcı bazı mesleki kuralların ve mesleki oto denetimlerin neler olabileceği konularında akademik girişimlere ihtiyaç vardır.

1.1.2. Raportörlük

Kamu sektörü çalışma düzeni içinde, karar mekanizması bulunan kurumlarda raportörlük bir görev biçimi olarak yürütülmektedir. Bir konunun dosyalanması (yazılı bilgi birikiminin sağlanması) ve toplanan bilgilerin karar mekanizmasına sunulması görevi raportöründür. Raportörün etkinliği topladığı bilgilerin fazlalığı ve bu bilgi birikimine getireceği yorumun kapsamlı, objektif ve uygulanabilir olması ile doğru orantılıdır. Kamu sektöründe çalışan şehir plancıları çoğunlukla raportörlük görevini üstlenmiş kişilerdir. Bu görev şehir plancısı, uzman, şef, müdür gibi kadro ismi altında yürütülmektedir. Yönetim kadrolarına giren şehir plancıları bile kendinden üst birime konuların sunulması ve açıklanmasında raportörlük görevi yaparlar. Amirin veya kurumun en üst kademelerinin şehir planlama konusunda bilgi birikimi olmayabilir. Yani gerektiğinde bir konuda karar verecek kademenin o konu hakkında teknik bilgisi olmayabilir. Bu durumda üst kademeye bilgi aktaran kim olursa olsun raportörlük görevi yapıyor demektir. Bu ilişkiler içinde yaşanan meslek pratiğinin de mesleki mevcudiyetini hissettirmesi (herhalde!) gereklidir. Raportörlük bilgi ve belge birikiminin karar mekanizmasına sunulmasıdır. Bu sunuş içinde şehir plancısının mesleki endişelerini belirtmesi gerekmektedir, sadece bilgi aktaran biri olma durumundan kurtulmalıdır.

1.1.3. Tipleştirme (Şablonlaştırma, Kalıplaştırma)

Her kurumsal yapı altında bir tipleştirme gayreti vardır. Bunun bilimsel desteği de bulunmaktadır: insan gücünün, faaliyetlerin, harcamaların, ilişkilerin, araçların vs. standartlaştırılmasıdır bu. Bürokratik ilişkilerde özellikle dosyalama ve evrak giriş/çıkış konuları öncelikle şablonlaştırılan işlerdir.

İmar Plancılığı içinde de kalıplaştırılmış ilişkiler ve faaliyetler bulunmaktadır. Ancak bu kalıplaşma bazen mesleki pratiğin gelişimini önleyici durumlar ortaya çıkarmaktadır.

- Araştırma işlemlerinde sadece belirli soruları cevaplandıran araştırma raporunun hazırlanması,
 - Tasarımda çıkmaz sokak yapılmaması, en az 7 m²/kişi yeşil alan uygulaması, dik açılı uygulamalar, sezgisel yaklaşımların yaygınlığı,
 - Yönetmelik normlarının değişmezliği
- gibi uygulamalar mesleki açıdan tutucu bir durum ortaya çıkarmaktadır. Alternatif çözümler düşünme alışkanlığı geliştirilmemektedir.

1.2. SEKTÖREL DARALMALAR

Şehir plancılarının kamu sektörü içinde oynadıkları ikinci ağırlıklı konum ise sektörel ihtisaslaşmalardır. Eski eserlerin korunması, turizm, belediye-cilik, konut ve çevre konularında ihtisaslaşma sağlarken bu konular da belirli bir süre sonra yönetici olma durumunu da kazanabilirler. Bu pratik içinde mesleki açıdan şu gözlem ağırlıklı olarak ortaya çıkıyor: sektörel çalışma yapan meslekdaşlar şehirciliğin bütüncül niteliğinden uzaklaşabiliyorlar. İlgili oldukları sektörün veya kurumun çerçevesi içinde belirli öncelikler veya yetkiler almaya çalışıyorlar. Bu tür girişimler şehircilik koordinasyonunun önemini yitirmesine sebep oluyor. İşbirliği içinde olma alışkanlığı kazanılamıyor.

1.3. İMAR PLANCILIĞI FAALİYETLERİ İÇİNDEKİ MESLEKLER

1.3.1. İmar plancılığını yerine getiren mimar ve şehir plancıları arasındaki ilişki tanımlanmamıştır. İmar plancılığı yeterlilik konusu belirli tecrübeleri öngörmektedir. Kamu kesiminde ise imar planlama işine şehir plancısıyla birlikte mimar da aynı şartlarda girmekte, aynı şartlarda işe başlamaktadır. Özel sektördeki uygulama için getirilen farklılık kamu sektörü için önemli görülmemiştir. Demek ki mezun olan her iki meslek mensubu da imar plancılığını aynı şartlarda (tecrübelerle) öğreneceklerdir. Genelde çok sorunlu ilişkiler yaratılmasa da bu tür farklılaşmanın olmaması, işlerin kalıplaştırılmasını da güdülemektedir. Yapılan işler kalıplaştığı ve sebep/sonuç ilişkileri tanımlandığı için mesleki farklılık önemsenmemektedir. Yapısal bir tanımlamaya karşılık, süreçsel bir yaklaşım yoktur.

1.3.2. İmar plancılığı içinde yer alan diğer meslek sahiplerinin (jeolog, haritacı, inşaat mühendisi, teknisyen, fen adamı, hukukçu vs.) genel olarak planlama yaklaşımı bulunmamaktadır. Ayrıca kişiler imar planlama süreci içinde:

- Jeolog ve haritacılar sürecin en başında, planlamaya veri hazırlama çalışmalarında,
- Mühendis, teknisyen ve hukukçular ise sürecin en sonunda, imar uygulamalarında görev almaktadır.

Böyle bir konum imar planı proje müellifi ile çeşitli çatışmaların ortaya çıkmasına sebep olduğu için söz konusu meslek dallarının imar plancılığına kazandırılma yöntemleri geliştirilmelidir.

Bu bildiri içinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın sağladığı hizmetiçi

eğitim programlarından söz edilmiştir. Bu programlar esas olarak teknisyen ve fen adamlarına yöneliktir. Belediyelerdeki yaklaşım ve uygulamalara planlama katkısı sağlanmaktadır.

Acaba akademik eğitim içinde de mühendislik ve hukuk fakültelerinde ne gibi girişimler olabilir? Özellikle hukuk fakültelerinde artık imar konusunda eğitim girişimlerinin olması gerekmektedir. İmarı ve planlamayı destekleyecek ihtisaslaşmış hukuk eğitimi kaçınılmazdır.

II. KAMU SEKTÖRÜ İÇİNDEKİ EĞİTİM FAALİYETLERİ

Mezuniyet sonrası eğitim faaliyetleri genellikle iki yönde gelişir:

- hizmetçi eğitim programları,
- günlük çalışma ilişkileri içindeki pratikler.

Şehircilik konuları ve yerleşmeyle ilgili sektörel konularla ilgili kamu kurumlarının hizmetçi eğitim programları belirli bir idari yapı altında yürütülmektedir.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın yürüttüğü hizmetçi eğitim programları yerel yönetimlere yöneliktir. Belediyelerdeki teknik personel yetersizliği, özellikle imar konusundaki yetersizlikler, Bakanlığı bu tür önlemlere yöneltmiştir. Belediye fen elemanları için 9 ay süreyle düzenlenip ülkenin çeşitli bölgelerinden gelen teknisyenlere sunulan kurslarla imar mevzuatı, imar plancılığı ve uygulamalar öğretilmeye çalışılmaktadır. Eğiticiler kamuda çalışanlardır.

Eğitim ve çalışma hayatı arasındaki boşluğun çok belirgin olduğu şehir planlama mesleğinde, günlük çalışma ilişkileri önemini daha da arttırmaktadır. Bu ilişkiler içinde nelerin yapıp nelerin yapılmadığına baktığımızda mesleki olarak önemli veriler elde etmekteyiz. Kamu sektörü içinde, imar plancılığı konusunda 20-25 yıllık bir geriye dönüşle yapılan değerlendirmeler şunları vermektedir:

1- Birlikte Karar Vermenin Gerekliliği: (Kurul veya Kolokyum)

İmar ve İskân Bakanlığı'nda işe başladığım 1974 yılında ilk dikkatimi çeken "kurul" çalışmaları idi: gelen bir konunun (teklifin) bir komisyon aracılığı ile incelenmesi ve neticelendirilmesi. Bu "kurul" düzeni işlerin gecikmesine sebep olması nedeni ile çok eleştiri almasına rağmen işe giren bir şehir plancısı için önemli eğitim girdileri sağlıyordu. Değişik baskıların ve etkileşimlerin de dahil olduğu "kurul" düzeni şehir plancısı-

na teknik ve hukuki pratikler kazandırıyor ve karşılıklı fikirlerin (konusuna göre ağır tartışmaların) oluşabileceği bir platform yaratabiliyordu. Aynı şekilde İller Bankası içinde yaşanan "kolokyum" geleneği de bu çerçevede önemli katkılar sağlıyordu. Planlama yetkisinin azalması ile merkezi idare içinde de bu tür komisyon çalışmaları eğitim yönünden etkinliğini kaybetti.

2- Yerinde Plan Yapmanın Önemi: (Nazım Plan Büroları)

Planlama yetkisinin merkezi idarede olmasına rağmen planlama işinin tüm ülke yerleşmelerimiz için Ankara'dan olamayacağı belirlenmiş idi. Bu doğrultuda merkezi idarenin desantralizasyonu biçimiyle büyük şehirlere Nazım Plan Büroları kuruldu ve bürolarda önemli pratikler kazanıldı. Bu pratikler şunlardır:

- Yerel özelliklerin önemi belirlendi;
- Yapılan projelerde o yöreye ait yaklaşımlar, plan notları ve tasarımlar geliştirildi;
- Grup çalışmasının ortaya çıkardığı ihtisaslaşma ve işbirliği tecrübeleri görüldü: araştırma, ulaşım, konut, turizm gibi konularda ihtisas kazanan uzmanlar oluştu;
- Planlamanın teknik gücü o yerleşme içinde yaşayanlarca kabul edildi. Bir vatandaşın problemi veya il yönetimiyle ilgili toplantılarda Nazım Plan Büroları ağırlıklarını duyurdular. En azından danışma ofisleri olarak katkı sağlıyorlardı.

3- Danışma Kurulları:

Kurul (veya kolokyum) düzeninin bir devamı olarak yerinde karar vermenin gerekçeleri ile (merkezi idare ve yerel yönetimler arasında oluşturulan bir anlaşmayla) danışma kurulları oluşturuldu. Plan yapımcısı (müellif), yerel yönetim ilgilileri ve merkezi idare ilgililerinin (İller Bankası Genel Müdürlüğü, Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü) katıldığı, yapılan duyurular ile halkın da gelip dinlediği ve katılım sağladığı, belediyelerde yapılan özel komisyonlar oluşturuldu. Esasında batı ülkelerinde idari yapı içinde uygulanan çeşitli yeni yönetim biçimlerinin (matrix yönetim, ad-hoc komisyonlar) bir yansıması olarak tam anlamı ile ad-hoc (uydurulmuş) bir komisyon oluşturuldu. 'Mahallinde inceleme yapıp, mahallinde karar verme' olarak benimsenen bu yöntem aynı zamanda kurumlar arası git-gel ilişkilerini de en aza indiriyordu. Bu modelin içinde üniversite öğrencileri de yer almıştı. Genel olarak hem idari ve hem de teknik olarak olumlu katkılar sağlandı.

III. MESLEKİ ÇALIŞMA KURALLARININ OLUŞTURULMASI

Planlama teorilerini ve pratiklerini kullandığımız ileri Batı ülkelerinde de, son yıllarda, şehir planlama mesleğinde önemli gerilemeler gözlenmiştir. Mesleğin gündemini meslek dışındaki dışsal faktörler, devamlı değiştirmekte ve mesleğin rolü önemsizleşmektedir (1). Mesleğin çöküşünü önlemek üzere yabancı ülkelerde şehir plancıları için artık yazılı kurallar oluşturulmaktadır. Bu kurallar meslek içinde genelde bilinen konular olup artık formelleştirilme gereği duyulan hükümlerden oluşmaktadır. İngiltere'de Royal Town Planning Enstitüsü'nün "mesleki davranış kuralları" (Code of Professional Conduct) adı altında geliştirmiş olduğu;

- Planlama mesleğinde bulunan kişilerin özel ve resmi ilişkilerinde duyarlı davranmaları,

- Kamu görevi yapan ve karar mekanizması içinde oldukları bir pozisyonda özel planlama işi, danışmanlık gibi işleri yapmamaları konularında belirlemeler vardır (2). Ayrıca 'hizmet durumları' adı altında geliştirilen ve "Pembe Kitap" denilen hükümler demeti mahalli idaredeki hem özel, hem de kamu plancıları için belirlemeler yapmaktadır. İkinci bir örnek ABD'ndendir. Amerikan Planlama Kurumu (American Planning Association)'nun 1987 yılında yürürlüğe koyduğu "Etik Prensipler" başlığı altında 13 madde belirlenmiştir (3):

- 1- Kamu yararına hizmet ediniz.
- 2- Planlamada katılımı destekleyiniz.
- 3- Planlamanın bütüncül ve uzun dönemli olmasını benimseyiniz.
- 4- Her kişi için seçenek ve olanaklar arayınız.
- 5- Planlama süreci içinde eşgüdümeye yardımcı olunuz.
- 6- Çıkarlarınızın (ilgi alanlarınızın) çatışmasını önleyiniz.
- 7- Titiz ve çaba gösteren bir planlama hizmeti sununuz.
- 8- Herhangi bir çıkar amacı aramayınız veya başkalarına sağlamayınız.
- 9- Önemli bilgileri mali kazanç karşılığı olarak ortaya koymayınız veya yersiz kullanmayınız.
- 10- Planlama bilgileri ve çalışmalarına herkesin eşit koşullarda ulaşabilmesini sağlayınız.
- 11- Duyurularınızı toplumun bütün kesimlerine ulaşabilecek şekilde yapınız.
- 12- Kamusal güveni sağlayınız.
- 13- Mesleki ahlâk ve davranış kurallarına saygı gösteriniz.

Bu maddelerin altında açıklamalar da yapılmış olup bu prensipleri destekleyen ve Yeterlilik Almış Plancılar Enstitüsü'nün oluşturduğu komisyonca (AICP) kabul edilen "Ahlâk ve Davranış Kuralları" (Code of Ethics

and Conduct) başlığı altında belirlenen hükümler de bulunmaktadır.

Bu tür kuralların yazılı olması, kişilere bildirilmesi herhalde yeterli olmayacaktır. Konunun bir meslek öğretisi olarak ele alınmasında ve akademik proğralarda yer almasında yarar bulunmaktadır. Bizde olduğu gibi yabancı ülkelerde de gözlemlenen, eğitim ve iş hayatı arasındaki boşluğun (kopukluğun) gittikçe büyümesi (4), giderek akademik saygıyı zedelemekte ve öğretimin ve öğretim görenin değeri azalmaktadır. Eğitim ve pratik arasındaki boşluğun doldurulması öncelikle gene eğitim destekli olacak ve öğrencide meslek duyarlılığını geliştirecek programlar öğrenci mezun olmadan işlenecektir.

IV. PRATİK BİLGİYE ULAŞIM VE BİLGİYİ DEĞERLENDİRME

Şehircilik eğitimi içinde genel yaklaşım (mesleki pratikleri yakalayabilmek için) imar plancısı yetiştirmektir. Ancak bu yaklaşım şehircilik ve şehir planlama kavramını daraltıcı etki yapmaktadır. İmar plancılığı ile birlikte, ihtisaslaşmış sektörel yaklaşımlar, yönetim ve koordinasyon pratiklerinin de yakalanması sağlanmalıdır.

- Sektörel bir program içinde çalışan şehir plancısının rolü ne olmalıdır,
 - Belediye yönetimi içinde çalışan bir meslekdaşın etkinliği nedir,
 - Genel idari yapı içinde şehir plancısının davranışları ne olmalıdır,
- gibi soruların cevabı stüdyo veya ders pratiği çalışmaları içinde alınmalıdır.

Eğitim ve profesyonellik arasındaki ilk köprüyü eğitim kurumları sağlayacaktır. Bu tür ilişkileri sağlayan akademik girişimler vardır, ancak şehircilik eğitimi içinde pratiği yakalama konusunda verimlilik yoktur, devamlılık yoktur, pratik bilgiyi değerlendirmede öğretilen derslerin etkinliği görülmektedir.

Pratik bilgiyi yakalama iki türlü olabilir; ya kendinizin dışındaki pratikleri öğrenmek, gerçekleşmiş konulardan bilgi edinmek; ya da kendiniz bir pratik yaratarak bir deneyim kazanmak yolu seçilebilir. Üniversitelerde birincisi yoktur, ikincisinin adı da stüdyo çalışması veya staj çalışmasıdır. Yani öğrenci stüdyo çalışması içinde pratiği kendisi yaratır ve teorilerini kendi çerçevesi içinde değerlendirir. Ancak öğrenci kendi dışında oluşan pratik bilgiyi yakalayamaz, bir planlama bürosunun çeşitli deneyimle-

ri, olumlu ve olumsuz koşulları; bir kamu sektöründeki deneyimler ve koşullar konusunda habersizdir. Staj çalışması ile verilmeye çalışılanlar yeterli olmamaktadır çünkü staj dönemi bir zaman parçasıdır, zaman içindeki mesleki sürecin bütünü ve o zamana kadar olan çeşitli deneyimleri içine almaz. Bu nedenlerle şehir planlama eğitimi veren fakültelerin mesleki uğraşlar hakkında bilgi toplama konularında girişimleri gereklidir. "Mesleki Pratikler" adı altında bir ders veya seminer dersi konabilir. Bu ders içinde çalışan kesimden çeşitli meslektaşlar davet edilebilir ve pratikler aktarılabilir. Kısa dönemli stajlar yerine sömestr veya öğretim yılı boyunca staj yapılabilecek yöntemler benimsenebilir. Deneyimlere kapsam kazandırılır.

Doğaldır ki kazanılan bu pratiklerin güdümü ile eğitimi devam ettirmek doğru değildir. Piyasa koşullarına uygun adam yetiştirmek üniversite oluşumunu zedeler. Yararlı olan elde edilen pratiklerden yeni teoriler bulabilmek veya yeni biçimlere gidebilmektir. Çok hızlı değişen dünya koşullarında değişik yaklaşımlar ve yeni teorilerin hepsi değişen pratiklerden girdi sağlayan bir kurgu ile oluşmaktadır. Pratik girdilerin değerlendirilmesi en önemli uğraş olmaktadır.

Değerlendirebilme ise başlı başına öğreti gerektiren bir konu haline gelmiştir. Özellikle şehir planlama öğrencilerinin bilgi toplama, araştırma, algılama, sistem analizi gibi konularda yetişmesi sağlanırken bilgi birikimini değerlendirebilmenin yöntem bilimi çok ağırlıklı olarak ele alınmalıdır. Bir öğrenci kalıplaşmış araştırma yöntemlerinin dışına çıkabilmeyi ve özgün değerlendirme yapmasını öğrenmelidir. Özgün nitelikleri yakalayabilen öğrenci yetiştirmek gereklidir.

V.SONUÇ

Şehir planlama mesleği diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de çöküntü içindedir.

Mesleki yapılaşmayı sağlayacak çeşitli girişimlerde eğitimin de ağırlıklı payı olacaktır.

Şehir planlama eğitimi veren kurumların yeni biçim ve yeni içerik benimsemesi durumunda yaşanan deneyimleri görmemezlikten gelmeleri düşünülemez.

Bu nedenlerle, üniversitelerde yaşanan pratikleri elde eden ve değerlendiren bir yöntemin belirlenmesi mesleğin geleceği açısından kaçınılmazdır.

GÖNDERMELER

- 1- M.P. BROOKS, ; Four Critical Junctures in the History of the Urban Planning Profession, APA JOURNAL, Spring 1988, ss:241-248.
- 2- Practice Advice Note ; Consultancy by Current and Former Public Sector Employees, The Royal Town Planning Institute, March 1989.
- 3- W.H. LUCH, ; APA's Ethical Principles Include Simplistic Planning Theories, APA JOURNAL, Spring 1988, ss:143-149.
- 4- M.P. BROOKS, ; a.g.e., s:245.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Adına
"Büyükşehir Belediyeleri İmar Dairesi
Örgütlenmesi Çerçevesinde Kent Planlama
Sorunları ve Kent Plancının Konumu"
başlıklı bildiriye sunan
Sayın Doç.Dr.Raci BADEMLİ'nin
metni elimize ulaşamadığı için
yayımlanamamaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi
"Büyükşehir Belediyesi İmar Dairesi"
Oluşturulan Çeşitli Kent Planları
Çevreleri ve Kent Planları Komisyonu
başlıklarını kapsayan
savun Doç. Dr. Rauf BAĞCI'nın
nedeni elimize ulaşması için
teşekkür ederiz.

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NDE HİZMET İÇİ KENT PLANLAMA EĞİTİMİ ÜZERİNE

İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Sunan: H.İbrahim ŞANLI, Prof.Dr. (*)

Bu bildiride hizmetiçi kent planlama eğitimi konusunu sizlerle tartışmak istiyorum. Gerçekte bildirinin bu konuda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde başlatılan ve derinlemesine inen daha geniş kapsamlı, sistematik bir araştırmanın ön değerlendirmelerine ilişkin görüşler olduğunu vurgulamak istiyorum. Görüşler derken, temelde kişisel görüşlerimden söz ediyorum. Her ne kadar burada Büyükşehir Belediyesi'ni temsilen bildiri verme durumunda isem de bu konuda Belediyenin görüşünü oluşturma aşamasına ancak araştırmamızın sonunda varabileceğimizi düşünüyorum. Oysa ki konu çok önemli; ortaya konması ve tartışılması gerekli. Gerçekte Büyükşehir Belediyesi'nin genel olarak planlamaya ilişkin görüşleri, İTÜ' de yapılan II. Bölge Planlama Kongresi'nde kesin ve net bir biçimde, Sayın Başkan Sözen'in konuşmasında dile getirilmiştir. "Yönetim olarak planlı gelişme gereğine ve zorunluluğuna inanıyoruz. Bu inancı,

(*) M.S.Ü Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlık Danışmanı

yönetim yapısı içinde, planlama fonksiyonunu gözden geçirmek, reorganizasyon biçimlerini araştırmak, yeni kadrolaşmaları gerçekleştirmek, hatta planlama için yeni bir çalışma mekanı düzenlemek girişimleri ile başlatmış bulunuyoruz" derken Sayın Sözen, yerel yönetimin en üst düzeydeki yetkilisi olarak planlamadan yana tavrını, kararlılığını ortaya koymuştur. Plancılar olarak bu kararlılığın ne denli önemli olduğunu biliyoruz.

Bu kapsamda ileriye dönük nazım plan çalışmaları yanında, mevcut imar planı yapım ve yönetim kurumunun gözden geçirilmesi, bizler için ön aşamayı oluşturma durumundadır. Kuşkusuz yoktan başlamak söz konusu değildir. Bir yandan 100 yıllık geçmişi olan İstanbul imar ve nazım plan çalışmaları, öte yandan yüzlerce teknik elemandan oluşan bir planlama kurumu ve süreçlerini kapsayan önemli bir birikimin değerlendirilmesi söz konusudur. Her ne kadar 3194 ve 3030 sayılı yasalarla yerel yönetimlere devredilen planlama-imar yetkileri ve arttırılan kaynaklarla İstanbul'da planlama kurumu güçlendirilebilir idiye de bu olanaktan yeterince yararlanılmamıştır. İstanbul Belediyesi'ne devredilen Nazım Plan Bürosu, arşivi ile dağıtılmıştır. Belediye ileriye dönük nazım plan yapmak yerine, genelde ilçeler için özel bürolara yaptırılan imar planlarını inceleme, izleme fonksiyonlarına ağırlık vermek durumuna düşmüştür. Kuşkusuz bu fonksiyonlar da çok önemlidir ve planlama-uygulama sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak bu plan inceleme ve izleme fonksiyonu plan analiz ve kararlarının içeriğini ve kalitesini değerlendirmekten çok, yaptırılan planların özel ve teknik şartname maddelerine şeklen uygun olup olmadığı ve bu yönde, geçmişte İller Bankası tarafından hazırlanmış olup bir genel "check-list"teki tüm konuları kapsayıp kapsamadığı konusunda yoğunlaşmıştır. Öte yandan, metropoliten alanın gelişmesini ve biçimlenmesini etkileyen önemli kararlar ise (örneğin, arazi kullanım kararları değişiklikleri, yüksek yapılaşma gibi) önemli ölçüde kişiselleştirilebilmiştir.

Planlama kurum ve sürecine ilişkin bu saptamayı yaptıktan sonra Büyük Şehir Belediyesi'nde hizmet içi planlama eğitimi gereğinin temel kaynağı olarak mevcut planlama kadrosunun durumuna değinmek istiyorum. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin planlama ile doğrudan ilgili ve sorumlu olan İmar Daire Başkanlığı'na bağlı Şehir Planlama Müdürlüğü'nde 11, Planlama Müdürlüğü'nde 59 ve İmar Müdürlüğü'nde 32 olmak üzere bugün toplam 102 dolayında teknik eleman görevli görünmektedir. Ayrıca, doğrudan Genel Sekreterliğe bağlı Boğaziçi İmar Müdürlüğü'nde yine imar işlerinden sorumlu hizmet kadrosunda 45 kadar teknik eleman bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyesi'nde planlama ve imar ile doğrudan ilgili bir o kadar daha

proje teknik ve hizmet kadroları da gözönüne alındığında, yüzlerce kişilik bir planlama-imar-proje kadrosu ortaya çıkmaktadır ki, dünya standartları ile bu küçümsenecek bir kadro değildir. Mevcut planlama ile ilgili kadronun ise yalnızca %9'u (11 kişi) şehircilik öğrenimi görmüş, %54'ü (80 kişi) mimar ve kalan %37'si (54 kişi) diğer mesleklere mensup elemanlardan oluşmaktadır. Şehircilik eğitilmiş elemanların çoğu da mimarlık öğrenimi üstüne planlama yüksek lisans öğrenimi görmüşlerdir.

İstanbul'un planlaması ile sorumlu elemanların, ihale ile plan yaptırılması nedeni ile, özel büroları da kapsadığı düşünülebilir. Ancak bu büroların yaptığı planlama çalışmalarını değerlendirecek, denetleyecek ekip de yine bu ekiptir. Özellikle plan yapımı konusunda bu kadronun yeterli olduğu söylenemez. Nazım plan yapımı sorumluluğunun yüklenildiği Şehir Planlama Müdürlüğü'nün sadece 4 mimar ve 5 diğer meslek grubu elemanından oluştuğunu belirtmek son yıllarda nazım plan konusundaki olumsuz tutumun çok açık bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Diğer planlama ve imar müdürlüklerinde görevli daha çok sayıda eleman olmasına karşın bu kadronun da imar uygulama ve izleme işlevlerinin ötesinde, planlama ile ilgilenecek durumları kalmamakta ve bu konudaki istek ve becerileri de azalmaktadır.

Bu özetlediğim tablodan anlaşılacağı üzere, Büyükşehir Belediyesi Planlama Kurumu, eleman yetersizliğinin ötesinde, eleman niteliği, daha doğrusu yapılan iş ile tutarlı becerisi olan elemanlar sorunu ile karşı karşıyadır. Çoğunlukla mimarlardan oluşan planlama kadrosunun bu durumu, önemli ölçüde ülke koşulları ile, planlamanın ve planlama eğitim-öğretim kurumlarının içinde bulunduğu ortamla ilgilidir. Gerçekten de yakın zamanlara kadar (1960'lar ve sonrası) ülkemizdeki planlama fonksiyonu, özel kent planlama öğrenimi görmemiş (çoklukla mimar) elemanlar tarafından sürdürülmekte idi ve bu elemanların çoğu planlama kurumlarında bugün de üst düzey yöneticileri olarak görevlerini sürdürmektedirler. Bir bakıma zamanının şehircilik anlayışı ile tutarlı bir durumun sonucu oluşan bu planlama ve yönetim kadroları planlama gibi karmaşık ve önemli bir fonksiyonu olabildiğince üstün bir meslek ve hizmet anlayışı ile sürdürmeye çalışmışlardır.

Planlamayı seven, benimseyen bir teknik elemanın 10-15-20 ya da daha fazla yıllık deneyim ve birikimlerinden, akademisyenler olarak, bizim de öğreneceğimiz şeyler vardır. Mesleğin uygulamalı ortamı, öğrenmek isteyen için, gerçek bir eğitim kurumudur. Ancak, günümüzde kent planlamanın eriştiği disiplinler arası bir disiplin olma özelliği ile tutarlı düzeyde şehircilik

öğrenimi görmüş olan elemanların belirli bilgi eksikliği ve beceri yetersizliği doğal karşılanmalıdır. Kaldı ki, planlamanın sürekli bir arayış ve gelişme içinde bir meslek olması nedeni ile, planlama öğrenimi görmüş olanların da, zaman zaman bu dinamik gelişmeye uyum yapmak üzere bilgilerinin tazelenmesi gerekir. Ayrıca, 3030 ve 3194 sayılı yasalar kapsamında planlamanın, plan yapımının, plan kararı üretme yetki ve sorumluluğunun yerel yönetimlere devredilmiş olması nedeni ile, yukarıdan ya da dışarıdan plan yapımı yerine, yerel gerçeklerden, yerel isteklerden kaynaklanan ve yerel katılıma olanak verebilecek, daha demokratik ve gerçekçi planlama için, mevcut kadroların bilinçlendirilmesi gereklidir.

Özetle, Büyükşehir Belediyesi'nde planlama ile ilgili kadronun niteliği, planlama disiplininin dinamiği ve belediyelere devredilen plan yapım yetki ve sorumluluğu gibi üç temel nedene bağlı olarak bir "Hizmet içi Eğitim Programı" yapma gereği ve zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Hazırlanacak hizmet içi planlama eğitim programının ayrıntılarını bu bildiri kapsamında tartışma olanağı yoktur. Bu ayrıntılar henüz saptanmış da değildir. Ancak yukarıda ortaya konan görüşler ışığında programın içeriğini ve kapsamını belirlemeye yardımcı olabilecek şu genel ilkelerden söz edilebilir:

- Program geleneksel bir kamu fonksiyonu olan planlamayı belediye içinde yerleştirmeye dönük olmalı, belediye ekibinin plan yapma gücünü araştırmalı;
- Program plan yapımına ilişkin her türlü yeniliklerin, gelişmelerin, birarada plan uygulama ve denetiminden kaynaklanan güncel ve kalıcı sorunların üzerine gitmeli (örneğin; değişiklik, revizyon vb.);
- Program geçici ve gerektiği zaman uygulanan değil, sürekli, kalıcı, kurumsal olmalı.
- Program, yalnız belediye planlama ekibi için değil, belediyenin planlama ile doğrudan ve dolaylı ilgili tüm kurumlarına, hatta belediye meclis üyelerine ve giderek toplum ve ilgili örgütlerine de dönük olmalı, planlamayı bir kurum olarak yerel yönetim içinde oturtmalı.

Geliştirilecek programın kapsamının belirlenmesi yönünde ise şu genel konulardan söz edilebilir:

- Planlama ve plan kavramı,
- Planlama-yönetim-örgüt yapısı ve işleyişleri,
- Planlama karar mekanizması,
- Hedef belirlemeden kapital programlamaya dek planlama süreci ve ilgili temel planlama teknikleri,
- Plan uygulama, revizyon, değişiklik konuları ve bu konuların yasal, yönet-

sel ve mesleki, ahlâki içeriği,

- Rapor-görüş hazırlama ve iletişim teknikleri,
- Planlamaya katılım teknikleri,
- Sektöriere ilişkin özel konular vb. Bu ve benzeri genel konuları ve gerekli ayrıntılarını kapsayacak kurumsallaşmış bir hizmetiçi planlama eğitim programının sahibi, yöneticisi kim olacaktır sorusu programın başarısı ve sürekliliğinin sağlanması açısından önemlidir.

Genel olarak, belediyelerin önemli hizmet ve yönetim konularına ilişkin hizmet içi eğitim programı uygulayan ve üniversite dışında oluşturulmuş yüzlerce uluslararası kuruluş vardır. Bunlardan bazıları doğrudan planlama ve imar konuları ile de ilgilenmektedir. Örneğin, ICMA, Alman Şehircilik Enstitüsü, İsveç Nordplan, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Merkezi, Arap Kentsel Gelişme Enstitüsü vb. Ülkemizde de Marmara Belediyeler Birliği ve yeni kurulan Çukurova Belediyeler Birliği, TODAİE belediyelerin yönetim-işletme ve biraz da imar konularına ilişkin eğitim çalışmalarını sürdürmektedirler. İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde de planlamaya-imarla ilişkin seçilmiş bazı konularda özel bilgilendirme dersleri verildiği olmuştur ve bazı personel konularında hizmet içi kurslarla oryantasyon sağlanması öngörülmektedir.

Ancak ülkemizde, planlama ile ilgili yeterli, etkili bir hizmet içi planlama eğitimi programından ve kurumundan söz edilemez. Hizmet içi planlama eğitim programının tüm sorunlara karşın üniversite bünyesinde, tercihan İstanbul'daki üniversitelerin ortak katılımı ile, oluşturulması gerektiğine inanıyorum. Bunu bir sorumluluk olduğu kadar bir fırsat olarak da görüyorum. Gerçekten de hizmetiçi eğitim programı ile mesleki uygulamanın öğretimle ilişkisi kurulurken, öğretimin ve öğretim elemanının da uygulama ile ilişkisinin kalıcı üç biçimde sağlanması olanağı yaratılabilir. Böyle bir olanağın yaratılması, mesleki uygulamaları döner sermaye çerçevesinde sürdürülen sınırlı imar planları ve bağlı araştırmalara, danışmanlık, birliktelik ve diğer kişisel çabalara dayanan akademik çevrelere yeni ufuklar açarken, Öğretim-uygulama ilişkilerini güçlendirebilir, kurumsallaştırabilir. Kuşkusuz bu yönde belediyelerin istek ve katılımını sağlayacak ortamın oluşturulması da çok önemlidir. Bu konuda da üniversite eğitici olabilmelidir.

Sonuç olarak, çok iyi düşünülerek, Büyükşehir (ve Marmara Belediyeler Birliği) ile birlikte geliştirilecek ve zaman yitirilmeksizin uygulamaya geçilecek sürekli bir hizmetiçi planlama eğitim programının, Belediye'nin planlama ile doğrudan ve dolaylı ilgili tüm ekibi ve yönetim kadrosu için olduğu

kadar, uygulama sorunlarını anlama ve aşma durumundaki biz eğitimciler, akademisyenler için de kuşkusuz sayısız yararı olacaktır. Planlama fonksiyonunun, gerçek sahipleri olan yerel yönetimler bünyesinde sağlıklı olarak oturtulması ve güçlendirilmesi, hatta topluma mal edilmesi yönünde de etkili bir hizmet içi planlama eğitim programının mütevazî sayılmayacak katkı ve yararları olacaktır.

ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİ VE MESLEĞİ YEREL YÖNETİMLER İLE ÜNİVERSİTELER ARASINDA SIKI BİR İŞBİRLİĞİ GEREKTİRİR

İzmir Büyükşehir Belediyesi
Sunan: Ali Rıza GÜLERMAN (*)
Cemal ARKON, Doç.Dr. (**)

I. GİRİŞ

Bugün yerel yönetimler ile eğitim kurumlarının kendi içlerinde yaşadıkları sorunlar çok çeşitlidir. Ancak her iki kurumun şehir planlama açısından birlikte içerisinde buldukları bir sorun daha vardır: iletişim yetersizliği. Bu en azından İzmir'de böyledir. İster bir yerel yönetim olsun ister şehir planlamaya eğitim veren bir kurum, her ikisinin de görev amacı, insanların sağlıklı yaşadığı, iyi düzenlenmiş işlevsel güzel çevreler yaratmaktır. Bu görevin yerine getirilmesinde kuram/kılgı ikilisinin tarafları olan belediyeler ve üniversitelerin kolokyumda bir araya getirilmesi pratiğe yansiyacak bazı sonuçların üretilmesi için zemin oluşturabilir.

Kolokyumun başlığı ve katılımcıların sayısal ağırlığına baktığımızda tartışmaların odak noktasını planlama eğitimi ve eğitim programlarının oluşturacağı görülmüyor. Böyle bir çerçevede İzmir Büyükşehir Belediyesi adına

(*) İzmir Büyükşehir Belediyesi

(**)Dokuz Eylül Üniversitesi MMF-ŞBP Bölümü Öğretim Üyesi

sunulacak bildirinin kapsamını belirlemek kolay olmadı. Şehir planclarını kullanan kurumlardan biri olarak belediyenin bugün içinde bulunduğu durumun aktarılması ötesinde, aynı bildiri içeriğinde eğitime bazı göndermeler yapılabilir miydi? Bu göndermelerin ağırlık noktası ne olabilirdi? Öncelikle, kuram ve kılının ayrılmaz birlikteliğini sembolik olarak vurgulayacak bir biçimde koymak gerektiğini düşündük ve İzmir Büyükşehir Belediyesi Uzmanı ile Dokuz Eylül Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi iki şehir plançısının birlikte bir bildiri sunmalarını uygun gördük.

Ortak bildirinin başlığı hem günümüzde hissedilen bir eksiklikten, bir gereksinmeden kaynaklanmalı hem de bu bildiri kapsamının ağırlık noktasını vurgulamalıydı. "Şehir Planlama Eğitimi Ve Mesleği Yerel Yönetimler İle Üniversiteler Arasında Sıkı Bir İşbirliği Gerektirir" anlatımlı konu başlığı böylece ortaya çıktı. Bir çok konu ve sorun arasında yerel yönetimler ile eğitim kurumları arasında işbirliğini kurmak, varolan işbirliğini sağlamlaştırmak ve giderek daha da etkinleştirmek, bunun yöntemlerini koymak ve kurumsallaşmasını sağlamak bize önemli bir boyut olarak geldi. Böylece son yıllarda yapılan yasal düzenlemeler ile yerel yönetimlere verilen yetkilerin sağlanması ve bir adım daha öteye götürülerek planlama sürecine katılımın yaygınlaştırılmasına bu işbirliği şüphesiz önemli bir katkı sağlayacaktır. Demokratikleşme yolunda, diğer toplum kesimlerinin de planlamaya katılımı sürecinde, konuya ilişkin örgün eğitim veren kurumların ilk'ler arasında yer alması düşünülebilir. Bugün yerel yönetimlerin görevlerini yerine getirirken gözlenen, teknik bilgi ve işgücü eksikliğinden kaynaklanan bazı sorunların önüne bu işbirliği ile geçilebilir. Özellikle büyükşehir belediyeleri dışında kalan bir çok yerel yönetimin planlama birimleri teknik kadro yetersizliği ile karşı karşıyadır. Bu geçiş döneminde eğitim kurumları bir ek işlev yüklenerek kısa dönemde yerel yönetimlere bu açıdan hizmet verebilir.

Bildiri öncelikle İzmir Büyükşehir Belediyesi planlama çalışmalarına, belediyenin örgütsel yapısı da dikkate alınarak eleştirel bir bakış açısı vermektedir. Daha sonra genelde ülke, özelde İzmir'in planlama sorunlarının ulaştığı çizgide, şehir planlama eğitiminde temel seçmenin ne olması gerektiği konusunda bildiri sahiplerinin görüşleri yer almaktadır. Kolokyumun kurgusu nedeniyle bu konu, çok sayıda bildiri sahibince enine boyunca tartışılacağından, bildiri içerisinde kısa tutulmuştur. Son olarak ise yazının ana amacı doğrultusunda somut işbirliği konuları, gerekçeleriyle birlikte, tartışmaya açılmıştır.

II. İZMİR METROPOL KENTİ

Günümüzde 2 milyonu bulan nüfusu ile Türkiye'nin üçüncü büyük kenti olan İzmir yüklendiği liman ve sanayi işlevleriyle ekonomik etkinlik açısından İstanbul'dan sonra ikinci sırayı almaktadır. Tüm Ege Bölgesi'ni kapsayan bir hinterlanda sahip İzmir kenti, taşıdığı sanayi, ulaşım gibi olanaklar ve sunduğu sosyal, ekonomik, idari ve kültürel servisler düşünüldüğünde Batı Anadolu'nun tek metropolü olarak tanımlanabilir.

Bu kent son yasal düzenlemeler doğrultusunda Konak, Buca, Bornova ve Karşıyaka ilçe belediyelerinden oluşan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce yönetilmektedir ve yaklaşık 87 000 hektarlık alanı kaplar. 1985 yılında, Büyükşehir Belediye sınırları içindeki nüfus 1489817 idi. Belediye'nin planlama çevresinde yapılan kestirimlerde 2010 yılı için nüfus 3 825 000 ve 4 092 653 olarak hesaplanmıştır. İzmir Büyük Kanal Projesi için yapılan bir diğer hesaplamada "Büyük Kent Bütünü" olarak tanımlanan daha geniş bir alan için 2015 yılı projeksiyon nüfusu olarak 4 350 000 kestirimi kabul edilmiştir. Halen yürürlükteki Nazım Plan kararlarına göre doymuş nüfus olarak yaklaşık 4.4 milyon kişinin öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

Ülkemizdeki kırdan kente göç olgusundan payını fazlasıyla almakta olan İzmir kenti gelen nüfusun taleplerini yeterince karşılayamamakta, bunun sonucunda kent çevresinde gecekondü örneği sağlıksız yerleşmeler, İzmir çukuru olarak tanımlanan kent içinde de yüksek yoğunluk yaratan yapılaşmalar görülmektedir. Durum böyle olunca, zaten fiziksel olarak dikkate değer eşiklere sahip bu kentte ya eğimli tepeler ile deniz arasındaki kısıtlı düzlükler her türlü kentsel işlevler için yoğun bir şekilde kullanılmakta ya da yüksek altyapı ulaşım maliyetleri pahasına kentin uç noktalarında lineer olarak yer seçilmektedir. Yılda yaklaşık 20.000 konut inşasını gerektiren bu oluşum, örgütsel bir yönlendiriciden çok, serbest piyasa koşullarında gelişigüzel gerçekleşmektedir. Bunun pahasını daha fazla maliyetle hizmet götürmek zorunda kalan yerel yönetimler, dolayısıyla kentliler ödemektedir. Diğer gözardı edilemeyecek konu ise kent makroformunu doğrudan etkileyen hassas bazı yerleşim kararlarının kentli ve yerel yönetimler dışında alınmasıdır. Örneğin Alsancak Limanı, Menderes Uluslararası Havaalanı, çevre oto yolları ve Gaziemir Serbest Bölgesi gibi bazı üst girdiler, içerdikleri yerleşim yanlışları nedeniyle, yakın gelecekte İzmir kamuoyunu fazlasıyla meşgul etmeye adaydır.

III. İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

a- Planlama Örgütlenmesi: Büyükşehir sınırları içindeki ilçe belediyelerin planlama müdürlüklerince yürütülen çalışmalar da hesaba katılmak kaydı ile, İzmir Metropol kentinin tüm planlama-programlama sorunları ile kentin gelecekteki makroformuna ilişkin olası çalışmalar İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Plan Program Koordinasyon ve Proje Şube Müdürlüğü'nce yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Bu müdürlük hiyerarşik yapı içerisinde dikine olarak İmar İşleri Daire Başkanlığına ve ilgili Genel Sekreter Yardımcısı kanalıyla Genel Sekreterlik ve Başkanlık katına bağlıdır. Müdürlüğün ilçelere göre çalışma alanları tanımlanmış 4 adet planlama ve 1 adet proje şefliği teknik faaliyetlerini sürdürmektedir. İzmir Büyükşehir Belediyesi 1988 Çalışma Raporu'nun 131. sayfasında söz konusu Planlama Müdürlüğü görev tanımı ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır. Tanımlanan bu görevler bir metropol kentin daha yaşanır bir geleceğe sahip olması için stratejik önem taşımaktadır ve yükümlenilen bunca göreve karşılık uzmanlaşmış işgücü ve yetki eksikliği söz konusudur. Kaldı ki böylesine stratejik bir organın rutin işler dışında üstlenmesi gereken daha farklı işlevleri olacaktır.

b- Planlama Çalışmaları: İzmir Büyükşehir Belediye sınırları içindeki kentleşmiş alanların ve olası gelişme alanlarınının 1/1000 ölçekli imar planları hemen hemen bitirilmiş durumdadır ya da en azından 1/5000 ölçekli 'Nazım Plan'ları elde edilmiştir. Ancak, tüm bu parçacıkların bütünleştirilmesi ile oluşan ve 'Revizyon İmar Planı' olarak adlandırılan 1/25.000 ölçekli planın İzmir Metropolitan Kenti'nin genel gelişme politika ve stratejilerini sunabilen bir genel gelişme 'Master Planı' olarak değerlendirilmesi oldukça zordur. Planlama alanında, son yıllarda görülen genel anlayışa uygun olarak, günlük politikalarla yönlendirilen acil veya kısa erimli çalışmalara boğulmuş gözükken mevcut planlama örgütü yaklaşık 44 000 hektarlık belediye sınırları içerisindeki bu çabalarını 5 şehir plancısı, 8 mimar, 2 harita teknisyeni ve 12 teknik ressam ile sürdürmektedir.

IV. MEVCUT NAZIM PLAN

a. Genel : 1989 yılı başında Büyükşehir Belediye Meclisi'nce kabul edilen 1/25.000 ölçekli İzmir Büyükşehir Bütünü Nazım Plan Revizyonu ilgili müdürlüğümüzün birikim ve olanakları çerçevesinde hazırlanmıştır. Bu doküman esas olarak 1/1000 veya 1/5000 ölçekte onanlı planların bü-

tünleştirilmesi ve tamamlanması yöntemiyle elde edilmiştir. Çıkış noktasının önceki nazım plan olduğu da söylenebilir. 70'li yıllarda İmar ve İskân Bakanlığı'nın İzmir Nazım Plan Bürosu Başkanlığı tarafından metropoliten ölçekteki uzun çalışmaların ürünlerinden biri olarak elde edilen söz konusu Nazım Plan ile araştırma ve sonuç raporları uzun yıllar İzmir'in kentsel gelişmesine ışık tuttuktan sonra, 1984 yılında Nazım Plan Bürosu'nun topyekün Büyükşehir Belediyesi'ne devrini takiben -tüm çalışanları gibi- gündemden çekilmek zorunda bırakılmıştır. Buna karşılık İzmir için hayati önem taşıyan dış kaynaklı bazı büyük projelerin (büyük kanal ve su projeleri, toplu taşın-raylı sistem, çevre geçiş yolları vb.) kaçınılmaz olarak gereksinim duyduğu Büyükşehir bütününe ait bir 'Master Plan' zorunluluğundan ötürü, son beş yıl içinde 'Nazım Plan' fikri tekrar itibar kazanarak bugünkü dokümanın elde edilmesi şansı olmuştur. Temel düşünce hiç bir şey yapmamaktansa, iyi kötü birşeyler yapmak gereklidir, yaklaşımını taşımaktadır.

Söz konusu plan üzerinde yapılan ölçümler sonucu Nazım Plan Revizyonu'muzun ulaşacağı doymuş nüfus yaklaşık 4 400 000 olarak hesaplanmıştır. Planlama alanı 44 075 hektar belediye sınırları ve 43 000 hektar mücavir alan olmak üzere yaklaşık 87 000 hektarlık büyüklüğü kapsamaktadır. Yine aynı ölçüm ve kestirimlere dayalı olarak ilçe belediyeleri ve semtler düzeyinde alansal bazı bilgiler mevcuttur. İzmir Metropoliten Kenti'nin gelecekteki makroformuna ilişkin bütün bilgiler, belge ve dokümantasyon bu kadarla sınırlı gözükmektedir. Herhangi bir yayın yapılmamıştır. Böylesine kısıtlılıklar içeren bir plan da haliyle günlük müdahale ve değişikliklere son derece açık olacaktır. Palyatif çözüm yanlısını da beraberinde getiren bu durum daha yaşanır bir kente ilişkin hedeflerimizi olumsuz etkileyecektir.

b. Gelişme Alanları : İzmir Büyükşehir bütününde gelişme alanları olarak fiziksel eşiklerin ve ulaşım altyapısının yönlendirdiği aksların seçildiği görülmektedir. Bu seçimin mevcut eğilimlere ve önceki Nazım Plan hedeflerine paralel olduğu söylenebilir. İzmir'in gelişmesinde en önemli akslar kuzey ve güney gelişme koridorları olacaktır. Menemen Belediye sınırları ile bütünleşen kuzey gelişme aksında 1 milyon nüfusun yerleşebileceği anlaşılmaktadır. Bu nüfus organize sanayi bölgesi, diğer sanayi ve küçük sanatlar alanları ve kentsel çalışma alanları ile desteklenmektedir. Bu akstaki büyük kamu arazileri halen B.Çiğli EVKA ve K.Çiğli Egekent toplukonut projelerini gerçekleştirmek için yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bundan sonra benzer projelere devam edebilmek için ya İZSU

tarafından kabul edilemeyecek yüksek kotlara çıkılacak ya da ova kesiminin suyla birleştiği alanlarda ıslah işlemleri gerektiren araziler değerlendirilecektir (Venedik II), oysa İzmir gibi denizden yararlanamayan bir körfez kentinde ıslah çalışmaları gerektiren kamusal kıyı arazileri var ise bu araziler, konut gelişmesi olarak betonlaşacağına, uygar bir kent için rekreasyon/fuar gibi nefes aldracak ortak kullanımlara ayrılmalıdır. 2000'li yıllarda İzmir Metropolü'nün anakentinde yaşayan nüfusun günlük rekreasyon gereksinmesini karşılayabilecek kıyıdaki alanlar bir planlama eksikliği nedeniyle konut ve ikinci konutlarca kaplanmaktadır.

Sağlıksız yaklaşımlara bir diğer örneğe batı aksında gözlenmektedir. İzmir kentinin batı koridoru, içerdiği doğal tarımsal özellikler nedeniyle gelişmesi yıllardır kısıtlı tutulan bir yöredir. Bugün bile ilgili organlarda aynı düşünce tekrar edilir durur. Ancak son yıllarda bu aksta görülen yoğun yapılaşma ve yürürlükteki Nazım Plan ile tanımlanan gelişme imkânları ile Güzelbahçe'nin batısında açılan önemli bir büyüklüğe sahip toplu-konut alanı kararları bu düşünceyi zedelemiştir. Zaten doğu aksının geri gelmez zirai değerleri sanayi ve üniversite için çoktan harcanmıştır. Geçmişin tarımsal üretimde bolluk simgesi Bornova ve Pınarbaşı arazilerinde bu durum yaşayanların aleyhine bütün hızıyla sürmektedir. Diğer önemli gelişme aksı olarak gözüken güney koridoru ise gelecekte ne getireceği pek hesaplanmamış Uluslararası Havaalanı ve Serbest Bölge yerleşim kararları ile derinden etkileneceğe benzemektedir. Oysa İzmir'in tüm fiziki özellik ve değerleri, jeolojik yapısı, fay hatları, ulaşım altyapı imkânları ve bölge hinterlandı ile bütünleşmesi gibi temel faktörler düşünüldüğünde, güney koridoru ve güneydoğu yöresindeki olası alanlar geleceğin en rasyonel alternatifi olarak ele alınabilir.

Bütün bu yorumlara varabilmek için zaman ve işgücüne dayalı kapsamlı çalışmaların gerekli olduğu söylenebilir. Ancak, önemli büyüklükte bir nüfusu barındıran İzmir'imizin kent yaşamını oldukça etkileyen önemli açmazları olduğunu ve Nazım Plan kararlarında orta ve uzun erime ilişkin fazlaca ipuçları olmadığını görebilmek için uzmanlığa da gerek yoktur.

V. ARA DEĞERLENDİRME

Buraya kadar yapılan, İzmir Büyükşehir bütününün ve belediye planlama örgütlenmesinin kısaca gözden geçirilmesi, ayrıca kentimizin gelecekteki formunu şekillendirmesi, düşünülen mevcut nazım planının irdelenmesi ol-

muştur. Böylesine kısıtlı bir çalışmayla dahi varılabilen noktaları şöyle özetlemek olasıdır:

- 3030 sayılı Yasa ile geçmişteki bakanlık görev ve yetkileriyle donatılmış gözükken Büyükşehir Belediyesi Planlama Örgütü bu yasanın geçiş dönemine ilişkin sorunları yoğun bir şekilde yaşamış ve yaşamaktadır. Artık bundan sonra asıl görevlerine yaraşır bir çehreye bürünmesi gerekecektir.

- Bir metropol kentin planlama birimi işgücü ve zaman kullanımı olarak mevzii plan, tadilat ve mimari ölçüdeki projelendirme çalışmalarıyla bu kadar meşgul olamaz.

- Sözü edilen günlük rutin işler için dahi yetersiz gözükken teknik işgücü olanaklarının metropoliten ölçekteki bir çalışmaya ne ölçüde yeteceği, en azından uzmanlık açısından, tartışmaya açıktır. Bu nedenle, örneğin kentin gelecekteki nüfusu hakkında bile üzerinde görüş birliğine varılmış, teknik baza dayalı bir nüfus kestirimi bulunmamaktadır.

- Mevcut nazım planının tanımladığı gelişme alanları incelendiğinde eldeki kamu alanlarının büyük ölçüde devreye sokulduğu, geriye kalan alanların da serbest piyasa koşullarında şekillenecek şahıs arazileri olduğu görülmektedir. Bu olguya kentin çukur ve tepeler şeklinde özetlenebilecek fiziksel kısıtlayıcıları eklendiğinde ortaya pek olumlu bir manzara çıkmamaktadır. 2000'li yıllarda İzmir Metropol Kenti'nin kaçınılmaz olarak yukarıda tanımlanan formasyonun dışında, sıçramalar yaparak büyüyeceğini kestirmek fazla iddialı bir kanı olmasa gerekir.

Gelecek ile ilgili plancı kuşkularımızı böyle özetledikten sonra sorun, mevcut idari ve teknik yapılanmanın akılcı bir şekilde reorganize edilerek gelişmeye ilişkin doğru hedef ve stratejilerin yakalanması, sonuçta İzmir'in ve hepimizin kazançlı çıkması için öneriler geliştirmektir. Rapo- run bundan sonraki bölümleri böyle bir arayışı içermektedir.

VI. YENİ BİR PLANLAMA OTORİTESİNİN OLUŞTURULMASI ÖNERİSİ

80'li yılların başından bu yana izlemek şansına sahip olduğumuz İzmir Belediyesi Planlama Örgütü'nün görev yaptığı konuların 3030 sayılı Yasa'dan sonra da pek fazla bir farklılık taşıdığı söylenemez. Bu yasanın tanımladığı görev ve yetki alanları planlama içerisinde teknik şeffik sayısının artırılması yoluyla göğüslenmeye çalışılmıştır. Kaldı ki bu şeffiklerin uğraştıkları çalışmaların büyük çoğunluğu ilçe belediye planlama birimlerine ele alınacak konular olarak gözükmektedir. Oysa bir Büyükşehir

Belediye Organı politika ve stratejileri saptayan, yönlendiren ve denetleyen teknik birikim sahibi, saygın ve yaptırımcı bir yapıya sahip olmalıdır. Bu birikim ve saygınlık öncelikle planlama teşkilatının geniş kapsamlı, dinamik ve atılımcı bir yapıya kavuşturulması ile sağlanabilir. Mevcut organın tanımlanan geniş görev ve sorumluluklarının kısıtlı olanaklar ile yürütüldüğünü kabul etmek gerekir. Durum böyle olunca bu organizasyondan metropol kentin geleceğine ve hassas sorunlarına ilişkin cesur tavırlar da beklenmemelidir.

Bu saptamalardan yola çıkarak; İzmir'in genel planlama, programlama ve koordinasyonu ile ilgili teknik güç ve yetkiye sahip bir planlama otoritesinin oluşturulması gerekir. Esas olarak kendi içinde bağımsız bazı teknik birimlerden oluşacak bu otoritenin genel sekreterlik katına doğrudan bağımlı olması teorik açıdan arzu edilen durumdur. Ancak mevcut hiyerarşideki APK Daire Başkanlığı kanalıyla Genel Sekreterlik düzeyi ilişkisi aynı amaçla kullanılabilir. Konunun bu kısmını bildiri kapsamı dışında bırakıp planlama örgütlenmesi önerimize dönersek, İzmir Büyükşehir Belediyesi Planlama Otoritesi şu birimlerden oluşmalıdır:

a. Master Plan Birimi (Genel Gelişme Proje Başkanlığı): İzmir Büyükşehir Bütünü'nün bugünkü sınırlarının da ötesinde, metropoliten alan ile ilgili tüm çalışmaları gerçekleştirerek İzmir Metropol Kenti'nin orta ve uzun erimdeki gelişme politika ve stratejilerini oluşturacak, her türlü sektörel kestirim ve etaplamları içeren sağlıklı bir kent makroformu için alternatif master planlar üretecektir. Bu birim 2000'li yıllarda idari sınırları zorlayacak gelişme potansiyalini karşılamak üzere yeni etki ve yetki alanları tanımlamaları yaparak, olası yerel yönetim sınırları önerileri geliştirecektir.

b. Araştırma Ve Değerlendirme Birimi: Mevcut yapının en önemli eksikliğini doldurmak üzere, metropol kent ve yakın çevresine ilişkin araştırmaların yapılması, tüm bilgilerin toplanması, güncelleştirilmesi ve sektörler bazında değerlendirilmesi işlevini yerine getirecek, bir kentsel bilgi sistemi oluşturulmasını organize edecektir.

c. Plan İnceleme Birimi (Plan Kurulu): Deneyimli uzmanlardan oluşan, ayrıca plan üretenin doğal üye olduğu yetkili bir kurul olarak görev yapacaktır. Bu birime ilgili meslek odalarından ve üniversiteden danışman katkısı sağlanabilir.

d. Şehir Planlama Birimi: Mevcut Planlama Organının halen yoğun olarak meşgul olduğu rutin çalışma konularını devam ettirecek, imar planlama ve programlamadan sorumlu olacaktır.

e. Ulaşım Planlama Birimi: İzmir'in mevcut ve gelecekteki kentsel ulaşım tercih ve gereksinimlerine ışık tutacak, tüm sektörel taleplere cevap verecek bir Ulaşım Master Planı'nın hazırlanmasından ve bu planın sürekliliğinden sorumlu olacaktır.

Böyle bir örgütlenme sonucu ortaya çıkacak planlama biriminin temel görevleri iki ana başlıkta toplanabilir:

a. Kısa Erimli Çalışmalar: Geçiş dönemine özgü mevcut olanaklar çerçevesinde yapılması gereken kısmi çalışmalara devam edilecektir. Çalışma raporunda belirtilen rutin görev ve sorumluluklar yerine getirilecektir. Yaşayan bir kentin günlük acil sorunlarında planlama gereksinimleri karşılanacaktır. Planlama konularında kamuoyunun sürekli bilgilendirilmesi sağlanacak, halkın her safhada katılımı için acilen öneriler geliştirilecektir. Kurumlararası işbirliği mutlaka kurulacaktır.

b. Orta Ve Uzun Erimli Çalışmalar: Planlamanın doğasında varolan asıl kalıcı yaklaşımlar bu çalışmalar kapsamında ele alınacaktır. Başlıbaşına bir inceleme ve tartışma konusu olabilecek bu bölümde süreç içerisinde ele alınması gereken temel çalışmaların ana başlıklarını şöyle sıralamak yararlı olacaktır:

- Sağlıklı bilgilerin derlenmesi,
- Bilgilerin güncelleştirilmesi ve sürekliliğinin sağlanması,
- Sektörel analizler,
- Politikalar saptanması, hedef ve stratejilerin konması,
- Metropol Kent'in genel gelişme şemasının oluşturulması,
- Yeni bir Büyükşehir Bütünü Nazım Planı'nın elde edilmesi,
- Bazı paket proje uygulamalarının gerçekleştirilmesi,
- Süreç içerisinde sistemin geri beslenmesi.

VII. ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİNİN GENEL ÇİZGİLERİ

Bugün ülkemizde 6 üniversitede Şehir ve Bölge Planlama dalında örgün eğitim yapılmaktadır. Bunlardan birisi de İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi içerisinde yer almaktadır. Kolokyumda bu eğitim kurumunda uygulanan

eğitimin genel çizgileri ve zaman içindeki gelişimi üzerinde bir bildiri daha mevcuttur. Bu nedenle bu yazı kapsamında Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi bünyesinde yer alan Şehir ve Bölge planlama Bölümü'nde sürdürülen eğitimin tartışması uzun boylu yapılmayacaktır. Onun yerine temel seçmen üzerinde birkaç söz söylemekle yetineceğiz. Bölümde lisans eğitimi ülkede varolan mesleki pratiği yeniden üretmeğe yönelik olarak ağırlık kazanmıştır. Her ne kadar eğitim programlarında bu seçme açık bir biçimde tanımlanmamış ise de özellikle proje derslerinin yürütülmesinde izlenen yöntemler ve değerlendirilmesinde kullanılan ölçütler böyle bir politikanın varlığını bize göstermektedir. Bu politika, amacı doğrultusunda, başarılı da olmuştur. Nitekim, Bölüm'ün İzmir ve çevresindeki belediyelerde görev alan bir çok lisans kademesi mezunu için yapılan genel değerlendirmelerde mezun öğrencilere getirilen bir eleştiri bize oldukça önemli gözükmiştir. Bu eleştiri mevzii imar planı ve imar tadilatı gibi dar kapsamlı işler dışında kalan bir çok geniş kapsamlı ve kuramsal düşünce üretimi isteyen planlama konularında lisans mezunlarının gösterdiği yetersizliktir. Bizdeki mesleki pratik, akademik ve kuramsal yaklaşımları büyük ölçüde dışladığından, mesleki pratiğin genel konularına göre yapılan bir lisans eğitimi, pratikte plancının önüne gelen konunun yüzeyselliği ölçüsünde başarılı olabilmektedir. Tabii ki bunun yanıltıcı ve sakıncalı yönleri vardır. Bunların en başında "plancı yetiştiriyoruz" deyip, mezun olduktan sonra uzun süre bir işe yarayamayan plancılar mezun etmek gelmektedir çünkü 4 yıllık bir lisans eğitiminin genel plancı formasyonunu kazandırması beklenemez.

Yeni yasal düzenlemeler belediye ve mücavir alanlar içersinde plan yapma ve onama yetkisini yerel yönetimlere devretmiştir. Böyle bir düzenleme birçok teknik ayrıntı ve alan bilgisi isteyen planlama konusunu yerel yönetimlerin plancı kadroları üzerine yığmıştır. Örneğin, İzmir gibi bir büyük kentin altyapı, ulaşım, sanayi gibi planlama konularını, planlamaya ilişkin bilgi toplama, depolama ve çözümleme görevlerini ele alabilecek, kısa sürede konuyu kavrayabilecek ve yararlı olabilecek bir plancı tipi, herhalde, eğitimi süresince genel konulara ek olarak belli bilgi alanlarında birikim yapmış plancılarıdır. Bizce, bugün yerel yönetimlerin gereksinim duyduğu plancı tipi, mesleki pratiğe hakimiyeti yanında belli bir alanda yoğunlaşmış bilgiye sahip plancı tipidir. Böyle bir plancı yetiştirecek lisans eğitim programları şehir planlamanın konu gruplarından oluşan bilgi alanlarını tanımlamasını gerektirir. Bir lisans eğitim programı içerisinde az sayıda oluşturulabilecek bu tür alanların iyi ve dikkatli belirlenmesi gerekir. Kanımızca tasarım, tanımlanacak her türlü bilgi alanı

için ortak bölen (birleştirici) olmalıdır. Lisans eğitiminde tasarımı ayrı bir alan olarak tanımlamak yanlış olacaktır. Bu kolokyumun temel görevlerinden biri de bu yönde eğitim programlarına ışık tutacak bilgi alanları saptama sürecini, en azından, başlatmak olmalıdır. Böyle ikili bir yapı bizce, eğitim programları açısından dengesini kurmanın zorluklarını kabul etmekle birlikte, lisans eğitimi için en az sakıncalı yaklaşım olarak gözükmektedir. Yerel yönetimlerden gelen talepler bu tür elemanlara gereksinim olduğunu göstermektedir. Şehir ve bölge plancılarını kullanan kurumlardan biri olarak yerel yönetimler bugün, eskisinden farklı olarak, plan yapma görevini de üstlenmişlerdir. Çok sayıda ihtisas elemanlarından oluşan bir kadronun merkezi yönetim bünyesinde oluşturulması olası iken aynı kadroların yerel yönetimler düzeyinde oluşturulması bugün için olanaksızdır. Onun yerine yerel yönetimler dar kadrolarla çalışmak durumundadır. Bu durumda en uygun yaklaşım mesleki pratiğe sahip ve belli alanda yoğunlaşmış plancılardan oluşmuş bir grup istihdam etmektir.

VIII. YEREL YÖNETİMLER İLE EĞİTİM KURUMLARININ İŞBİRLİĞİ YAPABİLECEĞİ KONULAR ÜZERİNE ÖNERİLER

Her şeyden önce burada sözünü ettiğimiz işbirliğinin kurumsallaşmış bir yapıya kavuşturulmuş işbirliği olduğunu belirtmekte yarar vardır. Yoksa zaman zaman gözlenen, rastgele ve ikili, üçlü dostluk ilişkilerine dayalı olarak gelişen işbirliği biçimleri kastedilmemektedir.

Bugün için yerel yönetimler ihtisas elemanı ve ayrıntılı teknik bilgi ile donanmış eleman sıkıntısı içerisinde. En önemli işbirliği konularından bir tanesi bu alanda yapılabilir. Bu kapsamda;

- Planlamanın çeşitli aşamalarında üniversite danışmanlık yoluyla bilgi aktarımında bulunabilir.
- Bugün üniversiteler sahip oldukları çeşitli olanakları yerel yönetimlerin hizmetine sunabilmelidir. Üniversitenin ilgili birimlerinin araştırma programları ve laboratuvar olanakları bu amaç doğrultusunda kullanılabilir.
- Planlama sürecine katılımı sağlamak, belirli konularda kamuoyu oluşturmak amacıyla eğitim kurumları planlama konularını tüm boyutlarıyla tanıtmak ve yayma görevi üstlenebilir (konferans, sergi, gösteri, vb.).
- Öğretim elemanlarının yerel yönetimlerde kısa ve orta süreli görevlendirilmeleri yaygınlaştırılmalıdır. Bugüne değin üniversitelerin kendi kabukları içerisinde, bir anlamda pratikten kopuk olmakla eleştirilmesinin bir

önemli nedeni de bu tür görevlendirilmelerin çok sık görülen bir uygulama olmamasındandır. Bu süreç diğer yönde de işlemelidir. Pratiğin eğitime aktarılması yerel yönetimdeki teknik kadroların öğretim elemanı olarak planlama eğitimi içerisinde görevlendirilmeleri ile sağlanabilir.

- Uygulamalı bir eğitim olan şehir ve bölge planlama eğitiminin baş vurduğu en önemli veri kaynaklardan birisi yerel yönetimlerin ellerinde bulundurdıkları dokümanlardır. Bunun için;

- Bilgi alışverişini bir düzene oturtmak ve eldeki bilgilerin yeterli ve etkin ölçüde el değiştirmesini sağlamak amacıyla yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

- Öğrencilerin yerel yönetimler ile bilgi toplamak amacıyla kurdukları iletişimin sağlıklı temellere oturtulması gerekmektedir. Öğrencilerin bu amaçla ciddi bir biçimde eğitilmeleri gerekmektedir. Organize olmayan, zamansız ve sistemsiz bilgi talepleri giderek itici bir yapıya dönüşmekte ve iletişimin kopmasına neden olmaktadır.

Üniversite ile belediyeler arasındaki işbirliğinin diğer bir somut biçimi de öğrenci stajları olmalıdır. Eğitim kurumları, onları kullanan kurumlar için eleman yetiştirmektedir. Bu nedenle staj konusu, çoğu kez olduğu gibi, geçirilecek bir zorunluk olarak görülmemelidir. Belediyeler yaz ayları boyunca özel çalışma programları hazırlayabilir. Bu uygulama yaz ayları boyunca belediyelerde görülen işgücü azalmasını da bir anlamda giderebilir. Böyle ciddi bir staj uygulamasının giderek eğitim programı içerisinde yürütülen derslerin zenginleştirilmesinde oldukça önemli katkıları olacaktır. Konunun önemli yanı stajyer öğrencilerin eğitilmelerinde özel programların hazırlanabilme şansıdır. Belediyeler ve üniversitelerde stajların verimini arttırmak amacıyla ortak programlar hazırlanabilir.

Büyüyen şehir sistemlerinin anlaşılmasında ve planlanmasında bilgi toplama, biriktirme, gerektiğinde kullanma ve bilgi yenileme gün geçtikçe özel bir öneme sahip olmaktadır. Yerel yönetim kadrolarında bu tür planlılara duyulan gereksinim artmaktadır. Eğitim kurumlarında bu tür eğitim verebilmenin koşulları geliştirilmelidir. Öğrenci sayısı, öğretim araçları (örneğin bilgisayar) arasında bir türlü kurulamayan denge yanında öğretim kadrosunda bu eğitimi verecek eleman yetersizliği de ayrı bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Eğitim kurumları bu eksikliğini gidermelidir ve ellerindeki olanakları da yerel yönetimlerin hizmetine sunabilmelidir.

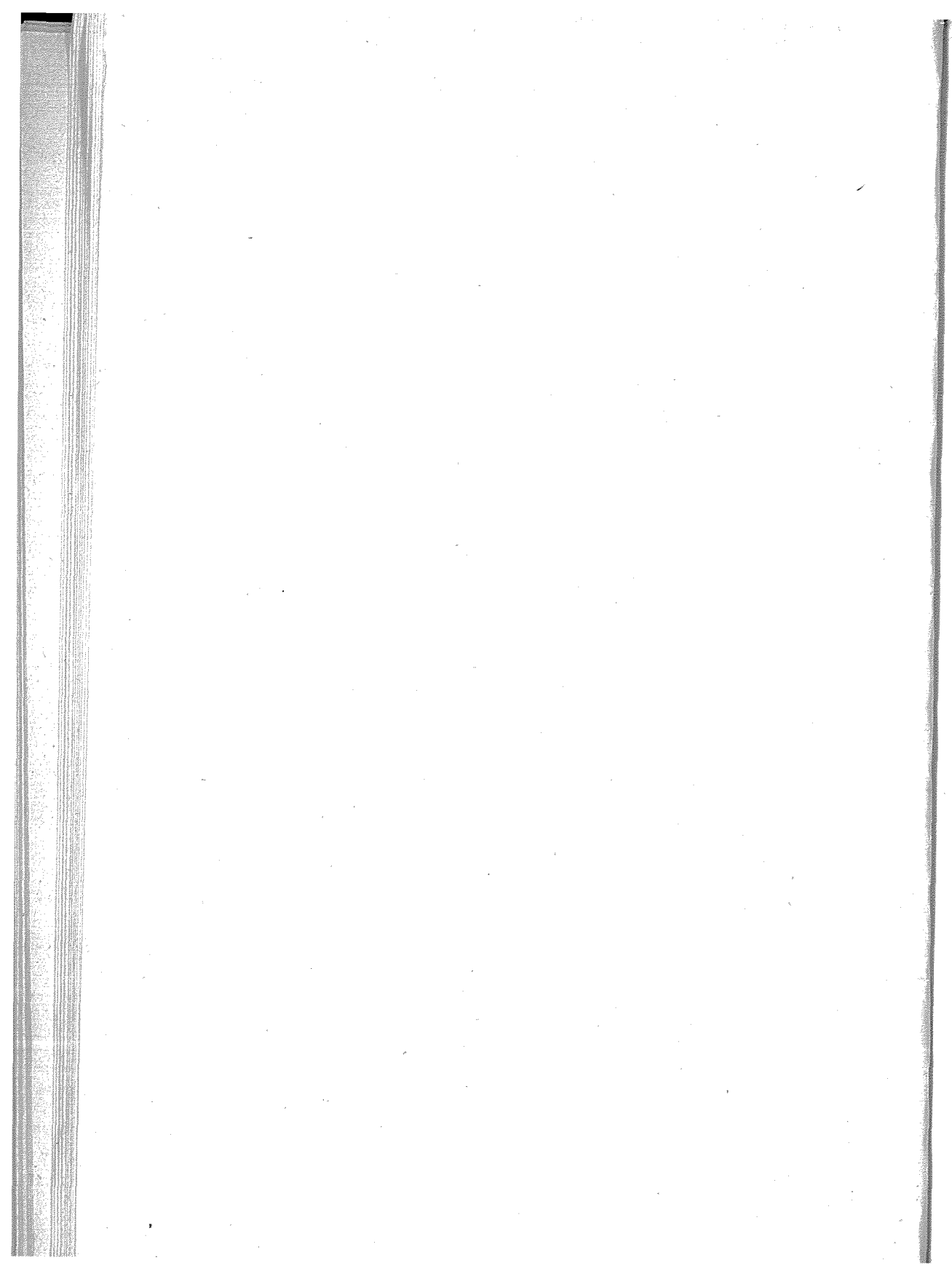
IX. SON VERİRKEN

Ülke ve bölge ölçeğindeki yeri ve önemi, nüfus büyüklüğü ve artış hızı ile ülkemizin en önde gelen yerleşim merkezlerinden biri olarak kabul edilen İzmir, itiraf etmek gerekir ki, cüssesinin gerektirdiği uygar bir kent görünümünde değildir. Mevcut eğilimler ve bunları körükleyen politika ve uygulamalar sürdürüldükçe gelecekle ilgili olarak fazla umutlanacak bir durum da gözükmemektedir. Bu durum ülkemizin diğer büyük kentleri için de farklı değildir.

Eğitim kurumları kentlerimizi planlayacak elemanlar yetiştirmektedir. Onların da kendi içerisinde bir çok sorunu bulunmaktadır. Ancak üniversitenin kendi kabuğunu kırması, kuramsal alanda ürettiğini pratiğe aktarması üstesinden gelmesi beklenen sorunların başında gelmektedir. Yeni bir anlayışa duyulan gereksinim büyüktür.

Kentin mevcut işleyişi kadar geleceğinin şekillenmesinden de yerel yönetimler sorumludur. Bir büyükşehir yönetiminin planlama camiasından, kent formunu oluşturan süreçlerin irdelenmesi, politikaların saptanması, her türlü sosyal, ekonomik ve mekansal kestirimlerin yapılması, alternatif makroformlar üretilerek kamuoyunun eleştiri ve katkısına sunulması beklenmelidir. Mevcut yapılanma içerisinde bunların gerçekleştirilmesi çok zordur. Bu çerçevede; geleceğin tasarlanmasında yeni anlayış ve arayışlar gerektiği, bunun sağlanması için de gerekli yetki ve sorumluluklar ile donatılmış yepyeni bir yapılanmaya gerek olduğunu vurgulamak en azından bir görevdir. Ayrıca, geçmişe bakıldığında bir çok yönleriyle İzmir Kenti'nin ileriye dönük olumlu adımların atılmasında daima öncü olma özellikleri taşıdığını unutmamak gerekir.

**SERBEST PLANCI VE
MESLEK ODASI BİLDİRİLERİ
OTURUM BAŞKANI
Prof.Hande SUHER**

KENTLEŞME SORUNLARIMIZ VE PLANLAMA EĞİTİMİ

Polat SÖKMEN, Y.Mimar, Şehir Plancı (*)

Türkiye'de yaşanan hızlı kentleşme ülke ekonomisinden günlük yaşamımıza kadar bütün alanlarda ağır sonuçlar doğuran sorunlu bir süreç içinde gelişmektedir. Bu yüzyıl sonunda dünya nüfusunun yaklaşık yarısının kentlerde yaşıyor olacağının tahmin edilmesi kentleşmenin çağımızın dünya genelinde yaşanan karakteristik bir olgusu olduğunu göstermektedir. Bütün dünyada kentlere bu hücum kaçınılmaz olarak büyük sorunları da beraberinde getirmektedir. Ne var ki sorunların gelişmiş ülkelerde siyasal ve sosyal seçmelere göre değişen belli sınırlar içinde tutulabilmesine karşılık bu ülkeler dışında durum giderek ciddi kriz boyutlarına ulaşmaktadır. Yapılan tahminlere göre sanayileşmiş ülkeler dışındaki dünyada XX. yüzyıl sonuna kadarki sınırlı süre içinde yarım milyardan fazla kişi daha kentlere yerleşecek ve bu ülkelerin bugünkü kentsel yaşam standartlarını koruyabilmek için dahi kentlerde varolan kapasitelerini % 50'nin üzerinde bir oranda artırmaları gerekecektir. Ülkemizde bu yüzyıl sonuna kadar 20 milyon kişinin daha kentlere göç edeceğinin tahmin

(*) MSÜ.MF.ŞBP Bölümü Öğretim Üyesi

edilmesi Türkiye'nin de bu kriz tablosunun içinde yer aldığını ifade eden çarpıcı bir göstergedir.

Kentleşme sorunlarının kriz boyutlarına ulaşmasının sanayileşmiş ülkeler dışındaki bütün ülkelerde görülen bir durum olması, bu durumun söz konusu ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarının bütününde yaşadıkları genel bunalımın parçası olmak gibi bir nitelik taşıdığını düşündürmektedir. Güçlüler tarafından kontrol edilen bir dünya ekonomik sistemi içinde yer almaktan kaynaklanan sorunlardan kendi sosyal sistemlerinin sorunlu yapılarına kadar uzanan grift bir nedenler ve sonuçlar tablosuna bağlı olarak, bu ülkelerin yaşamak zorunda kaldıkları bunalım sarmalından sosyal sistemleri içindeki bütün yapılar ve kurumlar kaçınılmaz olarak etkilenmektedirler.

Ülkemizdeki planlama eğitimiyle ilgili kapsamlı bir değerlendirme yapabilmek için bu eğitimi ülkede geçerli olan resmi planlama anlayışı, yürürlükteki planlama kurumları, plancının toplumdaki rolü ve statüsü gibi planlama olgusunun diğer bileşkenleriyle olan ilişkileri içinde ele almak ve böyle bir değerlendirmeyi söz konusu eğitimin ülkenin bunalımlı bütünüyle olan ilişkileri ışığında geliştirmek gerekir.

Planlama kültür ve değerler sisteminin büyük belirleyicilik taşıdığı bir toplumsal alan olduğundan, ülkedeki bunalımlı bütünün bir parçası olarak bu alanda yaşanan sorunlarda toplumdaki genel kültür krizinin ve kimlik sorununun önde gelen bir ağırlığı olmaktadır. Kentleşme ve planlama gibi toplumsal yapının hemen bütün boyutlarının yansıdığı alanlarda yaşanan sorunların arkasında daima birbirini etkileyen karmaşık nedenlerin bulunmasına rağmen, özellikle derin bir toplumsal dönüşüm geçiren Türkiye gibi ülkelerde, söz konusu alanların doğasına bağlı bu karmaşık nedenler arasında kültür ve değerler boyutu çok defa özel bir ağırlık taşımaktadır.

Kentleşme ve planlamayla ilgili sorunların arkasındaki kültür ve değerler boyutuna açıklık getirebilmek için 3. Dünya Ülkeleri'nin genel sorunu olan azgelişmişlik olgusuna kısaca değinmek gerekir. Sanayileşmiş ülkeler dışında yaşanan genel bunalımın, ülkelerin birbirinden farklı özgül değişme ve gelişmeleri yeterince dikkate alınmadığından, ortak ve homojen bir azgelişmişlik tanımlamasına indirgenmesi genellikle çok tartışılan bir konu niteliğini taşımaktadır. Diğer yandan azgelişmişlik olgusu sosyal bilimlerin toplumsal değişme kuramları çerçevesinde incelenirken bu ku-

ramların epistemolojik yapılarına ve temel kavramlarına göre de birbirilerinden farklı biçimlerde yorumlanıp açıklanmaktadır. Bu nedenlerle burada, yalnızca çok genel ifadelerle yetinmeye dikkat ederek, gelişmişliği bir toplumun kökten yapısal dönüşümlere uğrayarak sanayileşmesi, şehirleşmesi, yeni toplum düzenine uygun kurumların, insan ilişkilerinin ve değerlerinin ortaya çıkması diye tanımlarsak, az gelişmişliği, buna referansla, söz konusu yapısal dönüşümlerin sağlıklı bir evrim içinde gerçekleşememesi ve toplumun kendi içinde çeşitlenip karmaşıklaşması olarak ifade edebiliriz. 3. Dünya Ülkeleri'nin az gelişmiş yapıları içinde işte böyle evrimleşemeyen bir karmaşıklık sonucu ikili veya plüralist yapılar ortaya çıkmakta ve bu heterojen toplumsal yapıya bağlı olarak farklı dünya görüşleri ve farklı değer sistemleri bir arada yaşamaktadır.

Batı uygarlığıyla yüzyıllardır yakın ilişkiler içinde olmuş ve söz konusu ilişkilerin tarihsel gelişme çizgisine bağlı olarak XVIII. yüzyıldan bu yana adı geçen uygarlığın değerlerini benimsemeye dönük bir dönüşüm geçiren Türkiye'de de bu dönüşümün tarihsel gelişmesine bağlı kendine özgü özellikler ve sorunlar içeren bir kültür ve kimlik krizi yaşandığı bilinmektedir. Böyle krizli bir dönüşüm içinde günümüzde de hala değerleri oturmamış bir toplumsal yapının kentleşme ve planlama alanlarına nasıl yansıdığını basınımızdan alınmış bazı haberlerde kolaylıkla görebiliriz.

- 1986 yılının bir haberi: Belediye yatırımlarında 30 kata varan artış; 3 büyük kentte yatırım harcamaları patlama yaptı.

Bundan 3 yıl sonrasının haberleri:

- İstanbul Anakent Belediyesi'nin toplam borcu 2.8 trilyon lira.
- Yerel yönetimlerin İller Bankası'ndan çektikleri borç 150 milyar dolayında; özellikle son bir yıl içinde yapılan birçok belediye yatırımının öncelikli olmadığı ortaya çıktı.
- İSKİ yatırımları durdu.
- İstanbul kışa susuz girecek; yetkililer acil çözüm bulamıyor.
- Hastanelerde su alarmı: Acil ameliyatlar güçlüğüle yapılabiliyor, tabldotlar havuz suyuyla yıkıyor.
- Gaziantep Belediye Başkanı "Su sorunumuz kısa sürede çözüme kavuşturulamazsa kitle ölümlerinin ve kentten göçün başlamasından endişe ederim" dedi.

Yine basından başka haberler:

- Başbakan, Bursa Belediye Başkanı'na "Büyük yatırımlar yapacağına ci-

lalı işler yap; sokakları kazmayın millet kızıyor" dedi.

- 1 milyar yel üfürdü su götürdü. Kadıköy Kıyı Yolu'na ilk projeye göre doldurulan kayaları ikinci projeye göre ihaleyi kazanan firma topladı ve yerine kendi ürettiği hazır betonları döşedi. Lodos döşenen betonları aldı götürdü.

- Çeşitli yolsuzluk, usulsüzlük, rüşvet, ihaleye fesat, görevi suistimal gibi iddialar nedeniyle her 6 belediyeden biri hakkında işlem yapılıyor.

- Boğaziçi'nde 2 yıllık inşaat izninin bilançosu 121.000 m2 betonlaşan alan.

- Bayındırlık ve İskan Bakanı "Yapı yasaklarıyla Boğaziçi korunamaz" dedi.

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Uygulama Yönetmeliği'nin bir hukuk faciası olduğu söylendi.

- İstanbul Anakent Belediye Başkanı "Yıkmadan düzelmüyor" dedi.

- Bayındırlık ve İskan Bakanı "Toplu taşıma ekonomik değil, dünya XXI. yüzyılda ferdiyetçiliğe gidiyor" dedi.

- İstanbul Anakent Belediye Başkanı'nın isteği üzerine 3. Köprü ile ilgili olarak Ulaşım Master Plan'ındaki sayılar değiştirildi.

- Ticaret Bakanlığı Hukuk Müşaviri 20.000 küçük sanayi sitesinin 19.000'inde usulsüzlük yapıldığını söyledi.

- İkitelli Küçük Sanayi Bölgesi'nin ruhsatı, tapusu ve planı yok.

- İstanbul Anakent Belediye Başkanı gelecek 1 yıl için söz verdi; "İstanbul çamuru özleyecek".

- Devlet Bakanı "İstanbul henüz yeterince büyük değil. İstanbul'un büyümesini yönlendirebilirim Avrupa'nın yaptığı hatalardan kurtuluruz" dedi.

- İstanbul bunalım kenti; her iki günde bir intihar.

- Konut maliyeti 10 yılda 35 kattan fazla yükseldi.

- Türkiye'nin yarısından fazlası tapusuz.

- Rant gelirleri toplam milli gelirin % 30'unu buluyor.

- Boğaz sırtlarında 6 milyara villalar.

- Bursa Ovası'nda planda Doğal Sit Alanı olan bölgelere imar ıslah planı yoluyla 5.000 konutluk inşaat izni verildi.

- Bodrum'da otogar inşaatı için antik Halikarnas Kenti kalıntılarını yokeden belediye başkanına mahkeme, "iyi niyetle ve kamuya hizmet için böyle bir uygulamaya girildiğine kanaat getirdiğinden", 25.000 lira para cezası verdi.

- TKTV Bölge Kurulları'ndan birinin başkanı, "Koruma Kurulları kararı almada büyük yetkilere sahip, ancak yaptırım güçleri yok; Kurul kararlarına uymayanlar mahkemeye veriliyor, sonra ne oluyor bilemiyorum" dedi.

- Ankara'da 1950'lerdeki hava kirliliği için "Hava çamaşır mıdır ki kirlen-

sin" denildiğinden bu yana kirlilik 30 kat arttı.

- Çevre Koruma Bölgesinde inşaatların sürmesine Devlet Bakanı gerekçe olarak, "Burası Türkiye" dedi.

Kentleşme sorunlarımızla ilgili olarak basından derlediğimiz bu haberlerin oluşturduğu tabloda ekonomik güçlükler, kaynakları akılcı kullanamama, çelişkili ve çalkantılı bir sosyal yapı, planlama kurumlarının güçsüzlüğü vb. gibi birbirinin içinde bir çok nedenin arasından toplumumuzdaki değer sistemi kargaşası ve oturmamışlığı çarpıcı bir biçimde ön plana çıkmaktadır. Planlama gibi Batı uygarlığının ürünü olan, kökleri bu uygarlığın derinliklerinde bulunan bir kavramın son 200 yıldır "Batılılaşmaya" çalışan kültürümüzde aynı sağlam düşünsel ve etik temellere oturmamışlığı bu değerler kargaşasının önemli bir nedenidir ve köksüz bir üstyapı kurumu olarak planlama bugün de hala toplumumuzun bütünü tarafından bilinçli olarak benimsenen bir kültür ve değerler tabanına oturtulabilmiş değildir.

Gelişmiş Batı ülkelerinde kentleşmeyle ilgili sorunların kriz ölçülerine varmadan çözülebilmesinin, refah faktöründen de önde gelen nedeni karşılaşılan sorunların akılcı yaklaşımlarla kontrol altına alınıp çözümlere kavuşturulabileceğine ilişkin ortaklaşa paylaşılan değer yargısı ve inançtır. Bu değer yargısı Batı uygarlığının özellikle Aydınlanma Çağı'ndan bu yana ayrılmaz bir parçası olan akılcı ve özgürlükçü bir tabana oturmakta ve planlamayla ilgili bütün değerler bu kültürel tabandan devamlı olarak beslenmektedir. Böyle bir toplumsal ortamda, planlama anlayışı ve planlamayla ilgili bütün kurumlar gelişen fikirlerle yaşanan olayların karşılıklı ilişkisi içinde kendilerini devamlı olarak sorgulamakta ve bilinçli olarak yenileyebilmektedir.

Türkiye gibi ülkelerde gözlenen tablo ise bundan çok farklıdır. Günümüzün rasyonel ve evrensel değerlerinin toplum ölçeğinde özümselememiş olduğu bu ülkelerde ortaklaşa bir benimseme çerçevesinde sağlam temellere oturtulamamış planlama ve benzeri üstyapı kurumları çok defa biçimsel kalıplar içinde olayların gerisinde kalmakta ve etkinlik sağlayabilmeleri için gerekli yenilenmeyi ve yaratıcılığı gösterememektedir. Nitekim bugün Türkiye'de kentleşme süreci giderek bir çığ gibi bütün sorunlarıyla planlama kurumlarının üzerinden aşmış ve artık yürürlükteki kurumların çoğu yaşanan sorunların gerisinde kalmıştır. Kentlere göçün kesilmeyen bir hızla devam ettiği bir ülkede o dar kapsamlı imar planlarının bile bir süredir üretilmeyişi bunun açık bir göstergesidir.

Türkiye'de kentleşme sorunlarının geliştiği bugünkü ortam planlama kurumlarının ve halkın büyük ölçüde dışlanmış olduğu bir ortamdır. Yerel Yönetimler, merkezi bürokrasi, politikacılar, iş adamları, spekülâtörler, örgütlü çıkar grupları vb. gibi kentleşme sorunlarıyla ilgili çeşitli tarafların ortak bazı temel değerler bazında diyaloglar kurmak yerine göç ögesinin ağır bastığı ilişkiler içinde görüş ve çıkarlarını savundukları bu ortam giderek artan çalkantılı bir politizasyon süreci içindedir. Sivil toplum örgütlerinin ve plancının bu tablo içinde kurumsal statülerle yer alması ülkenin toplumsal ve siyasal yapısının karakteristik bir göstergesidir.

Gittikçe politize olan böyle bir ortam içinde plancının konumunu dikkatle değerlendirmek, planlama eğitimimizin hangi yönlerde geliştirilmesi gerektiğini saptayabilmek açısından, önemlidir. Teknik bilgi ve becerilerle donatılmış teknokrat kimliğiyle plancının toplumdaki bugünkü "formel" yeri, çıkarların politik yaklaşımlar içinde savunulduğu böyle bir ortamın dışındadır. O, eğitimi boyunca edinmiş olduğu normatif teknik bilgilerle, fiziksel arazi kullanma planları üretmekte ve kendisini giderek herşeyin bir çıkar çatışmasına dönüştüğü çevresindeki ortamın dışında ve üzerinde görmektedir. Ürettiği planların toplumun bütünü içinde geçerli "refah" ve "fayda" gibi genel amaçlara ulaştıracak "ortak kamu yararı" içerdiğine inanmakta, fakat toplumdaki rolü ve statüsü nedeniyle bu planlar üzerinde ancak sınırlı bir etkinliği olabilmektedir. Eğitiminden gelen dar kapsamlı bir rasyonalite anlayışına bağlı olarak, geliştirdiği plan kararlarının dolaylı sonuçlarını ve etkilerini göremediğinden, çok defa savunduğu değerlere ters düşen çıkarlara hizmet eder duruma düşmektedir. Diğer yandan görüşleri ve çıkarları çelişen taraflar onu kendilerine yarar sağlayabilecek yönlerde ve ölçülerde "kullanmak" istemektedirler. Ürettiği planlarda getirdiği çözümlerin hemen daima çatışan çıkarlara, siyasal gücün seçmelerine ve çeşitli toplumsal grupların baskılarına bağlı sınırlamalarla karşılaştığını gören plancı çok defa bütün bunları aşılması gereken düzeylilikler ve saptırmacalar olarak görmektedir ancak, gerek toplumsal rolü ve statüsü ve gerekse böyle bir ilişkiler ortamı içinde etkinlik gösterebilecek yönde eğitilmemiş olması nedeniyle, olayların karşısında çaresiz kalmaktadır. Planlama eğitiminden edindiği bilgilerin önemli bir bölümünü kullanamadığını ve bu bilgilere göre ürettiği planların uygulamadaki etkisizliğini gören kent plancı için sonuç genellikle düş kırıklığı olmakta, gerçeklerle ilgisi olmayan bir eğitim gördüğünü düşünmekte ve bu eğitime karşı olan inancını yitirmektedir. Böyle bir başarısızlık tablosunu doğuran nedenleri doğru değerlendirebilmesi için gerekli olan kültür biri-

kimini ve perspektifi sağlayamamış olduğundan gördüğü eğitim ne yazık ki bu konuda da kendisine fazla yardımcı olamamaktadır.

Aslında kentleşmeyle ilgili görüş ve çıkar çatışmalarından oluşan ilişkiler içinde plancının uzman taraf olarak daima belli bir ağırlığı vardır. Bu durum onun görüş ve değerlendirmelerinin, tarafların kendi görüş ve çıkarları doğrultusunda elde etmek istedikleri kararlara toplum nazarında "meşruluk" kazandırıcı gücünden kaynaklanmaktadır. Tarafların plancının onayını kazanabilmek amacıyla onu çeşitli yollarla kullanmak istemelerinin arkasında bu neden vardır. Ancak plancının onayına verilen önem, bu onayın taşıdığı ağırlık bir yerde yine tarafların bazı değerleri ortaklaşa olarak ne ölçüde benimsediklerine ve plancının toplumdaki statüsüne bağlıdır. Nitekim bu benimsemenin ölçüsü ve içtenliği plancının toplumdaki rolünü ve statüsünü belirleyen önemli bir öğedir. Bu rolün ve statünün plancının toplumsal işlevini gerektiğince yerine getirebilmesi için içermesi gereken çizgi Batı uygarlığı içinde devamlı bir arayış ve mücadele süreci izlenerek zamanla oluşturulmuş ve kazanılmış bir çizgidir.

Demokratik Batı ülkelerinde başlangıçtaki sığ görüşlü rasyonalist planlama anlayışı ve bu anlayışın ürünü olan, sınırlı bir teknik işleve sahip tek yönlü sorun çözücü plancı kimliği açık toplumlara özgü demokratik tartışmalar içinde aşılmıştır. Böyle bir tartışma süreci içinde gerek plancının toplumsal kimliği ve işlevsel rolü gerekse plancı bilinci önemli dönüşümler geçirmiş, planlama mesleğinin bilgi ve hüner kadar değer ve inanç öğelerini de taşıyan bir yapısı olduğu giderek anlaşılmıştır. Bu mesleğin yalnız bilgi ve yöntem yanının değil, yasallığı, etik tabanı ve kullandığı normatif kodlar ile bütün kurumsal yapısının da eleştiri konusu edildiği böyle bir toplumsal sorgulama ve arayış süreci sonunda planlamanın rasyonalite, etkinlik ve bilim kavramları altında statükocu bir kimlik taşıdığı, oysa gerçekte ne kadar politik boyutlu bir olgu olduğunun bilincine varılmıştır. Böylece, başlangıçtaki tutucu ve teknokratik planlama anlayışı giderek daha politize olmuş bir anlayışa doğru gelişmiş, bu türden tartışma ve yeniden değerlendirme süreçlerinin yaşandığı çoğulcu toplumlarda çatışan çıkarları yürürlükteki sosyal sistemin genel sınırları içinde bağdaştırmaya çalışan bir "arabuluculuk ve uzlaştırıcılık" işlevinin planlama mesleği içinde ağırlığı giderek artmıştır. Gerek genel planlama anlayışı ve planlama kavramı gerekse planlama mesleği ve bu mesleğin toplumsal rolü ve işlevine ilişkin görüşlerle ilgili bu gelişmeler aynı bütünün bir parçası olan planlama eğitimini de doğal olarak etkilemiştir. Bu etkileme sonucu "insan"ı çok daha geniş bir perspektif için-

de değerlendirebilen bir plançı tipine erişebilmenin gerekliliği anlaşılmış ve planlama eğitiminde "değerler" ögesine daha fazla ağırlık veren yaklaşımlar ön plana çıkmıştır.

Kuşkusuz ki Batı'nın gelişmiş ülkelerinde de planlamayla ilgili kurumlar ve anlayış ülkeden ülkeye belli farklılıklar göstermekte, yukarıda tanımlanan gelişme tablosunun hatlarına her biri farklı ölçülerde uymaktadır. Bu nedenle sunulan bu tabloyu daha çok kurumsallaşma biçimi ve çizgisi ülkeden ülkeye değişen bir paradigma gelişmesi olarak görmek gerekir. Çoğulcu demokratik yapıli toplumlarda planlama anlayışının genel gelişme yönü böyle daha demokratik ve şeffaf planlamaya götüren yöndür. Söz konusu toplumlarda bu yönde yaşanan gelişmeler sorunların ortaklaşa benimsenen bazı temel değerler, kurumsallaşmış bir özgürlük ortamı ve belli bir hoşgörü anlayışı çerçevesinde uygar diyaloglarla çözümlenmesi gerektiği konusunda varolan geniş tabanlı toplumsal 'consensus'la tutarlı bir gelişmedir ve bu özelliğinin altının iyice çizilmesi gerekir.

Son 50 yıldır yaşanmış olan gelişmeler ışığında planlamanın politika ağırlıklı bir doğası olduğunun ve toplumdaki sosyal, kültürel ve siyasal yapılarla yakından ilişkili bulunduğunun giderek daha iyi anlaşılmış olması plançının toplumsal ve politik seçmelerin tartışıldığı karar süreçleri içinde doğrudan yer alabilecek bir role ve statüye kavuşmadan kentsel gelişmelerin ve sorunların üzerinde etkili olamayacağını, onun böyle bir role ve statüye kavuşabilmesinin ise toplumsal yapıyla ve bu yapının içerdiği değer sistemleriyle yakından ilişkili olduğunu göstermiştir.

Kentleşme ve planlamayla ilgili olarak yaşanan sorunlarda, toplumsal yapıya bağlı nedenlerin özel bir ağırlık taşıdığı bizimki gibi ülkelerde, yalnızca bilimsel normatif rasyonalizasyonlara dayalı bir eğitim anlayışıyla yetinmeyerek planlamanın doğasıyla ve toplumsal konumuyla ilgili geniş kapsamlı bir bilinci yarınin plançısına verebilmek planlama eğitiminin önde gelen hedefi olmalıdır. Teknokrat niteliklerle sınırlı mesleki kimliğini aşarak olayları daha geniş bir perspektifle görebilecek bilinç ve niteliklerle yetiştirilmemiş bir plançı bugünkü mesleki etkisizliğinin ve dışlanmışlığının nedenlerini doğru değerlendiremeyecek ve bunların ne yönlere aşılması gerektiği konusunda çok defa yanlış yaklaşımlar ve yorumlar içinde olabilecektir.

Planlama eğitimiyle ilgili reformcu yaklaşımların ülkemizdekine benzer

toplumsal koşullarda karşılaşacağı önemli bir güçlük bu yaklaşımların toplumda yürürlükte olan resmi planlama anlayışına göre oluşmuş planlama kuramları ile plancı statüsüne çok yabancılaşmayacak sınırlar içinde kalarak yapılması zorunluluğudur. Bu zorunluluk plancının günün koşullarında kendisinden beklenen işlevle ve bu işleve göre kurumsallaşmış statüsüyle planlama eğitiminin yetiştirmeyi amaçlayacağı plancı kimliği arasında olması gereken tutarlılığın gözardı edilemeyeceğinden kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle, planlama eğitimi ile ilgili reformcu iyileştirmeler ülke genelindeki resmi planlama anlayışını ve planlama kurumlarını da içerecek bir bütünün parçası olarak gelişmediği sürece, daha çağdaş bir planlamanın gerektirdiği niteliklerle yetiştirilmiş olan plancı bu defa da aynı çağdaş anlayışı ve bu anlayışın kurumlarını uygulama yaşamında bulamayacağı için başka türden bir yabancılaşmayla karşı karşıya kalabilecektir.

Toplumsal yapıları bir kültür ve kimlik krizi içeren ülkelerde toplumun genelinde var olan farklı değer sistemleri ve bunlara göre oluşmuş yapıların direnci çağdaş ve demokratik bir planlama anlayışının benimsenmesini engellediğinden bu ülkelerde planlama eğitimi yukarıda değinilen nedenlere bağlı olarak aşılması güç bir ikilemele karşı karşıya kalmaktadır. Belli bir atalet içeren ve kendini yenileyemeyen resmi planlama anlayışının belirlediği uygulama ortamının koşulları ile tutarlı olmaya ağırlık veren pragmatik bir planlama eğitimi çağdaş planlama anlayışı yönündeki gelişmesini geciktirmekte, buna karşılık yürürlükteki uygulama ortamının anlayışından daha bağımsız bir yaklaşımla daha çağdaş planlama anlayışına yönelen bir planlama eğitimi söz konusu uygulama ortamının koşullarına yabancılaşmış bir çizgiye kaymak tehlikesiyle karşılaşmaktadır.

Ülkemizde Yüksek Öğretim Kurulu'nun belirlediği çerçeve müfredata rağmen şehircilik eğitimi veren kurumlarımızın eğitim çizgileri ve verdikleri eğitimin ağırlıklı öğeleri birbirine göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların ortaya çıkmasında eğitim kurumlarının kadroları, gelenekleri ve kaynakları kadar yukarıda sözü edilen ikilemin algılanış ölçü ve biçimiyle bu ikilem karşısında kurum olarak alınan tavrın önemli bir payı olduğu söylenebilir.

Kentleşme ve planlama alanında yaşanan sorunların kaynaklandığı büyük ölçüde sosyal sisteme bağlı nedenlerin planlama eğitimi tarafından tek yanlı olarak aşılamaması durumunda daha çağdaş bir eğitimin nasıl uygulanabileceği ve bu eğitimin hangi çizgide olması gerektiği konusunda

karşılaşılan ikilemin, söz konusu koşullarda nasıl bir plancı yetiştirilmesi amaçlanmalıdır, sorusuna aranacak cevap çerçevesinde aşılabileceği düşünülebilir.

Karşılaşılan ikilemin doğası gereği böyle bir ortamın plancısı hem bugünkü uygulama ortamında mesleki işlevini yerine getirebilmesini sağlayacak bilgi ve yeteneklerle donatılmalı hem de bu ortamı eleştirel bir bakışla sorgulayabilmesine olanak tanıyacak çağdaş planlama bilincine ve birikimine sahip olmalıdır. Başka bir deyişle, bir kriz ortamının plancısı yaşanan kriz koşullarında görevini yerine getirebilmesine olanak sağlayacak pragmatik bir kimlikle bu krizin aşılması sürecinde bilinçli ve aktif bir rol oynayabilmesini sağlayacak daha idealist bir kimliği ve bu kimliğin gerektirdiği motivasyonu ve etiği bir arada taşımak zorundadır. Bu niteliklerle donatılmış plancıyı yetiştirecek bir planlama eğitimi, kentleşme sorunlarını kriz ölçeklerinde yaşamak zorunda kalan ülkelerin kendilerine özgü koşullarıyla tutarlı olarak, hem yaşanan gerçeklere dönük hem de çağdaş aşamalara yönelik nitelikleri beraberce içeren bir eğitim olacaktır. Bu bağlamda, böyle bir planlama eğitiminin bilinç, geniş kapsamlılık, işbirliği, değişime açıklık gibi çağdaş planlama anlayışının genel ilkeleri yanında, ülkenin sosyal yapısının geçmişten bu yana yaşadığı evrimin özellikleri, bu yapı içinde yer alan değer sistemleri, bugünkü krizin yapısal nedenleri gibi ülkeye özgü boyutları sorgulayan bir anlayışı da içermesi gerekecektir.

Genel nitelikleri yukarıda tanımlanan geniş ufuklu böyle bir planlama eğitiminin yetiştirmeyi amaçlayacağı plancı;

- Yaşanan kriz ölçeğindeki sorunları ve bunların nedenlerini kavrayıp yorumlayacak ve yürürlükteki resmi planlama anlayışını ve yöntemlerini bu sorunlar ışığında değerlendirebilecek;
- Planlamanın ve plancının rolünü ve işlevini, bunların karşılıklı ilişkilerini analiz edebilecek, planlama mesleğinin kamuoyundaki imgesini, gördüğü eğitimi ve daha sonra içinde çalışacağı meslek koşullarını, kendisinin ve muhatap olacağı kimselerin değer sistemlerini sorgulayabilecek;
- Bilimsel gelişmenin sağladığı teknik ve yöntemleri tanıyacak, ayrıca bu rasyonel yöntemlerin dayandıkları seçmelere ve kabullere bağlı sonuçları eleştirel bir gözle yargılayabilecek;
- Karar süreçleri bazında taraflarla planlamanın gerektirdiği diyalogları kurabilecek ve halk katılımlı karar oluşturma süreçleri içinde aktif rol alabilecek bilgi ve birikime sahip plancı olacaktır.

Yarının toplumu kent kültürüne dayanan bir toplum olacağına göre çağ-

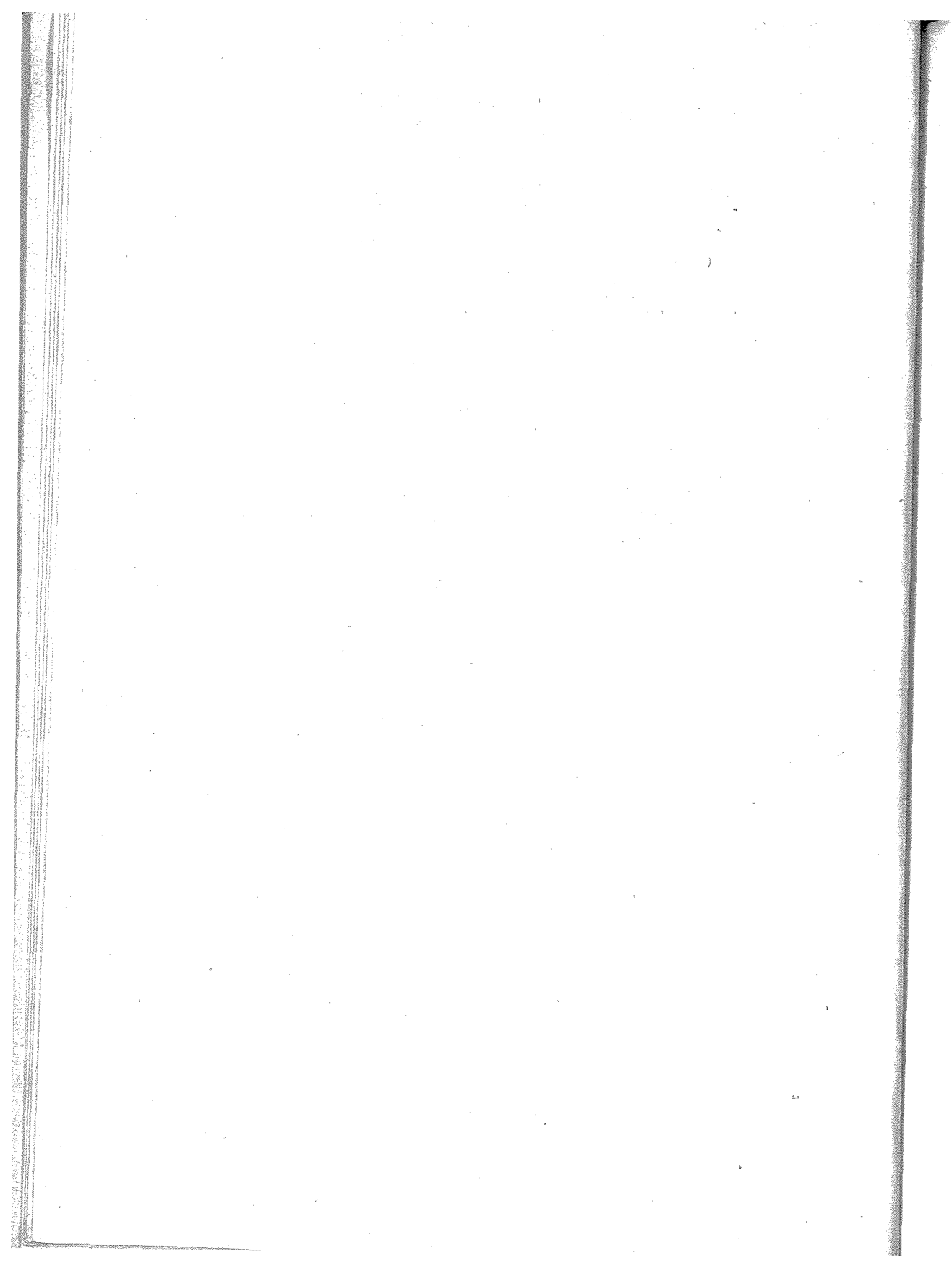
daŐlaŐmanın ve demokratikleŐmenin geleceği kentlerde ve özellikle bÜyÜk metropollerde yatmaktadır. Toplumsal yapının kurumlarıyla ve değer sistemleriyle yakından ilişkili planlama gibi bir alanda bÜtÜn kurum ve il-keleriyle daha ađdaŐ ve demokratik bir ortama eriŐilmesi ve plancının bÖyle bir ortam içinde gerçekten etkili olabileceği bir role ve statÜye kavuşması, siyasal seçmelere ve toplumsal yapının akılcı dÜŞÜnce, ÖzgÜrlÜk, eŐitlik, hoşgÖrü, hukuk devleti gibi evrensel ađdaŐ değerler etrafında bÜtÜnleşmesine bağlı olarak, kent kÜltürünün potası içinde geliŐecek genel demokratikleşme sÜrecine koşut bir sÜreç, içinde zamanla gerçekleŐebilecektir.

NÜfusun akın akın kentlere yÖneldiği ve kırsal kÜltürden kentsel kÜltüre ve bu kÜltürün kurumlarına geçiş sancıları yaşayan TÜrkiye gibi bir Ülke-de kent plancısının toplumsal rolÜ ve işlevi yanıtza sığ içerikli fiziksel planlar Üreterek bu geçiş sÜrecinin gÜçlÜklerle dolu gelişmelerini kenar-dan izlemekten çok daha ağırlıklı olmak zorundadır. BÖyle bÜyÜk ve tarihsel bir dÖnÜŞÜm sÜreci içinde topluma karşı olan sorumluluklarını ve kendilerini bekleyen Önemli işlevleri yerine getirebilecek ve bu sÜre-ce bilinçli bir dinamizmle olumlu katkılarda bulunabilecek plancıları yetiŐ-tirebilmek ise ancak nitelikleri yukarıda tanımlanan, geniş ufuklu bir plan-lama eğitiminin eriŐebileceđi bir amaç olacaktır.

KAYNAKLAR

- AKŞİT, B., ; KÖY, KASABA VE KENTLERDE TOPLUMSAL DEĞİŞME, Ankara: Turhan Kitabevi, 1985.
- AYTÜR, M., ; KALKINMA YARIŞI VE TÜRKİYE, ANKARA: Bilgi Yayınevi, 1970.
- BADEMLİ, R., ; İmar Planlamasında Yabancılaşmanın Boyutları, KENT PLANLAMA KURAM VE KILGI SEMİNERİ, Ankara: ODTÜ ŞBP Bölümü, 1980.
- BERKES, N., ; TÜRKİYE'DE ÇAĞDAŞLAŞMA, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973.
- BLEDSTEİN, B.J. ; THE CULTURE OF PROFESSIONALISM, NewYork: W.W.Norton and Co.Inc., 1971 .
- CASTELLS, M. ; MONOPOLVILLE. L'ENTREPRISE, L'ETAT, GODARD, F. L'URBAIN, Paris, LaHaye: Edition Mouton, 1974.
- GÜLÖKSÜZ, Y. ; Kent Planlama ve Tasarım için Alternatif Eğitim Yöntemleri, TÜRKİYE I. ŞEHİRCİLİK KONGRESİ Ankara: ODTÜ ŞBP Bölümü, 1981.
- HARVEY, d. ; SOCIAL JUSTICE AND THE CITY, London: Edward Arnold, 1975.
- SIMMIE, J.M. ; CITIZENS IN CONFLICT, London: Hutchinson Educational, 1974.
- SIMMIE, J.M. ; ŞEHİRCİLİĞİN SON 25 YILI SEMİNERİ İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1984.
- TEKELİ, İ. ; TÜRKİYE'DE BELEDİYECİLİĞİN EVRİMİ, ORTAYLI, İ. Ankara: Türk İdareciler Derneği, 1978.

- TEKELİ, İ. ; Türkiye'de Kent Planlamanın Kurumsallaşması ve Günümüzdeki Sorunları,
2. TÜRKİYE ŞEHİRCİLİK KONGRESİ,
İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi,
Şehircilik Günü Türkiye Daimi Komitesi, 1986.
- TİMUR, T. ; OSMANLI KİMLİĞİ,
İstanbul: Hil Yayın, 1986.
- TİMUR, T. ; TÜRKİYE'DE İMAR PLANLAMASI
Ankara: ODTÜ ŞBP Bölümü, 1980.
- TÜTENGİL, C.O. ; AZGELİŐMENİN SOSYOLOJİSİ,
İstanbul: Toplum Yayınları, 1971.

KURAM-KILGI İLİŞKİLERİNE BAĞLI OLARAK ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA EĞİTİMİNİN KAPSAM VE İÇERİĞİ ÜZERİNE ...

Ahmet UZEL, Dr.(*)
Kamutay TÜRKOĞLU, Dr.(*)

"Şehircilik ve Planlamada Eğitim Sorunları"nı tartışabilmek ve bu tartışmadan yararlı sonuçlar elde edebilmek için öncelikle konuya ilişkin ve eğitim sürecinden doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen plancı, planlamadan yararlanan kişi ya da kurumlar ile üniversitelerimizin karşılıklı konularına ilişkin bir değerlendirme yapmak gerekir. Bu değerlendirme kapsamında önce şehircilik eğitimi görmüş meslek adamlarının, plancının, ülke yüzeyindeki görev alanlarının, görev ve yetkilerinin belirlenmesi uygun olacaktır. Ardından plancının mesleki eğitimleri ile görev alanlarındaki çabaları ile istenen hizmetin koşutluğu, çelişkileri darboğazlarına değinilecek, buradan çıkarak şehir planlama eğitiminin kapsam ve içeriğine ilişkin yaklaşım genel çizgileri ile ortaya konacaktır.

Ülkemizde planlamanın, dar anlamı ile "imar planlama" eyleminin önemli darboğazları olduğu bilinmektedir. Bu darboğazların aşılması, imar planlama eyleminin geniş ve gelişmiş anlamı ile "planlama" kavramına (*) Gazi Üniversitesi MMF Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi.

koşut hale getirilmesi ile olasıdır. Bu dönüşüm İmar Kurumu'nda köklü değişiklikleri gerektirmektedir. Yalnızca şehircilik ve planlama eğitiminin irdelenmesi ile elde edilecek birikim ve sonuçlar bu dönüşüm için yetersiz kalacaktır. İmar Kurumu'nun bugünkü işleyiş düzeni bunu açıkça göstermektedir.

Bugün ülkemizdeki şehir planlama bölümlerinden çıkışlı meslek adamları, bölümlerinde kazandıkları birikimi yeterince kullanamamaktadırlar. Meslek adamlarını görevlendirerek bu birikimden yararlanmak durumunda olan kişi ve kuruluşların beklentileri, eğitim sürecinin meslek adamlarına kazandırdıkları ile çakışmamaktadır. Bu çakışmazlık büyük ölçüde farklı çıkar ve karar çevrelerinin beklentilerinden doğmakla birlikte, eğitim ve öğretim izlencelerinin ülke koşullarına bakış açısındaki farklılıktan da kaynaklanmaktadır. Öte yandan bu farklılıktan etkilenerek ülkenin sosyo ekonomik ve mekansal devingenliğine, ne öğretim ve eğitim sürecinde yeterince çözümler aranmakta, ne de kamu kurumları "İmar planlama" eyleminin yetersizliğinin üzerine gitmektedirler. Bu oluşum içinde şehircilik ve planlama eğitimi bir anlamda ülke koşullarından soyutlanmış, bu koşullara yabancılaşmış bulunmaktadır.

Ülkemizdeki planlama pratiği büyük ölçüde fiziksel planlamaya yöneliktir. Bu tür planlamadan yararlanan yerel yönetimler, fiziksel planlamayı sınırlı bir zaman dilimi içinde sürdürülen ve sonuçlanan, sürekliliği olmayan, uygulama ile süreç olarak bütünleşmeyen bir çaba olarak algılanmaktadırlar. Bu görüşü pekiştiren, zorunlu bir davranışa dönüştüren yasal çerçeve yürürlüktedir. Konu ile doğrudan ya da dolaylı ilişkili olan kamu kuruluşlarının yaklaşımı da bu yöndedir. Bu anlayışa ve yasal çerçeveye dayalı olarak ortaya çıkan ürünler öncelikle ya altyapı projelendirilmesi için kullanılmakta ya da çok sınırlı alanlardaki, teknik gerekçeleri zayıf, politik ağırlıklı istemleri karşılamaya yaramaktadırlar.

Oysa yukarıda değindiğimiz sosyo ekonomik ve mekansal devingenliği sağlıklı bir yöne çekebilecek çözümler politik karar çevrelerinin de yararına olabilir. Bu noktada çeşitli kurumlarda görevli plancılar, politik karar çevrelerinin beklediği seçenekleri çabuk ve kapsamlı olarak üretememektedirler. (Burada kullanılan "seçenek" sözcüğü, fiziksel plan kararlarından, yasal çerçeveye kadar çok geniş bir alanı, İmar Kurumu'nun tümünü kapsamaktadır). Bu durum, politik karar çevrelerin, giderek yasama organının, kendini plancı yerine koyarak planlama sürecini yasa ile tanımlama sonucunu getirmiş, plancılar da planlama sürecinin yasalaşmış biç-

mini tasarıma aktarmaya çalışan sözde uzmanlar olmak durumuna itilmişlerdir. Yakın bir geçmişten bu yana Resmi Gazete'de bilgilendirmiş, ancak bu ayrıntının "planlama" olup olmadığını hiçbir kurum tartışmaz olmuştur. Bu ortamda plancı, yalnızdır, çaresizdir.

Fiziksel planlamadan, yasal olmayan yapılaşmayı yasallaştırma konusunda da giderek artan bir biçimde yararlanılmaktadır. Bir başka anlatımla önden giden plansız yapılaşmaya sonradan plan yapılmakta, bu planlar, yapıyı da mülkiyeti de yasallaştırmaktadır. Bu planlama tümü de yasa ile tanımlanmıştır. "İslah İmar planı" olarak adlandırılan bu tür, "planlama" olgusuna yeni bir boyut kazandırmıştır. Ülke yüzeyinde çok geniş kentsel alanları konu alan bu tür planlama, yukarıda sözünü ettiğimiz planlama türünden farklı bir tür olarak gündemdedir. Bu türün yaygınlığı ile ters orantılı olarak konuya ilişkin birikim ilgili kurumlarda ya hiç yoktur ya da çok dağınıktır. Konunun özelliği nedeni ile harita mühendislerinin egemenliği giderek artmaktadır, planlılar ise kimlik arayışı içindedirler. Bu olgu kentlerimizin ikili yapısını tescil etme sürecini başlatmıştır. Giderek planlama süreci de ikili yapı kazanmış olacaktır. Bu konuda eğitim kurumlarının etkili bir tavır gözlenmemektedir. Planlıların eğitimden kaynaklanan zayıflıkları görev aldıkları birimlerde de, tepkisizliklerinde de kendini göstermektedir.

Planlama pratiğinden hizmet almak isteyen ve sanayi, turizm v.b. girişimcilerin hazırlatacağı planlar sonuç olarak yerel yönetimlerin onayını gerektirdiğinden bu tür planlama hizmetlerini üreten serbest plancı, (bu tür hizmetleri büyük bir çoğunlukla serbest planlılar üretmektedir) girişimci-yerel yönetim ikilisinin istemleri arasında sıkışmaktadır. Bu meslek- sel uğraş, yapı ruhsatı almak için proje onaylatmak zorunluluğu gibi, sadece herhangi bir alana girişimcinin istediği kullanım kararını, yönetmeliklerin tarif ettiği biçime getirmek için belge hazırlama hizmetine dönüşmüştür.

Bu tür yaklaşımların dayanağı olabilecek üst ölçekli planlar genellikle bulunmamaktadır. Kentsel alanlara ya da yakın çevresine etkileyici kararlar getirmesi olası bu mevzii planların üretilmesindeki zaman faktörü üst ölçekli planların üretilmesini engellemektedir. İlgili kurumlar da bu planların gerekliliğine ya inanmamaktadırlar, ya da bu kurumlar, yetkileri ile eşdeğer formasyona sahip olmayan kişilerce yönetilmektedirler.

Niçin "özel" olduğu çok iyi kavranamayan "Özel Koruma Bölgeleri" nin

planlaması için de yeni yaklaşımların geliştirildiği bilinmektedir. Bu yaklaşımları hangi birimlerin, hangi amaçla, hangi planlılarla yürüteceği bilinmemektedir. İlgili kuruluşun da bu konuda yeterli birikime sahip olmadığı söylenebilir. Böyle "özel" bir bölgede "koruma" için yapılacak planlarda, planlıların yönlendirilmeleri de, yönlendirmeleri de zordur. Tarafların benimseyeceği sonuçların elde edilmesi beklenemez.

Bu ortamda serbest planlı görevini planlama kademelenmesi, ölçek farklılıklarının gerektirdiği ayrıntı, farklı metodoloji ya da ayrıntı v.b. ilkesel yaklaşımları bir yana bırakarak "ruhsat"a gidecek bir sözüm ona proje zincirinin bir halkasını "çizmek" ile sınırlı saymak zorunda bırakılmaktadır.

Kamu kurumlarında, yerel yönetimlerde görev yapan şehir planlıları ise yürürlükte bulunan yasal çerçeveye uygun olarak hizmet üretmekle yükümlüdürler. Üretilen hizmetin türü ve üretim biçimi; kısa erimli, dar kapsamlı, sınırlı amaçlara yöneliktir. Bu kesimde araştırma, yeni öneriler geliştirme v.b. çalışmalar yapma olanağı yoktur. Bu çerçeve içinde görev yapan meslek adamı, eğitimi ve meslek deneyimi hangi düzeyde olursa olsun, hizmette yetersiz kalmaktadır.

Bugünü tanımlayan bu genel çerçeveye bakarak, üniversitelerimizde, şehircilik ve planlama eğitiminin yanısıra, bu çerçeveyi değiştirecek çok yönlü çabaların sürdürülmesi gerektiği açıkça görülür. Bu çabaların biri ve en önemlisi bugünkü pratiğin planlama-uygulama bütünlüğünü sağlayacak teknik ve yasal dayanaklarını oluşturacak hazırlıkları yapmak ve bu hazırlıkların yaşama geçirilmesine ilişkin çabaları, sonuç alıcı biçimde sürdürmektir. Bu çabalar; yerel yönetimlerin planlama-uygulama bütünlüğünü sağlayacak biçimde örgütlenmesine, planlama pratiğinin yasal çerçevenin yeni yaklaşımları içerecek biçimde geliştirilmesine ilişkin görüşleri kapsamalıdır.

Bugünkü pratiğe yeni boyutlar kazandırma çabaları son onbeş yıl içinde zaman zaman kimi örneklerle kendini göstermiş, farklı kentlerdeki ve ülkelerdeki yönetim çalkantıları bu örneklerin yaygınlaşmasını ve kurumsallaşmasını engellemiştir. Ayrıca, bu çabaların politik nedenlerle, çalkantıları izleyen dönemlerde dışlanmış olması, tartışılıp geliştirilmesi olanağını ortadan kaldırmıştır. Bu örneklerde görev alan planlılar, birikimlerini tekrar kullanmak olanağını bulamamışlardır. Üniversiteler de bu örnekleri yeterince irdelememişlerdir.

Yukarıda genel çizgileri ile çizdiğimiz tabloya bakıldığında üniversitelerimi-

zin Şehir ve Bölge Planlama Bölümü çıkışlı kent plancılarının mevcut sisteme uyum sağlayamadıkları, sağlamalarının da olanak dışı olduğu görülmektedir. Bu uyumsuzluk, belirgin bir yılgınlık yaratmaktadır. Özellikle "serbest" çalışma denemesi, önce bağımlı olarak, hemen hemen teknik ressamlık hizmeti vermek biçiminde başlamakta; ardından raslantısal ilişkilerle daha deneyimli plancılarla işbirliği yapılmaktadır. Bu işbirliğinin tümü ayrı bir tartışma konusu olabilir. Bu meslektaşların bağımsız çalışma istekleri ancak ve ancak özveriye dayalı olarak kökleşmekte, güvensiz ve güvencesiz bir "iş" sürdürülmektedir. Bu nedenle, ya meslekle ilgisi olmayan bir yan işin parasal desteği ile hizmetin sürdürülmesine çalışılmakta ya da serbest çalışmaktan vazgeçilmektedir. Böyle bir sonuç, kuşkusuz ülke düzeninde önemli ölçüde yansımalarla ortaya çıkmaktadır. Ancak ülkemizdeki pratiğe uyum sağlayamayan plancının bu uyumsuzluğunda, aldığı eğitimin etkileri vardır.

Üniversitemizdeki Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinde sürdürülecek çabaların bir başka yönü, bugünkü pratiği bilen meslek adamları yetiştirmek olmalıdır. Bu elemanlar bir yandan farklı kurumlarda ve düzende görev yaparak güncel sorunları çözebilmeli, diğer yandan yakın gelecekte üniversitelerin geliştirip benimsetebilecekleri çağdaş ve ülke koşullarına uygun bir İmar Kurumu'nun oluşturulması ile ortaya çıkacak yeni düzene uyum sağlayacak birikime sahip olmalıdırlar.

Şehircilik ve planlama eğitimini üstlenen üniversite birimleri yukarıda ileri sürülen sav doğrultusunda eğitim ve pratiğin koşutluğunu sağlayacak çok etkin çabalar sürdürmek zorundadır. Bu çabalar çok yönlü ve değişik platformlarda olmalıdır. Örneğin yerel yönetimlerin seçilmiş yöneticileri için yönlendirici çalışmalar yapılmalıdır. Ülkemizdeki siyasal sistem alttan yukarı doğru giderek artan bir etkinlik kazanmaktadır. Yerel yönetimler kısa bir süre sonra kendilerine sadece ve özellikle imar konusunda yetki verilmiş olmasının yeterli olmadığını açıkça görecekler, planlama açısından güçlü biçimde örgütlenmenin yolunu arayacaklar ve bugünkü çıkmazdan kurtulmada plancılarla elele olma zorunluluğunu duyacaklardır. Bu noktada plancının taraf değil, yandaş olduğu, bu yandaşlığın kamu yararına bir yandaşlık olacağı yerel yönetimlere, seçilmiş yöneticilere belletilmiş olmalıdır. Böyle yönlendirilmiş, doğruya koşullandırılmış olan yerel yönetimler, beklentilerini biçimlendirecek İmar Kurumu'nun yasal çerçevesinin oluşturulmasında yasama organını etkileme yoluna girecekler, baskı grubu oluşturacaklardır.

İmar Kurumu'nda yapılması zorunlu olan köklü değişikliklerin biçimlenme-

sinde yerel yönetimlerin bilinçlendirilmesi görevi Üniversitelerin, Şehir ve Bölge Planlama Bölümleri'nin olmalıdır. Böylece yetiştiren üniversite, yetişen plancı, yararlanan kurum (özellikle yerel yönetim) arasında düşünce ve davranış birliği sağlanmış olacaktır. Bu birlik sağlanmadan tartışmayı şehircilik ve planlama eğitimi çerçevesine oturtmak konuya dar bakmaktır. Düne bakmadan, bugünü anlamadan, yarını görmeye çalışmaktır.

Sonuç olarak şehircilik ve planlama eğitimi veren üniversite, eğitim alan plancı, plancıdan yararlanan kurum arasında bir görüş ve davranış birliği olursa, plancı hangi konumda hizmet sunarsa sunsun başarılı olur ve mesleğin saygınlığı artar.

ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİ VE ŞEHİR PLANLAMASI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

ZÜHTÜ CAN, Şehir Plancı

1969 yılından bu yana öncelikle İller Bankası'nda, sonra da serbest planlama faaliyetlerini yürüten bir şehir plancısı olarak böyle bir bildiri hazırlama talebi doğunca şehir planlama eğitimi ile şehir planlaması arasındaki bağlantıların arzu edilen düzeyde olmaması nedeniyle bildiri başlığında doğal olarak ilişki kelimesini kullanma ihtiyacını duydum.

Bir taraftan mimar ve şehir plancısı olarak yetişmiş, hatırı sayılır bir plancı kadro ile Devlet Planlama Teşkilatı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İller Bankası, belediyeler gibi şehir planlama üretimi yapan, bunu kontrol eden ve de uygulayan yerleşik kurumlar bulunmakta, diğer taraftan ise ülkemizdeki şehirler her 20 senede bir kaç misli katlanarak büyümekte ve binlerce hektarlık ilave ve revizyon imar planları yapılmakta iken, şehir planlama eğitimi ve uygulaması arasındaki ilişkilerin zayıflığından bahsedilmesi olayın birkaç bürokratin, şehir plancısının veya üniversite öğretim üyesinin yanlıgisından ortaya çıkmadığının ve temelde daha güçlü yönlendiriciler olduğunun kanıtıdır. Bu da toplumdaki tüm diğer fa-

aliyetlerde olduğu gibi, planlama ve uygulama faaliyetlerinin de sınırlarının, sosyo-ekonomik yapı tarafından belirlenmesinin sonucudur.

Bir taraftan kentlerimizde gelişmiş Batı ülkelerinin olumlu örneklerindeki gibi sağlıklı bir kentleşmenin oluşumunu isterken, diğer taraftan o ülkelerde yapılmış olan, sosyo-ekonomik temel tercihleri göz ardı edemeyiz. Ülkemizde sağlıklı bir kentleşmenin oluşması bu konuda verilecek temel kararlara ve bu kararların alt düzeydeki uygulama araçlarına bağlıdır. Örneğin küçük bir detay olarak hazine, vakıf, özel idare arsalarının yağmalanmasının önlenmesi, kentleşme sonucu ortaya çıkan spekülative arazi rantı kazançlarının düzenlenecek vergi yasaları ile tekrar kamuya döndürülmesi, sermaye birikiminin arazi spekülasyonundan kopararak sanayi veya diğer yatırım alanlarına yönlendirilmesi gibi.

Diğer taraftan ise halen, planlama ve uygulama faaliyetleri sınırlarının sosyo ekonomik sistem tarafından belirlenmesine rağmen bu sistem içindeki olanakların yeterince kullanıldığını söylemek oldukça zordur. Acaba elimizdeki olanakları yeterince kullanabiliyor muyuz? Elimizdeki olanakları kısaca saydığımızda

- Bu konuda yetişmiş hatırı sayılır büyüklükte planlama eğitim ve uygulaması yapan bir eleman kadrosu bulunmaktadır.
- İlk şehircilik dersinin Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde verilmeye başlandığı yıllardan bu yana kent planlaması konusunda kuram ve uygulamalar açısından oldukça zengin bir bilgi ve doküman kaynağı bulunmaktadır.
- Bu konuda bazı olanaksızlıklara rağmen belirli bir düzeyde örgütlenmiş merkezi ve yerel kurumlar vardır.
- Yine şehir planlaması ve uygulaması konusunda çeşitli eksiklikler ve çelişkilere rağmen bir çok yasa ve yönetmelik bulunmaktadır.

Bu olanakların eğitim kurumlarımızca yeterince incelenip değerlendirilerek sonuçlarının kent planlama eğitimine aktarılması yetişmekte olan kent planlarının hazırlayacakları planların uygulanması için yeterli bilgilerle donatılmalarında ve yeni yeni çözümler üretebilmelerinde oldukça faydalı olabilecektir. Eğitim kurumlarımızın şehir planlaması üretim sürecindeki rolleri ne yazık ki oldukça kısıtlıdır. Bu da eğitim sürecinin çok gerekli bir laboratuvar ortamından uzak kalmasına sebep olmaktadır. Bu durum bir taraftan şehir planlaması eğitimi ve uygulaması arasındaki ilişkileri zayıflatırken diğer taraftan da ülkemizin bugünkü koşulları içinde eğitim kurumlarımızca geliştirilmesi gereken ülkemize dönük planlama ve uygula-

ma kuramlarının üretilmesini engellemektedir.

Bugün şehir planlarının hazırlanması ve onanarak yürürlüğe girmesi artık planlama eyleminin bittiğinin bir göstergesi olmaktan çıkmıştır. 3194 sayılı Yasa ile belediyelere plan uygulama yetkisi yanında plan hazırlama yetkisinin de verilmesi sonucu uzun vadeli hedeflerle birlikte, kısa vadeli sorunlara da çözüm getirebilecek dinamik bir planlama ve uygulama süreci başlamıştır. Bu dinamik yapı içinde şehir planlaması yapacak planlıların bu sistem içindeki merkezi ve yerel kurumları, bunların yasal olanaklarını, teknik olanaklarını, çalışma şekillerini ve planlama süreci içindeki rollerini bilmeleri gerekmektedir. Örneğin şehir planlaması konusunda çok geniş olanaklar verilmiş belediyelerin kuruluş şekilleri, bağlı oldukları idari yasalar, örgütleniş biçimleri ve teknik, idari eleman kadro ve kapasiteleri ve çalışma şekillerinin planlılarca öğrenilmesi bir noktada planlıların planlama sürecinde belediyeleri plan amaçlarına yönlendirmesinde olumlu katkılar yaratacaktır.

Belediyeler yanında kent planlamasında eğitim, sağlık ve bunun gibi çeşitli konularda uygulama yapacak çeşitli yerel ve merkezi kamu kurumlarının da planlama ve uygulamaya dönük faaliyetlerinin yine planlılar tarafından öğrenilmesi ve yerine göre plan amaçları doğrultusunda faydalanılması için çeşitli önerilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle planlama yapım ve uygulama süreci içindeki kurumların yasal olanakları ile birlikte tanımlanması şehir planlaması eğitimi ile şehir planlaması arasındaki ilişki düzeyini olumlu yönde yükseltirken eğitimde de ülkemizdeki planlama konusundaki kurumsal yapıyı tanıyan, bu yapıyı geliştiren planlama kurumları veya önerileri oluşturulabilecektir. Diğer yönden ise kamu kuruluşları arasında planlama açısından nerede ise hiç olmayan eşgüdümün sağlanması için yeni öneriler geliştirilebilecektir.

Şehir planlama sürecinde kuram ve tasarım yanında bunlar kadar önemli olan bir konu da yasalar ve yönetmeliklerin ve uygulama şekillerinin kent planlama sürecine aktarılmasıdır. İmar Kanunu, yönetmeliği, Medeni Kanun, Kadastro Kanunu ve yönetmelikleri, Gecekondu Kanunu, Hıfzı Sıhha Kanunu ve benzeri yasal araçların planlama sürecinde kullanılması şehir planlamasını gerçek temeller üzerine oturtarak planlama eğitimi ile şehir planlaması arasındaki ilişkilerin daha sağlıklı olmasını sağlayabilecektir.

Bu yasaların olaya dönük olarak incelenmesi, ilişkilerinin kurulması ile

plan uygulamasında oldukça önemli ve kullanılabilir araçlar elde edilebilmektedir.

Örneğin, şehir planlaması ile üretilen kararların planlama sürecinde, birbirleri ile ve de konu ile ilgili kurumlara birlikte sağlıklı bir eşgüdüm içinde uygulamaya konması, planda belirlenen arazi parçalarının mülkiyetlerinin ilgili kamu kuruluşlarının kullanımına geçirilmesi şehir planlama uygulamasının en önemli konularından olmaktadır. Bu uygulamayı yapan ve de en çok yükü üzerine almış belediyelerin en büyük sorunu planla belediye kullanımına ayrılmış yol, yeşil alan gibi alanların hangi araçlarla elde edileceğidir.

Planlarda özel mülkiyete ait alanlar üzerindeki rant getirici konut ve çalışma alanları dışındaki kamu alanlarının belediye veya ilgili kamu kuruluşları tarafından kamu kullanımı için elde edilmesinin birinci ve en kısa yolu Kamulaştırma Kanunu ile bu alanların kamu kullanımına tahsis edilmesidir. Yalnız bir taraftan belediye ve diğer kamu kuruluşlarının istimlak için mali kaynaklarının nerede ise yok düzeyde olması, diğer taraftan ise kamulaştırma yoluna gidilmesi, imar planları ile doğmuş kentsel arazi rantının çok adaletsiz şekilde dağıtılması sonucunun oluşması imar planı uygulama sürecinde kamulaştırmayı en son tercih edilir bir yol halinde tutmaktadır.

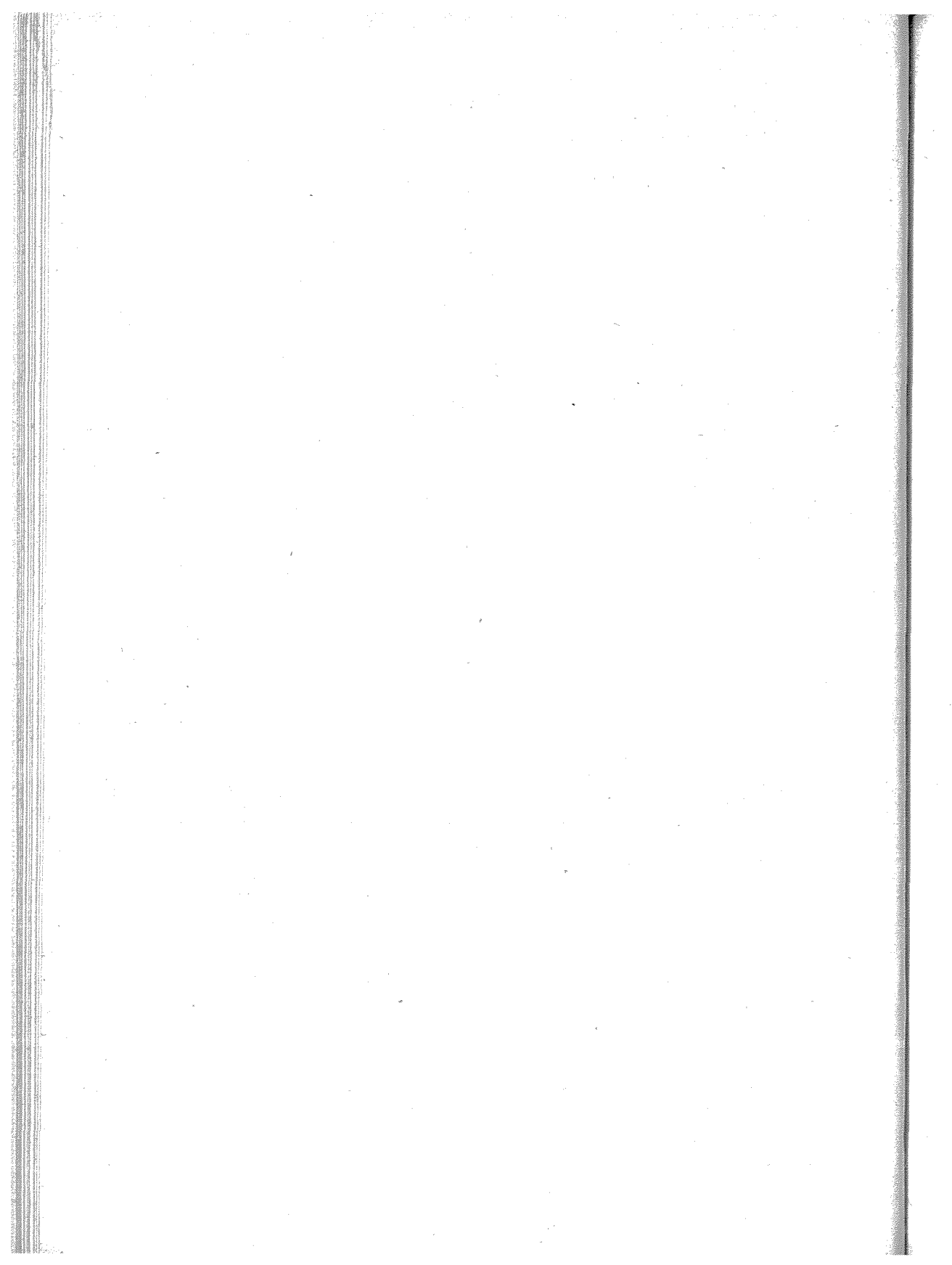
Böyle bir durumda konu ile ilgili yasaların kullanılması yeni olanaklar yaratmaktadır. Şöyle ki kamusal hizmetler için belediyeye terk edilmesi gerekli alanlar tapuda tescile tabi olmayan ayrı bir parsel numarası verilmeyen alanlardır. Tapulama Kanununa göre ancak üzerine yapı yapılabilecek alanlar tescile tabidir ve ayrı bir parsel numarası alabilir. Yasanın bu maddelerinin verdiği olanakların kullanılması sonucu plan uygulama bölgesi içinde katılım ortaklık payı uygulama alanının %35'ini geçtiği hallerde (ki %90 bu oran aşılmaktadır), %35 oranını geçen alanlardan bir bölümü plan kararları ile tescile tabi alanlar haline getirilmekte, belediyenin eline geçmesi gereken alanlar düzenleme alanının %35'i oranında tutulmakta ve şehir imar planının önemli bir bölümü belediyece hiç bir kamulaştırma yapmadan, yasaların verdiği olanaklardan yararlanılarak uygulanabilmektedir. Yasaların verdiği olanakların geniş bir çerçevede değerlendirilerek uygulanması sonucunda bir çok uygulama sorununa çözümler getirilebilir. Şehir planlaması eğitimi ile şehir planlaması arasındaki ilişkilerin güçlü olabilmesi, eğitim kurumlarımızın plan sürecinde aktif olarak yer alması ile mümkündür.

Konuyu bir defa daha vurgulamak istiyoruz ki şehir planlama sürecinde eğitim kurumlarımızın uygulama kurumlarının kısa ve uzun vadeli sorunlarına gerçekçi çözümler üretebilmeleri gereklidir. Bu da uygulama kuruluşlarının olumlu olumsuz bütün yönlerinin, olanaklarının, kısıtlı bütçelerinin, yetersiz teknik eleman kapasitelerinin ve alınan idari kararların yakından tanınması ile olur. Bu nedenle öğrencilerimizin ülke koşullarımız ve geleceğe dönük olmak üzere uygulama içinde eğitimleri öngörülürken, öğretim üyelerinin de örneğin akademik kariyer çalışmaları içinde belirli süreler için kurulacak bir sistemle uygulama kuruluşları, örneğin büyükşehir belediyeleri içinde, fiilen çalışmalarının, sorumluluk yüklenmelerinin şehir planlama sürecine büyük katkısı olacağı görüşündeyim.

Sonuç olarak

- a. Şehir planlama ve uygulama konusundaki kurum ve uygulamaları, oluştuğu sosyal yapının temel verileri içinde inceleyerek, değerlendirerek,
- b. Artık planlamayı bitmiş bir ürün olarak değil, bir süreç olarak ele alarak,
- c. Eğitim kurumlarımızca bugün bu konuda mevcut olan kurumları ve belediyeleri dışlamayarak, onlarla şimdi olduğundan daha yakın ve üretken bir ilişki kurarak,

yapılacak çalışmalar sonucu eğitim kurumlarımız ülkemizdeki planlama sürecinde alması gerekli olan yeri alabilir ve 1960'lardan, şehir planlama bölümlerinin kuruluşundan, bu yana devam eden 'nasıl bir planlama' ve 'nasıl bir şehir plancısı' yetiştirilmesi konusu daha somut temellere oturularak, şehir planlaması konusunda gerçek anlamda ihtisaslaşma başlayabilir.

PLANLAMA VE EĞİTİM SÜREÇLERİNDE PLANCILARIN VE ODA'NIN ROLLERİNİN YENİDEN TANIMLANMASI ÜZERİNE BİR DENEME

TMMOB - ŞPMMO

Sunan: V.Senihi KİTAPÇI, Şehir Plancı

GİRİŞ YERİNE: YÖNTEM VE PERSPEKTİF

Bir konuda araştırma yaparken, sorunları saptayıp çözüm önerileri ararken ya da tez geliştirilirken, verili pratik koşulların düşüncelerimizi, ütopyalarımızı hiç olmazsa düşünce düzeyinde sınırlamaması gerektiğine inanıyorum. Herhangi bir konudaki düşüncelerin bütünlüklü ve tutarlı bir şekilde, eklektisizme düşülmeden verilebilmesi, onun anlaşılabilirliğini artırmanın da ötesinde ne için uğraş verilmekte olduğunu da açıkça belirler. Varolan koşullar, pratiğin dayatmaları ancak bu türden geniş perspektifli çalışmalarla aşılabilir.

O halde, planlama eğitimi konusunu tartışırken, kuşkusuz, var olan planlama, üniversite ve eğitim pratiğini ve teorisini de değerlendireceğiz. Fakat düşünce ve tezlerimizi bu varolan ve süregelen durumla sınırlamayacağız. Yine planlama mesleğini irdelerken süregelen kent planı üretim

yöntemleri ve uygulamalarını göz önüne alacağız, ancak olması gerekeni, hedefimizi bundan adeta bağımsızca ortaya koyacağız.

Varolanın niteliklerini iyi belirlemişsek tezlerimiz ve hedeflerimiz pratikte kendilerine filizlenme yollarını bulacaklardır. Kuşkusuz, varolanın dönüşümü kolay olmayacaktır. Varolanı eklemeler yamamalar yoluyla değiştirmeye, biçimlendirmeye çalışmak yerine, karşısına alternatifini koyarak dönüşüme zorlamak daha tutarlı olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: ÜNİVERSİTE VE BİLİM EĞİTİMİ

Bilim önceleri insanlığın doğa üzerindeki denetim çabalarının aracı ve sonucu iken, teknolojik gelişmenin boyutlanmasıyla, süregelen toplumsal ilişkilerce belirlenip sınırlanmaya başlanmıştır. Oysa, bilimin potansiyel üretici gücünün sınırsız gelişimi özgürlükte ilerlemeyi, özgürlükte ilerleme özgürlüğün bilincinde ilerlemeyi gerektirmektedir. İnsanın insan üzerindeki her türlü egemenliğinin ortadan kalkmasına ve insanın doğa üzerindeki egemenliğinin artmasına yönelebildiği sürece bilim, insanlığın özgürleşmesi yolunda kendini gerçek anlamıyla ortaya koyabilir. Aslında bu nedenle de bilimin, bilimsel gelişmenin sınırları var olan toplumsal ilişkilerin ölçütlerince belirlenemez. Bu noktada, bir gerçek üniversite tanımının üç önemli sacayağını bilimsel araştırma, bilimsel bilginin üretimi ve uzmanlaşma olarak sayabiliriz ve bütün bunların oluşacağı ve oluşturacakları yaratıcı, özgür bir evrensel kültür ortamı...

Üniversiteyi tarihsel gelişimi içinde ele aldığımızda bundan farklı durumları, farklı yaklaşımları bulmak olanaklıdır. Bunun başlıca iki nedeni söz konusu edilebilir. Birincisi, Üniversitenin tarihsel olarak düşünsel temelleri olan bazı öğeler ve yanı sıra, toplumlara göre değişebilen, bilimsel bilginin niteliğini ve bunun toplumda uygulanma süreçlerini etkileyecek felsefi temellerin motivasyonu veya toplumsal paradigmlar ya da ideoloji olarak tanımlanabilir. İkincisi, toplumsal işbölümünün istemleri ve teknolojik gelişmenin hızı doğrultusunda uzmanlaşma eğilimi ve dolayısıyla, entelektüel çalışmayla üretken çalışma arasındaki ayrımın toplumsal yapıya bağlı olarak değişim göstermesidir.

Dolayısıyla, hem tarihi süreci hem de bugünü kapsayacak, yarını ve tüm örnekleri açıklayacak genel bir üniversite tanımı yapmanın oluşturacağı eksiklikler ya da sakıncalar ortaya çıkıyor. Bu durumda, var olanla-

rı tekil veya değişmez örnekler olarak ele almak veya bu andaki durumları, gelecek için bir kalıp olarak düşünmek hatalıdır. O halde, yapılması gereken olması gerekeni tanımlama ve ona ulaşacak yol ve yöntemleri bulma çabası olmalıdır.

Gerçek üniversite tanımında beliren üç önemli ögeden bilimsel araştırma ve bilimsel bilginin üretimi oldukça iyi bilinen kavramlardır. Uzmanlaşma kavramı ise, özellikle son yıllarda değişen toplumsal süreçlere bağlı olarak, uzmanlaşmış meslek adamı yetiştirme ile özdeşleşmiş durumdadır. Bunun nedenlerini fazla gerilere gitmeden, ülkemizin son 30-40 yıllık dönemini kabaca gözden geçirerek bulabiliriz.

1950'li yıllarda başlayan, toplumsal üst yapı kurumlarını zorlayan sosyo-ekonomik dönüşüm sancıları, özellikle 1960'lı yıllardan itibaren, üniversitelerde uzmanlaşmış teknik adamlar, teknisyenler yetiştirmeyi bilimsel araştırma ve bilimsel bilginin üretimi görevlerinin önüne geçirmeye başladı. Bu durum ülkede ağırlık kazanan 'dışa bağımlı sanayileşme' politikasının istemlerine uygun uzman işgücünü sağlayıcı, devlet ve piyasaca belirlenen işgücü talebine uygun uzmanlaşma ve meslek adamı yetiştirme programlarına geçiş için üniversiteleri dönüştürmeye başlamasının başlangıcı sayılabilir. Üniversite ve mesleki eğitim kurumu kavramları birbirine karıştırılıyordu. Daha önceleri, teorik yanı ağır basan, sosyal bilimler ve temel fen bilimleri programları ağırlıklı olan üniversiteler yeni politikalara uygun teknik uzmanlaşmayı sağlayıcı programlara yöneldiler. Gidererek, günümüzdeki örnekleriyle görüldüğü gibi, temel fen bilimleri ve sosyal bilimler bölümleri olmayan üniversiteler kurulmaya başlandı.

1950'li yıllarda uluslararası platformda projelendirilen Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Lisesi, Hacettepe Üniversitesi gibi projeler, bugünkü Bilkent, Açık Öğretim Fakültesi türü en olumsuz örneklerin habercisi sayılabilir. Ülkenin dışa bağımlı sanayileşme ve gelişme politikası teknolojiyi üretme yerine, üretilmiş teknolojiyi alıp uygulama, kopyalama şeklinde olunca, 1960'larda iyice egemen olmaya başlayan faydacı yaklaşımların yanısıra, o yıllarda üniversite ortamının gerektirdiği özgürlük ve özgür düşünce ortamında oluşan tam bağımsızlık ve halkla üniversiteli kopukluğunu giderme çabası üniversitelerde filizlendi, gelişti.

Görüldüğü gibi, bir kurum olarak üniversitenin amaç ve işlevleri toplumsal yapının temel niteliklerindeki değişme ve gelişmelere uyartılabiliyor fakat, toplumu harekete geçirici, yönlendirici düşünsel temel bu dönü-

şümlere bu denli kolay uyarlanamıyor. O yıllarda, yaratılan görece özgürlük ortamında, toplumun çeşitli kesimleri sınırları aşan bir gelişim gösterdiler.

1980'lerde tüm kurumlar gibi üniversite de reorganize edildi. Temel amaç süregelen toplumsal ilişkilerin ölçülerince sınırlanmak istenmeyen düşünsel temelin, bir ölçüde, hizaya gelmesiydi. Bunu ancak bilimsel bilginin üretiminin gereksinim duyduğu özgür düşünce ortamının baskı ve tasfiye ile yok edilmesi yoluyla başardılar. E. Hirsch'in 1946 yılında hazırladığı üniversite özerkliği raporunda "Devlet idaresine ait kırtasiyecilik ve vesayet anlayışı mümkün olduğu kadar geniş bir hareket serbestliğine muhtaç olan bir faaliyete dayatılırsa bunun bir sonucu olarak, üniversite bir kışla haline alabilir ki bu gerçek bilimin mezarı demek olur" şeklinde işaret ettiği tehlike 1980'le birlikte gerçekleşti.

Bunun yanısıra, YÖK sisteminin getirdiği önemli dönüşümler vardır. Uluslararası iş bölümü (veya görev tayini)'nde Türkiye'ye verilen yeni rolün gerektirdiği uzmanlaşma ve işgücü istemini karşılamaya yönelik, Bilkent türü ileri teknolojiyi kullanmaya dönük uzman, meslek adamı yetiştirme üniversiteleri dönemi başlatıldı. Merkezi olarak belirlenmiş programlarla, bilimsel araştırmalara ve özgür düşünce ortamına açık ders programları olanağı yok edildi. Bilimsel düşünceye aykırı olarak, öğrencilerin derslerini harfiyen bilmek zorunda olduğu düşüncesi sınavlar sistemi ve benzeri önlemlerle etkinleştirildi. Sonsuz örnekle derinleştirilebilecek bu dönüşüm süreci, özetle, bilimsel bilginin üretileceği, bilimsel araştırmaların yapılacağı özgür düşünce ortamını yok edip, üniversiteleri asli ürünü olan bilim adamı yetiştirme görevinden alıkoyup, yan ürünü olması gereken, meslek adamı yetiştiren kurumlara dönüştürdü. Meslek Yüksek okullarının üniversiteler bünyesine katılması, fakülteleştirilmesi veya fakültelerle birleştirilmesi, kontenjanların merkezi baskılarla belirlenmesi, öğretim üyelerinin, rotasyon sistemi ile meslek okulu hocalarına dönüştürülmesi bu bilinçli ve sistemli çabanın ürünüdür.

İKİNCİ BÖLÜM: KENT PLANLAMA VE PLANCILAR

Kent planlama ve imar planlama kavramları, ülkemizde o denli birbirinin yerine kullanılır oldu ki kent planı ile imar planı yapımcıları adeta özdeşleşti. İmar planı yapım süreçlerinde yer alan farklı disiplinlerden kişilere karşı tavır planlıların en önemli sorunu imiş gibi görünmeye başladı.

Bu tutumun eğitim kurumlarına yansımaları da imar planı yapımına olan fiziki plancı yetiştirilmesinin programlarda ne kadar, nasıl ve hangi dönemlerde yer alması tartışmaları şeklinde oldu. Kuşkusuz bunda ülkemizdeki kent planlama pratiğinin en önemli parçasını oluşturan plan üretme süreci olan "imarıcı" yaklaşımının etkinliğinin ve yaygınlığının payı büyüktür.

Buna üniversitelerin merkezi yönetimin vesayeti altına alınarak, meslek okullarına dönüştürülmeye çalışılması, kontenjan artırma türü baskıların uygulanması ve üniversite mezunu kent plancılarının işsizlik ve alternatifsizlik durumu ile karşı karşıya bulunmaları da eklenirse kent planlama eğitimi yapan üniversitelerin fiziki plancı, giderek imar plancı yetiştirme yoluna gitmelerinin başlıca nedenlerini bulmamız olanaklı olur.

Başka bir üzücü gerçeğimiz de, üniversiteleri bilimin üreteceği yerler olarak görmemenin ve faydacı düşüncenin etkisiyle, bilim adamlarının toplum içindeki maddi ve manevi statülerinin düşürülmesiyle öğretim üyelerinin, maddi ve manevi kayıplarını karşılamak üzere, YÖK'ca hazırlanan tezgahta (döner sermayelerde) imar planı süreçlerine birer yaldızlı müteahhit edasıyla dalmaları, kendileri dalmakla kalmayıp öğrencileri ve eğitim programlarını da o yola çekmeleridir.

Üniversitelerin asli görevleri unutuldu. Mesleki pratik, meslek adamı yetiştirme, varolan plan üretim süreçleri eğitim programlarının başlıca kaygıları oldu. Çeşitli gerekçelerle, eğitim programları imar planı yapım süreçlerini öğreten programlara dönüştü. Bu noktada, şu soruyu sormak kaçınılmaz oluyor. Acaba varolan imar planı yapımı tarzı yerine başka bir şeyler geliştirilirse o zaman şehir plancı ünvanlı imarcılar ne işler yapabilecekler?

Buraya kadar ifade edilmeye çalışılan düşünceler, plancı ünvanlı kişilerin kendilerine yakıştırdıkları ya da toplumsal yapı tarafından onlara biçilen planlayıcı, yani başkaları adına ve bazen de o başkalarına rağmen karar verme hak ve yetkisine sahip meslek adamı, rolünün sorgulanmadan geliştirilmeye çalışılmasıdır. Aslında sorun ve sorunun çözüm yolları bu konuda yapılacak belirlemeler sonrasında ortaya çıkabilecektir.

İmar planları yoluyla kent planlamasının varabildiği ve varabileceği yer pek çok tezle ortaya konmuştur. Ülkemizdeki durum planın kentten 20-30 yıl sonrasının iki boyutlu resmedilmesi şeklinde algılandığı, planı çizen

plancının kimliği ve niteliğinin özde pek fazla niteliksel bir değişikliğe yol açmadığı, tasarımın ülkesel ve yerel süreçleri kucaklayamadığı, uygulamanın plan aksine veya plandan bağımsızca yapılageldiği, halkın planlara ilgisinin kendi parselinin ötesine varmadığı, yerel yönetimlerin demokratik bir yapıya bürünmediği, teknik beceriksizlik ve yolsuzlukların çok önemli boyutlarda olduğu bir planlama süreç ve tarzı şeklindedir. Bu durum ülkemizdeki sosyo -ekonomik yapı ile uyum gösteren, onunla özde bir çelişkisi olmayan -ki böylesi bir uyumsuzluğu olsaydı, mutlaka farklı bir planlama yaklaşımı dönüşüm sistemin gereği olarak ortaya çıkabilecekti- imarcılık tarzının alternatifinin gün geçirmeksizin ve ısrarla gündeme getirilmesinin gerekliliğinin açık kanıtıdır.

Öncelikle, bize toplumsal yapı tarafından yüklenilen ve toplumsal eğitim süreçleri aracılığıyla benimsediğimiz, başkaları adına, başkalarına rağmen plan yapabilme, henüz hayatta olmayan insanlar, çocuklar, gençler, yaşlılar için, mekansal ve sosyal yaşamı tek başımıza veya bir grup seçkinle birlikte belirleme haklarımızı tartışmalıyız.

* İnsanların kendi çevrelerine, planlara, plan yapım ve uygulama süreçlerine yabancılaşmış olduklarını görüyoruz. Halkın kendi parselinin durumu dışında plana ilgisi ve müdahalesi olmamakta, hatta çoğu durum için bunun yasal olanakları da bulunmamaktadır. Varolan plan üretme, karar alma ve uygulama süreçlerine uygun olan davranış da budur.

Bir kent planı oluşturulurken en asli unsur olan orada yaşayan halkın istem ve kararlarının plana yansıyamaması ya da planın uygulanması süreçlerinde halkın doğrudan karar verici ve denetleyici olarak yer alması, sonuçta, planların öznel görgüsü ve bilgisi ölçeğinde planlar yapılmasına yol açmaktadır. Tekdüze kent dokuları, doğal ve tarihi çevre ile uyumsuz yapılaşma, büyüme ve gelişme tapıcına bağlı olarak sosyal yapıdaki değişmelerin gözardı edildiği fizik planlar bu sürecin sonucu olmaktadır. Böylesi bir durum gösteren planların da gerçekleştirilebilirliği ve uygulama süreçlerinde alacağı tepkiler bildiğimiz, gördüğümüz olgulardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: KATILIMCI PLANLAMA VE PLANCILAR

En azından yüzyılı aşkın bir süredir Türkiye'de aydınların-elitlerin halka bakışı genel çizgisiyle bir değişim göstermemiştir: "bu halk cahildir,

adam olmaz; bunlarla bir şey yapılmaz; bizi anlamıyorlar". Bu yaklaşımın sonucu olarak yıllardır elit aydınlar hemen her konuda halk adına, halka rağmen veya popülizm yoluna düşerek halk için kararlar verdiler. İlginçtir ki yakın dönem tarihimiz incelendiğinde nitelikçe önemli ve başarılı işler yapıldığı da söylenemez. Kentlerimizin durumu ortadadır.

Toplumsal yapının bize verdiği rolü yadsımamızın, yargılamamızın zamanı geldi geçiyor. Sağlıklı ve doğru kentleşme ve planlama için daha doğru bir temelde yeni yapılanma ve süreçleri oluşturmanın çabası içinde olmalıyız. Planlarımız ve kararlardan birinci derecede etkilenen halkın karar süreçlerine karar verici olarak katılması, uygulamayı doğrudan denetleyici olarak kent planlama sürecinde yerini alması gerekliliği tartışma götürmeyecek denli açık ve evrensel bir gerçektir.

Sorun bu sürecin nereden başlayacağı, hangi mekanizma ve araçlarla gerçekleşeceği noktasında odaklanmaktadır. Başlangıç noktası kent planlılarının ve diğer elit aydınların planlama sürecindeki rol değişikliğine hazır olmalarıdır. Herhangi bir temsili seçilmenin sonucu olarak başkaları adına plan yapma yetkimiz olmadığı halde, salt teknik eğitimimiz sonucu edindiğimiz mesleki formasyonla, halkın fiziki ve sosyal yaşamını belirleme hakkını, bir grup elite birlikte elde tutuyoruz. Oysa, mesleğimizin gereği sorunların belirlenmesi, halkın karar verebilmesi için önerilerin, alternatiflerin hazırlanması ve teknik bilgilerin karar vericilere ulaştırılması olmalıdır.

Bu rol değişikliğini benimsemenin oldukça güç olacağı ortadadır. Bir sultanın yüz yıl önce dile getirdiği "halkımız cahildir, eline tüfek versen kendini vurur" düşüncesi hala yaygındır. Bunu aşmak zorundayız. Üstelik, tüfek bizim elimizde ve halk yine vuruluyor. Kendi kendini vurma özgürlüğü niçin olmasın? Halkın cahilliği, aydınların aydınlatamamalarından kaynaklanır. "Anlamıyorlar" diye suçlayacağımıza "anlatamıyor muyuz" diye düşünmeye çalışalım. Üstelik, karar verme mekanizmalarının dışında bırakılmış, denetim hak ve yetkisi olmayanların, cehaletlerini nasıl giderebileceklerini, cahil olmadıklarını nasıl kanıtlayabileceklerini de düşünmek gerekir.

Katılımcılığın, genellikle, yapılacak işe halkın para ve iş gücü ile katılması anlamında sınırlandırılarak algılandığı bir ortamda, planlama gibi bir sürece halkın karar verici olarak katılımını sağlamanın oldukça sorunlu ve zor bir yol olduğu bilinmelidir fakat yaşamdan kaynak bulan, halkın

plana ve çevresine sahip çıktığı, uygulamanın doğrudan halk tarafından denetlendiği planlı bir kentleşme için başka yol görünmüyor. Katılımcı bir planlama modeli ise geniş ölçekli bir tartışmalar dizisinin ve pratik sınamaların sonucu oluşturulabilir. Önemli olan varolan planlama sürecinin asli unsurlarından biri olan planlıların bu rol değişimine hazır olup olmadığıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: PLANLAMADA UZMANLIK EĞİTİMİ

Planlıları, diğer mesleklerden farklı olarak ve onların üzerinde, tek başlarına karar verici ve politika belirleyici olarak görürsek -ki var olan planlama süreçlerince yadsınmayan bir roldür- farklı alanlarda kararları tek başına üretecek planlıları yetiştirmek için uzmanlaşma kaçınılmaz olmaktadır. Planlının bütünü gözetken, bütüne ilişkin alternatif çözümler üreten, öneren kişi olması gerektiği kabul edildiğinde ise çeşitli uzmanlık alanlarına yönelik bilgilerinin de sığ olmaması gerektiği açıktır. Bu durumda, en genel anlamda planlının çeşitli uzmanlık alanlarına ilişkin konularda sığ olmayan, ama başka bir uzmanlık alanı ile tam olarak örtüşmeyen bilgiler edinmesi kaçınılmazdır.

Planlıyı bir konuda kendi başına karar üreten kişi veya grup olarak algılamıyorsak farklı konular üzerinde yoğunlaşmış, uzmanlaşmış planlılara gereksinim olacaktır. Fakat, örneğin ulaşım planlaması üzerine uzmanlaşmış bir planlının trafik mühendisliği mesleği ile örtüşen bir eğitim ve bilgi edinmesini istemek bir trafik mühendisinin bir parça genel planlılık eğitimi görmesini sağlamakla elde edilecek sonuçtan farksızlaşır. Planlılar kantitatif tekniklerde uzmanlaşmalı ama bunun sınırı istatistikçilikten, bilgisayarlıktan ayrılmalıdır. Eğer eğitim o noktaya yöneliyorsa, planlama bölümlerinde değil, ilgili meslek dallarında tamamlanmalı, orada yapılmalıdır. Yani planlama eğitimi gören biri eğer bazı alanlarda 'uzmanlaşmak' istiyorsa o alanın eğitim programını izlemelidir. Planlama eğitiminde uzmanlaşmanın sınırı buradadır.

Eğer planlıları karar verici durumda olan bir katılımcı yapı için öneriler geliştiren, önerileri tartışan kişiler olarak tanımlarsak, burada, diğer meslek ve uzmanlık alanları ile ilişkilerimiz sorunu belirir. Planlılığın diğer disiplinler arasında veya bir çoğunun arakesitlerinden oluşan, onların üzerinde bir yerde olduğunu görüyorsak planlı birbirinden ayrık süreçlerde uzmanlaşmayı gerçekleştirmiş bu disiplinler arasındaki bölgede, bilgilerin

sentezini sağlayacak konumdadır. Dolayısıyla, plancının uzmanlık alanı disiplinler ve uzmanlıklar arası olmak noktasında belirir.

Plancılığın uzmanlaşması kendi içinde iş bölümü anlamına gelmelidir. Alanın genişliği karşısında, plancılar da, sorunların çözümü noktasında bir araya gelmek koşuluyla, kendi aralarında belli alanlara yoğunlaşarak, genel plancılık fonksiyonlarını kaybetmeden belirli bir alanda uzmanlaşabilirler. Önemli olan, uzmanlaşmanın plancılık formasyonundan fazla ayrılmadan yapılması gereğidir. Aksi durumda, ilerde plancıları da planlayacak daha genel, üst disiplinlerin oluşması kaçınılmaz olacaktır.

Genel plancılık formasyonu, yani çeşitli uzmanlaşma alanlarına ilişkin bilgilerin plancılarca kazanılmaması durumunda: plancı,

BEŞİNCİ BÖLÜM: PLANLAMA BİLİMİ VE MESLEK ADAMI EĞİTİMİ

Uluslararası düzeydeki rol tayini nedeniyle, ülkemizdeki sosyo -ekonomik yapılanmadaki düzenlemelerin üniversitelere uzanması sonucu, üniversitelerde bilimsel bilginin üretilmesi, bilim adamı yetiştirilmesi, bilimsel araştırmaların yapılmasının yerine konan ilişkiler şehircilik eğitiminde ülkedeki planlama süreçlerinin var olduğu şekliyle yeniden üretimini, bu üretimi gerçekleştirecek meslek adamlarının yetiştirilmesini ve araştırma yerine uygulamalar yapılmasını getirdi. Ne yazık ki üniversiteler, bir serbest plancılık bürosu gibi, döner sermayeler eliyle imar planı müelliflerine dönüştüler. Böylesi işlevi gerçekleştiren kurumların bilim adamı yetiştiren programlar yerine, varolan plan üretim süreçlerinin gerektirdiği işgücü talebini karşılamak üzere, o niteliklere uygun zenaatçılar veya sanatçılar yetiştirmekten öte perspektifleri olamaz.

Varolan koşulların dayatmalarını, yegâne gerçeklik ve değiştirilemez koşullar olarak kabul eden verili sistem içinde çözüm arayan yaklaşımların başka çıkar yolu da yoktur. Oysa bizler olması gerekeni belirleyip onu isteyip yapmaya giriştiğimizde varolanı değiştirme, dönüştürme şansına sahip olabiliriz. Bilim adamı yetiştirmeyi hedefleyen programların ulaşacağı sonuçlar da buna denk düşer. Böyle bir programı izleyen eğitim sürecunda süreçleri etkileyecek, mesleki pratik içerisinde başarılı olacak, teknik ressamlık ve bürokratikten ötede plancılık yapabilecek meslek adamları, üniversite eğitiminin yan ürünü olarak, belireceklerdir. Varolan mesleki pratiği sürdürecektir tipte 'plancı'ların yetiştirilmesine üniversite eği-

timinin yöneltmesi gereksiz bir girişimdir. Kısa süreli pratikler sonucu bu tür 'mesleki' formasyonlar kazanılabilmektedir. Dolayısıyla, bu tür formasyonlara ihtiyaç duyan kurumların veya mesleki örgütlenmelerin, bu alanda geniş eğitim sistemi içinde düşünülmeleri yeterli olabilecektir.

Varolan pratiğin yeniden üretilmesi (imar planlaması) sürecine giren 'üniversite'lerin yolu çıkmazdır. Bilimsel araştırma yapma, kuramsal çalışmalar yürütme çabası hiçbir şekilde imar planı yapıcılığıyla eşleştirilemez. Kuşkusuz, pratikten kopuk bir kuramcılığı savlamıyoruz. Pratikten kopmak demek, pratiği doğrudan yapmak anlamına gelmez. Pratikden kopuk kuram da olmaz. Sorun pratik süreçlerle ilişki tarzıdır. Üniversite pratik yaşamla bilgi alışverişinde olmalı, kuramlar geliştirmeli, bilimsel bilgiler üretmeli, bunlar pratik süreçlerde sınanmak üzere açıklanmalı, sına- ma sonuçları araştırılarak yeniden bilimsel süreçler başlatılmalıdır. Ancak böylesi bir süreçte yetişen öğrenciler bilimin yöntemlerini kavrayacaklar ve bir meslek adamı olma konumuna geldiklerinde, kazandıkları yöntem bilgisi ve kuramlar aracılığıyla pratik süreçleri algılayıp yön verecek, mesleki formasyonlarını gerçekleştirebileceklerdir.

Uzmanlaşma teorilerinin perde gerisinde yatan meslek adamı ve pratik süreçler için teknisyenler yetiştirilmesi düşünceleri üniversiteleri üniversite olmaktan uzaklaştıracaktır. Varolan pratiği yeniden üretmeyi bir şekilde içeren programlar süreçleri etkileme, dönüştürme olanaklarını yitirirler.

Konuyu salt 'kuramsal eğitim' olarak görmemek gerekir. Eğitimin pratik süreçlerle de ilişkisi olmalıdır. Pratikten kopuk bir kuramsal çaba anlamsızlaşır. Ancak, 'pratikten kopuk olmama' eğitim kurumunun varolan pratiği yeniden üretmesi anlamında yorumlanmamalıdır. Eğitim programları bir ölçüde pratik süreçleri analiz eden ve yorumlayan dersleri de içermeli ve pratiği üreten kurumlarla kuramsal etkileşim içinde olunmalıdır.

Ülkemizdeki üniversitelerle pratik arasında ara kurumlar olmaması boşluğu üniversite tarafından doldurulmaya çalışılırsa üniversitelerin yapısal bir dönüşümü gerçekleşir. Böylece, üniversite üniversiteden başka bir şey olmaya başlar. Üniversite ile pratik süreç arasındaki eksik kurumlaşmaların oluşturulmasını ayrı bir platform olarak tanımlamalıyız. Bu alanda bağımsız araştırma kurumları, enstitüler, vakıflar, meslek okulları, meslek kursları, mesleki örgütlenmeler v.b. kurumların oluşturulması görevi ayrıca tanımlanmalıdır. Eğitim programlarının oluşturulması bundan bağımsızca gerçekleştirilmelidir.

Belki de, bir başka çözüm yolu olarak karşımıza çıkacak olgu, üniversiteler arasında, program farklılaşması ile oluşacak farklılaşma olacaktır. Böylesi bir yönelim YÖK ile birlikte dayatılan tek tip ders programları ve içerikleri baskısının aşılmasının ötesinde, yine üniversitelere yüklenen mesleki eğitim baskısının aşılmasında da bir çözüm olabilecektir. Sonuçta kimi 'üniversiteler' mesleki eğitime yönelik yüksek okul oluşlarını tescil ederken kimileri de gerçek üniversitenin gerektirdiği programlara kavuşabileceklerdir. Herhalde, bu tartışmadan uzlaşma beklemek yerine ayışmaları sağlamak, ayrılıkları netleştirmek daha yerinde olacaktır.

Bu aşamada doğru bir çözüm yolu olarak mesleki pratiği denetleme, meslek adamı formasyonlarını belirleme, mesleki pratiğe yönelik eğitim, kurs, staj programlarını düzenleme ve işgücü talebini saptama, eğitim kurumları ve üniversitelerle meslek arasındaki ilişkileri organize etme gibi görevleri üstlenecek kurumsal yapılanmalara gereksinim vardır. Bugün bu görevi Oda'lar gerçekleştirebilir. Mesleki pratiğin ve mesleki süreçler içerisinde meslek adamlarının konumlarının belirlenmesi ve denetim görevi Oda'larca üstlenildiğinde buna yönelik yapılanmalar geliştirilmeli, üniversitelerdeki eğitim programlarının oluşumunda Oda'ların da görüşü alınmalıdır.

ALTINCI BÖLÜM: SONUÇ YERİNE

Üniversiteler, asli görevlerini ağırlıklı olarak yerine getirmek üzere, bilimsel araştırmalara yönelmeli, bilimsel bilginin üretilmesi süreçlerini gerçekleştirmek ve bilim adamı yetiştirmek hedeflerine yönelik eğitim-öğretim programları gerçekleştirmelidir. Meslek adamı yetiştirme, ancak, bu sürecin bir yan ürünü olabilir ve mesleki pratik içinde kazanılabilecek bir anlamda statik formasyonun, dinamik programlar içinde yer alması anlamsız olur.

Üniversitelerin pratik süreçleri ile ilişkiyi pratik içerisine meslek adamı formasyonu ile girerek gerçekleştirmesi yanlış bir tutumdur. Şehir planlama eğitimi veren kurumların birer plan müellifi olarak plan üretmeleri eğitim programlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bilimsel çalışma, bilim yapmakla hiçbir şekilde bağdaşmayacak bu yol bir an önce terkedilmelidir.

Plancılar kentleşme dinamiğimizi, planlı kentleşmeyi, yerel demokrasiyi ve insanların çevrelerine sahip çıkmalarını sağlayabilecek 'katılımcı plan-

lama' yaklaşımı için rol değişimine hazır olmalı, kent planlama süreçlerinde plan platformu Şu an izleyici konumundaki halkın gerçek oyuncular olarak sahneye çıkabilecekleri dönüşüme uğratılmalıdır.

Planlama eğitimi plancıların, gelecekte bilim adamı olarak veya mesleki uygulama içindeki plancılar olarak, eğitilmeleri için yeni rollerinin gerekeceği dinamizmi kucaklayacak esneklik ve amaçla planlanmalıdır.

**KOLOKYUMA SUNULAN
DİĞER BİLDİRİLER**

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..

... ..

... ..
... ..
... ..
... ..

... ..

... ..

ŞEHİR PLANLAMA EĞİTİMİNDE GÖRSEL DÜŞÜNCENİN GELİŞTİRİLMESİ

Argun EVYAPAN, Yrd.Doç.Dr. (*)

ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 70'li yılların sonlarında, Bölüm öğrencilerinin genelinde yeterli bir mekan bilinci gelişmediği konusunda bir saptama yaptı. Ayrıca, bu bilincin birinci sınıftan başlayarak geliştirilmesi gerektiğine de karar verdi. Bu saptama ve karara biz de içtenlikle katıldık. O zamana kadarki birinci sınıf çalışmaları içinde, bizim daha evvel saptadığımız bu eksiklik yönünde bazı önlemler almaya zaten çalışmıştık. Ancak bu eksikliği Bölüm'ün de saptaması soruna kapsamlı bir ders programı ile yeniden yönelme olanağını doğurdu. İlk heyecanla hazırlanan bu program daha sonraları uygulama yönünden büyük değişiklikler geçirmiştir ama genel yaklaşım ve hedefler yönünden temel referans niteliğini halen korumaktadır. Programın giriş bölümünde şu düşüncelere yer verilmektedir (1):

(*) ODTÜ.MF.ŞBP Bölümü Öğretim Üyesi.

CP 101 - 102 Stüdyosunun amaçlarını genelden özele uzanan bir biçimde incelemek olasıdır. Üst düzeydeki genel amaçlar şöylece sıralanabilir;

1. Görsel bir kültür geliştirmek,
2. "Çevre", "planlama" ve ara "tasarım" kavramları üzerinde bazı temel anlayışlar geliştirmek, ("öğrenmek" yerine "temel anlayışlar geliştirmek" deyimini özellikle vurgulanmaktadır.)
3. Bu amaçlara yönelik uygulamalar süresinde "eğitim", "öğrenim" ve "gelişim" gibi kavramlara gereken yeni anlamları kazandırmak.

Bu üst düzey soyut amaçları gerçekleştirmek üzere bir dizi "ara düzey" amaçlar geliştirilmiştir:

1. Görsel bir kültür geliştirmeye bağlı olarak
 - 1.1. "ortam", "sembol", "mesaj", "dil" gibi iletişim süreciyle ilgili kavramları tanımak,
 - 1.2. Çeşitli ortamlarda oluşan mesajları anlayıp çözümlenmek,
 - 1.3. Çeşitli ortamlardan görsele çevirilerde bulunmak,
 - 1.4. Görsel ortamlarda istenen bilgi düzeyinde mesajlar hazırlayabilmek.
2. "Tasarım", "planlama" ve "çevre" kavramlarıyla ilgili olarak
 - 2.1. Bir öneri aracı ve aynı zamanda bitmiş bir ürün olarak tasarım projeleri üretmek; yani tasarım projelerini bir eğitim aracı olarak kullanmak,
 - 2.2. Karar verme ve planlama süreçlerini tanımak ve aşamalarını tanımlamak üzere temrinler uygulamak ve projeler üretmek,
 - 2.3. Değişik ölçeklere bağlı ve onlara özgün çevre dinamiklerini tanımlamak,
 - 2.4. Bu dinamikleri ortaya çıkaracak ve yeni önermelerde bulunacak dil araçlarını üretmek ve geliştirmek,
3. "Eğitim", "öğretim" ve "gelişim" kavramlarına yeni anlamlar kazandırmaya bağlı olarak
 - 3.1. "Öğrenim" süreci üzerinde yeni deneyimlerde bulunmak,
 - 3.2. Yeni "eğitim" deneyimlerinin gerektirdiği toplumsal çevreleri tanımlamak, tasarlamak ve uygulamak (2).

Stüdyoda ele alınan uygulama projeleri gözden geçirilen ana çizgiler doğrultusunda ve orta düzey amaçların daha somuta indirgenmesi sonucu elde edilmektedir. Uygulama problemlerinin her biri kendi içinde ufak çapta birer amaç oluşturduğu gibi daha üst düzeydeki amaçlara bağlı birer gerçekleştirme basamağı görevini de yürütür. Her 'orta dü-

zey amaçlar' önerisinden birçok alt düzey uygulama projesi üretilebileceğinden orta düzey amaçlar stüdyonun yönlendirilmesinde çok olanaklı bir referans sistemi oluşturur.

Programın çözüm bulmayı amaçladığı temel eksiklik ve tıkanıklıkları biraz daha yakından incelemek gerekir. Bunları şöylece sıralayabiliriz;

1. Bölüme yeni giren öğrencilerdeki mekan bilinci eksikliği büyük ölçüde orta öğrenimdeki konuşma/işitme dinamiğine bağlı ezberci yaklaşıma dayandırılabilir. Ancak bu bilinçsizliğin bölümün ileri yıllarında da gözlenmekte olması üzerinde durulması gereken bir konudur.
2. Bu bilinçsizliğin bir önemli sonucu mekansal değerlerin önemsenmemesidir. Bu nedenle bu değerler araştırılmamakta ve çözümlenememektedir. Çoğu kez mekansal dağılımların kendi başlarına değerler oluşturabileceği konusu gündeme dahi gelmemektedir.
3. Herhangi bir gereksinim programı için bol ve değişik çözüm önerileri üretilememesinin temel nedenlerinden biri de bu sözü edilen mekan bilinçsizliğidir. Daha işin başında çözümlerin kısırlığı garantilenmiş olmaktadır.
4. Bu eksiklik ve tıkanıklıklar birbiriyle pekişerek, konuşma/işitme kültüründen görsel kültüre geçişteki zorlama gibi geniş kapsamlı bir "kültürel sorun" olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa bu geçiş hem çok daha kapsamlı bir düşünce dünyası hem de mesleğin temel bir aracı olarak planıcı ve tasarımcı için kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Bu saptamaların genel değerlendirilmesi bizi birinci sınıf stüdyolarında boyutlar ve şekiller evrenine güçlü bir giriş yapmaya itmektedir. Burada iki yaygın sorun ile karşılaşıldığı söylenebilir: birincisi, yukarıda sözü edilen konuşma, duyma ve ezberleme yöntemlerine dayalı orta öğrenim alışkanlıkları ve bunların doğurduğu engeller; ikincisi, stüdyoda ortaya çıkması olası salt şekilci bir yaklaşımın getirebileceği sakıncalar. Bunlardan birincisinin çözümünü bol form üretmeye yönelik çabalarda görmekteyiz. İkincisi biraz daha yakından incelenmelidir.

Öncelikle belirtilmelidir ki salt şekilci bir yaklaşım ile görsel düşüncenin geliştirilmesi arasında önemli ayrımlar vardır. Salt şekilcilik düşüncesizce oluşturulan şekiller diye nitelendirilirse, görsel düşüncenin geliştirilmesi geçerli düşüncelerin şekillere dönüştürülmesi olarak görülebilir. Dolayısıyla, salt şekilcilik çoğu kez gelişmemiş bir görsel düşüncenin eksikliğini kapatmak üzere ortaya konan umutsuz bir çaba olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuçta, form üretiminin salt şekilcilğe dönüşmesini önlemek

için bu üretimin arkasında belirleyici ve yönlendirici bazı görsel düşünce ve kaygıların bulunması temel bir koşuldur.

Bu düşünce ve kaygıların birinci sınıf stüdyolarında geliştirilebilmesi için izlenen strateji iki ana ögeden oluşmaktadır:

1. Çevreyi, birinci sınıf stüdyo düzenine uygun bir biçimde, basite indirgeyen bir çevre modeli;
2. Bu modelin terminolojisiyle düzenlenen ve form üretimini amaçlayan esnek ve soyut işlev programları.

ÇEVRE MODELİ VE TEMELİNDEKİ VARSAYIMLAR

CP 101-102 stüdyolarını yönlendirdiği şekliyle "çevre" üç aşamalı kaba bir modelle ele alınabilir. Model çevresel olayların en alt aşamasında insan enerjisiyle doğal enerjinin kesişmesi, çatışması ve karşılıklı etkileşimi sonunda ortaya çıkan ve adına "düzen belirleyiciler" diyebileceğimiz bir takım güçlerin bulunduğunu varsayar. Bu güçler gerek yapıları gerekse kaynakları yönünden çeşitli ve geniş bir liste oluşturur. Burada topoğrafik, geodinamik, iklimsel gibi doğal/fiziksel türler bulunduğu gibi, tüm sosyo kültürel, davranışsal ve ekonomik türler de vardır. Her bir türün ayrıca çok güçlü mekansal boyutları, uzantıları ve etkileri olduğu da kabul edilen varsayımlar arasındadır. Bu uzantı ve etkilerin oluşturduğu konum ilkeleri modelin ikinci aşamasını oluştururlar.

Temel güçlerden doğan nesne, süreç ve olayların zaman ve mekandaki dağılımlarını düzenleyen ilkeler bütününe, CP 101-102 Stüdyosu kapsamı içinde, "düzen" (order) adı verilmiştir. Düzen, bu anlamda nesnelerin şekillenmesini ve/veya mekandaki dağılımını belirleyen en genel geometri ilkeleridir. Kar tanelerinin oluşmasındaki temel açı sistemleri, sabun köpüğünün veya deniz kabuklarının şekillenmesindeki güçlerin yönlendirmeleri, kent dağılımlarının arkasındaki yönlendirme ve mesafelerin ortaya çıkış ilkeleri vs. tüm bu "düzen" teriminin kapsamına girer. Kısaca düzen, ele alınan çevre parçasında nesne/işlev oluşumlarının ve dağılımlarının temelindeki kurallar bütününe ifade eder. Bu kurallar yön, açı, boyut, yoğunluk ve bunlara bağlı gelişen ilişki geometrilerinin genelini belirler; böylece de çevrede yer alabilecek tüm nesne/işlev dağılım olasılıklarının genel bir tipolojisini çizer. Bu tür tipoloji örneklerine çok değişik alanlardan örnekler bulmak olasıdır (3).

Modelin üst kademesinde belirlenen nesnelere ve dağılımlar "düzen"le ta-

nımlanan kurallar içinde ama olası tüm şekillenme veya dağılımlardan ancak bir tanesi ortaya çıkar. Örneğin, kar taneleri birbirine benzemez ama şekillenme kuralları bellidir. Sarkıt dikitler, peri bacaları, çöldeki kum tepelikleri de öyle, olaylar karmaşıklaştıkça olasılıklar daha çoğalıp değişkenler artabilir ama ilkeleri bulmak çoğu zaman olasıdır.

Kentlerin şekillenmeleri veya dağılımları da bir taraftan ayrıcalıklar diğer taraftan benzerlikler gösterir. Karmaşık düzeyi yüksek çevrelerde aynı düzene bağlı birkaç ayrı dağılım üst üste binebileceği gibi, değişik düzenlere bağlı dağılımlar da aynı zaman ve mekanda yer alabilir. Kent dokuları bu durumlar için de güzel bir örnektir.

Modelin bir önemli yönü düzeyler arasındaki nitelik farkıdır. Soyut düzeyler somut düzeyleri etkiler; ancak, etkileşim yukarıda açıklandığı gibi olasılık kurallarıyla şekillenmiştir.

İşleyişi kaba çizgileriyle ortaya konan bu varsayımlar modelinde problemlerin ele alınış ölçeği önemli bir işlevsel konumda bulunmaktadır. Her ne kadar, düzen verici güçlerin uzun ve karmaşık listesi genelde pek değişmemekteyse de bir ölçekten diğerine geçildiğinde elde edilen çevrenin temelindeki güç bileşenleri değişmektedir. Yakın çevremizi oluşturan bileşelerde, algılamadan, ergonomiden, praksiolojiden, ufak grup ilişkilerinden, mikro ekonomiden ve hatta salt estetik amaçlı davranışlardan doğan güçler önem kazanırken, kent ve bölge ölçeğinde yer alan dağılımların temelinde yatan bileşelerde başka güçler birinci derecede rol alır.

Kısaca, çevreyi ele alış ölçeği düzen oluşturan güçler listesindeki önem sıralamasını belirler. Bir çalışma ölçeğinde bazı güçlerin ön planda belirmesi listedeki diğer güçlerin etkilerini tümüyle yitirdiği anlamına da gelebilmektedir. Burada bir görelilik söz konusudur ve bazı güçlerin etki organları gözönüne alınmayı gerektirmeyecek kadar küçülmektedir. Öte yandan, bazı düzen belirleyen güçler bir kaç değişik ölçekte birden aynı etkenlikte yer alabilirler; ancak bunlar da makro-mikro ekonomik güçlerde olduğu gibi ölçeğe bağımlı olarak aynı gücün değişik belirtileri olarak ortaya çıkar.

Orta kademedeki stratejik konumuyla "düzen" düzeyi, gerek mevcut çevresel verileri çözümlemede gerekse ileriye dönük müdahalelerde ilke belirleyici niteliği ile karşımıza önemli bir planlama/tasarım aracı olarak

çıkılmaktadır. Mevcut çevresel verilerin anlaşılıp çözümlenmesinde onların temelinde yatan düzeni anlayabilmek büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Bunun için önce çevredeki nesne/işlev dağılımlarının bir anatomisi çizilmeli ve envanteri tutulmalıdır. Daha sonra aralarında, değişik yönlerde olabilecek ilişkilerin çoğu tanımlanmalı, bunlar grafik hale dönüştürülerek şekillenmelerin arkasındaki düzen ortaya çıkarılmalıdır. Ancak hemen, bu analitik diyebileceğimiz aşamada dahi, devreye tartıcı ve bütünleştirici bir düşünce türünün girmesi gereği açıktır.

Stüdyoda kabul edilen bir varsayıma göre, çevremizi oluşturan nesne/işlev dağılımlarının gerisindeki düzenleri saptamak genellikle olası olduğu gibi, eskilerinin içinden çıkan ve ileriye dönük yeni gereksinimlere cevap veren yeni ve yapay düzenler çatmak da olasıdır.

İleriye dönük çevre müdahalelerinde, genel çevre modelinin yanısıra, bu müdahalenin amacını ortaya koyan bir bilgi kümesine de gereksinim vardır. Birinci sınıf stüdyolarında bu bilgi "esnek işlev programları" tarafından sağlanır. Bu programlar anımsanacağı gibi ayrıca salt şekilcilliğe karşı geliştirilen stüdyo stratejisinin ikinci temel ögesini de oluşturur. Esnek işlev programları biraz genel ve soyut ve bilinçli olarak fazla açıklığa kavuşturulmamış hedefleri içeren ama uygulama temrinlerine işlevsel yaklaşımı sağlayan programlardır. Bu tür programlara örnek olarak bazı temrin tanıtımları ana çizgileriyle aşağıya alınmıştır:

- "Mimarlık Binası'nın giriş hacmine, tasarladığınız bazı birim objeleri kullanılarak bir düzene oturmuş, belirgin ve olumlu bir mekansal müdahalede bulununuz" (Öğrenci çalışmalarından örnekler, Grup 1).
- "Mimarlık Binası'nın ön dış çevresini oluşturan mekanda dolaşıma ve toplanmaya olanak veren bir zemin röliyefi yaratınız" (Öğrenci çalışmalarından örnekler, Grup 2).
- "Mimarlık Binası'nı çevreleyen dış mekanı yayalara yönelik olarak yeniden yorumlayınız" (Öğrenci çalışmalarından örnekler, Grup 3).
- "Kütüphane Binası arkasındaki dış alanı en yüksek esneklik düzeyinde bir "Törenler Alanı'na" dönüştürünüz" (Öğrenci çalışmalarından örnekler, Grup 4).

Esnek işlev programlarının devreye girmesiyle çalışma analitik olmaktan çıkar ve planlama/tasarım sürecine dönüşür. Bu süreçte, bu kez ters yönde ilerleyerek, çevre modelinin en soyut düzeyinden işe başlamak gerekir. Bu düzeyde, verilen ölçekte ve çevredeki düzen oluşturan güçler üzerinde, işlev programları doğrultusunda, yeni kararlar alınmak duru-

mundadır. Ölçeğe bağlı olarak, örneğin davranışsal, ergonomik veya estetik güçlerin almaları istenen yeni eğilim ve yönler saptanır. Bugünkü aşamasında, stüdyo çalışmalarının bu gereği tam anlamıyla yerine getirdiği söylenemez. Bu konuyla ilgili kuramsal ders saatlerinin eklenmesi düşünülmelidir.

Temel güçleri oluşturan işlev programı ile başlayan çevre düzenleme sürecinin ikinci aşaması düzenler düzeyinde yer alır. Burada, bir taraftan çalışma alanı olarak verilen çevre parçasında o anda bulunan güç ve düzenler saptanırken, diğer taraftan işlev programlarında saptanan yeni güçlerin yön ve eğilimlerini en geniş bir biçimde barındıracak yeni düzenlerin araştırılıp önerilmesi gerekmektedir.

Bu zorunluluk tasarımcı/plancıyı düzen belirleyen güçler listesindeki herhangi bir güç kadar etkin bir belirleyici durumuna sokar. Daha da önemlisi modelin çeşitli düzeyleri arasında işleyen olasılığa bağlı etkileşimler bilinçli müdahalelere dönüşür. Çevre üzerindeki insan denetiminin bilinç düzeyinin artırılması ise kuşkusuz bu dönüşümden geçmektedir.

Modelin en üst ve en somut tartışma düzeyi nesnelerin şekillenme ve nesne/işlev dağılımlarının oluşturulduğu düzeydir. Buradaki temel amaç ve kaygı "şekillenmeler ve dağılımlar yolu ile mekan değerleri elde etmek" olarak çözümlenebilir. Şimdiye kadar sözü edilenlerden çıkarılabileceği gibi tek bir düzen yapısı üzerine birçok farklı nesne dağılımları gerçekleşebilmektedir. Ancak, her dağılımın aynı düzeyde mekansal/çevresel değerler yaratıp yaratmayacağı ayrı bir konudur. Ayrıca, mekansal değerleri yüksek dağılımlar elde etmenin kuralları olup olmadığı da tartışmaya açıktır. Sorunun ele alınış düzeyindeki somutluk ve bu somutluğun çevreden çevreye değişerek getirdiği binlerce değişken kurallaştırma yolundaki herhangi bir çabayı çok zorlaştırmaktadır ve şu anda elimizde dar kapsamlı birkaç uygulama düsturundan başka birşey yoktur. Geniş kapsamlı uygulama ilkelerinin daha çok düzenler düzeyinde elde edilebileceği kanısındayız.

Dağılımlar düzeyinde mekansal değerler oluşturmanın temelinde, o dağılımı gerçekleştiren tasarımcı/plancının ulaştığı görsel düşünce düzeyi yatmaktadır. Bu düzey onun ele aldığı çalışma ölçeğine özgü güçlere karşı geliştirebildiği duyarlılık tarafından belirlenir. Kanımızca bu duyarlılık tasarımcının eğitimi süresince onda uyandırılacak yaratıcılık özellikleriyle yakından ilişkilidir. Yaratıcılığın temel işlevi ise değersiz durumlardan değer-

li durumlar elde etmek olarak belirlenebilir(4). Tüm sözü edilenlerden bir sonuç çıkartılmak gerekiyor ise, mekansal değerler yaratmanın kişisel ve özgün süreçlere bağlı ve bağımlı olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir deyişle, mekansal değerleri yüksek çevreler yaratmanın yolu duyarlılık ve yaratıcılık düzeyleri yüksek tasarımcı ve planıcılardan geçmektedir. Bu tür tasarımcı/plancı yetiştirme yolunun ise geçerli sorunların ruhuna ve odağına dolaysızca yönelen konuları çekinmeden ele almaktan geçtiği açıktır.

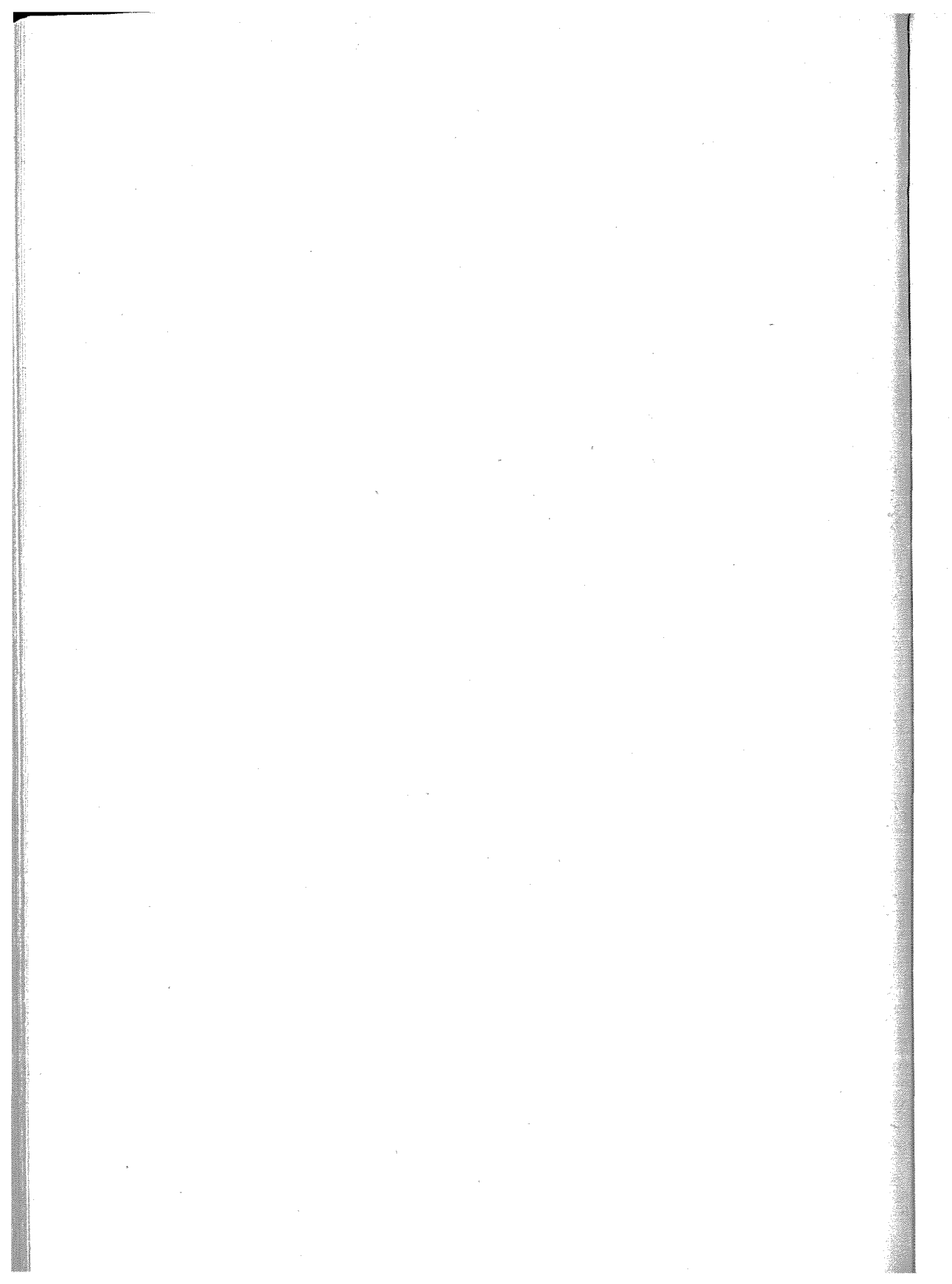
GÖNDERMELER

1. '1978-1979 Geç Güz Devresi, CP 101-102, Genel Amaçlar', Mimeo, ODTÜ, Mimarlık Fakültesi, şubat 1978

2. Öneri Sırasında Bölüm Başkanı 3 no'lu genel hedefin diğer iki genel hedef içinde ele alınması görüşünü belirtti. O aşamada bu görüş bize de uygun geldi. Ancak, zaman içinde 3 no'lu hedefin bağımsız olarak gözetilmesi konusu yeniden güncellik kazanabilir. Özellikle büyük öğrenci sayılarından oluşan stüdyolarda en temel kabul edilen stüdyo süreçleri bile gözden geçirilme durumuna girebilir. Bunu pek uzak bir olasılık olarak görmüyoruz.

3. Leonardo'nun bitkiler üzerinde yaptığı yaprak dağılım düzenleri hakkındaki çalışmalardan Archy Thompson'un "On Growth and Form" adlı eserine kadar değişik yazarlar, değişik zamanlarda, konuyu ele almışlardır. Peter Steven'in Peregrine Kitapları tarafından basılan "Patterns in Nature" adlı kitabı ilginç bir çalışmadır. Ayrıca Edmund Samuel'in Prentice Hall tarafından 1972'de basılan "Order in Life" adlı kitabının "Order in Form" adlı beşinci bölümünde yaşayan varlıkların geometrileri konusu da incelenmeye değer bir kaynaktır.

4. Bu kapsamda bir başlangıç ve yol gösterici olarak Loreen Easley'den şu alıntıya dikkat çekebilirim."The evolution of the entire universe -stars, elements, life, man- is a process of drawing something out of nothing, out of the utter void of non-being. The creative element in the mind of man -that latency which can conceive gods, carve statues, move the heart with the symbols of great poetry, or devise the formulas of modern physics- emerges in as mysterious a fashion as those elementary particles which leap into monontary existance in great eyclotrones, only to vanish again like infinitesimal ghosts....."

"GEÇMİŞTEN GELECEĞE" KENTLERİMİZ

"Çarpık" Kentleşmeye ve
"Kişiliksiz" Yeni Yerleşmelere Karşı
Mimar-Şehir Plancısı İşbirliğinin
Önemi Üzerine ...

Oktay EKİNCİ, Y.Mimar
TMMOB Mimarlar Odası II. Başkanı

"Yeryüzünün tüm şehirleri, tarihi gelişme içinde, toplumların farklılığının somut birer ifadesi olmuştur. Şehirlerimizin de kendine özgü tarihi kimlikleri, geleneksel mimarileri vardır. Ne yazık ki bu nitelikler çağın değişen sosyo-ekonomik koşulları ve beklentileri doğrultusunda, durmaksızın kendini yenileyen şehirlerimizde giderek yok olmaktadır. Şehirlerimizin varolan kimliklerinin kaybolmaması ve yeni yapılaşma sürecinde bu kimliğin güçlendirilmesi amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca Bizim Şehirlerimiz Programı başlatılmıştır."

Yukarıdaki cümleler Bakanlığın anılan programını duyurduğu broşürün giriş bölümünde yer alıyor. Yıllardır, kentlerimizin "kimliklerinin korunup güçlendirilerek" gelişmemesinden yakınan bizler için sevindirici bir "resmi

yaklaşım"ı sergileyen bu sözlerde hemen dikkatimizi çeken satır ise şu oluyor: "çağın değişen sosyo-ekonomik koşulları ve beklentileri doğrultusunda durmaksızın kendini yenileyen şehirlerimiz...".

Acaba, İstanbul'dan Edirne'ye, Trabzon'dan Muğla'ya kadar, her biri kendine özgü zengin kültürel birikimlerin ürünü olan kentlerimiz, kasabalarımız, gerçekten "çağın değişen koşulları" uyarınca mı kişiliklerini yitirmektedirler? Yani, "yenilenme" den çok "alt-üst olma" sayılabilecek bu gelişme "çağdaş" bir zorunluluk, bir "kader" midir? Eğer öyleyse bir Floransa, bir Amsterdam, bir Leningrad, bir Paris, bir Budapeşte ve Dünya'nın daha yüzlerce korunan tarihi kenti, kasabası ve hatta köyü "çağın aynı değişen koşullarıyla" karşı karşıya kalmıyorlar mı ve "yenilenmiyorlar mı" yoksa Türkiyemiz "farklı bir çağ" içinde mi yaşıyor?...

Kuşkusuz, bize (mimarlar ve şehir plancılarına) yakışan, kentlerimizin çarpık ve kişiliksiz gelişmesini "çağın değişen sosyo ekonomik koşulları"na ve "yenilenme"ye bağlayarak olumsuz gidişi "meşrulaştırmak" değil, ülkemizde bu konuda izlenen yanlış politikaların üzerine gidip çağa uygun hale gelmesi için savaşımlar vermektir.

Bildirim başlığında da yine Kültür Bakanlığı'nın "Bizim Şehrimiz" programının devamı olarak düzenlediği "Geçmişten Geleceğe Türk Evi" yarışmasından esinlendim. Ancak "Türkevi" nin yerine "kentlerimizi" koydum. O evlerimiz ki sadece "tek başlarına taşıdıkları özellikleri ile değil", "kendilerini yaratan" yüzlerce, binlerce yıllık kültürel birikimin ürünü olan kentsel çevreleri ile birlikte "yaşanası" güzellikler sergiler. Sokağa cumbası taşan eski bir "İstanbul Evi"ni tutup geniş bir meydanın kenarında yaparsanız nasıl kişiliğini de yok etmiş olursanız, Bodrum'un düz damlı sakız evlerini dağlara, tepelere yanyana ve tek düze dizdiğinizde de yine aynı yanlış düşersiniz. Hele, en özgün yanları "su kenarında" yapılmaları olan ve Dünya'da benzeri Amsterdam, Venedik gibi bir kaç kentte ancak bulunan Arnavutköy'deki yalıların önünden "kazıklı yol" geçirirseniz, trafik ne kadar rahatlarsa rahatlasın, yaptığınız iş "ulaşım planlaması" değil, uygulanırlığa karşı işlenen bir "suç" olur. Bu da gösteriyor ki kentlerimizin kimliğini koruyan, yeni yerleşmelerde ise geçmişten gelen kültürel kazanımları değerlendiren, kısaca "bize yabancı olmayan planlamalar" için öncelikle "mimari mirasımızın özgün yanlarını iyi tanımak", sonra da bu özgünlüğü günümüze taşıyıp yarına doğru geliştirecek yerleşme kararlarını "kentleşmenin çağdaş gereksinimleriyle de yoğurarak" almak gerekiyor. Yine bu da gösteriyor ki, Türkiye gibi hemen tüm yerleşmelerinde kültürel birikimin zengin olduğu "ender" bir ülkede, yarının kentlerini bi-

çimleyecek planlama çalışmalarında ne tek başına mimarın ne de tek başına şehir plancısının "uzmanlığı" yeterli olabilir. Öncelikle bu iki meslek grubunun, "kültürel kimliğimize saygılı" ve "daha yaşanılır yerleşmeler" yaratmak için, deyim yerindeyse, "omuz omuza" vermeleri gerekiyor mu?

"EVRENSEL" GÖRÜŞLER

Bu "gereksinme", son yıllarda, tüm Dünya'da ve özellikle Avrupa'da da "gelecek için yaşamsal bir zorunluluk" olarak kabul edilmeye başlandı. 1982 yılında Mexico'da yapılan "Kültür Politikaları Üzerine Dünya Konferansı"nda; kalkınma politikalarında ve bu politikalara yönelik hazırlanan "fiziksel planlamalar"da Dünya halklarının kültürel gelişmelerinin gözardı edildiği, bunun ise ağırlıklı olarak mimari mirasın ve doğal çevrenin korunup geliştirilmesinin "kalkınma önünde bir engel sayıldığı" yanlış politikalarından kaynaklandığı tartışıldı. Konferans bu sorunu tüm ülkelerin gündemine getirmeye yönelik olarak çalışmalara başlanması kararına vardı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda da, (8 Aralık 1986 tarihinde) Mexico'da dile gelen sorunu Dünya ölçeğinde ele almak üzere önerilen "Kültürel Gelişmenin Dünya On Yılı" Programı onaylanarak ilan edildi. UNESCO desteğinde sürececek olan ve 1988-1997 yıllarını kapsayan bu programı tanıtmak üzere yayınlanmış kitapçıkta şöyle deniyor :

"Kentleşme, sanayileşme, çevre kirlenmesi, silahlı çatışmalar ve kitle turizminin ölçüsüz gelişmesi karşısında sanat ve mimarlık yapıtları, kültürel ve doğal sit'ler, her geçen gün daha çok bozulma tehdidiyle karşı karşıyadır. Kültürel gelişmenin Dünya On Yılı Programı'nın öncelikli eksenlerinden biri de bu mirası yalnız korumayı değil, ama aynı zamanda, kalkınma sürecinin, değişimin gerekleriyle halkların kültür yaşamının kesintisiz bir biçimde sürmesi zorunluluğunu bağdaştırabilmesi için, bu mirası zenginleştirmeye ve yenilemeye katkıda bulunmayı da sağlamaktır."

Görüldüğü gibi, geçen yıl başlayan ve 1977'de belli bir aşamaya gelmiş olması hedeflenen On Yıl Programı'nda öncelikle mimarlara ve plançılara büyük sorumluluklar yüklenmiştir. Bu sorumluluğun gereğini yerine getirebilmek için "ayrı ayrı" değil, "birlikte" ve "dayanışma içinde" toplum hizmetini sürdürmek giderek daha zorunlu bir "koşul" haline gelmektedir.

Uygarlığın ve demokrasinin "beşiği" sayılan Avrupa'da da tartışılan "güncel" konu aynı.1986'daki Strasbourg Toplantısında kabul edilen ve

1987-1991 yıllarını kapsayan "Avrupa Konseyi Üçüncü Ara Dönem Planı" bildirgesi şu başlığı taşıyor: "Demokratik Avrupa: Hümanizm, Çeşitlilik, Evrensellik." Bildirgeden bazı cümlelerin altını çiziyoruz :

"Avrupa'nın mirasını en geniş anlamda korumak ve geliştirmek için kurulmuş bir topluluk olarak Avrupa Konseyi fiziksel çevremizin bu özel alanında yer alan bu görevi ihmal edemez."

"Mirasımıza yaklaşımın iki yönü bulunmaktadır:

- Tarihsel ve yapılaşmış mirasın bütünlüğe korunumu.
- Çevrenin korunması ve yönetimi. Her ikisinin de çağdaşlarımızın yaşam niteliği üzerinde doğrudan etkisi vardır."

"Mimarlık mirasının ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamla bütünlüşmesi mekansal ve planlamaya ilişkin politikaların öncelikli konusu olmayı sürdürmektedir."

Bildirge'de ayrıca, bu görüşlere ek olarak; "Kent Bağlamında Mirasın Mekansal Planlama ve Sosyo-Kültürel Gelişimle Bütünlüşmesi" başlığı altında, özellikle planlamaya ilişkin, şu "örnek çalışmalar" üzerinde durulmaktadır:

"Kent planlama ve kentlerdeki tarihsel alanlar, kent merkezlerinin yeniden canlandırılması"

"XIX. ve XX. yüzyıl mimarlığını korumak, çağdaş mimarlığı yüreklendirmek, sokak mobilyaları da dahil olmak üzere kent tasarımını canlandırmak ..."

Bu çalışmaların mimarların ve plancıların ayrı ayrı "yetki ve sorumluluklar" üstlenmeleriyle ve biri diğerini "tamamlayan" iki uzmanlık dalı olma yerine, "birbirlerine rakip" konumlara ve statülere getirilmeleriyle kotarılabilmesi olası mıdır? Yoksa, mimarları salt "parsel sınırları içine hapsetmek", plancıları da "binaya karışmayan ama boyutlarına karar verebilen" "garip" bir yetkiyle donatmak, Unesco'nun "Kültürel Gelişiminin Dünya On Yılı" Programı ile Avrupa Konseyi'nin "Demokratik Avrupa" hedeflerini Türkiye'miz için "gereksiz" gören bir anlayışın mı ürünüdür?

Çağdaş kentleşmede, mimar/şehir plancısı işbirliğinin önemi Batı ülkeleriyle birlikte Sosyalist Ülkelerde de ele alınan bir konudur. Moskova'nın fiziksel planlama çalışmalarına uzun yıllar emeği geçmiş; "Sovyet halkının mimarı" ünvanını da alan M.V. Posokhin, konumuzla ilgili şu görüşleri savunuyor:

"Şehir planlaması doğal çevre ile insan eliyle yapılmış çevre arasında denge ve uyum sağlamayı amaçlayan bir çabadır. Bugün, şehirlerin in-

şasında ve şehirle doğal çevre arasında birlik ve uyum sağlama çalışmalarında mimarlığın bilimsel ilkelerini kullanmalıyız." Posokhin, iki uzmanlık dalını birbirinden ayırmak isteyen düşüncelere karşı ise şunları söylüyor: "Sık sık mimarlıkla şehir planlaması arasında bir çizgi çekmek istenmektedir. Mimarlar hala tasarımcılar ve şehir plancıları diye bölünmektedirler. Bina tasarlayan bazı mimarlar şehrin ihtiyaçlarını ne bilirler ne de bilme çabaları olur. Bazı şehir plancıları da mimari tasarımla ilgilenmeyi red ederler. Bu bölünme genellikle okulda başlar. Şehir plancısı şehirleri inşa eder, mimar binaları tasarlar. Fakat her ikisi de mimardır. Şehir planlamasının büyüyen öneminden dolayı mimar şehir plancısı da olmak zorundadır. Mimarlık şehir planlamasını içerir. Pratikteki pek çok hata, mimarın şehir planlamasını düşünmeden tek yapıyı ele almasından olur. Bir yapının karmaşık yaratılma süreci içinde kendi rolünü kavrayamayan bir mimar işe yaramaz."

İMAR YASASI YENİLENDİ, AMA ?...

Bilindiği gibi, 1985 Mayıs'ında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Yasası planlama süreci-uzmanlığı-onayı-uygulanması v.b. gibi konularda "yenilikler" getirdi. Yıllardır savunduğumuz "planlamalarda yöresel kararlar" konusu yasada doğrudan belediye başkanlarına bağlı kullanılan "monarşik" bir yetki olarak yer aldı. "Monarşik" dememizin nedeni, bu yerel yetkilendirmenin özellikle planlamayla ilgili diğer uzman kuruluşların katılımını sağlayacak ek bir yasal düzenleme yapılmadan yürürlüğe sokulması ve uygulanmasıdır. O kadar ki pek çok beldemizde, uzman kuruluşlar bir yana, belediye meclisine bile danışılmadan, dahası "meclis kararları da dikkate alınmayarak doğrudan başkanların talimatlarıyla" imar planları değiştirildi, yeni planlar yapıldı...

3194 sayılı İmar Yasası'nın diğer bir "yeniliği" ise imar planlarının yapımı ile ilgili "uzmanlığın" aranmasında salt "şehir plancıları"ni yetkili kılan, mimarları ise "dışlayan" düzenlemeler oldu. Yasayı uygulamaya yönelik olarak çıkan "İmar Planlarının Yapımını Yüklenecek Müellif ve Müellif Kuruluşları'nın Yeterlilik Yönetmeliği"nde, örneğin dört yıllık yüksek öğrenimini bitiren "yeni mezun" bir şehir planlamacısı yine örneğin yirmi yıllık bir deneyimli mimardan, imar planı yapımında, "daha uzman" görüldü ve "yetkili" kılındı. Yine aynı yasa ve yönetmelikle, "daha önce planlama çalışması yapmış" olanlar dışında mimarlara "planlama" sorumluluğu verilmeyerek "süreç içinde" kent planlamasında sadece ve "tek başlarına"

şehir plancılarının "müellif" olacakları bir düzenleme getirildi. Başlangıçta, "olağan" bir "uzmanlık ayırımı" gibi kabullenilen ve bir kısım şehir plancılarınca da "mesleki eğitime saygının gereği" olarak savunulan bu düzenleme, yaşanan şu dört yıllık süre içinde bile pek çok örneğiyle görülmüştür ki, aslında "dayanışması" gereken iki meslek grubunu birbirinden ayıran yine, deyim yerindeyse, "bölücü" bir uygulamayı yaratmıştır. Bu bölünmüşlük ise, yine pek çok yerde izlenilebildiği gibi, kentlerimizin ve yeni yerleşmelerimizin "kültürel karakterine" uymadan "kişiliksiz bir mimari" yaratarak süregelen çarpık gelişmelerini daha da hızlandırmıştır.

"SEÇENEK" YASA ÖNERİMİZ

Mimarlar Odası Merkez Yönetim Kurulu, yaklaşık bir yıldır gündemde olan "imar yasasında değişiklikler yapılacağına ilişkin" gelişmeleri dikkate alarak, çalışmalarını "tüm yasayı kapsayacak" bir boyutta ele almak ve "seçenek" öneriler geliştirmekle görevli bir komisyon kurdu. Komisyon 1988 Yılı Nisan ayında çalışmalarına başladı. Gerek ilgili uzman kişi ve kuruluşlardan (akademisyenler, deneyimli bürokratlar, barolar v.b. gibi) gerekse Oda'nın tüm şube ve temsilciliklerinden gelen dosyalar dolusu görüş ve önerileri uzun ve titiz bir çalışmayla değerlendirdi. Bu arada, hükümetçe hazırlanan bir "İmar Yasası Değişikliği Tasarısı'nı" da elde ederek ayrıntılı bir eleştiri süzgecinden geçirdi. Sonuçta, hem bu "tasarının" üzerindeki oda görüşlerini hem de 3194 sayılı İmar Yasası'nın maddelerini teker teker ele alan ve "öneri maddeleri" içeren Seçenek İmar Yasasını derleyerek kitapçık haline getirdi. Bir yıllık bir çalışmayla, 1989 yılı Nisan ayında basılan bu kitabın "imar yasasının seçenek maddeleri hazırlanırken" izlenen "temel ilkelerin" özetlendiği bölümünde, "İmar Planlarında Mimara da Yetki ve Sorumluluk" başlığı altında şu cümleler yer alıyor:

"3194 sayılı Yasa ve buna bağlı olarak yürürlüğe giren yönetmeliklerde, imar planlarının yapımı ve sorumluluğunun yüklenilmesinde mimarlar dışlanmış, yetkiler tümüyle şehir plancılarına bırakılmıştır. Evrensel bir gerçek ve kural olarak, mimarlık ve şehirciliğin birbirinden ayrılmaz (birbirini tamamlayan) derecede bağlı, içiçe iki disiplin olduğunu gözardı eden ve kentlerimizin mimarlık ölçüleri dışında biçimlenmesine yol açan bu uygulamanın daha geç kalınmadan değiştirilmesi, mimar ve şehircilerin kent planlamasında (imar planlarında) "müşterekeken" sorumlu (müellif) olmaları yönünde yasada yeniden düzenleme yapılması önerilmiştir."

Yasanın bu yaklaşımlar ışığında ele alınan ilgili maddelerinde ise, yine kısa açıklamalarıyla birlikte şu "seçenek" düzenlemeler önerilmiştir:

Madde 19- Parselasyon Planları

Açıklama: Parselasyon planlarını harita mühendisleri yapmaktadır. Bu da kentlerimizdeki yapılaşmanın genel mimari kurallara ve karakterlere uygun şekilde gerçekleşmesini engellemekte, saft ölçülere bağlı kalınan, kimliksiz ve kişiliksiz bir fiziksel çevre ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle parselasyon planlarında mimarın etkin denetim ve yükümlüğünün sağlanması yönünde yasada gerekli ek düzenleme yapılmalıdır.

Öneri yasa maddesi (Mevcut maddeye ek fıkra olarak):

İmar planlarında parselasyon şekilleri kesin ölçülerle belirlenmeyen yerlerde, imar planı koşullarına göre düzenlenecek parselasyon planlarıyla birlikte mimari yerleşim krokileri ve açıklama raporları da düzenlenir. Bu plan, kroki ve raporların harita-kadastro mühendisleriyle birlikte mimarlarca düzenlenmesi ve uyumlu olduğu belirtilerek sorumluluğun birlikte yüklenilmesi zorunludur.

Madde 38- Halihazır Haritaların, İmar Planlarının ve Yapı Projelerinin Hazırlanması ve uygulanması.

Açıklama: 3194'deki hükümler yapıların uzmanlık dallarına göre mühendis ve mimarlarca projelendirilip denetlenmesi yönünde esasen yeterli olamamıştır. Bu nedenle ülkemizde hala, uzman teknik elemanların potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir. Yasada, bu olumsuzluğu giderici yönde kesin hükümlerin getirilmesi yanında, diğer "Fen Adamlarının" da yetki ve sorumluluklarının açıkça tanımlanmasında yarar vardır.

Öneri Yasa Maddesi; Halihazır harita ve imar planlarının hazırlanması ve bunların uygulanmasının fenni mesuliyetini, uzmanlık çalışma konuları ile ilgili kanunlarına göre, mimarlar, mühendisler ve şehir plancıları deruhte ederler. Yapıların mimari, statik ve her türlü plan, proje, resim ve hesaplarının hazırlanması ve bunların uygulanması ile ilgili fenni mesuliyetleri, uzmanlık konularına ve ilgili kanunlarına göre, mimarlar ve mühendisler deruhte ederler.

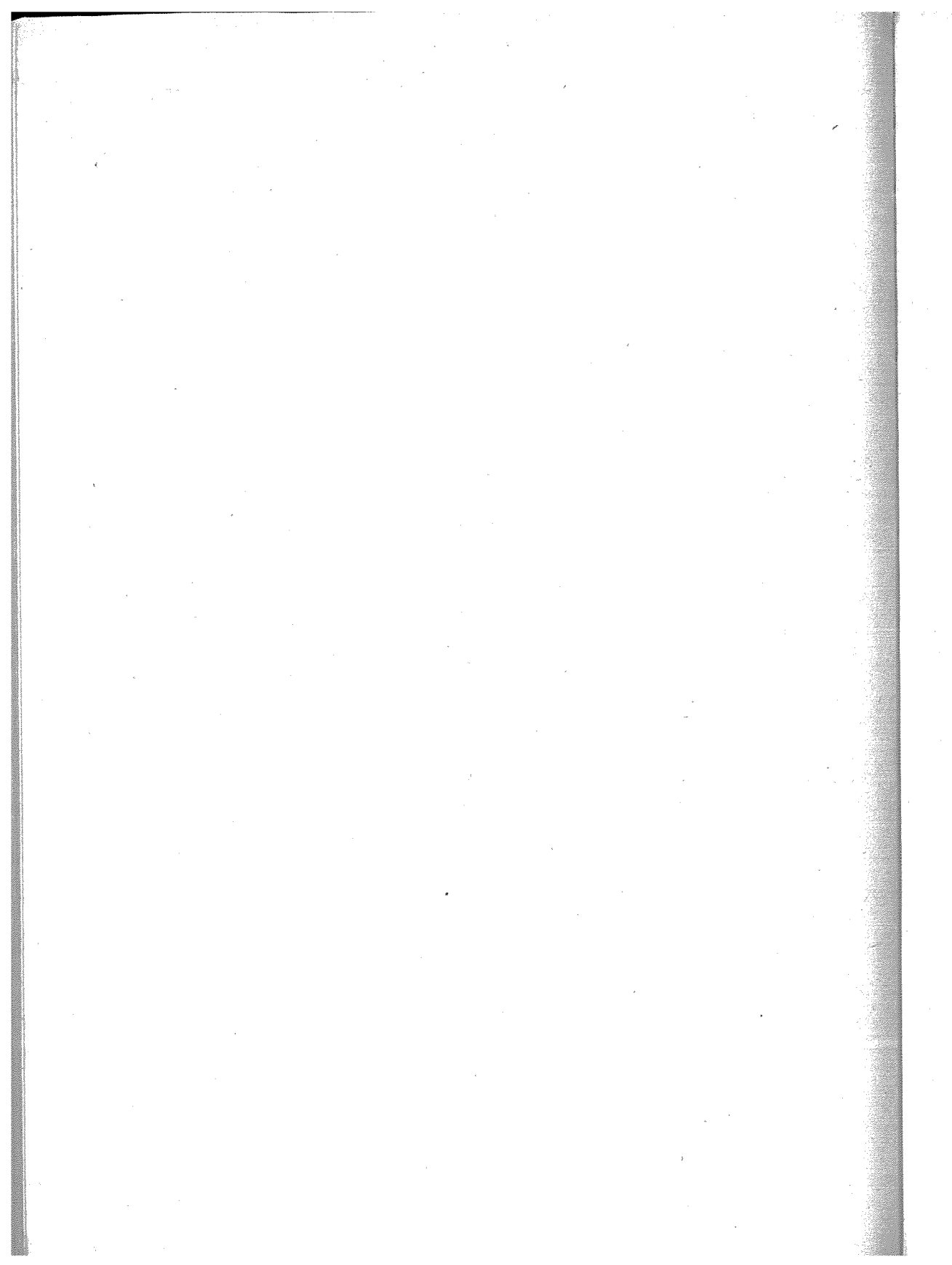
Buna göre; halihazır harita alım ve hazırlanması harita mühendislerince, imar planları hazırlanması şehir plancıları ve mimarlarca, statik ve betonarme projelerinin yapımı İnşaat mühendislerince, sıhhi tesisat, kalorifer, klima-havalandırma, asansör-mekanik tesisatı ile ısı yalıtım projeleri makina mühendislerince, elektrik projeleri elektrik mühendislerince çizilecek

ve bunların uygulanmasındaki fenni mesuliyetler, bu elemanlarca ayrı ayrı yüklenilecektir. Bütün bu meslek elemanlarının proje ve fenni mesuliyet uygulaması yapabilmeleri için, bağlı buldukları meslek odasına bürolarını tescil ettirmiş bulunmaları koşulu aranır. İmar planlarının hazırlanmasında şehir plancıları ve mimarlar, parselasyon planlarının düzenlenmesinde harita mühendisleriyle mimarlar müştereken sorumluluk yüklenir ve planları imzalarlar.

SONUÇ

Mimarlar Odası, "çarpık kentleşmeye" ve "kişiliksiz" yeni yerleşmelere karşı, mimarlarla şehir plancılarını "dayanışma"ya çağırıyor. Bunu ulusumuzun ve tüm insanlığın geleceği için, "geçmişten geleceğe" yaşanılır belgeler oluşturabilmek için, "mimari mirası korumak" ve "çağdaş mimarlığı yüreklendirmek" için, UNESCO'nun "Kültürel Gelişmenin Dünya On Yılı" Programı için, üyesi olmaya hazırlandığımız "Demokratik Avrupa" hedefi için, çağdaş, hümanist, bilimsel ve "evrensel bir zorunluluk" olarak görüyor. Dayanışmanın yolu ise imar planlarının mimar ve şehir plancılarınınca "ortaklaşa" hazırlanıp, sorumluluğunun da "ortaklaşa imzalanarak" yükümlenilmesinden geçiyor. Planlama yetkilerine "profesyonel iş olanağı" gözüyle bakılmadığı, bu görüşlerimizin de "iş ortaklığı önerisi" olarak anlaşılmadığı düzeydeki platformlarda, kavgayı tartışabilmek umuduyla...

**KOLOKYUM VE PANEL
SONUÇLARI**

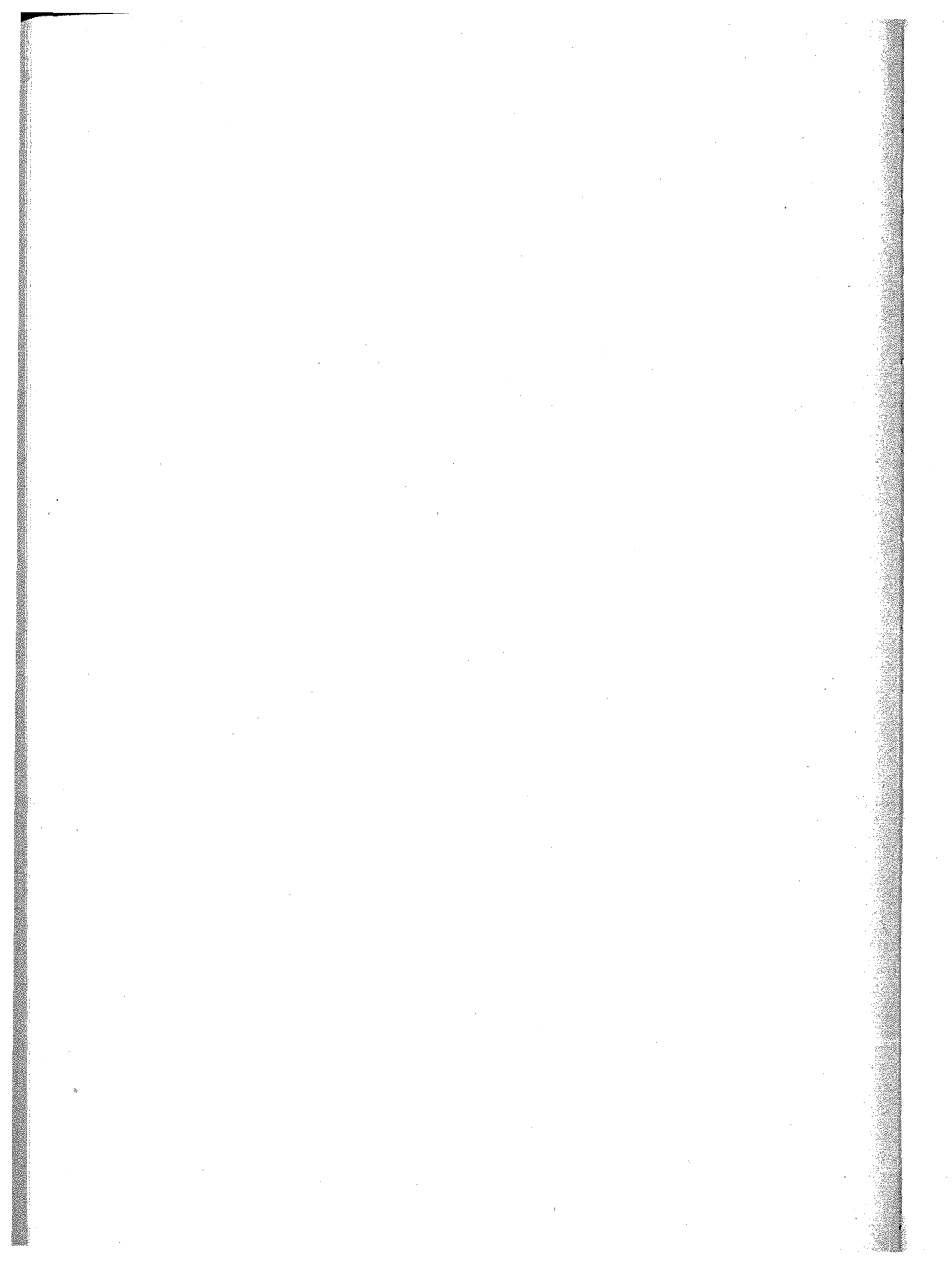
AÇIKLAMA

Dünya Ülkeleri'nin gündeminden eksik olmayan önemli sorunlar bulunmaktadır. Bunlardan birincisi kentlerde nüfusun giderek artması, diğeri toplumların hızlı biçimde sosyal ve ekonomik yapısal değişimleridir. Gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan teknolojik gelişme ve ilerlemenin yarattığı durumlar yaşam tarzlarındaki değişmeye neden olmaktadır. Birleşmiş Milletler Örgütü, insan yerleşmeleri araştırmalarında bazı önemli sorunlara çözüm önerileri aramaktadır. Bazı ilerlemiş ülkeler 2000'li yıllarda yaşanacak çevreleri yeni teknolojik gelişmelere göre düzenlemeye koyulmuşlar; kentleri ve kentsel yapıları yeniden düzenlemeye çalışmaktadırlar. Ülkemizdeki toplumsal değişim, alttan gelen bir biçimde, ekonomik gelişmeyle birlikte oluşmaktadır. Ancak hiç bir kurum bu değişmeye hazır görünmemektedir, planlama kurumu da bunlardan birisidir. Kurumsal hazırlığın olmasında önemli görevi olan üniversiteler bu köklü değişimlere yanıt getirecek çalışmalar yapmakla yükümlüdür ve değişime uyum sağlamadaki yöntemler, esaslar ve tekniklerin araştırılmasında pay sahibidirler. Üniversitelerimizin bu görevi -bugün- gereği gibi yerine getirdiği kuşkuludur. Tüm Dünya üniversitelerinde gözlenen bunalım üniversitelerimizde de belli ölçüde kendini hissettirmektedir. Dünya üniversitelerindeki değişimde eğitim-araştırma ve hizmetlerin temel nitelik gibi yer aldığı; servis işleri nedeniyle ortaya çıkan durumda üniversitelerin ticarileştiği, öğrenci boyutunun devreye girmeye başladığı görülmektedir.

Bütün bu değişimler insanların yaşam mekanı olan kentlerin düzenlenmesiyle ilgili kent planlamaya, genelde şehircilik eğitimine ve pratiğine de yansımak zorundadır. Dolayısıyla öncelikle planlama kurumunu düzeltici müdahalelerin yapılması ve dolayısıyla da şehircilik ve planlama eğitiminin gerek dünyadaki kavramsal, eylemsel ve teknik düzeydeki gelişmelere gerekse ülkedeki değişen ve gelişen yaşam koşullarına cevap verebilecek niteliğe kavuşturulması gerekmektedir.

İşte bu kolokiyum, sınırlanmış biçimde de olsa, şehircilik ve planlama eğitimimizle ilgili darboğazların ve sorunların belirlenmesinde, bazı önerilerin ortaya konmasında önemli bir görevi yerine getirmiş olmaktadır. 13. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyum ve Panel Sonuçları'nın ilgili çevrelere ve ilgililenlere yararlı olacağı umuduyla...

Prof.Dr.Mehmet ÇUBUK
Dünya Şehircilik Günü Türkiye
Daimi Komite Genel Sekreteri

"TÜRKİYE'DE ŞEHİRCİLİK VE PLANLAMA EĞİTİMİ" **KOLOKYUM VE PANEL SONUÇLARI (*)**

I. DARBOĞAZLAR VE SORUNLARLA İLGİLİ SAPTAMALAR

1. Kalkınma planlarında kentleşme politikalarının, gerektiği biçimde yer almamış ve önerilen önlemlerin uygulamaya geçirilmemiş olduğu gözlenmektedir.
2. Bugün şehircilik ve planlama eğitimi gereği gibi ele alınarak değerlendirilmemiş ve eğitimi yönlendirecek sonuçlar çıkartılmamıştır.
3. Şehircilik eğitiminin fiziksel çevrenin olumlu değişimine yön verecek ve destek olacak bir eğitim şeklinde yapılamadığı görülmektedir.
4. Şehircilik eğitiminin şehircilik ve planlama uygulamalarını yönlendiren yasal çerçeveler koşutunda değerlendirilmesi yapılmamaktadır.
5. Şehircilik eğitimi ve ülkedeki politik gelişmelere bağlı şehircilik ve planlama uygulamaları arasında bir ilişki bulunmamaktadır.
6. Üniversitelerde şehircilik ve planlama eğitiminde kenti ve kentsel sorunları yakından tanımak için üniversite dışı eğitim yapılamamakta ve bunu sağlayacak olanaklar bulunmamaktadır.
7. Üniversitelerde öğretim elemanları, öğrenciler ve uygulama alanındaki meslek adamları arasında ilişkileri geliştirecek, şehircilik mesleğinin ve eğitiminin esaslarını belirleyecek gerekli çalışmalar yapılmadığı görülmektedir.
8. Şehircilik ve planlama eğitimi yapan kadroların biraraya gelerek eğitimin niteliği ve mesleki kalifikasyonu ile ilgili hedefleri belirleyecek çalışmaların yapılmadığı görülmektedir.
9. Üniversitelere girişte öğrenci, mevcut sınav sistemi yerleştirmesi içinde, meslek alanı seçimini bilinçli olarak yapmamaktadır.

(*) Prof.Dr.Mehmet ÇUBUK, Prof.Ergun TANERİ, Doç.Dr.Emre AYSU, Y.Mimar, Kent Plancısı Özcan ALTABAN tarafından derlenmiştir.

10. Üniversitelerdeki şehircilik ve planlama eğitiminde nitel ve nicel koşulların aynı düzeyde olmadığı ve genelde, yeterli düzeyde gelişmediği görülmektedir.

11. Üniversitelerde genelde şehircilik ve planlama eğitim programlarının, YÖK'ün uyguladığı koşullar çerçevesinde, alan araştırmalarına dayalı yapılmadığı görülmektedir.

12. Şehircilik eğitimi sonrası, mesleğin sürekli gelişimi konusunda, düzenleme ve organizasyonlar yapılmamakta ya da çok yetersiz kalmaktadır. Bu konuda kamu kuruluşları ve meslek odaları etkin olmamaktadır.

13. Bugünün kent plancısı, çoğu kez, politikacının kararlarını rasyonalize eden kişi durumunda bulunmakta ve özellikle 1985 sonrasında plancının karar sürecinde tamamen dışlanmış olduğu görülmektedir.

14. Keza plancı yaptığı plan üzerinde yetkisi olmayan ve planı uygulayan meslek adamı konumunda kalmaktadır.

15. Kamu sektöründe çalışan plancı ise mevzuat konusunda onunla özdeşleşmiş bulunmaktadır.

16. Günümüz koşullarında imar planları ülke koşullarından soyutlanmış bulunmaktadır.

17. Üst düzeyde planlama anlayışı terk edilmiş, yerel planlamalarla ilişki kopmuştur.

18. Üniversitelerdeki eğitim kurumlarının planlama sürecini etkilemedeki rolü zayıf kalmaktadır. Bunda merkezi ve yerel yönetimlerin planlamaya olan ilgilerinin düşük seviyeye inmesi ve planların yalnız bürokratik bir işlem olarak ele alınması da büyük rol oynamaktadır.

19. Ülkede profesyonel şehircinin faaliyet alanı, şehircilik formasyonu ve profesyonel şehircilik görevleri açık olarak belirlenmemiştir.

20. Dolayısıyla Türkiye'de şehircilik ve planlama eğitiminin genelde bir yenilikçi reform eğitimi çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Bunun için de ülke genelinde üniversitelerin akademik statülerinin, eğitim programlarının çağdaş bir anlayışla yenilenmesi sözkonusudur.

II. GÖZLEMLER

1. Şehircilik eğitiminin ülke düzenleme ve kentsel yönetimden doğan sorunlara ve isteğe cevap vermediği gözlenmektedir.
2. Devletin şehircilik ve planlama eğitiminde açık ve rasyonel bir bakış açısı bulunmadığı gözlenmektedir.
3. Değişen dünya koşullarında planlama eğitiminin, belli bir süreçteki planlamadan, işlevsel planlamaya ve çok boyutlu planlamaya kaymakta olduğu gözlenmektedir.
4. Ülkede kent planlama eğitiminin henüz yeterli bilimsel düzeye gelmediği, şehircilik ve planlama eğitiminin giderek üniversitelerde imar planı eğitimine dönüşmekte olduğu gözlenmektedir.
5. Planlama ile ilgili kurumların planlama anlayışına ve gerekli teknik kadroya sahip olmadıkları gözlenmektedir.
6. Ülkede planlamada uzmanlaşmanın henüz yeterli düzeyde olmadığı gözlenmektedir.
7. Sağlıksız kentleşmenin kent insanlarını planlama süreci dışına ittiği ve plancı ile halk ve planlama kurumu etkileşiminin olmadığı ve katılımın gerçekleşmediği gözlenmektedir.
8. Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında hala önemli yetersizliklerin, tanımlanmamış hususların bulunduğu gözlenmektedir.
9. Şehircilik ve planlama eğitiminde eğitim süresinin yetersizliği ve eğitim sonrası mesleki deney kazanılması ile ilgili yaptırım bulunmadığı gözlenmektedir.
10. Üniversitelerimizin yurtdışı eğitim merkezleriyle işbirliği yapmadığı, ortak çalışmalar, öğrenci değişimi, gezi ve stajlar düzenleyemediği gözlenmektedir.
11. Geniş çerçevesi içinde şehirciliğin kamu eğitimi niteliğinde ele alınmadığı gözlenmektedir. Oysa halkın şehircilik konusunda zorunlu ve genel bir eğitime tabi tutulması kaçınılmaz olmaktadır.

12. Keza yerel politikacı, kamu ve özel sektör sorumlularının ve temsilcilerinin şehircilik eğitimi ya hiç görmedikleri ya da çok yetersiz bilgilenme düzeyinde oldukları gözlenmektedir.

13. Ülkede bu bağlamda TV ve diğer yazılı basın organlarının kitle eğitimi niteliğini kazandırıcı enformasyon aktarmada yeterli olamadığı gözlenmektedir.

14. Sektörel planlamalarda, plancıların sektörü savunan ölçütler araya koyarak, genel planlamayı hedefinden uzaklaştırdıkları gözlenmektedir.

15. Bugünkü uygulamada 'planlama' yerine 'proje yönetimi' dönemine gidildiği ve böylece de planlamanın bütüncül yaklaşımının yok edildiği gözlenmektedir.

16. Genelde politikacı ve plancı ilişkileri önemli olmakla birlikte, bugün politikanın plan fikrini dışlayan bir konumda olduğu gözlenmektedir.

17. Planlama sürecinde algılanamayan, şehircilik ve planlama eğitimine yansımayan büyük çıkmazların bulunduğu gözlenmektedir.

18. Şehircilikte önemli bir yer tutan geniş kapsamlı araştırmaların çok az kısmının planlamaya girdiği, yansıdığı gözlenmektedir. Bunda araştırma yöntemlerinin doğru seçilmemesi kadar planlamadan beklentilerin de belirsizlik içinde olması rol oynamaktadır.

III. ÖNLEM ÖNERİLER

1. Şehircilik ve planlama eğitimi bir süreç olup bu eğitimin öncesi ve sonrası dönemlerin birbirleriyle organik ilişkisi kurulmalıdır.

2. Şehircilik ve planlama eğitimi, uygulamalı nitelikte olduğundan eğitimciler, uygulayıcılar, karar vericiler ve yöneticiler, belirli kesitlerde buluşmalıdırlar. Bu buluşmanın mutlaka sağlanması gerekmektedir.

3. Şehircilik ve planlama eğitimi ülke, bölge, metropoliten potansiyeli ile sorunlar ve gereksinimler, keza kentsel politikalar dikkate alınarak ve gelişmenin talebine göre yaşamla bütünleşen bir eğitim sistemi şeklinde ele alınmalıdır.

4. Şehircilik ve planlama eğitiminde lisans düzeyinden hemen sonra mesleki deneyim kazanılması zorunlu görülmektedir. Bu deneyimin kazanılması için zorunlu bir süre eğitimin uzatılması gerekmektedir. Yeni mezunların imza yetkisi için belli bir süre kamu kuruluşları ve yerel yönetimlerde çalışma zorunluluğu getirilmeli, böylece mesleki deneyim kazanma yanında istihdam sorunu hafifletilerek teknik elemanların yurt içinde dengeli dağılımı sağlanmalıdır.

5. Şehircilik ve planlama eğitiminde kuramcılar ve uygulayıcılar arasında programlarda bir denge sağlanmalıdır.

6. Kent planlamada ön lisans düzeyinde ara eleman yetiştirilmelidir. Ancak bu elemanların uygulamadaki rolü ve yasal statüleri belirlenmelidir.

7. Üniversiter sistemin dışında formasyonu tamamlayıcı nitelikte diğer eğitim faaliyetleri (meslek içi gelişme, diğer uzmanların eğitimi gibi) yaratılmalı, eğitim merkezleri kurulmalıdır.

8. Üniversitelerde döner sermaye olanakları ve koşulları şehircilik ve planlamada uygulamalı öğretim programları için geliştirilmeli, öğrenciler de yararlandırılmalı, özel ve kamu sektörlerinden bu çerçevede araştırma alınması sağlanmalıdır.

9. Planlama ve imar kurumunun çağdaş yaklaşımla yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bir 'Şehircilik Çerçeve Yasası' çıkartılması kaçınılmaz olmaktadır.

10. Ülkede, planlamada denetim sağlamak amacıyla, imar kurumlarında özdenetim mekanizması kurulmalıdır.

11. Üniversitelerde planlama eğitiminin kalıplaşmış, tipleştirilmiş bir düşünce yapısında değil, yaratıcı ve seçenek üretmeye dönük eğitim şeklinde olması sağlanmalıdır. Bunun için YÖK Yasası'nın değiştirilmesi ve üniversiteleri farklılaşmaya sevk edecek yeni yasal çerçeve gerekmektedir.

12. Üniversitelerin birimleri, ortak bir esasta beraber olmakla birlikte, programlarında özelliklerini yansıtmalı, korumalıdır.

13. Şehircilik ve planlama eğitiminde kuramsal bilgilerle donatılmış ve

bunu pratiğe aktarabilen, katılım modeline ağırlık veren bir planıcı tipi hedeflenmelidir.

14. Planlıların yorumcu nitelikleri geliştirilmelidir. Bunu sağlayacak şekilde eğitim sisteminin revizyonu gerekmektedir.

15. Mesleki uygulamalarda planıcının çalışma esasları geliştirilmeli ve hizmet ürünleri hakkında mesleki ve etik davranış kuralları getirilmeli ve bu hususlar eğitime de yansmalıdır.

16. Şehircilik ve planlamanın mesleki uygulamasında davranış kuralları olarak;

- Kamu yararına hizmet,
 - Eşgüdümüne yardımcı olmak,
 - Çıkarlara araç olmamak,
 - Kamusal güvenliği sağlamak,
 - Seçenekleri ve olanakları aramak,
 - Planlamaya katılımı sağlamak
- hususları belirlenmelidir.

17. Şehircilik ve planlama eğitiminde, yaşanan pratikler ve planlamada planıcının önemi 'yöntembilim' açısından ele alınmalıdır.

18. Mesleki pratikle ilgili meslek adamlarının görüşleri eğitim programlarına alınmalıdır. Uygulamada deneyimli meslekdaşlar yarı zamanlı olarak eğitimde görev almalıdır.

19. Şehircilik ve planlama eğitiminin, Türkiye'de genel eğitim içindeki yeri incelenmeli, sonuçlar çıkartılmalıdır.

20. Şehircilik ve planlama eğitimine toplumdaki hızlı değişimin yansıması aktarılmalı ve kestirim yöntemleri geliştirilmelidir.

21. Şehircilik ve planlama eğitiminde öğrenci-öğretim üyesi ilişkileri geliştirilmeli, dinamik süreçte öğretim üyelerine gerekli ortam ve olanaklar sağlanmalıdır.

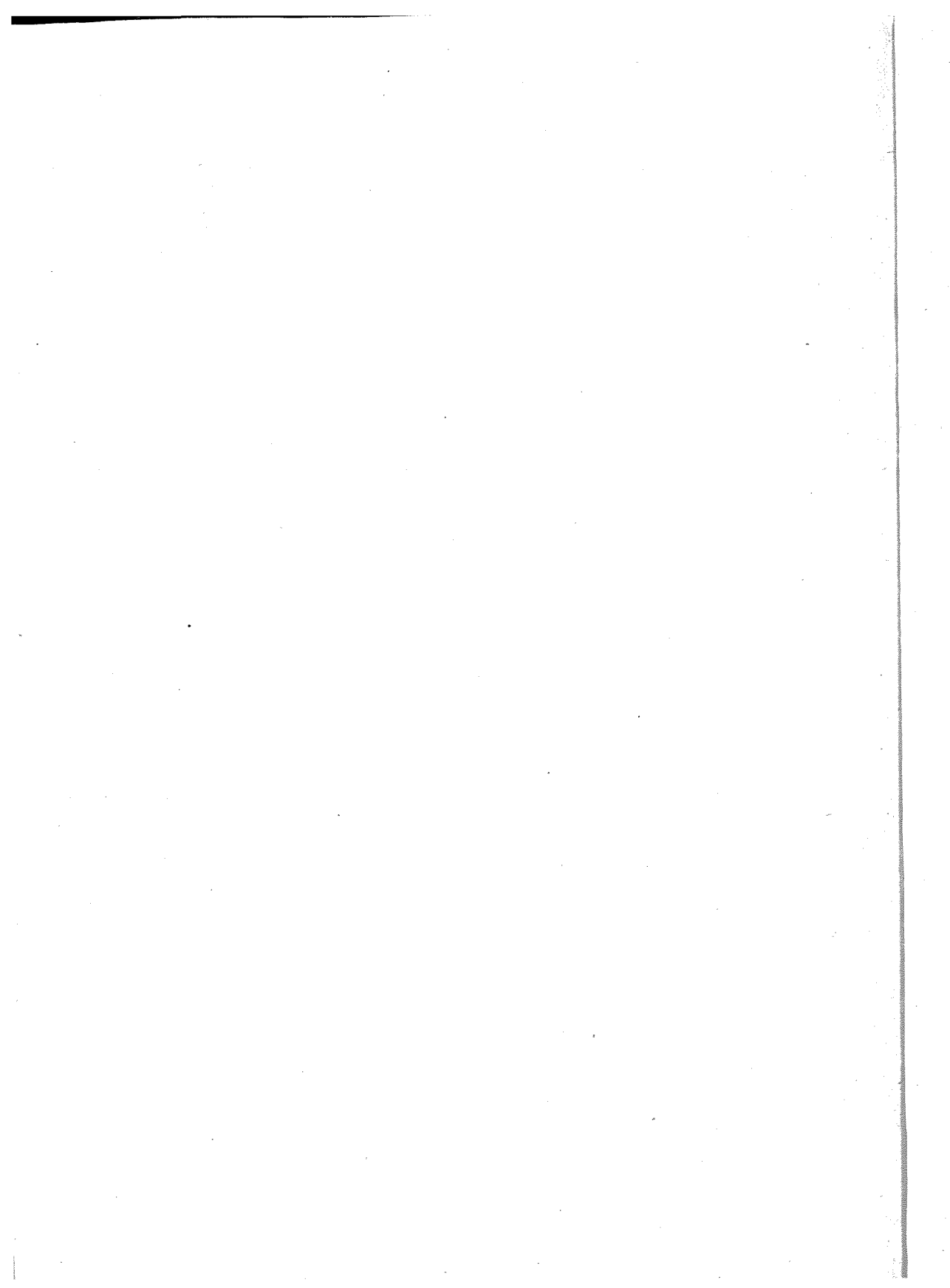
22. Şehir ve bölge planlama bölümlerine alınacak öğrencilerin tasarım ve düşünce açısından belirli düzeyde seçilmesini sağlayacak ek sınav yapılmalıdır.

23. Şehircilik ve planlama eğitiminde yanlış ve kötü planlamaya tepki ortaya konmalı ve öğrencilerle tartışma ortamı yaratılmalıdır.

24. Planlama sürecinde yasalar ve uygulamaları eğitime yeterince aktarılmalıdır.

25. Şehircilik ve planlama eğitiminde kompleks bilgi üretme yöntemleri öğretilmeli, bu amaçla gerekli teknolojiler kullanılmalıdır.

KOLOKYUMA KATILANLAR

KOLOKYUMA KATILANLAR

ABALI, Zekiye	Yıldız Üniversitesi
AÇLAR, Ahmet	Yıldız Üniversitesi
AĞARYILMAZ, İsmet	Yıldız Üniversitesi
AKBULUT, Rifat	Mimar Sinan Üniversitesi
AKIN, Oya	Yıldız Üniversitesi
AKPINAR, Figen	İller Bankası
AKSOY, Sevim	Turizm Bakanlığı Müşaviri
AKTÜRE, Sevgi	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ALATAN, Haluk	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ALKIŞ, Ayhan	Yıldız Üniversitesi
ALPARSLAN, Şenol	Gazi Üniversitesi
ALPTEKİN, İsmet Vildan	Mimar Sinan Üniversitesi
ALTABAN, Özcan	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
ARIKAN, Bilge	Türkiye Emlak Bankası
ARKON, Cemal	Dokuz Eylül Üniversitesi
ARSLAN, Rifki	Yıldız Üniversitesi
ARU, Ahmet Bilge	Şehir Plancı
ARU, Kemal Ahmet	Y.Mim. Şehir Plancı
ASAL, M.Kemal	Tekirdağ Belediyesi
ATABAY, Semra	Yıldız Üniversitesi
ATACAN, Şükrü	Şehir Plancı
ATAUZ, Vildan	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
ATAY, Çınar	Dokuz Eylül Üniversitesi
AYAN, Mesut	Dokuz Eylül Üniversitesi
AYKUT, Solmaz	İller Bankası
AYSEV, Özman	Mimar Sinan Üniversitesi
AYSU, Çiğdem	Yıldız Üniversitesi
AYSU, Emre	Yıldız Üniversitesi
BADEMLİ, Raci	Ankara Büyükşehir Belediyesi Danışmanı
BAKIM, Esin	Bursa Belediyesi
BARIŞKAN, Cemalettin	Mimar
BAYAR, Cahit	İstanbul Valisi
BAYDAR, Murat	Mimar Sinan Üniversitesi
BAYER, Zekai	TUROB
BAYHAN, İrfan	Yıldız Üniversitesi
BAYRAM, Adil	Şehir Plancı
BERKMEN, Hülya	Aşkın Planlama
BİRKAN, Gönül	Şehir Plancı
BÖLEN, Fülün	İstanbul Teknik Üniversitesi
BÜYÜKGÖZ, Zinnur	Şehir Plancı
CAN, Zühtü	Şehir Plancı
CANSEVER, Nesrin	Şehir Plancı
CENGİZ, Hüseyin	Yıldız Üniversitesi
ÇALGÜNER, Tahir	Gazi Üniversitesi
ÇAKIR, Arif Erkan	İller Bankası
ÇELİK, Azmiye	İller Bankası
ÇETİNER, Ayten	İstanbul Teknik Üniversitesi
ÇEVİKEL, Vildan	Şehir Plancı
ÇİLİNGİR, Tolga	Dokuz Eylül Üniversitesi
ÇİLMİ, Ayfer	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
ÇUBUK, Mehmet	Mimar Sinan Üniversitesi
DABİR, Hengameh	Gazi Üniversitesi
DEMİREL, Bora	Gazi Üniversitesi

DİKCİNAR, Berna	Yıldız Üniversitesi
DİLSİZ, Songül	Gazi Üniversitesi
DİNÇER, İclal	Yıldız Üniversitesi
DİNÇER, Yüksel	Yıldız Üniversitesi
DÖŞER, Hülya	Yıldız Üniversitesi
DUYGULUER, Feridun	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
EKİNCİ, Oktay	Mimarlar Odası
ELGİN, Özhan	İller Bankası
ELGÜN, Yakup	İstanbul Teknik Üniversitesi
ELLES, Fatma	İller Bankası
ELLİALTIOĞLU, Semra	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
ENLİL, Zeynep	Yıldız Üniversitesi
ERDEM, Rahmi	Selçuk Üniversitesi
ERGEN, Bahri	Gazi Üniversitesi
ERKAL, Funda	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ERKİN, Engin	Mimar Sinan Üniversitesi
ERKÜN, Sefa	Mimar Sinan Üniversitesi
ERTAN YETGİN, Çiğdem	Kartal Belediyesi
ERTAŞ, Mustafa	Kütahya Belediyesi
ERYOLDAŞ, Akın	Mimar Sinan Üniversitesi
EYVAPAN, Argun	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
FINDIKOĞLU, Cihat	Şehir Plancı
GENÇZOR, Gülhan	İstanbul Teknik Üniversitesi
GEZİM, Güner	İller Bankası
GİRİTLİOĞLU, Pınar	Yıldız Üniversitesi
GÖÇER, Orhan	Yıldız Üniversitesi
GÖGEM AYDIN, Ümmühan	Şehir Plancı
GÖKÇE, Gündüz	Mimar Sinan Üniversitesi
GÖKÇEN, Turgay	Mimar Sinan Üniversitesi
GÖKSU, Emel	Dokuz Eylül Üniversitesi
GÖKSU, Sezai	Dokuz Eylül Üniversitesi
GÖRGÜLÜ, Zekai	Yıldız Üniversitesi
GÜÇBEY, Bekir	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
GÜL, Atakan	Yıldız Üniversitesi
GÜL, Turgay	Dokuz Eylül Üniversitesi
GÜLERMAN, Ali Rıza	İzmir Büyükşehir Belediyesi
GÜLGEÇ, İlhan	İller Bankası
GÜNAY, Baykan	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
GÜNDOĞDU, Gürsel	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
GÜNER, Orhan	İstanbul Üniversitesi
GÜNUR, İsmail	Mimar Sinan Üniversitesi
GÜRSEL, Yücel	Mimarlar Odası
GÜVEN, Galip	İller Bankası
GÜZELDERE, Nalan	Keçiören Belediyesi
HOŞCANLI, Vechiye	İller Bankası
İŞIKPINAR, Ertürk	İller Bankası
İLHAN, Kutbay	Pendik Belediyesi
İNANKUL, Şule	Mimar Sinan Üniversitesi
İNCEOĞLU, Necati	Yıldız Üniversitesi
KAHRAMAN, Arzu	Yıldız Üniversitesi
KALENDAR, Hülya	Şehir Plancı
KAPTAN, Hüseyin	Yıldız Üniversitesi
KARAMAN, Aykut	Mimar Sinan Üniversitesi
KAVAKOĞLU, Ufuk	İller Bankası
KAYA, Güzin	İller Bankası

KAYABAŞI, Timuçin	Şehir Plancı
KAYAOĞLU, Nervin	İller Bankası
KENTEL, Münevver	PROMET
KESKİN, Ahmet	İstanbul Teknik Üniversitesi
KILIÇ, Ali	Yıldız Üniversitesi
KILIÇ, Handan	Pendik Belediyesi
KINIK, Alev	Kartal Belediyesi
KIRAC, Önder	İller Bankası
KIRIMLI, Yüksel	İstanbul Üniversitesi
KIVAN, Emel	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
KITAPÇI, Senihi	TMMOB - ŞPMMO
KOÇ, Ercan	Yıldız Üniversitesi
KOÇ, Hülya	Dokuz Eylül Üniversitesi
KOLCU, Hakan	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KORMAN, Ömer	Şehir Plancı
KÖSEBALABAN, Erol	İller Bankası
KÜÇÜK, Kemal	Cumhuriyet Gazetesi
MENDERES, Ahmet	Şehir Plancı
MIRZAI, Saeid	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
NURHAN, Ali Rıza	Şehir Plancı
ÖKTEN, Aysenur	Yıldız Üniversitesi
ÖLMEZ, Yüksel	Keçiören Belediyesi
ÖNAL, Maruf	Yıldız Üniversitesi
ÖNEL, Hakkı	Yıldız Üniversitesi
ÖZCAN, Özlem	Mimar Sinan Üniversitesi
ÖZDEŞ, Gündüz	Y.Mim Şehir Plancı
ÖZELGÜN, Necdet	Kartal Belediyesi
ÖZKAYA, Nurdoğan	Şehir Plancı
ÖZÜER, Çiğdem	Mimar Sinan Üniversitesi
ÖZÜER, Gülnur	İller Bankası
ÖZYABA, Murat	Yıldız Üniversitesi
PAKDİL, Fatih	Yıldız Üniversitesi
POLAT, Esin	Şehir Plancı
SACMACI, Derya	Yıldız Üniversitesi
SALKIM, Ahmet	EPA
SARIER, Engin Deniz	Şehir Plancı
SARIHANERBAŞ, Emine	Şehir Plancı
SARIKAYA, Aydan	Şehir Plancı
SAYDAĞ, Rıdvan	Bakırköy Belediyesi
SEYMEN, Ülker	Dokuz Eylül Üniversitesi
SEZGİNER, Özgür	Dokuz Eylül Üniversitesi
SİĞİRCİ, Levent	Şehir Plancı
SIVACI, Sedat	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
SOYUER, Nurfeşan	Mimar
SÖKMEN, Polat	Y.Mim Şehir Plancı
SÖNMEZ, Özdemir	Yıldız Üniversitesi
SUBAŞI, Ergun	Şehir Plancı
SUHER, Hande	İstanbul Teknik Üniversitesi
SURİ, Leyla	Pendik Belediyesi
SÜSLÜ, Özden	Yıldız Üniversitesi
ŞANLI, İbrahim	Mimar Sinan Üniversitesi
ŞENGEZER SAYIN, Betül	Yıldız Üniversitesi
ŞEREFHANOĞLU, Müjgan	Yıldız Üniversitesi
TANERİ, Ergun	Mimar Sinan Üniversitesi
TANKUT, Gönül	Orta Doğu Teknik Üniversitesi

TEKELİ, İlhan
 TEKİN, Ayşenur
 TEKİN, Halime
 TEKKÖKOĞLU, Teoman
 TOKCAN, Selma
 TONER, Süha
 TOPÇU, Adnan
 TOPOĞRAF, Alim
 TOPRAK, Zerrin
 TUNÇ, Veysel
 TURGUT, Ahmet
 TÜMERTEKİN, Erol
 TÜRKMEN, Mustafa
 TÜZÜN, Serpil
 UĞUR, Doğan
 UĞUZ, Dikmen
 ULUBAŞ, Ali Ulvi
 ULUBAŞ, Asuman
 ULUENGİN, Nihal
 UNCU, Ahmet
 URAL, Çiğdem
 USLU, Ayşegül
 UYANIK, Gülperi
 UZEL, Ahmet
 UZEL, Elvan
 ÜGDÜL, Metin
 ÜLKENLİ, Zeki Kamil
 ÜNAL, Özden
 ÜNAL, Yalçın
 ÜNAL, Yücel
 ÜNLÜ, Halil
 ÜNVER, Ekrem
 ÜSTÜNER, Bedrettin
 ÜZPAY, Merih
 VİDİNLİOĞLU, Necdet
 YAREN, Fatih B.
 YAŞLICA, Erdoğan
 YAVUZ, Müjde
 YAZGAN, Ayfer
 YENEN, Zekiye
 YENER, Selçuk
 YILDIRIM, Selahattin
 YILDIZ, Yıldız
 ZEREN, Nuran

Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 İstanbul Büyükşehir Belediyesi
 Mimar Sinan Üniversitesi
 Mimar Sinan Üniversitesi
 Şehir Plancı
 Yıldız Üniversitesi
 Şehir Plancı
 Mimar Sinan Üniversitesi
 Dokuz Eylül Üniversitesi
 Keçiören Belediyesi
 Yıldız Üniversitesi
 İstanbul Üniversitesi
 Ordu Belediyesi
 Aşkın Planlama
 İzmit Belediyesi
 Yıldız Üniversitesi
 Şehir Plancıları Odası
 Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
 Yıldız Üniversitesi
 Kahramanmaraş Milletvekili
 Şehir Plancı
 Yıldız Üniversitesi
 Kütahya Belediyesi
 Gazi Üniversitesi
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
 Orta Doğu Teknik Üniversitesi
 Dokuz Eylül Üniversitesi
 Yıldız Üniversitesi
 İstanbul Teknik Üniversitesi
 Marmara Belediyeler Birliği
 İller Bankası
 İller Bankası
 İller Bankası
 Yıldız Üniversitesi
 Yıldız Üniversitesi
 Gazi Üniversitesi
 Yıldız Üniversitesi
 Yıldız Üniversitesi
 Yıldız Üniversitesi
 Yıldız Üniversitesi
 İller Bankası
 Uluslararası Yerel Yönetimler Bir.Bşk.
 Yıldız Üniversitesi
 İstanbul Teknik Üniversitesi

**MSÜ REKTÖRLÜĞÜ'NE BAĞLI DÜNYA ŞEHİRCİLİK GÜNÜ
TÜRKİYE DAİMİ KOMİTESİ TARAFINDAN DÜZENLENEN
KOLOKYUM VE KONGRE YAYINLARI**

ESKİ TÜRK KENTLERİ SEMİNERİ.

İstanbul:İDGSA, 1977. Çoğaltma

**TÜRKİYE'DE METROPOLİTEN ALAN PLANLAMA DENEYİM VE
SORUNLARI KOLOKYUMU. İstanbul:İDGSA, 1978**

İstanbul:MSÜ,1985

**TÜRKİYE'DE KENTLEŞME SÜRECİ VE KIRSAL ALAN SORUNLARI
KOLOKYUMU. İstanbul:İDGSA, 1979.**

İstanbul:MSÜ,1985

ÜLKE ÖLÇEĞİNDE PLANLAMA VE DÜZENLEME SORUNLARI KOLOKYUMU

İstanbul:İDGSA, 1980. İstanbul:MSÜ,1984

BİRİNCİ TÜRKİYE ŞEHİRCİLİK KONGRESİ.

Ankara:ODTÜ,1981. Ankara:ODTÜ, 1982

TÜRKİYE'DE YERLEŞME VE KONUT SORUNLARI KOLOKYUMU

İzmir:DEÜ, 1982. İzmir:DEÜ,1983

ÜLKE KIYILARININ KORUNMASI PLANLANMASI

VE DÜZENLEME SORUNLAR. Trabzon:KTÜ, 1983.

Trabzon:KTÜ, 1984

SANAYİ YERSEÇİMİ TURİZM YERLEŞMELERİ TARIM TOPRAKLARININ

ARAZİ KULLANIMI İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ. Adana:ÇÜ,1984.

Adana:ÇÜ, 1985

KENTLEŞME SANAYİLEŞME ETKİLEŞİMİ KOLOKYUMU

Eskişehir: Anadolu Ü., 1985. Ankara: BİB,1987

İKİNCİ TÜRKİYE ŞEHİRCİLİK KONGRESİ, TÜRKİYE'DE İMAR

HAREKETLERİNDE YENİ DÖNEM. İstanbul:MSÜ,1986.

Ankara: BİB,1987

TARİHİ KENTLERDE PLANLAMA/DÜZENLEME SORUNLARI KOLOKYUMU

Edirne: TÜ, 1987. Ankara: BİB, 1989

ŞEHİRCİLİK HUKUK VE YÖNETİM İLİŞKİLERİ KOLOKYUMU

Ankara: AÜ,1988. Ankara: AÜ, 1990